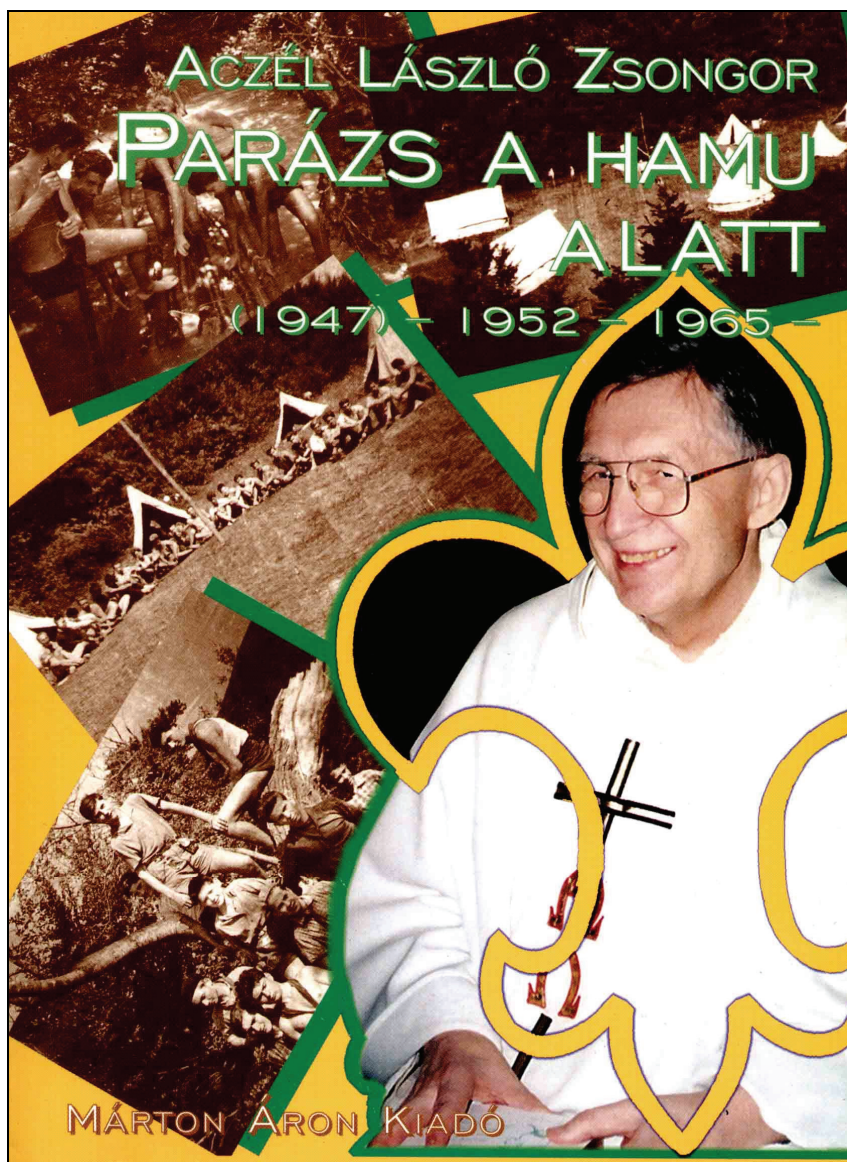

Aczél László Zsongor
Parázs a hamu alatt
Dokumentumok és visszaemlékezések
a pécsi cserkészek katakombaéletéből
(1947) – 1952 – 1965...

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Aczél László Zsongor
Parázs a hamu alatt
Dokumentumok és visszaemlékezések
a pécsi cserkészek katakombaéletéből
(1947) – 1952 – 1965...

A XX. századi katakombakorszak Pécssett sorozat I. kötete

Társszerzők:

Arató László

Harsányi József

Dr. Hubai József

Dr. Temesi Tibor

A kéziratot átélő kortársként véleményükkel hitelesítették:

Dr. Boda Géza

Harsányi László

Ivasivka Mátyás

Lektorálta és szerkesztette:

Arató László

Az archív felvételeket készítette

Aczél László

A fényképeket és a kéziratokat archiválta:

Harsányi László

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 2005-ben jelent meg a Márton Áron Kiadó gondozásában, az ISBN 963 9527 69 6 azonosítóval. Az elektronikus változat a szerzők engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a fenti szerzők tulajdonában van.

A könyvet Staudinger Jánosné és Dalmadi Miklós vitte számítógépbe.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Él... Velünk!	4
Előszó helyett.....	5
Bevezetés	17
Kényszerítő körülmények között	19
Történész szemmel.....	24
A kezdet, a látható mozgalmából a láthatatlanba	24
A szervezkedés csúcslénye: a tábor	28
Világiak és egyháziak szerepe a pécsi mozgalomban.....	32
Összegező gondolatok	35
Tábori naplók (1952–1965)	39
Előszó.....	39
Bevezető visszaemlékezéseim	40
Naplóm.....	44
1955.....	44
1956.....	48
1957.....	60
1958.....	77
1959.....	117
1960.....	144
1961.....	147
1962.....	150
1963.....	155
1965.....	166
Összegező gondolatok a napló nyomán.....	168
A Mecsek természeti adottságai a katolikus fiatalok földalatti közösségeinek életében...	169
Nem egészen gondtalan ifjúság!	173
Vallomások Bolváry Pál atya életéről és mennyei születésnapjáról.....	199
Pál atya vall önmagáról.....	199
Pál atya aranymiséje	211
„Mi mást akarnék, mint hogy égjen?” (Lk 12, 49)	216
Budapest, 2000. április 8-án.....	216
Bolváry Pál atya temetés előtti búcsúztatása	218
Beszéd Pál atya temetésén	220
Pál atyát ápoló testvérének, Bolváry Etelkának temetése.....	222
Függelék.....	223
Magyarázat.....	223
A Sziklatábor jellegzetességei	224
A könyvben szereplő törzsek és tagjaik.....	233
Névmutató.....	240

Él... Velünk!

E két szó egymás mellett szinte semmit sem mond egy kívülállónak. Főleg azért, mert hiányzik az alany. Ennyit egy ismeretlen is hallhatott.

De számunkra, akik a pécsi „*búvópatakos cserkész*” (Sziklatábor) tagjai voltunk, rengeteget jelentett. Mert e mondat: „**Él az Isten, Velünk Jézus Krisztus**” rövidítése volt. Mindnyájan tudtuk azt, hogy életünkkel, személyes szabadságunkkal játszunk, amikor vállaltuk ezt a *katakombacserkész*et.

Legfőbb célunk a „lelki alapállás”, **a kegyelmi állapot megteremtése**, az Isten jelenlétének állandó tudata volt. Legtöbb kiscsoportunknál (törzs = őrs) az indián romantikát valósítottuk meg. Ezért a Mennyei Atya fedőneve „*Nagy Szellem*” volt, míg Jézus a „*Tüzes Szív Testvér*”. A Szentléleknek „*Mennydörgés Madár*” volt az álneve. A törzs tagjai az Ő jelenlétükben törekedtek járni, élni.

Milyen hasznos és üdvös volna, ha a *katakombacserkész*etnél (1947-88) bevált és megélt eszme *a mai* – immár *szabad cserkészőrsök* életében megvalósulna, hogy ők is **krisztusi magyar ifjakká** legyenek, akik erősen hiszik, hogy *Él az Isten*, és *Velünk Jézus Krisztus*, aki velünk marad mindennap.

Jó munkát!

Pál atya

*Bolvár Pál pálos atya¹
legendás hírű pécsi ifjúsági lelkipásztor emlékére,
akit először három, majd hat év börtönbüntetésre ítélték.*

¹ Bolvár Pál atya ezen utolsó publikált írásában tanúságot téve foglalta össze a *katakombacserkész*et lényegét. Az írás a lap főszerkesztőjének felkérésére a pécsi Tizes Cserkész csapatlap 1999. április 24-i számában jelent meg. Később a cserészvezetők Kárpát-medencei lapja, a Táborkereszt is közölte.

Előszó helyett

Írta: Arató László (Botond)

*Tüzet hoztam a földre,
mi mást akarnék, mint hogy lángra lobbanjon.
(Lk 12, 49)*

Élesen emlékszem arra, amikor Pécssett az 1950-es évtized első felében, az idegen, elnyomó szovjet nagyhatalom érdekeit vakon képviselő Rákosi Mátyás ateista diktatúrája alatt egyik délután otthon, [Pécs, Sztálin u. (később Hunyadi János u.) 15. sz. alatti] lakásunkon arról beszélgettünk a fiatalokkal, *hogya mi egyszer majd megírhatjuk ennek az Istenhez hű földalatti ifjúságnak a történetét* –, amelyet ezekben a veszélyes években felvállaltunk –, akkor annak ***A parázs izzik a hamu alatt*** címet kellene adnunk.

A kérdés az, hogy több mint tizenöt évvel a cserkészlet magyarországi újraindulása után, érdeklik-e a teljesen más világban felnövő mai fiatalokat és egyáltalán korunk pénzcentrikus embereit *azok a hősi idők*, amelyeket napjainkban maguk között már csak *öregurak nosztalgiázásaként* emlegetnek. Ma sokak számára elképzelhetetlen az a világ, amelyet a Terror Háza is már csak tárgyakkal tud érzékeltetni. Ugyanakkor a mai fiatalok egy része könnyen hajlik arra, hogy *mindenkit, aki abban a korban élt*, fertőzöttnek, a kommunizmus évtizedeitől bemocskoltnak tartson. Miközben ezt mondják, nem veszik észre, hogy az értékét vesztett, pénzéhes, Istentől elszakadt korunk is, amelyben élünk, a hazánkat évtizedeken át sújtó ateista kommunizmus hazug és önpusztító gyümölcse.

Később sokat gondolkoztam azon is, hogy érdemes-e egyáltalán valamilyen elkötelezett közösségnek vagy azok egyes vezetőinek történetét vagy életrajzát megírni? Hiszen amint kihálnak azok, akik velük személyes kapcsolatban álltak, a történelem évtizedei és évszázadai eltemetik még az egykor oly jelentős emberek emlékeit is. Az elmúlt ezer évből is csupán egy-egy történelmi nagyság az, akinek az emléke itt él köztünk –, és *hol vannak azok a névtelen milliók, akik helytálltak a nehéz időkben, akik hűségesen szerették az Istent, szolgálták Egyházukat és hazájukat, és értük annyi súlyos áldozatot hoztak. Nemcsak sírjuk tűnt el nyomtalanul, hanem emléküik is. Elfelejtődött mindaz, amivel önzetlenül, néha hősi körülmények között is helytálltak Istenért és hazájukért itt a Kárpát-medencében. Egyéni érdekeik helyett mindent odaadva és önmagukat feláldozva fáradoztak Isten országa építésén és annak felvirágzásáért.* Gondoltam, így fogunk mi is járni. Különben is a kommunizmus évtizedeiben a jogos félelem, annak összeomlása után pedig a még életképes túlélők újabb missziós lehetőségeinek tömege akadályozta az ilyen jellegű írásmű összeállítását.

Nagy meglepetésemre – az ezredforduló után – egyszer csak előálltak azok a ma már hatvanas éveikben járó akkori fiatalok, akik annak idején, a katolikusok 1961. évi tömeges letartóztatása után – amikor *Bolváry Pál atyával* egy időben más hitvallókkal együtt engem is bebörtönöztek – bátran folytatták, amit mi Pécssett és a környező Mecsek oltalmazó rejtekein 1947-ben elkezdtünk. Nyomdokainkba léptek, és ha szűkebb keretekben is, de Aczél László földalatti pálos kispap vezetésével 1961 után is megmaradtak élő közösségben. Napjainkban ma már az idősök korosztályához tartoznak, ám egyben nem változtak: Istenben hűségesen élve végzik munkájukat. Ők most, az ezredfordulón *előkeresték azokat a régi, elrejtett íásaikat és megmaradt fényképeiket, amelyek – átvészelve a megfélemlítés évtizedeit – a történelemben megélt, istenszerető ifjúkori élményeiket őszintén és hitelesen megőrizték.* Elhatározták, hogy az előkerült dokumentumokat felhasználva közzéteszik 1952-től, tizenéves diákkoruktól a katolikus Egyház 1961. évi átfogó üldözését is túlélő ifjúsági közösségeik történetét.

Felkértek, mint aki ebben a korszakban Bolváry Pál atyával kezdeményező szerepet vállaltam a pécsi ifjúság hitélete érdekében, hogy történetükhöz írjak előszót. Ebben röviden írjam meg az előzményeket, és egy visszatekintő ismertetést is tegyek közzé, amely írás – csekély módosítással – a katakombacserkészlet 50. évfordulójára jelent meg a *Táborkereszt* folyóiratban. Úgy gondoltam, ezt azért érdemes vállalni, hogy ez a könyv – személyes élményeimmel kiegészítve – egyháztörténelmi szempontból minél hitelesebb legyen. És ha majd sok-sok évtized, évszázad múlva egyszer valaki a történelemtudósok közül ezt a korszakot fogja kutatni, akkor kerüljön a kezébe egy olyan **dokumentum, amely a kommunizmus alatti sok, intézményesített hazugság közepette hitelesen mutatja be azt, amit akkor itt, Magyarországon és szűkebb hazámban, Pécsen az akkori elkötelezett fiatalok megélték.** A felkérő szerzők – egykor a Magyar törzs tagjai – 1961 táján 14-18 évesek voltak, a vezetők: Bolváry Pál pálos atya, Ivasivka Mátyás tanár és jómagam a 30. életévünket már betöltöttük.

Minden emberre jellemző, hogy milyen közösséghez tartozik. Ez a közösség formálja őt, és ő is kisebb vagy nagyobb mértékben formálja a közösséget. A Gondviselés úgy hozta, hogy a XX. század elején Baden-Powell létrehozta a cserkészletet, amelyet itt Magyarországon kezdettől fogva mélyen átjárt a keresztény és a magyar lelkiség, szellemiség. A Gondviselés a megfelelő időben adott nekünk Králik Lászlót, Szilassy Aladárt, Megyericsy Bélát, Sík Sándort, Teleki Pált, Witz Bélát, Izsóf Alajost, Pantol Mártont, Sztrilich Pált, Major Dezsőt, Karácsony Sándort, majd külföldön tovább éltetve a magyar cserkészletet: Mattyasovszky-Zsolnay Miklóst, Bodnár Gábort, Kölley Györgyöt, és még sorolhatnám hosszan a neveket. Ők azok, akik 1910-től kezdve folyamatosan, azonos módon a magyarságra és a hitéletre alapozva megfogalmazták azt a magyar cserkészmozgalmat, amely kezdettől fogva alapítóként és meghatározó tényezőként közreműködött a nemzetközi világcserekészletben. **Célkitűzésük volt – a cserkészletet alapító Baden-Powell nevelési elveire építve – egy sajátosan magyar, jellemnevelő, gyakorlóan vallásos, Isten akarata szerint élő cserkészközösség megteremtése, és annak – a változó korok és politikai irányzatok ellenére is – meghatározott elvek szerinti működtetése.**

Az élet úgy hozta, hogy 1934-ben nagyon fiatalon, hétéves koromban lettem cserkészapród. Akkor már a pár évvel idősebb két bátyám is lelkes cserkész volt. Letettem a kiscserkészígéretet, majd 1937-ben részt vettem a fonyódszéplaki cserkészapródtáborban. Amikor Pécsen a ciszterci gimnáziumba kerültem, a másodikos osztály szeptemberében felvettek a gimnázium 47-es számú PCF (Pécsi Ciszterci Főgimnázium) cserkészcsapatába, és az igazolványom tanúsága szerint 1939. április 23-án –12 évesen – Szt. György ünnepe előnapján cserkészfogadalmat tettem.

Mint fiatal diák nem nagyon szerettem iskolába járni, de nagyon szerettem a ciszterci iskola szellemiségét, lelkiségét és az abban működő cserkész-csapatot. Fiatalon a Róka őrs tagja lettem, s igen jó őrsvezetőt kaptunk Zsabokorszky Feri személyében, aki az egyik táborozásunk során úgy fulladt a Dunába, hogy közben két fiatalabb cserkésztestvérét akarta kimenteni. Azok megmenekültek, de **ő fiatalon, 16 éves korában életét adta övéért.** Példája mutatott utat nekünk is. **Van, aki egyszerre adja oda az életét a rábízott cserkészekért, és van, aki apránként, folyamatosan, nap mint nap adja oda az idejét, a kapott talentumait, a lelkesedését, és egyetlen nagy öröme s vigasztalása, hogy ez az odaadás kamatozik, és formálja azoknak az életét, akiket az Isten a cserkészletben reárbízott.**

Az elmúlt évszázadban rendkívüli időket éltünk át valamennyien. Elérkezett 1947, amikor hazánkban az idegen, elnyomó politikai erő a háborút veszített keresztény Magyarországot térdre akarta kényszeríteni, és a kezdeti látszatdemokrácia esztendei után egy idegen nagyhatalom az ateista diktatúra minden eszközével a nemzet tagjaiból ki akarta irtani a magyarságtudatot, s vele együtt a hazaszeretetet és az istenhitet. Ennek része volt a **krisztusi magyar értékrendet valló cserkészlet felszámolása** is. Betiltása helyett fondorlatosan az

ateista, kezdetben valláserkölcösnek hazudott² Úttörő Mozgalomba való beolvasztásáról döntöttek, és ezt a hangadó Surányi László mellett a Magyar Cserkészfiúk Szövetségében hatalomra juttatott Färber József ügyvezető elnök és Jánosi Sándor közreműködésével valósították meg. Az Úttörő Mozgalomba való belekényszerítést Färberen kívül Erdélyi Ferenc külügyi vezetőtisztt írtta alá.

*A Pécsi Ciszterci Gimnázium igazgatója, Kühn Szaniszló O.Cist. mint a 47. sz. PCF Szent László Király Cserkészcsapat fenntartótestületének elnöke ezt a folyamatot kellő időben felismerte. Ezért – a cserkészektől idegen eszmék érvényesítése miatt – már jóval a beolvasztást megelőzve, 1947 tavaszán Éber Alán ciszterci csapatparancsnokkal rendkívüli csapatgyűlést hívott össze, amelyen közölték a csapat cserkészeivel, hogy a cserkészcsapatot a fenntartótestület feloszlatja, mert ily módon elérhető, hogy a cserkészcsapat ne váljon idegen érdekek kiszolgálójává, továbbá így menthető meg a csapat vagyona. Az utolsó csapatgyűlésen – ahol a feloszlato parancsot felolvasták – ez volt a jelmondat: **Nem leszek áruló!***

Zavartan és bizonytalanul álltunk a nagy kaland előtt. A csapat felszerelése rövid időn belül a vezetők lakásainak padlására, pincéjébe került. A pécsi 10. sz. PÁR (Pécsi Állami Reálgimnázium) Cserkészcsapat is hasonló módon törekedett sátrait megmenteni. Ezek egy részét később, a katakombakorszakban Aczél Laci őrizte meg, illetve használta titkos táborozásaikon. (Az 1989-es újraindulás után visszaadta Ivasivka Mátyásnak, a Pécsi VI. Cserkészkerület akkor megválasztott elnökének, hogy a cserkészek ismét nyíltan birtokukba vehessék azt, ami az övék.)

Most azonban még befelé haladunk a nehéz időkbe. **1947-ben** a csapat vezetői az iskola igazgatójával együtt úgy gondolták, hogy *a feloszlatast követő nyáron megtartjuk a csapattábor diáktábornak álcázva*, ahol a cserkészörsök elnevezése helyett különböző – ahogy ma mondjuk – keretjátéknak megfelelő örsi elnevezéseket és neveket kaptak, illetve választottunk magunknak. Az én örsöm – a Bakony világára utalva – *Patkó bandája* lett, amelyben engem a Patkó nevű betyárról neveztek el.

Ez a bakonyi tábor kicsit már az útkeresés ideje volt. Emlékezetem szerint több ciszterci atya mellett ciszterci kispapok is meglátogattak bennünket, és a kirándulások közben már sok mindenről beszélgettünk, amelynek során a jövőbeni helytállás lehetőségeit latolgattuk.

Az 1947. évi bakonyi diáktábor után úgy gondoltam, hogy össze kellene hívni azokat a cserkészeket a 47-es csapatból, akik a mostoha körülmények ellenére is szeretnék valamilyen formában folytatni a cserkésztevényt. Erre sor is került, és a pécsi Mecsek közeli hegyoldalán jöttünk össze, ahol úgy találtam, hogy mint vezető, a magam akkori húsz évével egyedül vagyok, hiszen a többiek középiskolába vagy az általános iskola felső tagozatába jártak. A többi cserkészvezetőt a politikai hatalom részben már kikezdte, vagy vidéken tanultak tovább. Számíthattunk Trimmer Iván, Petkó Tamás, majd Várnagy Elemér pécsi származású, Zircen tanuló ciszterci cserkészispapok háttértámogatására. *Akkor mi ott elhatároztuk, hogy a cserkésztevényt továbbvisszük. Komolyan vettük, hogy a cserkésztevényt nem a külsőségek és a körülmények, hanem a fogadalom teszi azzá, ami. Márpedig a cserkészfogadalmat senki nem veheti el tőlünk, ezt csak mi magunk adhatjuk fel.* Ezért újra megerősítettük az utolsó csapatgyűlésünk jelmondatát: *Nem leszek áruló!*

A „hogyan tovább”-ot még mi magunk is alig láttuk. Egyet tudtunk: valahogy *a Sziklára épített Egyház mentén kell tovább működnünk*, hiszen az hordozza azt az istenhitet, amelyet az ateista politikai erő elsősorban a fiataloktól el akar venni. *Tudtuk, hogy ez az út nem lesz*

² „A hivatalos jellegű [egyházi] nyilatkozat azzal vádolja az Úttörő Mozgalmat, hogy akadályozza vagy akadályozni igyekszik az úttörő gyermekek és ifjak valláserkölcsi nevelését. Ez a gyanúsítás teljesen alaptalan... Az Úttörő Mozgalom elnöksége.” (Népszava, 1948. április 18.)

*egyszerű, hiszen többféle elgondolást kellett összehangba hozni. Sokakban munkálkodott a félelem. A fiatalok érettségi után tovább akartak tanulni, és ebben a világban a titkos cserkészettel ennek lehetőségét kockáztatták. Mások úgy gondolkodtak, hogy Istenért **minden áldozatot fel kell vállalni**. Lassan arra is rájöttünk, hogy kifelé minél kisebb feltűnést szabad keltenünk. És valóban, a folyamat úgy alakult, hogy egyre jobban a „föld alá” kerültünk. Egy idő múlva arra törekedtünk, hogy a kisebb létszámú őrsi közösségek egymástól elkülönülve működjenek – pár évvel idősebb fiatal vezetőikkel.*

Az életben maradás érdekében *kezdetben* elsősorban ezekkel a serdülőkorú vezetőkkel tartottam a kapcsolatot. Az *első nemzedék* középiskolás vezetői és ismertebb tagjai, akik a 47. sz. Szent László király cserkészcsapatból kerültek ki: pl. Katsányi Sándor, Sarbak Géza (Pacsirta őr), Várnagy Elemér (Gigi), Lakatos Tibi, Horváth Sanyi, Horváth Kázmér, Szemes Vazul, majd Tertinszky Gyuszi (Habuák), Salacz Miki, Szécsey Béla, Rádler Gabi, Benyács Kornél, Lovász István (Putyi), Dőry Dénes, Schön Vili, Antal Vilmos, Novotny Iván, Csébfalvy Károly (Suci), a Szegedi testvérek (Csibészek) és még sokan mások. Később Bolváry Pál atya hittanosai közül kikerült vezetők bővítették a kört: Tanczos Géza, Szandtner Jóska stb.

Ez a névsor messze nem teljes, csak azok szerepelnek benne, akik az akkori 14-16 évesek közül ötvenöt év után rögtön eszembe jutnak. Az általuk nevelt vezetők majd a későbbiek során kerülnek szóba.

Eleinte önállóan működött tovább a 10. sz. PÁR Cserkészcsapat *Kovács Gyula* parancsnok, Tillai Aurél (Sirály őr), Dobos László (Fecske őr) és Mahner Sándor (Róka őr) stb. vezetésével. 1949 őszén ezen őrök Invábu rajjá alakultak, a fiatalabbakból álló Mókus őr pedig Mohikán törzsre változtatta nevét. Köztük Ivasivka Matyi egyre jelentősebb feladatot vállalt a csapat további életében.

A katakomba-cserkészélet abban az időben úgy működött, hogy hétvégeken szép időben a közeli Mecseken úgynevezett törzsi kirándulásokat vagy máskor a lakásokon összejöveteleket tartottunk, hét közben pedig többnyire fél őrönként a családoknál hittanórákon képeztük fiataljainkat.

Az idő tájt, *ha formailag lehetett is az iskolában hittant tanulni*, emiatt egyre nagyobb nyomás nehezedett a szülőkre, s ezzel együtt nőtt a félelmük. Így az iskolából fokozatosan kiszoruló hittan helyett a sokkal alaposabb otthoni, négy-öt fős csoportokban folyt tovább a hittantanulás, ill. ahogy ezt akkoriban – javaslatomra – neveztük: „*a számtanóra*”. (Ugyanis azt vallottuk, hogy itt tanulunk meg *számolni* Isten és az örök élet valóságával.) Az oktatáshoz részint régebbi vagy írógépen sokszorosított hittankönyveket használtunk. A gyerekek a huszonéves Pál atyától és tőlem, valamint a nálunk is fiatalabb vezetőiktől tanulták a hittant, sokszor úgy, hogy a fiatalabb vezetők, akik ugyan jártak még korábban hittanra, az órák előtti napokban nézték át, hogy mi lesz az, amiről nekik oktatást kell tartaniuk. Ilyen keretek között úgynevezett lelkigyakorlatokat, lélekújuló napokat is tartottunk; ezek résztvevőit nagy elszánás jellemezte. A fiatalok is felismerték, hogy *Magyarországon az istenhitet ki akarják irtani*.

A „fordulat évétől”, 1948-ban és utána a magyarországi Egyház vezetőit (Mindszenty primást, Grösz érseket), számos szerzetesrendet (pálosokat, jezsuitákat, cisztercieket stb.), valamint a világi papság szellemi vezetőit megalázó körülmények között, a terror minden eszközét felhasználva, koncepciós perekben akarták szétzúzni. Azokat a fiatalokat, akik az iskolában Mindszenty bíboros mellett vagy hit és hazaszeretet kérdésében kiálltak vagy tettek valamit, oktatási intézményükből eltávolították, megakadályozták a továbbtanulásukat, és gyakran az ország összes középiskolájából vagy egyeteméről kitiltották.

A földalatti cserkészélet azonban Pécsen mindezek ellenére nemcsak elindult, hanem tovább működött. A 47. sz. Szt. László Király Cserkész-csapatban *1947-től kezdetben mintegy nyolcvan fiúval indult el a földalatti továbbélés*. Úgy gondoltuk, hogy a fiatal

közösségek lélekben megtartásához a gyerekeket – és kiemelten *a serdülőket, akiket annyi hatás ér – elkötelezetten vallásos alapon kell nevelni. Ehhez pedig lelkipásztorok is szükségük van.* Ennek érdekében több pécsi paphoz is elmentem, de a politikai feszültségek és rendszeres megfigyelésük miatt ezt nem merték vállalni. Egyre nagyobb gondot jelentett, hogy hol keressünk olyan atyát, aki ezt felvállalja.

1947. július 25-én, Szent Jakab napján zárándoklat volt a Mecsekre, a Szent Jakab-hegyi pálos kolostorhoz, amelyhez én is – húszéves fiatalember – csatlakoztam. Imádkozva, énekelve mentünk fel a régi romok mellett felépült új kolostorépülethez, amelyet a pálosok a noviciátus számára építettek. Ott-tartózkodásom alatt felfigyeltem arra, hogy futballozó fiatalok játék közben igen sokszor kiabáltak: Pál atya, Pál atya! Én akkor nem kerestem még Pál atyát, de később azt a következtetést vontam le, hogy *itt van valaki, aki a fiatalokkal törődik, aki nem fél, és aki civilben a fiatalokkal – köztük Jézust képviselve – játszik, és ily módon is szolgálja őket.* És valóban, Bolváry Pál atya már ebben az időben az iskolai hittantanítást mindig igyekezett összekötni a mesével, a játékkal és a kirándulásokkal.

Ezt követően egyik fiatalabb cserkészvezetőnkkel, Várnagy Elemérrel meghánytuk-vetettük a dolgot, és *ketten* becsengettünk a Hunyadi János utcai pálos kolostorba. Egy fiatal, fehér reverendás szerzetes nyitott ajtót. Ma már tudom, [Varga] Sebők segítőtestvér volt. Amikor kinyitotta a kolostor ajtaját, és kérdően ránk nézett, azt mondtam: **Atya, kérem, mi keresünk valakit, aki hajlandó lenne fiatalokkal foglalkozni.** Sebők testvér pillanatnyi gondolkodás nélkül mondta: – Akkor szólok Pál atyának. És valóban percek múlva a kolostor falépcsőjén – szandálja csattogása közben – egy mosolygós, fiatal pálos pap jelent meg, aki bekísért bennünket a sekrestyébe, ahol hellyel kínált. Röviden elmondtuk, hogy kik vagyunk, és kértük, hogyha módja van, legyen a közösségünk lelki háttér, gyóntatója, esetenként kirándulások, táborok alkalmával miséző papja. Pál atya figyelmesen végighallgatta mondandónkat, majd részletesen felsorolta mindazokat a nehézségeket, amelyek akadályozzák őt abban, hogy ezt elvállalja. Amikor már teljesen kialakult bennünk az a vélemény, hogy ide is hiába jöttünk, akkor egyszer csak latinul azt mondta: *sed contra.* (Ezt később meg is magyarázta; Aquinói Szent Tamás módszere volt ez, aki először számba vette a fennálló nehézségeket, majd *ezzel ellentétesen* sorra meg is cáfolta azokat.) Ő is ezt tette. Elmonda: igaz, hogy nem az ifjúság nevelésével foglalkozik a pálos rend, de *a rendkívüli idők rendkívüli feladatokat is adhatnak a rendtagoknak.* Igaz az, hogy őt nemrég szentelték, és neki külön engedély kellene a velünk való foglalkozáshoz, és ezt az engedélyt nem biztos, hogy megadják neki, sőt valószínű, hogy nem. De van engedélye, hogy általános iskolásokat hittanra tanítson, és ha már ott az iskolában taníthat hittant, gyóntathatja őket, misézhet nekik, akkor miért ne taníthatna hittant más általános iskolásoknak, miért ne gyóntathatná őket, misézhetne nekik? Miután minden előbb felsorolt érvét hasonló módon sorra megcáfolta, akkor azt kérdezte: **Nos, akkor hogyan tovább?**

Hát így kezdődött. Ez a kapcsolata nemcsak velem, de a felvállalt cserkész fiatalokkal is nagyon mély együttműködéssé alakult, amely azonban számára is rendkívüli veszély forrása lett. Nem csoda, hogy később a sok stressztől gyomorvérzést kapott, majd először három, később hat év börtönre ítélték.

Bolváry Pál atyát igénytelenségével, egyszerűségével, egészen új nevelői stílusával a Gondviselés küldte. Olyan *papi ideált állított elénk*, amelyet azelőtt el sem tudtunk volna képzelni. A korábbi évtizedekben a cserkész táborban a szerzetes tanárok legtöbbször megkapta a maga külön nagy sátrát, abban állt az ágya, szabad idejében pasziánszozott, olvasott, breviáriumbozott, és bizony nem sok közvetlen kapcsolat volt a szerzetes tanár – önmagában nagyon értékes és nagy tudású pap – és a fiatalok között. Ilyenek voltak pl. az 1938-1945 közötti években Molnár Rajmund vagy Bartók Egyed ciszterci csapatparancsnokok, akik az akkori kor felfogása szerint éltek köztünk. Csak jól lehet róluk mondani. A mellettük működő, példa értékű, egyetemista cserkész tisztek kiváló munkát végeztek. 1944 után Éber

Alán, a ciszterci parancsnok már oldottabb, más típusú volt. Közvetlen, mosolygós menedzsere volt a cserkésznek és minden más diákmunkának. Valamennyi parancsnokunkat tiszteltük, s minél nyitottabbak voltak, annál jobban becsültük és szerettük is őket.

Pál atya más stílust képviselt. *Ő egy lett közülünk.*

– Ha kellett, kis „fecske” fürdőnadrágjában,

– ha kellett, a fiúk mellett egy hálósákban,

– ha kellett, tíz kilométert legyalogolva egy-egy szentmiséért a mecseki tábor helyéig oda és

– vissza, akár naponta,

– ha kellett, akkor hittant tanított, beszélgetett a fiatalokkal, lelki vezetést adott.

Mindehhez nagy önfegyelme, állandó, nyugodt derűje, bölcsessége, igénytelensége, étkezésben a visszafogottsága *példaértékű volt. A nap huszonnégy órájában a maga módján szolgálta Istent: apostolkodott, imádkozott, fordított vagy készült további feladataira.* Később, amikor nyilvános lelkipásztori munkáját már nem végezhetette, akkor is ezt titokban folytatta a fiatalok között. Az első börtön után Komlón raktárosként végzett felelősségteljes munkát, a második börtön után – többek között – Budapesten az egyetemi klinika műtőjében gondozta lelkiismeretesen a betegeket.

1948 nyarán Pál atyával és mintegy harminc fiúval táboroztam a Hidasi-völgyben, ami az akkori évben a már engedély nélkül tovább működő 47-es csapat vezetőképző cserkész-táborra volt. Ezt követően *1948 nyarán pedig mozgótáborot vezettem,* emlékezetem szerint mintegy harminc fiúval. Pécsről indultunk Mohácsra, majd a *Dunán* hajóval tovább, helyenként gyalog, és sok érdekes programot hajtottunk végre. Útközben, pl. Budapesten a legkorszerűbb gyárakat látogattuk meg, ami akkoriban még az iskolákban nem volt annyira szokásos, ahogy ez később egyre jobban elterjedt. Ugyanakkor sorra látogattuk a jelesebb templomokat, múzeumokat, pl. az esztergomi Bazilikát, a Keresztény Múzeumot. Ily módon vándortáborunk alatt gazdagodtunk *mindazokkal az élményekkel, értékekkel és emlékekkel, amelyek bennünket nemzetünkhöz és Egyházunkhoz kötöttek.* Ehhez részben a pécsi Belvárosi plébánia Egyházközségi Ifjúsági Közösségének, részben a Pécsi Felsőipariskola Diákönkormányzatának – amelynek abban az évben vezetője voltam – pecsétes papírjait használtam fel, mindig az alkalomnak megfelelően.

Közben egyre jobban elkülönülve szerveződtek és működtek az önálló őrök, közösségek. A már említett 47-es „őrsvezetők” lelkesen dolgoztak és sok áldozatot hoztak őrük, később törzsük összetartásáért és működéséért.

A családoknál folytatott hitoktatás és a cserkészfiúk gazdag programja arra készítette a szülők egy részét, hogy a leánytestvérek részére is hozzunk létre hasonló közösségeket. Így Fohl Márta, Hetey Melinda, Novotny Sári és más diáklányok köré Siptár Ernő 10. sz. PÁR cserkészvezető felesége, Melinda vezetésével újabb indián törzsek jöttek létre a maguk sajátos, leánycserkész indián programjával. Rendkívüli érdemük, hogy nemcsak ők tanultak Bolváry Pál atyától, Arató Lászlótól és még másoktól is hittant, de az arra alkalmasak maguk is nemcsak indián leány köreiket vezették, hanem a kisebb leányokat és fiúkat is rendszeresen tanították hittanra, így pl. egy ideig Fohl Márta a Magyar törzs egyes tagjait is, akikről e könyv a későbbiekben részletesen is szól.

Természetesen a cserkész szakszavak helyett – a veszély elkerülése miatt – a különböző keretjátékok sajátos kifejezéseit használtuk, így pl. az őrökből az indián életből vett *törzsek*³ az őrsvezetőkből *nagyfőnökök*⁴ a segédőrsvezetőkből *hadifőnökök*⁵ lettek. A

³ Törzs: őr, vezetője a nagyfőnök, helyettese a hadifőnök, öt-tíz harcos a tagja.

⁴ Nagyfőnök: őrsvető (kb. 16-20 éves korú).

cserkéstartörvények helyett a némileg időszerűsített indiántörvények léptek életbe. Így került be „*Az indián nem dicsekszik, és tud hallgatni!*” törvény is. Ezzel nyomatékosan arra készítettük a fiatalokat, hogy kirándulásainkról, táborainkról, összejöveteleinkről, a „számítógépeinkről” ne beszéljenek. Tudniuk kellett, hogy az öskeresztények katakombaéletét vállaltuk, és éppen az ő példájuk nyomán a *hallgatás* az első számú védelem, amivel óvni tudjuk magunkat és közösségeinket a lebukástól.

Tisztában voltunk azzal is, hogy előbb-utóbb az ÁVO látókörébe kerülünk, s az általános külső megfigyelésen és lehallgatáson túl vagy *beépülnek* közénk, vagy a köztünk működő fiatalokat próbálják kényszerrel, zsarolással, rábeszéléssel, megfélemlítéssel *szóra bírni*. Az elsőt kivédtük azzal, ha bárki magától jött, és szólt valamelyik fiúnak, hogy ő hallott arról valamit, milyen jókat kirándulunk stb., akkor megsimogattuk a gyerek buksiját, és azt mondtuk: Bizony nagyon szép az a természet, menj csak el szépen a plébános atyához, mi úgy hallottuk, hogy a ministránsok szoktak kirándulni, és ott biztosan nagyon jól fogod érezni magadat. *Törvénné tettük, hogy csak olyanokkal bővítjük a fiatalok körét, az utánpótlást, akiket mi szólítottunk meg.* És megtapasztalhattuk, a fiataloknak hihetetlen ösztönük volt, hogy unokatestvéreik és osztálytársaik közül kik azok, akik alkalmasak az effajta közösségi életre. Biztos érzéssel találták meg azokat a gyerekeket, akiknek szülői háttérében érezték az együttműködés lehetőségét. A későbbi évek során a kisebbek (12 évtől) ilyen, általunk kezdeményezett felvételek nyomán kerültek a gyermekorsóból felnőtt új, ifjú vezetők (15 évtől) irányítása alá.

A másik veszélyre vonatkozóan így oktattuk fiataljainkat: „Könnyen lehet, hogy valahol az ÁVO csapdába ejt titeket! Ez előfordulhat, ígérjétek meg nekünk: valamilyen módon mindenképpen jelzést adtok arról, hogy rátok szálltak vagy beépítettek!” Erre egy példa: L. T.-re – aki akkor 16 vagy 17 éves, értékes fiatal vezetőnk volt – valamilyen módon az ÁVO rászállt, bevették, és módszereikkel sok információt próbáltak tőle megszerezni rólunk, illetve hamis dolgokat akartak ráerőszakolni. Bent valamilyen véletlen módon megtudta, hogy egy másik, közülünk való fiú is lebukott. Amikor kiengedték, akkor különböző áttételeken keresztül lányok közreműködésével – jött hozzám az üzenet: „Én lebuktam, de vigyázzatok, Sz. V. is benn volt!” Ez az információ nagyon fontos volt számunkra. Úgy gondolkodtunk, hogyha valakiről megtudjuk azt, hogy beépítették, akkor „semleges területen” továbbra is foglalkozunk vele, csak vakvágányra vezetjük. Így nem lesz olyan események részese, amiről nem szeretnénk, hogy ott *benn* tudjanak, és ily módon a többiek működését mégsem akadályozza. Ez az elgondolás valóban jónak bizonyult.

Nagyon vigyáztunk arra, hogy egyházi helyre, szentmisére, bármilyen vallásos rendezvényre, soha ne menjünk, vagy onnan ne jöjjünk együtt. Ezzel az *összetartozás látszatát akartuk kerülni*.

Az általunk használt szimbólumokkal is el akartuk kerülni, hogy felfigyeljenek ránk. Ilyen volt pl. az úttörők piros nyakkendője. Egyes kirándulások alkalmával kevésbé volt feltűnő, hogyha piros úttörőnyakkendőt hordanak a gyerekek. A fiatalok azonban tudták, hogy *a piros nyakkendő azért háromszögű, mert ez számukra a Szentháromság szimbóluma, és azért piros, mert ez a vértanúk kiontott vérének színe.* „Amikor te közösségünkben a piros nyakkendőt hordod, akkor a tanúságtevő vértanúk vérére emlékeztető istenszeretet ölel át téged” – tudatosítottuk a gyerekekben.

Egy másik ilyen apróság: a 3, 4, 5, maximum 6 sátorból álló törzsi laborok természetesen *táborkeresztet nem állíthattak*, ám a zászlórúd felső végén, – amelyre valamilyen ősi indián motívumú zászló került fel – *be volt vésve a kb. 4 cm nagyságú kis kereszt.* Amikor reggeli és esti imánkat mondtuk a táborzászló körül, akkor mi tudtuk, hogy a hazaszeretetről szóló

⁵ *Hadifőnök:* segédőrsvezető (kb. 14-16 éves).

törzsi lobogó mögötti *kereszt előtt imádkozunk, amelynek áldozata, Tüzes Szív⁶ testvér [Jézus Krisztus] onnan fentről néz le és vigyáz ránk.*

Hosszú lenne a jellemnevelő indiánromantika számos dolgának az elbeszélése. Most inkább azt szeretném kiemelni, hogy ennek a *katakombacserkészletnek* a vállalása nem volt hiábavaló. Ehhez azonban bizonyos személyes döntéseket is meg kellett hozni. *Valamennyi vezetőnek el kellett döntenie, hogy életében mi az elsődleges fontosságú:* Igent tud-e mondani arra, hogy ***Isten ügye mindennél fontosabb?*** Tudtuk, hogy mindezért nem fognak kitüntetés adni, anyagiakat pedig elvből sohasem fogadtunk el (a hittanórákért, gépelésért stb.), de annál nagyobb a valószínűsége, hogy letartóztatnak bennünket, és a hitéletre épített jellemnevelő tevékenységünkért hamis vádak alapján börtönéveket kapunk. Ennek ellenére vállaltuk az ateista diktatúra alatt felnövekvő fiatalok istenhitének és erkölcsi felfogásának elmélyítését a cserkészlet élménypedagógiájának alkalmazásával. ***Nem akarunk ezzel a hős pozíciójában tetszelegni*** az utókor előtt. Egyszerűen tettük azt, amit isten- és emberszeretetünk sugallt, és ez – a leskelődő veszélyek mellett – nagyon sok kalandot és élményt, de örömet is jelentett számunkra.

Ezekben a rendkívüli években (1948-tól 1961-ig) sok lehetőség nyílt a fiatalokkal négy szemközti beszélgetésre életükről és a közösségi programokról. Az életüket akartuk színessé és értékesebbé tenni. Örültünk, hogy az összejövetelek, a kirándulások, a tánciskolák, a felejtethetetlen táborozások és tábortüzek, a különböző versenyek, a téli táborok, a hitoktatás, a sok jó könyv folyamatos biztosítása és a kalandos programok fiataljainknak olyan életre szóló élményeket jelentettek, amelyek abban az időben csak keveseknek adhattak meg. Azt tapasztaltuk, hogy ***Pál atya lelki háttérének eredményeként nagyon sok értékes fiatal formálódik Isten keze nyomán a körünkben.***

Azt is tudtuk, hogy Pécssett velünk, a 47. sz. PCF Szent László Király Cserkészcsapattal *Sziklatábor* név alatt egybeolvadt 10. sz. PÁR Cserkészcsapaton kívül, amely akkor már *Ivasivka Mátyás* fiatal és rendkívül tehetséges ének- és zenetanár, karnagy vezetésével működött tovább, más ifjúsági közösségek is léteznek. Ilyenek voltak a *Csonka Ferenc* atya által összetartott 217-es számú Keresztény Munkás Ifjú Cserkészcsapat fiataljai, vagy az egyetemisták között *Wöllner Frici* teológus (a Mester) köre, továbbá a Dési álnévre hallgató, akkor még jezsuita orientációjú *Jancsó Imre* atya, aki szintén foglalkozott Pécssett az egyetemista fiatalokkal, amíg letartóztatása előtt nem kényszerült szökni. *Mint a bűvópatakok, egymástól függetlenül a magunk kisebb-nagyobb területén a föld alatt vittük tovább azt az üzenetet, amely ebben az időben Istentől számunkra adatott.*

Közben Pál atyát letartóztatták. Először három évi börtönre ítélték. Maga m – 1950. június 10-i elhurcolásomtól 1952 tavaszáig – csak a nyári hónapokban tartózkodtam Pécssett, és ilyenkor foglalkoztam a fiatalokkal. 1952 júniusában ismét Pécsre kerültem, és ekkor vált egy korábbi cserkész ismeretség szoros, élő kapcsolattá. Amint már említettem, a 10-es PÁR csapat cserkészeit és azok utódait a nálam pár évvel fiatalabb *Ivasivka Matyi bá'* hasonló módon folyamatosan vezette. Az élet úgy hozta, hogy a „gyerekeink”, meg mi magunk is a Mecsekben egyre többször találkoztunk, míg végül is Matyi bá'-t is – indián nevén Szürke Farkast – **1953. január 18-án** bemutattam Bolváry Pál atyának. *Ettől kezdve a Pécssett föld alatt működő 47-es Szent László Király és a 10-es PÁR csapatok cserkészei hármunk, „a Triumvirátus” irányításával Sziklatábor név alatt együtt folytattuk a katakombacserkészlet sajátos útját, ebben a felállásban egészen a letartóztatások éjszakáig (1961 június 6-7.).* Bár én tanulmányaim miatt már korábban elkerültem Pécsről, az információ, valamint a nyári szoros együttműködés köztünk testvéri, baráti, élő kapcsolatot tartott fenn. *A Triumvirátus tagjai voltak: Pál atya, aki a lelki háttérrel, a maga fáradhatatlan nyugalma, mosolyát és*

⁶ *Tüzes Szív:* Jézus indián neve.

bölcsességét adta; Ivasivka Matyi bá, aki kiváló ének- és zenei adottságokkal, magas zenei kultúrával rendelkezett és jómagam, Arató László. Az egész sziklatábori életet átjárta Matyi bá hatalmas zenei készsége. Nemcsak sok népdalt énekeltünk, de sok új, un. fiú-⁷ és leánydalt⁸ is szerzett cserkész társaival, akik később vele együtt a nemzetközi zenei élet kiválóságai lettek, mint Dobos László, Tillai Aurél. A szövegeket Siptár Ernő, Arató Miklós Orbán és még többen mások írták. Ezeknek a daloknak egy része még ma is él. Szürke Farkas, azaz Matyi bá vidámsága, humora, sértés nélküli viccelődésének sorozatai mindig különös szintet adtak a mi katakombacserkész életünknek. Ugyanakkor természetjáró képessége, örök fiatalága, kitűnő memóriája, fáradhatatlan alkotóereje és gyakorlati készsége is rendkívülinek bizonyult.

A magam részéről az előregondolkodás, a jellemnevelés, a hitoktatás, a hitéleti és magyarságtudatot erősítő előadások, a szervezés, az ötletek, a feltételek megteremtése, a gyerekekkel való négyszemközt léleképítő kapcsolattartás, a vezetőképzés, az írás és a (szamizdat) könyvkészítés, valamint az egyes struktúrák, törzsek létrehozása foglalta le minden időmet. Persze mindig *összhangban és előre egyeztetve* a Triumvirátus másik két tagjával. Mindezt a szénbányáknál végzett műszaki munkám mellett, kora hajnaltól késő éjjelig, minden szabad időmben *örömmel és szívesen* végeztem. Példaképpen említem, ami többször előfordult: egy-egy szülő megkeresett, **hogyan beszéljek már a serdülő fiával, mert őrá, a szülőre már nem hallgat, de amit én mondok neki, azt mindig elfogadja.** Azt hiszem, a cserkésznek ez a titka: a pár évvel idősebb őr- vagy rajvezető a gyerekekhez és főleg a serdülőkorban lévőkhez mindig közelebb kerül, mint az élet rendje szerint a családi otthonból kiszakadó serdülő szülei. Ugyanis közismert, hogy a kamaszkorban természeti adottságuknál fogva a fiatalok gyakran szembeszállnak a szülői tekintéllyel. A lázadásokat hordozó fiatalokat a cserkészközösség meg tudja tartani, ha vezetői értenek a nyelvükön, őket Jézushoz tudják kötni, és sok élményt nyújtó jó programokat szerveznek számukra. Ezt sok esetben megtapasztaltam, és ezért *mindig nagyon hálás voltam a Jóistennek.* Ez volt a munkánk jutalma.

1961-ig tartottak ezek a nagyszerű esztendőik, élményben gazdag és sok tevékenységgel, törzsi táborral, kirándulással, kerékpártúrával és vezetőképzéssel. Közben az évek múlásával a gyerekek egy részéből is vezető lett, és így minden nemzedékből létrejött a vezető-utánpótlás. A fiatalok esetében a nemzedékváltás természetes folyamat. Közben magam is azt tapasztaltam. Hogy **amikor az ember ad, ugyanakkor kap is.** Bennünk pedig mindig élt az a remény, amire a történelem tanított, hogy itt a földön semmi sem tart örökké, csak az a kérdés, hogy mi megérjük-e egy jobb kor hajnalát?!

Amikor 1961. február 6-ról 7-re virradó éjjel az ÁVO országszerte lecsapott a fiatalokkal foglalkozó katolikusokra – közel ezer házkutatást tartottak, s mintegy száz papot és világit vittek el –, akkor a Triumvirátus tagjainál is házkutatás volt, és sok mindent „bűnjelként” lefoglaltak (minden vallásos jellegű és gépelt könyvet, feljegyzéseket, fényképeket, emlékeket, keresztek stb.). Letartóztatták Pál atyát (négy hónap múlva Budapesten engem is) és Pécsről még másokat is, így pl. Csonka Ferenc atyát, Várhidy Gyurka cserkésztestvérünket és Wöllner Fricit is.

Akkor, 1961-ben nekünk úgy tűnt, hogy minden további földalatti ifjúsági munka lehetősége megszűnt. És lám, az ezredforduló végén előkerült egy sor korabeli fiatal írása és fényképe. Róluk mi 1961 után már nem tudtunk, vagy legföljebb csak az útnak indításukban, ill. a felkészítésükben foglalkoztunk velük: *kimagaslóan Aczél Lacival, a mostani Zsongor*

⁷ *Fiúdalok:* a katakombakorszakban született, vallásos jellegű mozgalmi dalok, amelyeket gyakran énekelték. Részletesebben l. „A tábori naplókban használt kifejezések magyarázata” alatt.

⁸ *Leánydalok:* a katakombakorszakban született, leányoknak szóló, vallásos jellegű mozgalmi dalok.

pálos atyával és az ő „gyerekei”-vel, akik akkor még 12-13 évesek voltak. Közülük többet kisgyerekkorában hittanra tanítottam. Ők azok, akik az ezredfordulón már nagypapák, de annak idején, 1961-ben nem ijedtek meg, hanem Aczél Laci vezetésével még „láthatatlanabban” működtek tovább. Ők azok, akik őrizték a lángot, vagy legalább a parazsat a hamu alatt, a katakombában derengő, izzó zsarátnokot.

Amikor az ateista kommunista rendszer az 1980-as évtized végére gazdaságilag összeomlott és az Egyház szabad lett, akkor pár év múlva azt tapasztaltuk, hogy a szabadossá váló politikai szemlélet miatt az Egyház hátrányos megkülönböztetése az új körülmények között rafináltabban, időnként szép szavak mögé bújtatva és nehezebben áttekinthető módon újraéled. Ez időben bizonyosodhatunk meg róla, hogy *ők, a katakombakorszak későbbi nemzedékei is hűségesen őrizték a parazsat, és az átélt évtizedek csábító kísértései ellenére sem lettek árulókká. Ez a könyv, – amely az ő naplóikat, visszaemlékezéseiket, fényképeiket őrizi, – legyen örök tanúság Isten ügye mellett: a Lélek ott fű, ahol akar, és ott fellobban a láng. És nincs fölösleges munka, elveszett szó, mert a magok egy része mindig jó földbe hull, hogy új, bőséges és százsoros termést hozzon.* Hála legyen ezért Istennek!

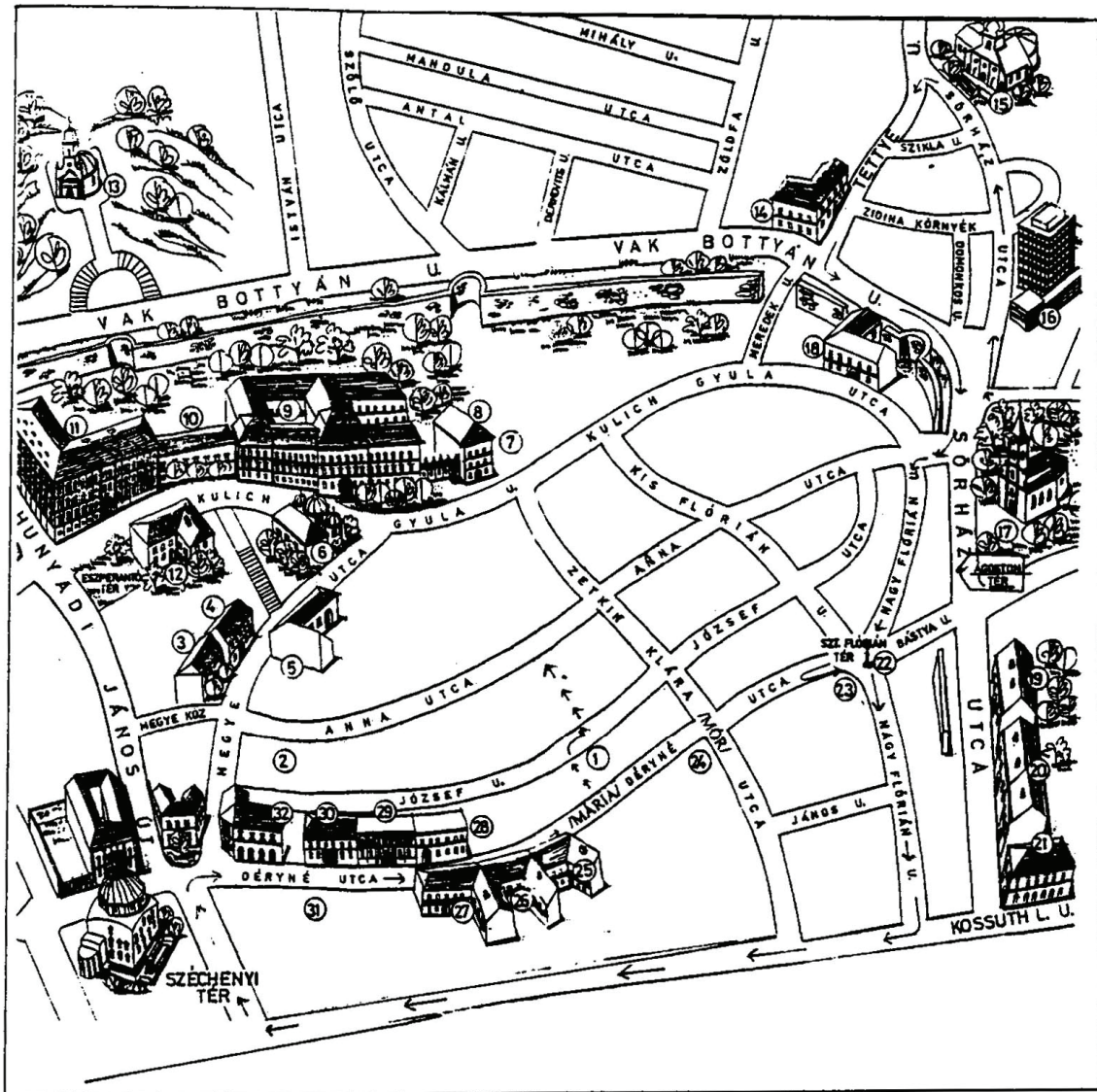
A vezetőképzőről röviden külön is szólok. Péccsett, a Mecsekben a Mélyvölgy mellett, annak egyik oldalvölgyében volt a Sziklatábor. Mi neveztük el így a Kőfejtő-forrás környékét. A név valójában az Anyaszentegyházra utal. Az itt rendezett táborokban elsősorban vezetői hivatásra felkészítő és módszertani vezetőképzés folyt. Elsősorban a Sziklatábor c., írógéppel sokszorosított vezetőképző könyv eszmei és gyakorlati útmutatásait sajátították el a vezetőjelöltek előadások és gyakorlati képzés során, különösen kihasználva a szentmisék és a tábortüzek varázsát. Arra törekedtünk, hogy táborainkban lehetőleg mindennap legyen szentmise, amit különböző alkalmakkor Bolváry Pál pálos, Arató Orbán és Mozsgai Tádé ciszterci, továbbá Bindes Ferenc atyák mutattak be. Ha az előadások alatt idegen tűnt fel a látóhatáron, az előadó témát váltott; áttértünk pl. arra, hogy a sportolás mennyire fontos az egészséghez, majd a természetjárásnak a különböző egészségügyi, edzési, felszerelési kérdéseiről beszéltünk addig, ameddig az illető hallóközelben tartózkodott, és közben semmi jelét sem adtuk annak, hogy érdekelne bennünket a jelenléte. Arra ugyanis mindig számítanunk kellett, hogy turistának, erdésznek, favágónak álcázott ávós megfigyelő látószögébe kerülhetünk. Az is jól bevált, hogy naponta volt egy előre megbeszél, közismert népdal vagy más dallam, és ha valaki idegent, pl. erdészt, vadászt, turistát, azaz potenciális informátort észlelt, akkor ezt kezdte énekelni vagy fütyülni, és ezzel figyelmeztette a többieket: „Vigyázat, idegenek vannak a közelünkben, mindent tegyünk úgy, ahogyan eddig, csak arra vigyázzunk, hogy semmi olyat ne mondjunk, ne foglalkozzunk olyannal, ami elárulhatja azt, hogy valójában kik vagyunk, és miért tartózkodunk itt!”

Egyik *hidasi-völgyi táborozásunk alkalmával fordult elő, hogy a völgy bejáratánál, az országúton két nagy fekete autó állt meg.* A táborba tartó fiataljaink ezt időben észrevették, és a lépteiket megnyújtva igyekeztek haza, és jelezték, hogy gyanús civilek szálltak ki az autóból, és felénk tartanak. Valóban hozzánk jöttek, és ifjúsági ellenőröknek adták ki magukat. Meg vagyok róla győződve, hogy *avasok voltak.* Természetesen szívesen fogadtuk őket. A gyakorlatnak megfelelően az összes imakönyv és gépelt anyag percek alatt, még érkezésük előtt a táboron kívülre került egy előre meghatározott helyre. A „vendégeket” szóval tartottuk, és a természetjárás dolgaival traktáltuk őket, amelyeket végül is elfogadtak, hiszen békével távoztak fekete autóikkal, és jelenlétüknek semmiféle utóhatását sem éreztük. Ezekről a nem minden veszélytől mentes élményekről nagyon sok mindent lehetne még elbeszélni, ám a most elmondottakkal inkább csak az volt a célom, hogy előzetes, ráhangoló ismertetést nyújtsak arról, amiről *ez a könyv szól, amelyet azok a fiatalok írtak, akik a felnövekvő Aczél Laci közösségében továbbvitték a cserkész gyökerekből kisarjadó krisztusibb magyar életformát, még ha indián vagy ősmagyar keretjáték közepette is.*

Korabeli írásaikból érdekes megfigyelni, hogy az évek múlásával – miután a veszély elkerülése érdekében cserkészetről sohasem volt szabad beszélni – vezetői nemzedékváltások során a cserkészidentitás egyre jobban elhalványult, ám őrizte annak tartalmát s hagyományait, és az ún. *Krisztusi Magyar Ifjak közösségének* gondolata erősödött meg. Ez ahhoz hasonló módon történt, mint a Regnumban, amely megszüntetésekor a népes 3. sz. Regnum Marianum cserkészcsapatból és a Mária-kongregáció tagságából állt. A földalatti évtizedek során ebben a formában mind a kettő elhomályosult, de karakterét megőrizve megmaradt a katolikus hitéletű fiatalság, amely Regnum Marianum név alatt élte tovább elkötelezett közösségi életét, egészen a szabaddá válásig, amikor is önálló katolikus ifjúsági szervezetként lépett színre. Ez a mi vonalunkon a cserkész lelkületű *Krisztusi Magyar Ifjú* identitásában jelent meg, amelyet a Magyar Cserkészszövetség újraindulása után a Szövetségen belül működő *Táborkereszt* Katolikus Cserkészek Közössége visz tovább a mélyen istenhívó alapító, Baden-Powell tanításának szellemében.

Amikor a korabeli Naplót meg a beszámolókat olvassuk, felmerül az emberben az a gondolat, hogy vajon ezeket a kiránduló, táborozó fiatalokat mennyire járta át a mély vallásos lelkiesség. Ehhez tudnunk kell, hogy a naplók elsősorban az élményeket, a nagy túrákat, kirándulásokat, eseményeket írták le és örökítették meg. Ez teljesen természetes, hiszen számukra a kereszténység magától értetődő volt, **a megszentelő kegyelem állapotában törekedtek élni.** Am ugyanakkor a naplóírás veszedelmet jelentett, de amíg a napló csak a kirándulások eseményeit rögzíti, addig azt valahol ki lehet védeni. Éppen ezért nagyon tudatosan nem örökítették meg a lelki és a hitéleti dolgokat, hanem azokat a szívükben, a lelkükben erősítették, érlelték és élték. Mindezt a mai napig is döntő többségükönél tanúságtevő életük hitelesíti és igazolja. **A parázs nem izzott hiába a hamu alatt.**

1987-ben – a Magyar Cserkészszövetség újraindulásával – Jézus kívánsága a közben felnőtté érett pécsi fiatalok életében csodálatos módon beteljesült: **mi mást akarnék, mint hogy fellobogjon a láng, ismét égjen és világítson!** (Vö. Lk 12, 49)

*Pál atyát Pécssett, Ágoston téri lakásán meglátogató Hubai József –akkor, 1967-ben 22 éves egyetemista – hogyan „sétáltatta meg”, illetve rázta le az őt követő titkosrendőrt a Mária utcai (akkor Déryné utcai) átjáróház adta lehetőség kihasználásával. Hubai József útvonala (→), nyomában a titkosrendőrrel, az átjáróház utáni Anna utcában már egyedül. (Vö. 26. oldal)
(Forrás: Csorba Cs.: Pécs, Panoráma, Bp. 1982. nyomán)*

Bevezetés

Írta: Dr. Hubai József (Zádor)

E rendkívül értékes történelmi dokumentum kiadásával az a szándékunk, hogy emléket állítsunk azoknak a magyar fiataloknak, szüleiknek, világi és vallási vezetőiknek, akik a 40 éves *kommunista párt-diktatúra* alatt felvállalták saját egzisztenciájuk, s nemegyszer életük kockáztatásával is az európai és magyar kereszténység gondolat- és értékrendszerének megőrzését és továbbadását.

A szereplők négy „nemzedéken” át kitartottak „egy jobb kor” eljöveteleig.

Vajon volt-e értelme mozgalmunknak? A könyv elolvasása után valószínű, hogy még a kérdés felvetését is történelmietlennek minősíthetjük.

Napjainkban már ismert, hogy Magyarországon a szóban forgó időben, 1948 után, majd 1961-től már csak erősen korlátozott mértékben, a 70-es és kicsit kisebb kockázattal a 80-as években több más kiscsoportos katolikus vallási szervezet is létezett, ekkor már többnyire a plébániai lelkipásztorkodás vagy valamilyen lelkiségi mozgalom keretében. Néhány szakkönyvben, tanulmányban írtak már mindezekről. E témában eddig ez egyik legsikeresebb könyv a Kamarás István gyűjtéséből és szociológiai feldolgozásából született *Búvópatakok* (Márton Áron Kiadó, Budapest, 1992), amely a budai Szentimreváros akkori fiataljainak elkötelezett és kalandos életét ismerteti. Ezt meghaladó terjedelmű Dobszay János kétkötetes műve, amely a Regnum Marianum folyamatos működését ismerteti. (Lásd: Irodalomjegyzék „Történész szemmel” fejezet végén.)

Jelen kiadványunk nemcsak bemutatja, de némileg össze is hasonlítja a pécsiekét más földalatti szerveződéssel. A visszaemlékezők szeretnék bizonyítani a megmaradt dokumentumok alapján, hogy Pécsen és a Mecsekben 1965-ig vélhetően az egyik legjobban szervezett katolikus ifjúsági közösség működött – a megtorlások ellenére –, majd szűkebb keretek között, egyes plébániai lelkipásztorokhoz kötődve 1988-ig, egészen a kommunizmus gazdasági összeomlásáig.

Hogyan lehetett mindezt évtizedeken keresztül fenntartani? Erről kaphat tájékoztatást könyvünkben az érdeklődő olvasó.

A töretlenül működő pécsi katolikus, ifjúsági, majd később az egyre jobban felnőtté váló fiatalok létezéséért, tevékenységéért kiemelt köszönet illeti meg **Bolváry Pál pálos atyát, aki a tengerentúl 1992-ben írta meg életét: *Rabláncon Krisztusért* címmel.** Ez a könyv angol és magyar nyelven is megjelent az Amerikai Egyesült Államokban Youngstown-ban, Ohio-ban, 44509 szám alatt.

Megkülönböztetett köszönet illeti meg **Aczél László Zsongor pálos atyát is**, aki Pál atya lelki **neveltjeként** az atya második bebörtönzése után Pécsen folytatta a fiatalokkal való munkát 1965-ig.

A visszaemlékező résztvevők Bolváry Pál atya írását kívánják részleteiben is közismertebbé tenni. Könyvünkkel szeretnénk kiegészíteni az ő földalatti munkásságának ismertetését, elsősorban azon területeit, melyeken a szerzők részt vettek, és így jól ismerték azt.⁹ Ugyanakkor a történelemtudomány számára *hitelesíteni* is akarjuk, hogy **amit Bolváry Pál atya az emigrációban leírt, az teljes mértékben tükrözi az általa álélt valóságot.**

További célunk az is, hogy a mindenkori vallásos és magyar fiatalok kezébe olyan történelmi olvasmányt adjunk, amely elősegíti bennük az Isten szeretetét, és Őérette az

⁹ Szívesen vesszük más visszaemlékezők jelentkezéseit is, P. dr. Aczél László Zsongor pálos atyánál: 1518 Budapest, Pf. 12.

áldozatok meghozatalát. Ismerjék meg, hogy elődeik nem hajoltak meg mindannyian az ateista párt diktatúra hatalma előtt, a legnehezebb időkben is keresztények és magyarok maradtak, és ezt a bátorító örökséget kívánják átadni a mai szabados társadalomban élő fiataloknak.

A tanulmányokat a szerzők egyeztetett szempontokat követve készítették, természetes azonban, hogy azok jellegükben eltérnek egymástól. Az eltérés oka egyrészt technikai, másrészt a szerzők stílusa tükröződik az egyes fejezetekben.

Bízunk abban, hogy e könyv hozzájárul gyorsan változó korunk kóros és nemes eseményeinek megértéséhez.

Budapest, 2003. április 24.

Szent György, a cserkészet védőszentjének ünnepén

*a tanúságtevő egykori
pécsi fiatalok nevében.*

Kényszerítő körülmények között¹⁰

Írta: Arató László (Botond) cserkésztsízt (Fehér Bagoly)
a Magyar Cserkészszövetségek Fórumának elnöke

50 éve jött létre a magyar katakombacserkészei

**A Táborkereszt örökös tiszteletbeli fővédnökének
választotta a legendás hírű pécsi
cserkészlelkipásztort, az aranymisés
Bolváry Pál pálos atyát
és Kelety Géza ciszterci atyát posztumusz,**

aki közvetlen halála előtt Szeretetből élni című önéletrajzi könyvében vallott kalandos ifjúsági jellemnevelő munkásságáról. Mindkét atya súlyai börtönévekkel hitelesítette tanúságtevő munkásságát.

Rajtuk kívül még számos cserkésztestvérünk hozott a mai cserkészlet előtt alig ismert hősi áldozatot a hiteles magyar cserkészszeme életben tartásáért

Csak az egészséges gyökerekből táplálkozó fa válhat termékennyé és viharállóvá

1947/48 fordulóján a magyar kommunisták és a velük társult baloldali erők – az általuk következetesen alkalmazott erőszak és antidemokratikus törvénysértések révén – már a teljes hatalom birtokába jutottak. 1948 első napjaiban Rákosi Mátyás elérkezettnek látta a magyar katolikus Egyházzal való *végző lezámolás* időpontját.

Ennek érdekében hatalmas, országos propaganda-hadjáratot indítottak az egyházi iskolák elvétele – „államosítása” – érdekében, amely során a legképtelenebb vádakkal, rágalomokkal támadták és gyalázták a püspöki kart, főként *Mindszenty József bíborost*. A katolikus Egyház vezetői szilárd elvekkel védték, illetve követelték maguknak azokat az egyesületi, sajtó- és iskolafenntartási jogokat, amelyek az egyházakat a szabad országokban megilletik.

Az egyházi iskolákat elvevő törvényjavaslatot a kisgazdapártba beépített Ortutay Gyula terjesztette be. Akit már 1945. március 7-én Rákosi Mátyás elvtársai titokban felvettek a kommunista pártba.¹¹

Az egyházi iskolákat minden kártalanítás nélkül kisajátító törvényjavaslatot az országgyűlés 1948. június 16-án tárgyalta. Az ülésen – a törvényjavaslatot elutasítva – felszólalt *Barankovics István* is, a Demokrata Néppárt vezetője, s nagy beszédben fejtette ki az Egyház elidegeníthetetlen jogát iskoláihoz.¹²

A választások meghamisításával (a törvénytelen, ún. „kék cédulás” szavazással) a kommunista többségű országgyűlés természetesen elfogadta az államosítás törvényjavaslatát.

A kommunista iskolaállamosítási kampány által felszított országos, baloldali, egyházellenes közhangulatot tovább fokozva 1948 őszén teljes erővel Mindszenty bíborosra irányították Rákosiék – minden korábbinál agresszívabb – támadásaik pergőtüzét. Így akarták

¹⁰ A Táborkereszt c. cserkészlap 1998. október számában megjelent cikk nyomán

¹¹ Lénárd Ödön: Erő az erőtlenségben c. könyve [Márton Áron Kiadó, 1995.] 263. oldalán idézi a Magyar Kommunista Párt titkársági üléséről készült titkos jegyzőkönyvet. Lásd Mészáros István: Kimaradt tananyag [Márton Áron Kiadó, 1993.] I. Függelék 94 oldal.

¹² Lásd Mészáros István: kimaradt tananyag. [Márton Áron Kiadó, 1993.] I. Függelék 94 oldal

előkészíteni a végső leszámolást jelentő törvénytelen lépésüket. 1948 karácsonyának másnapján letartóztatták Mindszenty bíborost, majd hazug vádak alapján, szégyenteljes koncepciók per keretében halálos ítéletét javasolták, végül *életfogytiglani börtönre* ítélték. A Bíboros semmilyen bűncselekményt nem követett el, súlyos jogtalanság volt elítélése, ártatlanul börtönözték be.

Mi történt a vészterhes időkben a magyar cserkészzel?

1947-ben már látható volt, hogy a kommunista hatalomnak az egységes, ateista alapon álló ifjúsági szervezet, az *Úttörő Mozgalom* teljes körű elterjesztése volt a célja.

Az 1947. évi, Franciaországban megrendezett *VI. moissoni világjamboree* után a kommunista hatalom által irányított *Magyar Cserkészi Szövetségének* országos vezetősége elérkezettnek látta az időt, hogy kilépjen a Cserkész Világszervezetéből. A Cserkészi című lap II. évfolyamának 8-9. számában megjelent *Nyilatkozatot* 1948. április 6-i dátummal Fárber József országos ügyvezető elnök és dr. Erdélyi Ferenc külügyi vezető (elvtársak) írták alá. A nyilatkozat az arra a korra jellemző, tipikus kommunista pamflet stílusában íródott.

Részletek a genfi Cserkész Világszövetségből való kilépést indokló szövegből

„...meggyőződünk arról, hogy az angol és amerikai vezetőség által irányított nemzetközi cserkészlet... a nemzetközi nagytőke és imperialista erők szolgálatában áll... A XI. Nemzetközi Cserkészkonferenciát ugyanazon módszerekkel irányították, mint... az ENSZ ülést szokták.” „Ezen a konferencián, amelynek »a cserkészlet nem politizál« volt a fő jelszava, a legotrombább politikusi trükkökkel igyekeztek elhallgattatni azokat, akik a cserkészletük alap gondolataként a »világ békét« hirdették... ugyanakkor védelmükbe vették azokat a háborús bűnösöket, kik saját hazájukat elárulva és tönkretéve, ma Németország angol és amerikai vezetésével játszik kisded játékaikat.”

„Tudjuk, hogy a Nemzetközi Cserkésziroda Világszervezete támogatja az imperialista hatalmak kezében lévő cserkészletet... a menekült észt, lett, litván, ukrán és egyéb cserkészeket... Úgy éreztük, hogy az imperializmus és az Intelligence Service szolgálatában álló Nemzetközi Cserkésziroda és Világszervezete szabadságunkat és függetlenségünket veszélyezteti, és a magyar népi demokrácia cserkészeihez méltón járunk el, amikor Önökkel (a Genfi Cserkész Világszervezettel) az összeköttetést megszakítjuk.”

Ez a megfogalmazás híven tükrözi az akkori vezetők manipulált magatartását.

A Kis Újság 1948. április 8-i száma így írt: „A Magyar Cserkészi Szövetsége kedden tisztí gyűlést tartott, amelyen elhatározták, hogy egyesülnek az Úttörő Szövetséggel.”

A kommunista dialektikának megfelelően nyilatkozat látott napvilágot, amely szerint: „Az Úttörő-mozgalom is nyilatkozatot adott ki... és kijelenti, hogy az úttörők éppoly vallásos nevelésben részesülnek, mint valamennyi magyar tanuló”. Hogy ennek az álszent és félrevezető nyilatkozatnak a valóságtartalma hová vezetett, azt még napjainkban is mindenki a saját környezetében erőteljesen észlelheti.

1948 májusában a cserkészcsapatok 30-i keltezéssel sorra kaptak egy sokszorosított értesítést, amely az Országos Intéző Bizottság *Határozatát* közölte, amely a cserkészcsapatokat azonnali hatállyal feloszlatta.

Pusztító viharban a magyar cserkészlet

Miután a Magyar Cserkészi Szövetséget – a fentieket megelőzően – politikai nyomásra átalakították *Magyar Cserkészi Szövetségévé*, amelynek egyik elsődleges gyakorlati célja az volt, hogy a fiatal cserkészeket megfosszák felnőtt vezetőiktől, s az ily módon magukra maradt cserkészgyerekeket szabadon manipulálhassák. A kommunista hatalom következő lépésként a Szövetségnek az Úttörő-mozgalomba való *beolvasztását* akarta megvalósítani. Azért választotta a beolvasztást a megszüntetés helyett, mert ily módon a Szövetség (és

természetesen vele együtt a csapatok) vagyona: cserkészházak, sátrak, műszaki felszerelések, cserkészotthonok és a Cserkészbolt Szövetkezet minden jelentős árukészletével együtt úttörő vagyonná válhatott.

Ez időben mi történt Pécsen?

Pécsen 1947 tavaszán, miután a mintegy 150 fős 47. sz. Szent László Király Cserkészcsapat fenntartó testületének elnöke, a Nagy Lajos ciszterci gimnázium felejtetetlen igazgatója, *Kühn Szaniszló* atya bizalmas értesítést kapott, hogy az egyházi fenntartású csapatot nem igazolják, ha nem tesz engedményeket, azonnali hatállyal felfüggesztette a cserkészcsapat működését. A csapat tisztikarával tartott titkos megbeszélésen az a döntés született, hogy a csapat nem csekély műszaki felszerelését a vezetők lakására (padlásra, pincébe) kell menteni.

A döntést tett követte. Az elkövetkező éjszakák folyamán a ciszterci rendház pincéjéből a sátrak, az őrsi ládák és az egyéb műszaki és konyhafelszerelések a vezetők lakására kerültek át.

Kühn Szaniszló igazgató és *Éber Alán* csapatparancsnok ciszterci atyák döntése helyesnek bizonyult. Ez tette lehetővé, hogy 1947 nyarán a hivatalosan már nem létező, de gyakorlatilag tovább élő Szent László Király Cserkészcsapat *ciszterci diáktábor* álnév alatt mintegy nyolcvan fős táborozáson vegyen részt a Bakonyban.

1947 szeptemberében

A jogilag már nem létező 47. sz. Szt. László Király Cserkészcsapat tagjai – mintegy hatvan-hetven cserkészgyerek – a Mecsek domboldalán, az erdő fái között jöttek össze évnyitó csapatgyűlésre.

Akkor 21 éves voltam. Hátam mögött három év hadapródiskolával és sok éhezéssel, több alkalommal a halál közelségét megélt franciaországi hadifogsággal. Az őrsvezetőikkel megjelent cserkészek között egyedül maradtam a magam fiatalságával nagykorú vezető. A csapat többi tisztje akadályoztatás vagy ellehetetlenítés miatt már nem tudott ezen az összejövetelen részt venni.

Ezen a rendkívüli csapatgyűlésen fogalmaztuk meg azt, hogy cserkészotthonunkat elvehetik, a cserkészruhákat letilthatják rólunk, de az eszméinket és a fogadalmunkat senki el nem veheti tőlünk, azt csak a mi gyengeségünk adhatja fel. Ezért újítottuk fel az utolsó csapatgyűlésen *Éber Alán* csapatparancsnokunktól kiadott jelszavunkat: *Nem leszek áruló!*

Ötven évvel ezelőtt

1947 őszén, a 47. sz. Szt. László Király Cserkészcsapat földalatti továbbélésével vette kezdetét a katakombacserkészlet korszaka Pécsen –, s egyidejűleg az országban többfelé is. A Mecsek alján 1948 őszén e nem veszélytelen tevékenység gazdagodott a 10. sz. PÁR cserkészcsapat (*Ivasivka Matyi bá* vezetésével), a 217. sz. Keresztény Munkás Ifjú cserkészcsapat (az 1986-ban elhunyt *Csonka Ferenc* atya irányításával) és a 673. sz. Piusz cserkészcsapat (*Konthrohr Tibi* és *Várhidy Gyurka* aktív közreműködésével) hitben elkötelezett részlegeinek rejtett működésével.

Az 1953-ban már meghatározó módon működött *Sziklatábor* néven a 47-es és a 10-es cserkészek egyesült földalatti csapata, az akkor még huszonévesekből álló Triumvirátus irányítása alatt (*Arató László Botond*, a pécsi szénbányáknál dolgozó energetikus, *Ivasivka Mátyás* ének- és zenetanár, élükön a legendás híró *Bolváry Pál* pálos atyával).

Természetesen az országban másfelé is folyt a *krisztusibb embert* hirdető cserkészlet különböző formákban való továbbélése. A budai történekekről *Kamarás István: Búvópatakok* c. könyve számol be. *Kelety Géza* atya *Szeretetben élni* c. írása állít felejtetetlen emléket az ez időben történeteknek, de Pesten, Baján, Szombathelyen, Egerben, Mohácson és más helyütt

is működtek az istenhitet védő és továbbadó cserkészközösségek. Kiemelkedő példája volt ennek a 3. sz. *Regnum* cserkészcsapat, amely később, az üldöztetés évtizedei során a cserkészélettől elkülönülve önálló lelkesületű, elkötelezett közösséggé nőtt. (L. Dobszay J.: Így – vagy sehogy!)

Csak egy pár cserkészvezető gondolta, hogy az Úttörő Mozgalomban való munkásságával mentheti át a cserkészetet. Ez a pár jó szándékú, de naiv ember hamarosan megtapasztalhatta, hogy átmenetileg kihasználják gyakorlati cserkészismereteit, de a cserkészlet lényegét képező istenhitről, krisztusi jellemnevelésről és hazaszeretetről *ott szó sem eshetett*, így elképzelésük, jóhiszeműségük ellenére, kudarcra volt ítélve. Cserkészpedagógiai módszereikkel legfeljebb a helyi úttörőcsapat jó hírnevét növelhették, de annak lényegét képező vallás-erkölcsi alapok nélkül maradandó eredményeket aligha érthettek el egy hivatalosan ateistának és marxistának deklarált ifjúsági szervezetben.

A katakombacserkészlet veszélyekkel terhes útja

A jellemnevelő cserkészszemlékhez hű vezetők a *katakombacserkészlet* veszélyekkel teljes útját választották. Jól tudták, hogy az egyre ügyesebb és álcázottabb megoldások ellenére is súlyos áldozatot kell hozniuk az istenhitre alapozott titkos cserkészszemléjükért.

Ez – sajnos – be is következett. Az 1950-es évek zaklatásai után, 1960 végén a *Regnum*, majd 1961-ben a magyarországi földalatti Egyház lerohanása során a legtöbb még működő cserkészvezető börtönbe került, vagy súlyos meghurcolásuk eredményeként teljesen ellehetetlenítették őket. Tudomásunk szerint a *Regnumon* kívül csak kisebb és jórészt fiatalokból álló közösségek éltek túl ezt az időt, mint pl. Pécsen a Magyar törzs vagy Budán egy ciszterci diákcsoport.

Az ifjúság jellemnevelésével foglalkozó cserkészvezetők koncepciók perem áldozatai lettek.

Pécsen *Bolváry Pál* pálos atyát három, majd később öt évre ítélték, *Arató László* három év börtönt, *Csonka Ferenc* atya hat évet, *Várhidy György* egy év hat hónapot kapott „izgatás, „szervezkedés” és „államellenes összeesküvés” stb. címen.

Ez időben Budapesten *Barlay Szabolcs* atyát 8 év, *Lénárd Ödön* piarista atyát 7 év 6 hónap, *Emődi László* atyát 7 év, *Havas Géza* atyát 5 év 6 hónapra, *Merényi Engelbert* ciszterci csapatparancsnokot 4 év 6 hónapra, *Kölley György* cserkészvezető atyát 3 évre ítélték. Sok *regnumi* atya is több évi börtönbüntetést kapott a fiatalok istenhitre alapozott neveléséért.

Mindezekben a példaként említett ítéleteken túlmenően még számos, ifjúsággal foglalkozó *lelkipásztor* és *világi apostol* kapott súlyos börtönbüntetést. (Minderről részletesen olvashatunk Mészáros István: *Kimaradt tananyag* II. kötetének 176. oldalától.)

Nosztalgia vagy éltető gyökér

E sorok írásakor fölmerült bennem a gondolat, hogy ezek a több évtizedre szóló visszatekintések nem a nosztalgizálás felesleges időpocsékolásai-e?

Történészek állítják: *Egy nemzetnek sincs jövője a történelmi múlt megbecsülése nélkül.* Amelyik nép a múltjáról megfedezkedik, az elkorcsosult gyökerű, és csak satnya gyümölcsöket terem a jelenben. Ez a mai magyar cserkészetre is vonatkozik. Talán nincs nemzet, amely annyi áldozatot hozott az ifjúságáért mint a magyar. Vértanúk, gulágokon és hazai börtönökben eltöltött súlyos évek áldozataira épül a jelen magyar cserkészlet. A mai vallástalan, liberális és lezüllött társadalmunkban – amely kíméletlenül hat cserkészeinkre is – ezekből a gyökerekből keltek életre a Sziklatáborok és a református Pünkösdi táborok, majd a vezetőképzés részeként a hitélet elmélyítése, a hivatásfelkészítő.

A múltra emlékezve azokra a jelenleg is áldozatosan dolgozó fiatal cserkészvezetőkre gondolunk, akik a Táborkereszt és az ICHTHUSZ szellemében a Sík Sándor, Teleki Pál és

Karácsony Sándor által megálmodott magyar cserkészetet akarják megvalósítani az elkötelezett hitéletre épülő, jellemnevelést célul kitűző képzési rend szerint.

Mindezeket végiggondolva – 50 év távlatából – a Táborkereszt Országos Belső Köre arra az elhatározásra jutott, hogy az elmúlt évtizedek legendás cserkészlelkipásztorát, a még ma is élő, bár – megromlott egészsége miatt – súlyos keresztet hordozó aranymisés *Bolváry Pál pálos atyát a Táborkereszt örökös tiszteletbeli fővédnökévé* választja. Továbbá a közelmúltban elhunyt, fáradhatatlan és az ifjúság körében a papi és szerzetesi hivatások keltésében kitűnő karizmával rendelkező *Kelety Géza ciszterci atyát* cserkészetünk posztumusz, ugyancsak *örökös tiszteletbeli fővédnökévé* választja.

A Táborkereszt teszi ezt azzal a szándékkal, hogy e két ragyogó életű pap, szerzetes és cserkészlelkipásztor személyes példája és tanítása legyen meghatározó a hazai és határainkon kívüli jelen és jövő magyar cserkészetében.

A Táborkereszt pap elnöke mindezt 1998. szeptember 23-án, a Táborkereszt Egyházi Konvent ülésén hirdette ki, ahol számos jelenlévő cserkészlelkipásztor ezt a bejelentést ellenvélemény nélküli, egyetértő nagy tetszéssel fogadta.

A katakombacserkészlet köszöntésével:

Él! (az Isten) – Velünk! (Jézus Krisztus)

Kívánunk további Jó munkát! – Jézusért!

Időközben Bolváry Pál atya 76 éves korában, 2001. február 1-jén elhunyt.

Történész szemmel

Írta: Dr. Hubai József (Zádor)

A kezdet, a látható mozgalomból a láthatatlanba

Tudjuk a magyar történelemből, hogy az 1945-ben befejeződött II. világháború után pár évig (1948-ig) remélhető volt, hogy Magyarországon nem lesz kommunista diktatúra és vallásüldözés. Az un. fordulat évében (1947/48) ez az illúzió szertefoszlott. A kommunista párt (hivatalos nevén Magyar Dolgozók Pártja) csalással megszerezte a hatalmat és bevezette a pártidiktatúrát. Az egyházi iskolákat államosították és az állami iskolákból is fokozatosan kiszorították a hitoktatást, minden keresztény közösséget, egyesületet, mozgalmat ellehetetlenítettek, feloszlattak vagy betiltottak. A hivatalosan meghagyott nyolc egyházi iskolán kívül minden, fiatalokkal való keresztény szellemű foglalkozás államellenes szervezkedésnek, vagy jobbik esetben izgatásnak minősült, amelyért sokéves börtön járt. A hitéletre nevelés azonban nemzedékeken keresztül — titokban — mégis folytatódott.

Az *első nemzedék* az 1948/49-es egyházellenes intézkedések és a cserkészlet megszüntetése nyomán bontotta ki *Pécsett* is a földalatti katolikus ifjúsági mozgalom zászlaját. A cserkészek és más vallásos fiatalok számára természetes volt, hogy folytatják azt, amit a II. világháború utáni polgári rendszerben (1945/48) elkezdtek. Ismerték és éltek a cserkészel lelkiségét, tudását, tábortapasztalatait és használták a felszerelését (sátrak, könyvek stb.). Mivel felszámolták a cserkészletet, és az iskolai hitoktatást is korlátozták, azok a fiatalok, akik fontosnak tartották a cserkészletet és a hittantanulást, továbbra is keresték ennek a módját. Hittant továbbra is tanultak, majd felnőve maguk is fokozatosan elkezdtek hittant tanítani (néhány áldozatos lelkületű pap és vallásos szülő közreműködésével) a pár évvel fiatalabbak számára.

A *második vezetői nemzedék* tagjai (az ötvenes évek második felében) lényegében az első generáció neveltjei voltak. Ők 15-18 éves korukban váltak vezetőkké, ahogy neveztük: *nagyfőnökké*. Bolváry Pál atyától és ez első generációs vezetőktől tanulták meg az illegalitás módszereit. Ezáltal az ÁVH (Államvédelmi Hatóság), 1956 után a BM (Belügyminisztérium Politikai Rendőrség), köznyelven az *ávósok* számára a szó igazi értelmében „láthatatlanná” váltak. A beavatottakon kívül – legalábbis így véltük – aligha tudhatott valaki létezésükről vagy arról, hogy *Pécsett* és a *Mecsekben* zajlik az eleven lelki és testi nevelés a fiatalok körében. Ekkor még elszórtan létezett hittan a „felszínen” is, volt elegendő hittankönyv és vallásos ifjúsági irodalom. A fiatalokat fizikai állóképességük, sportosságuk alkalmassá tette a hosszú és kemény hegyi túrákra. A *Mecsek* hegység rejtekei szép környezetet nyújtottak az összejövelekre, a lakások pedig lehetővé tették 3-6 gyerek részére a hitoktatást.

E kisközösségekben az emberi kapcsolatok kitűnően alakultak. Ezt bizonyította, hogy folyamatosan növekedett a kisközösségek létszáma. Alig volt lemorzsolódás. A szülők is vállalták a kockázatot, ilyen módon „hallgatólagosan” támogatták a nagyfőnököket és a hozzájuk tartozó gyerekeket.

Volt köztük pl. ügyvéd apuka. Ő a letartóztatások idején külön eligazított bennünket, hogyan válhatunk még konspiratívabbakká. Így többek között megértettük, hogy átmenetileg ritkítanunk kell a foglalkozásokat. Megtanultuk, hogy melyek a legfontosabb „tabuk”, vagyis az olyan beszédtemák és magatartásformák, amelyeket a lebukás elkerülése érdekében kerülnünk kellett! Különösen is betápláltuk tudatunkba a 3. törvényt: „A Krisztusi Magyar Ifjú nem dicsekszik, és tud hallgatni”. Felfogtuk, hogy ez utóbbi mennyire létfontosságú

számunkra. Felvilágosítást kaptunk arra nézve is, hogy mire számíthatunk, ha bevisznek kihallgatásra, mit mondjunk és mit ne a vallatásnál stb.

A *harmadik nemzedék* – az ötvenes évek legvégén és a hatvanas évek elejétől – tudatában már elmosódott, hogy mozgalmuk korábban a cserkészzet földalatti folytatása volt. A cserkész szót ebben az időben máig egyáltalán nem használták, elnevezésük a *Krisztusi Magyar Ifjú* (KMI) lett. A harmadik generáció élményei a cserkészetre legfőljebb emlékeztettek, de inkább sajátos, elkötelezett egyéni tartalommal rendelkezett már az 1950-es évek végén a vallásos ifjúsági mozgalom. Jellemző volt, hogy pl. a tábortúznél már nemcsak népdalokat és tehetséges vezetőik által írt énekeket, un. fiúdalokat énekeltek, hanem a tűznél ülők – a természetben található eszközeikkel – előadhatták „nótáikat”, amelyek többször megegyeztek az akkori nyugati slágerlisták számaival.

Pécsett és a Mecsekben a harmadik generáció – az első és második generációt követve – átélte és továbbadta a kommunista diktatúra egyház- és vallásellenes intézkedéseinek tanulságaival együtt a hatékony védekezés módszertanát. Ezeket profi módon alkalmazták, és a fiatalokat megfelelően tájékoztatták a kockázatokról és veszélyekről. Nem félelemre, hanem – a szituációnak megfelelő – bölcs magatartásra buzdítottak. Jellemző, hogy néha 10 év után derült csak ki egy-egy barátságban, hogy valamelyik pécsi (budapesti, debreceni stb.) vallási közösségben mindkét fél részt vett, de erről soha sem beszéltek.

Mi, a negyedik nemzedék tagjai, akik 1945 táján születtünk, és a történet idején a katakombaévekben kezdtük el középiskolai tanulmányainkat (1959 körül), ***még jól emlékszünk néhány bevált biztonsági módszerre***, így például:

- Az indián, ősmagyar vagy csibészromantika keretében mindenkinek törzsi neve volt, ezt használtuk.

- A programokra lépcsőzetes időpontokban kettesével vagy hármassal érkeztünk, 10-30 perces eltérésekkel. Ugyanígy távoztunk.

- Változatos közlekedési eszközöket használtunk a megbeszélte helyre való eljutáshoz: villamost, kerékpárt, buszt, és természetesen volt aki gyalog ment.

- Pontos információt kaptunk és adtunk egymásnak – kizárólag élőszóban – pl. a letartóztatásokról, a „fertőzési veszélyekről”.

- Legális természetjáró egyesületekben lettünk tagok (Vörös Meteor Haladás stb.). Ezáltal nemcsak fedettséget, hanem igazolványt és kedvezményeket (50%-os MÁV) is kaphattunk.

- Ha a Mecsekben „kérdeztek”, mindig ott volt a sportigazolványunk, és egységes sztorit adtunk elő.

- Több lábon álltunk. Ma úgy mondanánk: diverzifikáltuk közösségi életünket. Pl. az összes pécsi sportegyesületben igazolt tagok voltunk, különféle sportágakban (Traktor SE., PVSK., Spartacus SE., Dózsa SE., Haladás stb.). Rendszeresen részt vettünk a „felszínen lévő” diák- és kulturális rendezvényeken, sőt nagyon aktívak voltunk azokon is. Így pl. a hivatalos tánciskolák, az ösztáncok, a zenekarok és az énekkarok életében. Néha tudtuk vagy sejtettük, hogy ezekben első- és másodgenerációs vezetők a szervezők, de erről soha nem beszéltünk.

- Ha valakit őrizetbe vettek, a többiek – kellő óvórendszabályokkal – folytatták a munkát, de számolnunk azzal, hogy bármikor bármelyikünk következhet. Lélekben is felkészültünk erre, végig gondoltuk mi a teendők, kit és mit mentsünk ki.

- Szinte soha nem fényképeztünk. Kevés írásbeli dokumentum jött létre, és azokat nem a lakásban, hanem megfelelő rejtékhelyen dugdostuk el. Jellemző volt, hogy lehetőleg semmit sem rögzítettünk papíron, hanem inkább a memóriánkban. (Ezalól kivétel volt Ivasivka Matyi bá és Aczél Laci, aki szenvedélyesen fotózott és írta a Naplóját, de írásait mindketten lakásukon kívül gondosan elrejtették. Továbbá Arató Laci bá, aki időszerű jellemnevelő és

hitéleti füzeteket és könyveket írt vagy sokszorosított segítőtársaival együtt, és azokat terjesztette a fiatal vezetők között.)

– A vallásos gyerekek is a legtermészetesebb életet éltek lakókörnyékükön. Ugyanúgy fociztak, rabló-pandúroztak, birkóztak, pixeltek mint a kortársaik. (A pixelés olyan játék, amelyben a tízfilléreseket a falhoz vagy a földre húzott vonalra dobtuk. Akinek a pénzérméje legközelebb esett a falhoz vagy a vonalhoz, az összeszedhette a földön összegyűlt filléreket és feldobhatta a levegőbe. Amely pénzérme az „írásos” felére esett, az az övé lett, a „fejet” ábrázoló pénzeket a második helyezett dobhatta fel stb.) Az üres telkekre (grundokra) mi is lejártunk játszani. A lakóhelyi baráti körökben is szívesen mozogtunk, de a láthatatlan mozgalmról, az indián vagy ősmagyar törzsről, az „ékszerről” soha nem beszéltünk nekik.

A negyedik nemzedék az ötvenes évek legvégén, illetve a hatvanas évek elején még éberebb volt az illegális munka módszereiben, ugyanis az un. Kádár-rezsim idején a vallás üldözése sajátos módon erőteljesen aktivizálódott. Ezért a körülmények is bonyolultabbá váltak. Ekkor már a magyar Egyházat térdre kényszerítették, a papok közül többen un. békepapokká vagy megfélemlítettekké váltak. Az ifjúsági mozgalom papi vezetőit Pécsen is letartóztatták, illetőleg bebörtönözték.

A harmadik nemzedék alatt és a negyedik generáció idején, *1961-ben* zajlott le az egész országra kiterjedő nagy egyházellenes letartóztatási hullám és az azt követő büntetőperek garmadája.

1961. február 6-ról 7-re virradó éjszakán Pécsen is számos világi hívőre és papra csaptak le a titkosrendőrök és a volt ávósok. Azonban a mozgalom mégsem szűnt meg (bár sokan úgy tudják/tudták, hogy a katakombamozgalom ezzel véget ért), ugyanis teljesen ép és töretlen fiatalok által vezetett törzsek maradtak meg. Különösen a legkisebbek, a negyedik generációsok közül. Ők – a legnagyobb titokban – a hatvanas évek végétől mindent éppúgy folytattak, amint az elődeik. Kikerülve a középiskolából majdnem mind sikeresen szerepeltek a felvételen, és ezt követően felsőfokú tanulmányaik színhelyén szóródtak szét. Így felnövekedve is megmaradt az egymással való kapcsolatuk még a hetvenes-nyolcvanas években is.

Bolváry Pál atya a meghurcoltatások sorozatát követően a három-, illetve hatévi börtönbüntetés után – kalandos úton – az 1970-es években elmenekült Magyarországról (ahogy ezt a *Rabláncon Krisztusért* c. könyvben leírta). Ám a pécsi fiatalok – még ha létszámban kevesebben is – tovább működtek a városban és a Mecsekben.

Visszatérve a hatvanas-hetvenes évekre – nem minden ok nélkül – tovább fejlődött az óvatosság. A rendőrség is „újított” módszereiben. Pl. Pál atya Ágoston téri templomi kis szobáját civil nyomozók szinte állandóan megfigyelés alatt tartották. Erre Pál atya külön-külön felhívta minden látogatója figyelmét!

Emlékszem, hogy 1967 tavaszán, amikor Pál atyától távoztam, nyomomba szegődött egy civil nyomozó. Amikor észrevettem, változtattam eredeti útvonalamon, de nem tudtam lerázni, még a Széchenyi téren is sarkamban volt. Ekkor elhatároztam, hogy úgy megyek haza, ahogy gyermekkoromban a rabló-pandúr játékban tettük. Tökéletesen ismertem az utcákat, házakat és belső udvarokat. Átjáró-, illetve majdnem átjáróházakon keresztül a Déryné utcából (a mai Mária utcából) átjutottam a József utcába, onnan pedig az Anna utcába (lásd Pécs utcaterképét 16. oldal). Ez már követhetetlen volt a nyomomba szegődőnek. A nyomozó nyilván jelentette főnökeinek, hogy a Déryné utca hány szám alá tértem be. Ott aztán kereshettek! (Megjegyzem, sem ez előtt, sem ezután soha nem vettek őrizetbe, igaz, én már a negyedik generációhoz tartoztam.)

Végezetül felvetődik a kérdés: Vajon mennyiben volt ez a szó szoros értelmében cserkészet?

Az biztos, hogy a harmadik, negyedik generáció számára már elmosódott ez az eltitkolt fogalom. De tagadhatatlan, hogy az „igazi papok” és a volt cserkészvezetők hatottak tovább,

évtizedeken át, hiszen a cserkésztvörvények szerint éltünk. Ám van még egy fontosabb szempont.

Mozgalmunk világi vezetői felismerték, hogy a kamaszkorú, „a nagy lázadó” gyakran szembeszáll a „tekintélyhatalommal” (ez még a szülőkkel szemben is tapasztalható!). De, ha beiktatódik egy alig pár évvel idősebb, elkötelezett nagykamasz (nagyfőnök) a rendszerbe, akkor a serdülővel való kapcsolattartás már továbbra is jól működik. A Baden-Powell által felismert cserkészőrsi rendszer ezen elvén tevékenykedtek mindvégig a „pécsi kiscsoportok” a negyvenéves diktatúra éveiben.

Felnőve már inkább a baráti közösség szelleme és az azonos világnézet volt a tartós együttlét alapja.

Táborhelyek a Jakab-hegy és Abaliget környékén a „negyedik generáció” idején

(Az itt és a következő fejezetben közölt Mecsek-térképek forrása: Csorba Cs.: Pécs, Panoráma, Bp. 1982.)

A szervezkedés csúcshelye: a tábor

A negyedik generáció tagjai között általános vélemény, hogy „felszín alatti” létezésünk tetőpontja a nyári táborozás volt.

A nyári táborokra való visszaemlékezés sok-sok ifjúsági történés közül nem okoz különösebb gondot. S az ok egyszerű: abban az időben is, de még 30-40 év távlatából is, ezek az élményképek a legszívesebbek. A táborok rendkívüli hatással voltak a fiatalok szellemi, lelki és testi fejlődésére.

A táborokra visszaemlékezve az alábbi kérdéseket tettük fel magunknak:

Milyen volt a felkészülésünk?

A nyári táborokat a főnök és néhány erősebb társunk a nagysátrak felfelkészítésével készítette elő. Így a tábor kezdésekor már állt az ún. hadtápsátor, amely 10 ember befogadására is alkalmas volt. Esős időben is ezt használtuk a foglalkozásokra. És ahogy a neve is mutatta, 7-10 napra szóló „kajánkat” (élelmiszerünket) is itt helyeztük el.

A törzstagok otthon legalább két napig készülődtek az indulásra. Nem volt könnyű a csomagolás, a feltankolás. A nagy hátizsákba el kellett férnie személyenként – a személyes holmik mellett – a közös élelmiszer egy részének (2 kg kenyér, 1 kg liszt vagy dara, száraztészta, 2 kg krumpli stb.). A legnagyobb és legnehezebb a kétkilós kenyér volt. De ez is a biztonságunkat szolgálta. Ha ugyanis állótáborokba mentünk, naponta legfőljebb egyszer lehetett bemenni a faluba, hogy friss kenyérhez és a szükséges élelmiszerekhez jussunk. Mindig két rátermettebb fiú indult a vegyesboltba, 4-8 km-es távolságra az áruért. Pontosan megbeszélték, mit mondanak a boltban, ha kérdeznék, hová visznek – a falu népe elől – 4-5 kg kenyeret és egyéb, napi élelmiszert. A falusiak – ez esetben, ha tudtak is arról, hogy a Mecsekben valahol jó néhány fiatal táborozik – a táborhelyünket nem tudhatták meg. Más alkalommal pedig nem találkozhattak a falubeliek a táborozókkal.

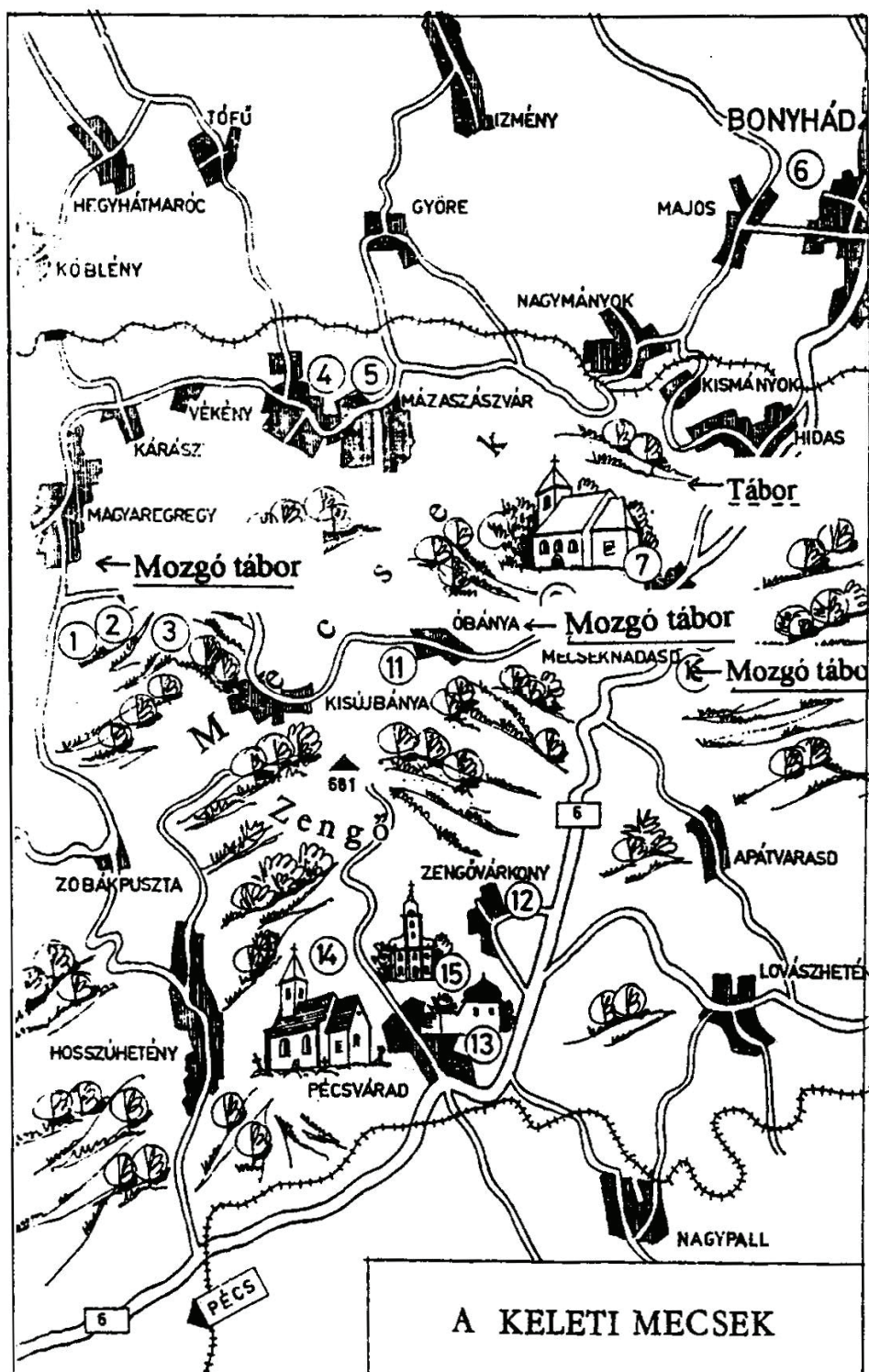
Hol voltak a táborhelyek?

Minden nyáron máshol. Oda nem jártunk a hétvégéken kirándulni. Mintegy napi járásra estek Pécs közigazgatási határától. Tömegközlekedési eszközöket elvétele használtunk, és azokon is szétszéledtünk.

Álló- és mozgótáborok váltották egymást. Valószínű, hogy vezetőink összehangolták a táborok idejét és helyét, mert mi soha sem találkoztunk „hasonlókka”. Arra pontosan emlékszünk, hogy amikor a rendőrség ciklikusan le-lecsapott a „láthatatlanok vélt tagjaira”, azon a nyáron mozgótáboron vettünk részt.

A táborhelyek a falvaktól és közutaktól is távol estek, a Nyugati- és a Keleti-Mecsek nagyobb völgyeiben, rétjein, medencéiben.

A táborozókat néha megzavarták az idegenek. Ilyenkor megbeszéli *hangjelzéseket* (pl. népi dallam füttyölése) alkalmaztunk, amelyekből mindenki tudta, hogy erdész, pásztor, turista vagy egyéb „gyanús személy”, „hétpróbás legény” stb. közeleg. A hatvanas évek elején a táborozásokat a Nyugati-Mecsekben ugyancsak megzavarta az uránérckutatás. Valóságos országúttá váltak a korábbi, néptelen turistautak. De a geológusok és a földmérők nem „bántottak”, alig törődtek velünk.

Táborhelyek a-Keleti-Mecsekben a „negyedik generáció” idején

Melyik tábori programot tartottuk a legizgalmasabbnak?

Általában az *éjszakai őrseget*, amikor óránként, kétóránként egyedül vagy párosával váltottuk egymást. A feladatot nagyon komolyan vettük, A főnök is örködött, de ellenőrzött is. A tábortűz után égve hagyott apró őrtüzet ápolunk, és a társainkat védünk. Féltünk is, de töltődünk is a magyar éjszakában. Gyakoroltuk a tanult csillagképeket, a pontos idő meghatározását a csillagos égbolton. Érthető ez utóbbi, hiszen ki ne vágyott volna vissza

szalmazsákos sátrába minél előbb? Ha volt kivel, csendben beszélgettünk, halkan énekeltünk a tűznél.

Felejthetetlen volt a hajnal, amikor 4-5 óra tájban élményszerűen is megtapasztalhattuk lelket gyönyörködtető szépségét, amint fiúdalunkban is megénekeltek:

„...Jön a hajnal, s helyet ad az igazi fénynek.

Addig is a csillagok felettünk azt súgják,

Isten járt itt közöttünk, tüzek jelzik útját”...

Hiteles volt-e az éjszakai riadó?

Az éjszakai őrség virrasztása közben nem örültünk a riasztásoknak. Kezdetben mindig kétségeink voltak, majd hinni kezdtünk társunk eltűnésében, elrablásában, ami persze vezetőinknek más, illetékes vezetőkkel való egyeztetése alapján történt, az erre felkért ismerős személyek közreműködésével. Ilyenkor a táborőrök hátrahagyásával mindnyájan az elrabolt társunkat kerestük. A végén minden jóra fordult, és örültünk annak, hogy a szabadítási akció sikerrel járt, de még jobban annak, hogy végre nyugalomra hajthatjuk fejünket.

Volt-e táborzászló és zászlófelvonás, -levonás?

Minden törzsnek volt zászlója; ezt elfogadása előtt zászló- és címertanilag a főnök elmagyarázta, és a tagság megvitatta. A zászlók mérete a veszélyek növekedésével egyre kisebbedett. A hatvanas években már csak a tábor nyitásakor és zárásakor mozgattuk a zászlót, és kerültük, hogy nagyon szem előtt legyen a sátrak közelében. Általában a tábor melletti erdő egyik fájának erdő felé eső oldala bizonyult a legkevésbé feltűnőnek.

Bajtársiasak voltunk-e egymással?

A gyakran előforduló fizikai megpróbáltatásokban mindig segítettük egymást. Soha nem hagytuk magára a bajbajutottat. Emlékszem pl, hogy egyik társunk (Harsányi László) egyszer elvesztette a falusi vásárlásra kapott száz forintot (akkor 1 kg kenyér kb. 3 forintba került). A táborvezető (Zsongor) úgy büntette, hogy a következő egész napos kiránduláson minden ellátmányt neki kellett vinnie. Annak ellenére, hogy teljes mértékben egyetértettünk a büntetés súlyával, a hátizsákot arányos időelosztással elkértük társunktól. Önkéntes volt a vállalás, mindenki segített a „bajkeverőn”. A végén, az esti tábortűznél hosszasan beszéltünk erről a szolidaritásról, a büntetésről, a vezető szerepéről a közösség irányításában stb.

Lehetett-e a mozgótábor olyan érdekes, mint a hagyományos?

Nem. Ugyanis faluról falura jártunk. Kora reggel indultunk tovább, és estefelé érkeztünk a következő helyre. Iskolákban, pajtákbán, malomban, széna- és szalmakazalban aludtunk. Rájöttünk, nemcsak tanítási óra alatt lehet az iskolapadban aludni, hanem vízszintesen is, tanéven kívül. A legszélesebb asztal, vagyis a tanári katedra a főnöknek dukált.

Jól emlékszünk arra, amikor Ófaluban, az iskolában, a tanterem nyitott könyvespolcán olyan „tudományos brosúrára” leltünk, amelynek a címe ez volt: *Mindszenty kezéhez vér tapad!* Remek vitaanyag (és a megállapítások kinevetése) volt aznap estére...

Mi volt létfontosságú a tábori életben?

Szerintünk a tiszta forrásvíz és a patak. A patak partján pedig a zsurló, ami nélkül nem boldogultunk volna – környezetbarát módon – a mosogatással, ugyanis kitűnően eltávolította a zsírt az edények faláról.

A vizet különben is szerettük. A törzs fele önkéntes vízi frakciót alkotott, azaz a túrák közben elváltunk a csoporttól, és a patakmederben gyalogoltunk tornacipőben. Volt, hogy gátat építettünk, és a felduzzasztott patakban „vízicsatát” vívtunk.

Készült-e tábori feljegyzés ?

Kevés nyoma maradt a táboroknak. Emléktárgyakat készítettünk az erdei anyagokból, de az adatokat titkosítottuk, így pl. magyar (székely) rovásírással rögzítettük a szavakat. A tábori naplót naponta írtuk, vagy hazaérés után állítottuk össze és titkos helyre rejtettük el.

Miből állt egy átlagos nap a táborban?

7,00 Ébresztő, mosakodás a patakban (a víz hőmérséklete 10 fok körül), zászlófelvonás, reggeli ima (szentmise). Reggeli.

9,00 Napi munka: pl. a patakmeder mélyítése a fürdéshez.

12,00 Ebéd, mosogatás.

13,00-15,00 Szabad foglalkozás.

15,00-18,00 Sport (foci, tenyérlabda, kislabdajáték stb.).

18,00-19,00 Tűzfagyújtás, mennyiségi versennyel. (A tűz este 19 órától hajnalig égett.

A tűz az őrség tanyahelye is volt, bár tudtuk, hogy veszélyes a tartós ott-tartózkodás, mert az érkező jól láthatott bennünket.)

19,00 Vacsora, majd tábortűz, ének, beszélgetés, egyéni fellépések.

Felkészülés másnapra, napi értékelések. Az éjszakai teendők elosztása és ismerkedés az esti természettel

(pl. földön, hanyattfekve „csillagászat”).

22,00 Búcsúzás a tűz körül, esti ima, majd elénekeltük szeretetgyűrűben (egymás kezét fogva) a Tábortűzi

Credot:

Hiszek a kevesek egybetett kezében,

Hiszek a Krisztus-test nagy közösségében,

Hiszek, hiszek a megváltó kereszt erejében,

Hiszek a szeretet végső győzelmében! Ámen.

[(Fiúdal) Cserkészek daloskönyve 9. kiadás 72. old.]

– Jó éjszakát! Jó éjszakát! Jó éjszakát! (hármás kézrázással)

Vasárnap tábori misére készülődünk. Kő-, faállványos vagy agyagoltáron misézett az ellátogató atya, egy-egy rejtett szurdokban vagy vízmosásban, esetleg sátorban. Ezt neveztük „csitt!-hely”-nek.¹³

Mit volt szabad elmesélni a táborról?

Semmit! Még a szülőknek is csak röviden: „Ez jó volt, az még jobb volt, és ez volt a legjobb.” Szomszédaink úgy tudták, hogy vidéki rokonlátogatásra utaztunk el, ami kegyes füllentés volt részünkről, hiszen legalább unokatestvér szintjen részben „rokonok voltunk. Az iskolában pedig különösen is megtartottuk a 3. törvényt: „A Krisztusi Magyar Ifjú nem dicsekszik és tud hallgatni!”

Mennyi volt a tábori romantika és mennyi volt az elmélkedés/vallási beszélgetés?

Ma a romantikus programokra jobban emlékszünk, a vallási tanítás és életforma pedig beépült életünkbe, s ma is aszerint élünk.

¹³ Csitt!-hely: az erdő sűrűjébe rejtett ima- és misézőhely.

Mitől féltünk a táborokban?

Sok mindentől: így a „reggeli harmat” lépés-zajától (ti. amikor a harmat a fák leveléről lehull az avarra, úgy hangzik, mintha valaki közeledne az erdőből), az erdei vadak vágatásától, az idegen érkezésétől, vagy az egyedüllétől a vadonban órákon keresztül, ami egy külön próba feladata volt.

Milyen volt a pécsi/mecseki táborok színvonala?

Akkor nekünk még nem lehetett összehasonlítási alapunk. Az úttörőkéhez pedig nem viszonyítottunk. Az összevetést a többi vallásos jellegű táborral – felnőtt fejjel – a megjelent publikációkból végezhattuk el. Ma úgy látjuk, hogy a pécsieké talán az egyik legszínvonalasabb volt.

Ennek bizonyítását adja Kamarás István is *Búvópatakok* c. könyvében, ahol az üldözés alatti budapesti világi vezetőkkel 1992-ben folytatott interjút közöl. Az alábbi részlet a 139. oldalról: ...A pécsiek „sokkal jobban szervezettek voltak, mint mi (budapestiek, Szerk.). Biztonsági szempontból is. Táboruk jóval közelebb volt a lakott területhez (A pécsiek ugyanis az első években – főleg a viszonylag nagyobb létszám esetén – a táboraikkal nem eltűnni akartak, hanem igyekeztek a legális tábor látszatát kelteni az erdészek, gombászok stb. előtt, így a sátrak, élelmiszerek stb. kiszállítása is könnyebben volt megoldható. Szerk.) s megbeszélte a kódokat, hogy adott esetben mit kell fütyülni, énekelni, ha valaki jön. Ott még nagyobb indiánosdi volt, mint nálunk. Mindenkinek volt indián neve. Arató Lászlót, aki a tábor vezetője volt, Fehér Bagolynak hívták...”

Mennyire volt veszélyes a tábor?

Nem annyira, mint a heti foglalkozások és a lakáshittan, ugyanakkor élmény volt minden perce. Az Igaz Magyar Fiúk (vagy a nagyobbaknál a Krisztusi Magyar Ifjú) egész története permanens veszélyekkel járt.

Felnőtt fejjel ma is vállalnánk, de akkor a gyermekkor romantikus igényét is kielégítette. A hittanórákon és az egyháztörténelemből már akkor megtanultuk, hogy a „missziós igehirdetés” gyakran veszélyes és kockázatos. Mi saját bőrünkön ezt tapasztaltuk is.

Világiak és egyháziak szerepe a pécsi mozgalomban

Az első generáció idején (1948-53) a kezdeményezők papok voltak, legalábbis mi, harmadik/negyedik generációsak így véltük és tudtuk. Nyilvánvaló, hogy az 1948/49 körül történtek megírására a harmadik/negyedik generáció a rendelkezésére álló kevés történelmi forrásra való tekintettel nem vállalkozhat. Ezt az első generáció cserkészvezetői írhatják meg, hiszen a történelmi dokumentációk birtokában már csak ők ismerhették. (Lásd könyvünkben: Arató László két írását: *Előszó helyett* és a *Kényszerítő körülmények között* c. fejezetet.)

Bolváry Pál pálos atya így ír erről a *Rabláncon Krisztusért* c. könyvében a 14. oldalon: „1950. január 10-én az Egyetem utcai általános iskola önálló hitoktatójának nevezték ki és heti 32 órában volt a 16 osztályban. Közel 700 gyereket tanítottam.

Már mint másodéves teológus kezdtem foglalkozni a ministránsokkal... Nyáron táborozni is vittem a ministránsokat. [Felszentelés után] fiatal vezetők [Arató László és Várnagy Elemér] felkértek arra, hogy vegyem át a volt ciszterci gimnázium cserkészcsapatának [lelki] vezetését. 1948. június 25-én Zobákpusztánál, a Hidasi völgyben felvertük első táborhelyünket, harminc 15-18 [valójában 14-17] éves fiúval és néhány idősebb [17-18 év körüli, és a 21 éves Arató László vezetésével]... A [fiatalabb vezető] fiúk előtt nyíltan felvázoltuk az »illegális cserkészlet«, a fiatalokkal való foglalkozás lehetőségeit és veszélyeit. Ezeknek választaniuk kellett, hogy ki akar ilyen körülmények között »apostolkodni«. A vállalkozóbb szellemű [fiatalabb] fiúkból lettek a későbbi vezetők.

Elhatároztuk, hogy a cserkészszemélyt visszük tovább, anélkül hogy a »cserkész« kifejezést valamikor használnánk. E kifejezés helyébe a »krisztusi magyar ifjú« került. Tudatában voltunk mindnyájan annak, hogy *szabadságunkkal és életünkkel játszunk*, éppen ezért nagyon komolyan akartuk megvalósítani azt, amit e téren tehetünk. Mind a vezetők, mind a csoporttagok komoly vallásos nevelést kaptak.

Legfőbb cél volt a *»lelki alapállás: a kegyelmi állapot«* megteremtése és *Isten jelenlétének állandó tudata*.

A következő években már csak kisebb létszámú, úgynevezett őrsi [törzsi] táborok rendezése volt ajánlatos...”

Az 1950-es évek elején a szervező/irányító munka dandárját fokozatosan átvették a világiak. Ez összefüggött az egyházüldözés felerősödésével. A papok így előbb-utóbb háttérből irányítottak és nem közvetlenül. A letartóztatási hullámok után és között erősödött a szabadon lévő papok és a fiatalok közvetlen kapcsolata. Ennek hátterében az is állt, hogy a törzsek számának mérséklődésével volt idejük az atyáknak közvetlen lelki vezetésre. Ugyanis eltolták őket a főoltáron történő misézéstől, prédikálástól, sőt – amikor elhagyhatták a börtönt – ismétlődően hajtogatták nekik: „Mindennel foglalkozhatnak, csak a magyar ifjúsággal nem!” (Megjegyzés: Ez a gondolat a szemináriumokban is elhangzott a prefektusok egy részének szájából a kispapok felé.)

Az ötvenes években a lakásokra alig jártak a többnyire megfigyelés alatt álló papi vezetők. Legfőljebb a táborokba látogattak el egy-egy órára misézni. A hittanórákat is világiak tartották, akik tudomásunk és tapasztalatunk szerint nem rendelkeztek hivatásos hitoktatói végzettséggel. Ők „csak” vallásos, felnőtt keresztények voltak. A városi papság kb. 90%-a alig ismerte a Pécssett és a Mecsekben működő vallásos ifjúsági szervezeteket. (A városban három nagyobb, egymástól elkülönülő szervezet létezett; vezetői: *Pohly János*, *Csonka Ferenc* és *Bolváry Pál* atyák voltak.) Több pap is segített, illetve tudhatott rólunk, de a megfélemlített pécsi papok többségét alig érdekelt a fiatalság, esetleg mint békepapok nem akartak többet tudni a rejtett ifjúsági mozgalmakról.

A pécsiek esetében az volt a gyakorlat, hogy miután lezajlottak a letartóztatások, a papokat az ÁVO alagsori, ablaktalan cellájában tartották, majd börtönbüntetésre ítélték őket, míg a begyűjtött világiak kihallgatásuk (verésük) után többségükben kiszabadultak. A beszervezés! kísérletek – az elmondások szerint – nagyon ellentmondásosak voltak. Ma sem tudjuk pontosan, hogy kit „puhítottak meg”, csak sejtéseink vannak, és pletykák keringenek. Többünknek az a véleménye, hogy hiábavaló időpocsékolás a valóságnak vélt történesek bogozgatása. Tudjuk, hogy a kihallgatási jegyzőkönyvek, jelentések nagy része manipulált, más részük megsemmisült. A vallatásokkal járó kegyetlenkedések hatására a letartóztatottak, amikor már idegileg nem bírták, olyat is bevallottak, amit nem tettek és ami meg sem történt. Kétségeink vannak a megnyílt forrásokkal kapcsolatban, és úgy gondoljuk, hogy a hatóságok még ma is eltitkolják fontos bizonyítékok létezését. Inkább felteszik újra és újra a „lemezt”: Kik érdekelték ma az, hogy 20-30 évvel ezelőtt ki volt besúgó, beépített vagy beszervezett a pécsi mozgalomban?

Sajnáljuk a meghurcoltakat, és köszönjük helytállásukat azok nevében, akik „megúszták” a begyűjtést. Valószínű, hogy a mai és a jövő generációt is főleg a pozitív mozzanatok érdeklik.

Érdekes, hogy Pécssett a negyedik nemzedék, a már annyira bevált – mondhatnánk úgy is – konspiratív módszerekkel dolgozott, hogy őket már nem lehetett „téglának” használni (vagyis besúgóként beépíteni). Letartóztatott sem akadt közöttük. Beépített tagok nélküli, láthatatlan közösséggé válhattak az 1960-as évektől, bár a létszámuk alaposan megfogyatkozott.

Miért működhetett tovább a „törzsi szerveződés” Pécsen és a Mecsekben az 1961. évi nagy letartóztatások után?

Miért omlott össze Budapesten majdnem teljes egészében? [A Regnum Marianum közösségeit kivéve]

A válaszadásban idézzük Kamarás István *Búvópatakok* c. könyvének 200-202. oldalát:

„...Hogy voltak már előjelek, vagyis hogy állandóan voltak előjelek, hiszen az engedélyezett kereten kívüli ifjúsági hitélet első szakaszától kezdve megfigyelés alatt állt [Budapesten. A szerk.]. Már elejétől kezdve próbáltak közülünk kiemelni és beépíteni embereket... 1961 felé sűrűsödtek az előjelek... Laci értesített, hogy minden tevékenységet szüntessünk meg. Ez váratlanul ért, mert semmiről sem tudtunk. Én csak a szüleimet féltettem... Amikor Gyurkát letartóztatták, még az utána következő héten összejöttünk, s kegyetlenül fogadkozott mindenki, hogy jusst is folytatjuk, de a szülők ellenálltak, s ezzel vége lett az egésznek... Húsvétkor összehívtunk egy bulit, ahol kimondtuk a társaság feloszlását...”

Pécsen a letartóztatások után egy évig még a nem érintettek is visszahúzódtak a közösségi élettől. Bolváry Pál atyának és társainak pere után azok, akiket a tagolt szervezettség miatt nem ért el az ÁVO, ismét éledezni kezdtek. Így pl. Aczél Laci illegális pálos kispap Magyar törzse is, elszigetelve másoktól, tovább folytatta szervezett közösségi életét.

Mit tett a Magyar Katolikus Püspöki Kar 1961-ben?

Semmit? Annál is szomorúbbat! Az akkor már *teljesen az Állami Egyháziügyi Hivatal felügyelete és befolyása alatt álló* Magyar Katolikus Püspöki Kar 1961. március 15-én (!) közre kellett adnia egy körlevelet, amelyben az alábbiak olvashatók:

„Sajnálatos, hogy az érintett személyek többsége az államhatalom részéről több alkalommal tapasztalt türelem és amnesztiák ellenére újból okot adott arra, hogy ítélet alá kerüljön. Az egyházmegyék ordináriusainak eltökélt szándéka, hogy a jövőben határozottabban fognak fellépni azon egyházi személyekkel és alkalmazottakkal szemben, akik az állam és a katolikus egyház törvényeit megszegve, hivatásukkal visszaélnak. A Magyar Katolikus Püspöki Kar úgy magát, mint a hazáját becsületesen szolgáló, törvényeit tiszteletben tartó katolikus papságot elhatárolni kívánja az ilyen felelőtlen egyházi személyek cselekményeitől, és bíznak abban, hogy a jövőben ki-ki a maga területén elő fogja mozdítani a Magyar Állam és a katolikus egyház között kialakuló jó viszonyt.” (Hozzá kell tennünk az idézethez, hogy a történészek véleménye megoszlik a forrás eredetiségét illetően.)

Azt is tudnunk kell, hogy ez időben az önállóságukat megtartó püspökök börtönben, ill. kitelepítve kényszerű tartózkodási helyeken éltek teljesen elszigetelve híveiktől. (Lásd: Mészáros István: *Kimaradt tananyag II. 1957-1975. Márton Áron Kiadó 1994.*)

Miért 1961-ben volt az Egyházzal való nagy leszámolás hazánkban?

Ismert, hogy a pártidiktatúra évtizedeinek eseményeit Moszkva határozta meg. Az 1953-ig tartó sztálini terror determinálta az eseményeket a szovjet zónában és így Magyarországon is. Sztálin (az SZKP [Szovjetunó Kommunista Pártja] főtitkára) a fő ellenség képét a kommunista párton belül határozta meg, és lényegében a tisztogatások is jórészt oda irányultak, azaz a kommunisták főleg kommunisták ellen viseltek hadjáratot (konceptiós perek a Szovjetunióban). Sztálin vallásellenessége elsősorban a helyi egyházak felső szintű vezetői ellen irányult (nálunk ilyen volt a Mindszenty- és a Grösz-per).

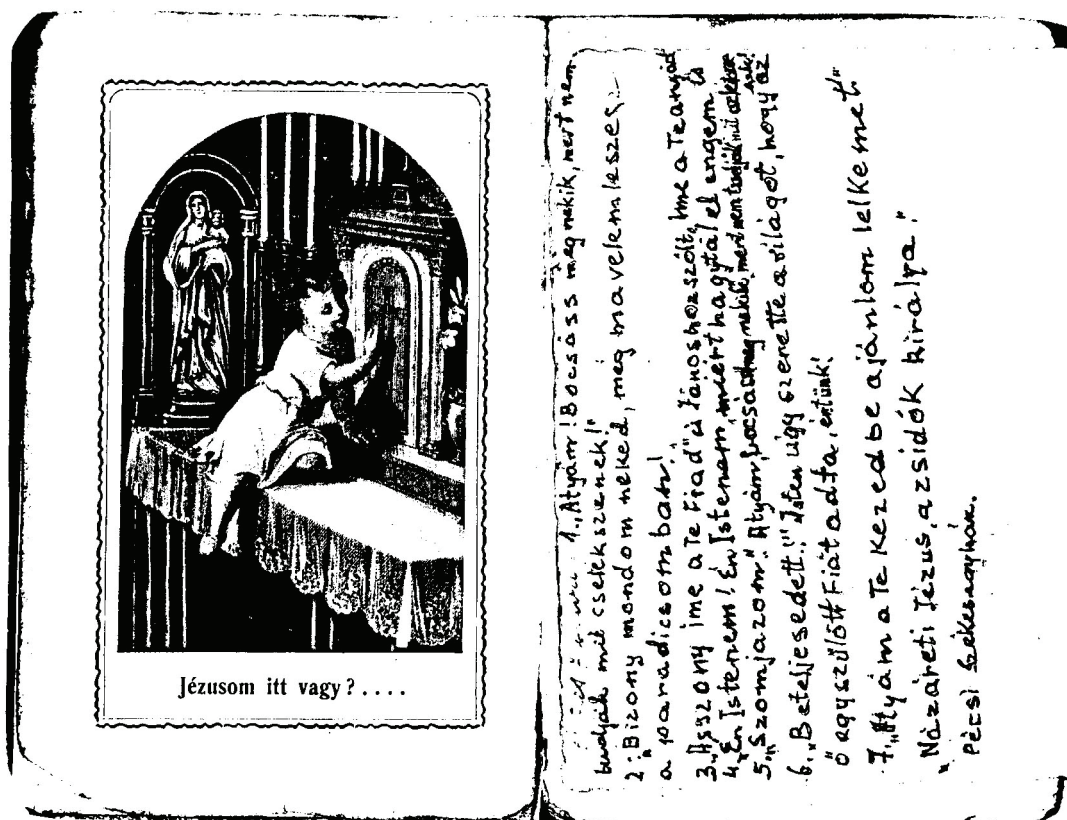
A Sztálint követő Hruscsov szovjet pártfőtitkár a párton kívüli, más világnézetűeket tartotta a rendszer fő ellenségeinek. A kegyetlen megtorlás az új csapásirányokban sújtott le. Kádár János, az akkori magyar kommunista párt – amely akkor éppen a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) nevet viselte – első titkára az 1956-os forradalom megtorlását követően az osztályellenséget elsősorban a katolikus Egyházban és a fiatalokkal foglalkozó

hívekben vélte megtalálni. Ez az osztályharcos történelemszemléletre bevezetett „fejlődésmodell” hazánkban csak 1989-ben omlott össze. Ekkor a burkolt vallás- és egyházüldözés is véget ért, hogy 1994-től egy rafináltabb egyházellenességnek adjon helyet, de ez már egy másik történet.

Összegezõ gondolatok

- A Krisztusi Magyar Ifjú mozgalom vezetői (akik 1948 táján még cserkészek voltak) az 1950-es évek elején folytatni próbálták a fiatalok kvázicserkészését. Pécssett is megfigyelhető, hogy ehhez leginkább az indián romantikát használták fel (lásd Bolváry Pál atya *Rabláncon Krisztusért c.* könyvét). Ugyanez a történet Budapesten is (lásd Kamarás István *Búvópatakok c.* könyvét). Valószínű, hogy nem véletlen az összefüggés. Tehát az iskolák államosításakor Pécssett nem szakadt meg a fiatalság körében a keresztény szellemiségű szerveződés. A volt cserkészcsapatok indián törzsekké váltak, tagjai indián neveket használtak. A korabeli cserkészvezetők ezután „nagyfőnök” elnevezést kaptak.

- Pécssett egyáltalán nem volt jellemző, hogy az un. ministráncsoportokban is jelentkezett volna az új szervezeti forma. Viszont a kialakult törzsek is merítettek az akkori bőséges ministránsforrásból (pl. a pécsi Belvárosi templomban is számos gyermek ministrált az 1948 utáni években). A plébánosok Pécssett folyamatos megfigyelésükre hivatkozva kivétel nélkül, kezdettől fogva távol tartották magukat az új szerveződésektől.

Imakönyvbe applikált, pontokba szedett szentbeszéd a 60-as évekből.

- Az újkor új kíváncsiságát a káplánok és a szerzetesek egy része ismerte fel, és bátran cselekedtek. 1949-től a fokozatosan megszűnő hittanoktatás egy részét az un. indián törzsek vezetői vállalták magukra. Az 1950-es évek elején a gyerekek még egy ideig tanítás után az

iskolában járhattak hittanra. Ugyanakkor a lakásokban (heti 1-2 órában) is tanultak hittant fiatal civilektől. Ebben az időben még volt elegendő hittankönyv, és ezekből, valamint a papok által gépelt szövegekből tanultak. Az „illegális hittanfoglalkozások” módszertana korszerű és igényes volt. Memoritert tanultunk, rajzoltunk, írtunk, kiselőadásokat rendeztünk, tanulmányi versenyeket tartottunk stb.

- A törzsekbe integrálódott pécsi fiúk és lányok sokszor azután kerültek be a közösségekbe, hogy egy-két évig csak szüleik tanították őket otthon hittanra. Sokan emlékezünk szüleink lelki traumájára, hogy – a munkahelyük miatt – nem mertek beíratni bennünket az iskolai hitoktatásra. Ugyanakkor egyes gyóntató papok nem voltak hajlandók a feloldozást megadni akkor, ha nem írárták be gyermeküket hittanra. Hányan vagyunk úgy, hogy megmaradt bennünk a gyermekkori kép, ahogyan könnyező arcú Édesanyánk nem tudta feldolgozni a „két malomkö” közötti örlődést! E paradoxonra nagyszerű megoldás volt a szülők, a gyermekek, a munkahely, valamint az Egyház számára a „törzsi szerveződés”. Ezeket a konfliktusokat már teljesen megértette egy 11-12 éves tanuló, és a megoldást örömmel elfogadta.

- A megfélemlítés hatására a plébániatemplomok mint vallási központok fokozatosan erodálódtak. Legalábbis Pécsen ez volt tapasztalható. A hívek csak misére és gyónni jártak el a templomba. A vasárnapi szentmisék néhány templomban hit- és erköstanórákká váltak. A szentbeszéd leegyszerűsödtek, a szentlecke és az evangélium tartalmi ismételése szorítkoztak. Olyan mértékű színvonalcsökkenés történt a pécsi templomok legtöbbjében, hogy előfordult: az egész városban csak egy-két pap beszédét lehetett töltekezően hallgatni (pl. dr. Hegyi László atya prédikációira sokan jártak). A felnőttek és fiatalok elkezdtek lejegyezni vagy legépelni, és imakönyvbe fűzni az igényes szentbeszéd tartalmát. Ezeket egymás között kicserélték és elmélkedtek róluk. A szellem csillapíthatatlanná és találékonnyá vált, amint a fenti megoldás is mutatja.

- A fellendülő civil szerveződések papi vezetése – szigorúan a háttérből – mindig megmaradt Pécsen. Ugyanakkor a törzsek majdnem teljesen önállóan működtek. A vallási oktatás (un. házi hittan) és az ifjúsági romantika kb. fele-fele arányban keveredett a közösségek tevékenységében.

- Fontos kiemelni, hogy direkt politikai tevékenységek/motívumok soha nem fordultak elő közösségeinkben. Politikai szemléletet a fiatalok „otthonról hoztak”, másodsorban elszenvedték a kommunista érából, amelyben éltek.

- A pécsi/mecseki szerveződések egy-két atyától indultak ki. Ők igyekeztek névtelenek és személytelenek maradni. Ezért nem volt soha igazán hierarchikus a felépítés és a működés Baranya szívében. A törzsi másságok, a specifikus jegyek ezért gazdagon fennmaradtak.

- Jelentősebb konfliktusok a törzsek, törzsfőnökök és az atyák között nem voltak. Az előfordult néha, hogy hírértékű hibát követtek el a fiatalok (pl. bozóttűz a pécsi karsztbokorerdőben), de az AVH nem tudta behatárolni, vajon melyik szervezetre csapjon le. Azt mindenestre megtudhatták, vagy tudni vélték, hogy vallásos fiatalok csoportja követte el. A városi pletyka ezt is, azt is mondogatta. Ebben az esetben is megtaláltuk a megoldást, hogy a homályt eloszlassuk, a gyanú pedig elszálljon. Az említett bozóttűzből végül nem lett rendőrségi kihallgatás. Aki okozta a tüzet, az egy személyben bevallotta, hogy ő játszott a tűzzel, akik pedig vele voltak, névtelenül osztoztak a kár megfizetésében. A tűzoltóságnak is így egyszerűbb és gyorsabb volt az eljárás. Az ávósok pedig törhették a fejüket, hogy X. vagy Y. atya ágából származott-e az „államellenes összeesküvés”. Az atyák is szilenciumot tartottak, nem nyilatkoztak, hogy „nem én voltam!”.

- A közösségekből természetesen történt lemorzsolódás, mivel (az Égieket leszámítva) senkinek nem tartoztunk vak engedelmséggel. Aki úgy gondolta, hogy elmarad a foglalkozásokról, elmaradt... De ez ritkán esett meg. A mobilitást inkább az okozta, hogy

évek alatt a tagok felnőtté váltak, családot alapítottak, vagy egyszerűen nem voltak vezetői adottságaik.

- A pécsiek/mecsekiek kezdettől fogva sejtyszerűen épültek fel, a papi vezetők mindig „láthatatlanok” maradtak. A tagok kisgyermekkoruk óta tanulták a konspirációt. Nem tagadjuk: *féltünk a diktatúrától, de nem ijedtünk meg tőle!* Mindig tisztában voltunk azzal, hogy az állam és erőszak szervezete erősebb nálunk, nekünk Isten és az eszünk maradt csupán. Soha nem mondtuk egymásnak – gyerek nyelven – „nem kell betojni!” Eleget hallottunk arról, hogy mi történik az ávónál a letartóztatottakkal vagy a bebörtönzött papi vezetőkkel. Nagy eredmény volt az, hogy négy évtized alatt sem tudtak összetörni bennünket (lásd Bolváry Pál atya idézett könyvét).

Befejező következtetések

Az eddig elmondottakból levonható tehát az a következtetés, hogy a vallásos ifjúság földalatti nevelésének egyik legfontosabb eleme a korosztályhoz illő programok felajánlása és kipróbálása volt. A vizsgált negyven év alatt mindvégig a táborok bizonyultak a legnagyobb élménynek.

Megállapíthatjuk azt is, hogy a megalakult szervezetekre szükség volt a kommunista diktatúra nyíltan fel nem vállalt egyház- és vallásellenes tevékenysége miatt. A vallásos ifjúság önszerveződéssel és belső kiscsoportos autonómiával edződött stabilá. Ezek a stratégiai célok – íratlan formában – konkrét személyiségfejlődési folyamatokat indítottak el a résztvevőkben.

Ha a kisközösségekben megvolt a bizalom, akkor együttműködő közösségek „halmaza” jöhetett, és jött is létre a pécsi lakásokban és a vadregényes Mecsek hegységben. Együttes erővel képesek voltak a törzsek megszerezni azt a tudást, amely lelki és mindennapi életükben irányítúként szolgált.

A tagok és a törzsek közötti „bújtatott” információk hatékony áramlása elvezetett keresztény létük fennmaradásához és fejlődéséhez.

Olvashattunk arról is, hogy a feltárt problémák nemcsak a vizsgált régiót (Pécs és Mecsek) érintették, hanem a fővárost és a vidéki Magyarországot is sújtották (beépülések, vallatások stb.).

A pécsi/mecseki térségre speciálisan jellemző, hogy összefonódó, legális, féllegális és illegális kapcsolatrendszereket alakítottak ki. Ismereteink szerint a többi hasonló ifjúsági mozgalommal össze nem vethető, annál bizonyos értelemben élénkebb és állandóan működő „közösségi létet” éltek. A Regnum földalatti léte volt ehhez hasonlítható Budapesten.

Az állami és területi elnyomószervek megfigyelőhálózata a pécsi fiatalok között csak részleges eredményeket ért el, de nem állíthatjuk, hogy emiatt nem vált törekenyebbé a tagság.

Baranyai együttműködésünknek az is stabilitást adott, hogy a hatáskörök kiterjedtek a lakóközösségre, iskolára, egyetemre, sportegyesületekre, énekkarokra, grundokra és a társadalmi szövetségekre is. Így az alapszinten lévő társulások kooperációja hajtotta előre a vallási és ifjúsági együttműködést, megfordíthatóvá téve azt, hogy a párt diktatúra elnyomó rendszere hosszú távú legyen Pécsen, Baranyában és Magyarországon. Remélhető volt, hogy a féllegális és legálisan fedezett kapcsolatrendszerek előbb vagy utóbb a tényleges legalitás szintjére emelkedhetnek. Ez következett be – Isten akaratából – 1989-ben, amikor a kommunizmus gazdasági összeomlása bekövetkezett Magyarországon.

Ezt követően hazalátogathattak az egyik nagy alapító, *Bolváry Pál atya* az USA-ból, és tájékozódott arról, hogy Magyarország valóban újra szabad lett. Meggyőződhetett arról is, hogy Pécsen és a Mecsekben maradt a vetés után „aratnivaló” (azaz volt kikkel elkezdni újra a törvényes cserkészteket). Ezen a régen várt találkozón Pécsen, 1991-ben készült a 198. oldalon lévő fénykép.

* * *

Kedves pécsi és magyar fiatalok!

Olvashattátok, hogy nemzedékünk az elnyomás négy évtizedében Pécsen és a Mecsekben Isten segítségével kiállta a próbát. A „stafétabotot” megőriztük, és az Ő támogatásával átadtuk nektek. Cél, hogy folytassátok a mai, neoliberális korban is a keresztény magyar életet! Ehhez kívánunk nektek rendíthetetlen hűséget és kérjük az Ursten áldását!

Felhasznált és vonatkozó irodalom

- Aczél László: *Napló*. (Pécs, 1954-1965. Kézirat)
 Arató László: *Táborkereszt*. 1998. októberi szám
 Bolváry Pál: *Rabláncon Krisztusért*. (Youngstown, Ohio, 1992.)
 Dobszay János: *Így vagy sehogy*. Fejezetek a Regnum Marianum idejéből. (Bp., 1991. Regnum Marianum kiadása)
 Dobszay János: *Mozaikok a Regnum életéből. A hetvenes évektől 1995-ig*. (Bp., 1996. Corvinus Kiadó)
 Kamarás István: *Búvópatakok*. (Bp., 1992. Márton Áron Kiadó)
 Mészáros István: *Kimaradt tananyag*. Diktatúra és az egyház, I-II-III. (Bp., 1993-1995. Márton Áron Kiadó)
 Szántó Konrád: *Az egyházügyi hivatal titkai*. (Bp., 1990. Mécses Kiadó)
 (Társszerzők): *Tábori naplók*. (Pécs, 1958-1964. Kézirat) és *Visszemlékezések*

Tájékoztató

A Magyar Cserkészszövetség katakombakorszakát megelőző, szovjet megszállást követő években végbement kényszerbeolvasztás folyamatáról, valamint a katakomba-időszak alatti és az 1961. évi felgöngyölítést követő, további cserkésztrófétról – 1988-ig – országos kitekintést nyújt *Ivasivka Mátyás - Arató László: Sziklatábor. A magyarországi katakombacserkésztrófétró története (1945-) 1948-1988* című, dokumentációkkal alátámasztott visszaemlékező könyve.

Tábori naplók (1952–1965)

Írta: P. Dr. Aczél László Zsongor pálos

Előszó

*Ebben a fejezetben különleges történelmi forrást vehetünk kézbe. **Aczél Lászlónak**, aki a föld alatt működő pálos rendben a Zsongor nevet kapta, a vallás- és egyházellenes diktatúra mélypontján, az 50-es évek közepétől a 60-as évek közepéig készült diákfeljegyzéseit, Naplóját – Magyarországon talán egyedülálló módon – sikerült megmenteni a házkutatásoktól, lefoglalásoktól vagy az ezektől való félelem miatti önkéntes iratmegsemmisítéstől.*

A Napló Bolváry Pál pálos atya életének erre az időszakra eső részét „diák-szemmel” mutatja be, vagyis hogy az általa vezetett fiatalok hogyan látták és élték meg e nagyszerű ifjúsági lelkipásztor tevékenységét. Külön érdekessége a Naplónak, hogy általa nyomon követhetjük Zsongor atya pálos szerzetesi hivatásának kibontakozását is.

***Zsongor atya** a Tábori naplókba bedolgozta az un. negyedik generáció tagjai által írt napi tábori krónikákat. Ezek „szerzői” 1958-ban, első táboruk alkalmával 11-12 évesen az általános iskola 5-6. osztályába jártak, a Tábori napló utolsó történéseit 1965-ben pedig már 18-19 évesen, a középiskolát is elvégezve élhették át. A regényes táborrajz jól tükrözi a résztvevők szellemi kibontakozását, és hűen mutatja a katakombacserkészlet jellemformáló erejét. A gyermekírók hiteles emléket állítanak a Pécs városában és az azt északról átölelő Mecsek hegység mélyén láthatatlanul megélt katolikus ifjúsági szerveződés földalatti továbbélésének. Ez a fejezet az egyik leglényegesebbet mutatja be: a fiatalok közösségi és vallási fejlődését, azaz hogy hazulról hozott szellemi és lelki kincseikhez mit adott hozzá az önként vállalt hittantanulás, a katakombacserkészlet és annak leginkább jellemnevelő eszköze, a tábor. Olvashatunk felemelő törekvésekről és emberi akaratot követelő megpróbáltatásokról.*

Arató László Botond

*Ma reggel reggel 4-órakor keltem fel
Egész este pihentünk. Egyik nap elmen-
tünk Botondhoz és ő szívesen megengedte
hogy András is eljöjjön. Most már a tábor*

Bevezető visszaemlékezéseim

Keresztelése

Édesanyám, Brunner Márta pécsi leány volt, Édesapám, dr. Aczél László Rahón született, Pécssett járt egyetemre. Szüleim 1940. május 23-án, Úrnapján Pécssett, az Ágoston téri templomban kötöttek házasságot.

*Szüleim: id. Dr. Aczél László és Brunner Márta
(Hivatásos fényképész felvétele) 1940*

Édesapámat – mivel Pécssett nem kapott állást, s 1940. augusztus 30-án a 2. bécsi döntés értelmében Észak-Erdély a Székelyfölddel, Nagyváraddal és Kolozsvárral Magyarországhoz került –, pályázati kérelmére 1940. november 20-án kinevezték Máramaros vármegyébe vármegyei aljegyzőnek. Szüleim így Máramarosszigetre költöztek. András bátyám Pécssett született 1941. március 22-én, én pedig 1942. július 1-jén *Máramarossziget*en, és ugyanitt kereszteltek meg 1942. július 29-én, Édesanyám védőszentjének, Szent Mártának napján. Ez a nap egyébként védőszentemnek, Szent László királynak 1095. évi égi születésnapja is. A front közeledtével 1944. január 20-án költöztünk vissza Pécsre, ahol 1945. március 22-én Anikó húgom is megszületett.

Az 1948/49-es tanévben (elsőáldozásom)

Szüleim első osztályba a Pécsi Állami Tanítóképző Intézetbe vagy közismert nevén a Lyceum iskolába íratlak be. Ennek épülete a pálosok kolostora volt egészen az 1786-os feloszlatásukig, így aztán az iskola lépcsőházának barokk vasrácsos kapuján sokszor megcsodálhattam a pálos címer oroszlánjait, valamint a Remete Szent Pálnak ételt adó pálmafát, illetve kenyeret hozó hollót.

Az 1948/49-es tanévben még kötelező volt az iskolai hitoktatás, hiszen Mindszenty József bíboros atyát csak 1948 karácsonyának másnapján tartóztatták le. Osztályfőnökünk, dr. Molnár Endréné sz. Derlik Edit néni nemcsak írni, olvasni tanított, de elsőáldozási hittant is. A tanév végén 1949. május 29-én dr. Taksonyi József atyánál járulhattam először szentáldozáshoz a Lyceum-templomban (amely 1741-től 1786-ig a pálos atyák temploma volt). A vasárnapi szentmiséken persze gyermeki érdeklődéssel néztem a falfestményeket, különösen azt, amely Remete Szent Pált ábrázolta, ahogy az oroszlánok jelenlétében is nyugodtan imádkozott sivatagi barlangja előtt.

*ifj. Aczél László [Zsongor]
(Édesapám, dr. Aczél László felvétele) 1949 tavasza*

Táborozás a Jakab-hegyen, 1952

Pécs, 1952. május vége

Még tízéves sem voltam, amikor az alig egy évvel idősebb András bátyámmal a Tettye u. 53. számú házunk előtt a járdaszélen üldögéltünk az ebéd utáni nyári melegben. Fiatal papok jöttek az utcánkban. Egyikük [Járányi] Laci bácsi megszólított bennünket: – Nincs kedvetek velünk együtt sétára jönni?

Persze, hogy volt! Édesanya elengedett, annál inkább, mert tudta, hogy kisgyermekkorom óta pap szerettem volna lenni. Bátyám, Andris is eljött, és együtt mentünk fel velük a Tettyére. Szép történeteket meséltek, de legszívesebben Koszter atya (Koszterszitz József) *Quidquid latet* című cserkész kémregényét hallgattuk tőlük. [Megjelent a *Magyar Cserkész* 1940-41. évfolyamában.] Az érdekes történetekben a főhős minden helyzetben megtalálta a megfelelő megoldást. Csakhogy olyan hosszú volt a történet, hogy a legérdekesebb résznél érkeztünk haza, s el kellett búcsúznunk.

Persze, a legközelebbi sétájukra már vártuk őket, és a tanév végéig többször is felmentünk velük a Mecsekre. Laci bácsi néhány társunkkal és bátyámmal együtt engem is meghívott, hogy a nyáron töltsünk egypár napot a Jakab-hegyen, ahol Bertalan pécsi püspök még 1225-ben alapított monostort a mecseki remeték számára. A monostorromok közelében felépített új monostornak 1950. június 11-ére tervezett felszentelését azonban a pálos atyák már nem érhették meg, mert két nappal előbb internálták pécsi kolostoruk 18 szerzetesét.

Bár az új kolostorépület 1952-ben már kifosztva állt, a régi monostortól északra álló gazdasági melléképületek tetőzete aránylag még jó állapotban megvolt, s így alkalmasak voltak az éjszakai ott tartózkodásra. Számomra azért is különlegesen mély élmény volt ez a táborozás, mert ott találkoztam a pálos hivatással. Laci bácsi az esti tábortűznél elmondta Özséb atya éjjeli látomását a magyar éjszakában fellobbanó apró mécszlángokról, amelyek aztán egy nagy tűzgomolyagban egyesültek. Ennek alapján gyűltek aztán közösségbe a pilisi remeték, akikhez a Jakab-hegyi, majd a bakonyi remeték is csatlakoztak, és született meg belőlük Első Remete Szent Pál testvéreinek rendje, a Pálos Rend. Ott, az Isten áldotta helyen,

az éjszaka csendjében, a hegyről Pécs városa felé tekintve az utcák fényei olyanok voltak, mint a földre szállt csillagok, mint a kis mécsesek. Akkor, ott mi is imádkoztunk a városban maradt szüleinkért, testvéreinkért, s a város többi lakójáért. Akkor, ott megérthettem a pálos hivatás lényegét: a hegyen, a magányban, Remete Szent Pál és Boldog Özséb példája szerint az Isten közelében és testvéri szeretetközösségben élni, és imádkozva, engesztelve-vezekelve az Úr kegyelmét kiesdeni az odalent élők számára. A szeretet fehér izzásával égő, az Isten színe előtt álló, és embertársaiért önmagát nem kímélő pálos hivatásnak a lángja akkor lobogott fel a szívemben!

Bolvár László Pál pálos atya kiszabadulása a váci börtönből

1952. december 24., kedd

Azt persze csak utólag tudtam meg, hogy Bolvár László Pál pálos atya a Magyar Püspöki Kar kérésére amnesztiával e napon szabadult ki a váci börtönből. Tény azonban, hogy Járányi László 1953 elején mutatott be Pál atyának, aki akkor már Komlón dolgozott. Pál atya engem a *Soson indián törzsbe* osztott be, attól kezdve velük járhattam kirándulni, illetve hittanra [amelyet a törzs tagjainak lakásán tartottunk hetente].

Itt hadd idézzem Töhötöm (Csonka László) visszaemlékezését, akivel 1957-től a Magyar törzset vezettem:

Pál atya, miután egyházmegyes papként sem működhetett, Komlón kapott állást, és ott ismerkedett meg édesapámmal, aki fiatalemberként néhány évet járt az egyetemre, de nem végezte el. Házasságkötése után malomellenőr lett. Közbejött a háború, a zűrös évek, s a háború után valami biztos állásra vágyott. 1946-ban úgy gondolta, hogy ha belép a rendőrséghez, végre lesz valami fix állása. Akkor még nem nagyon fogta fel, hogy ez mivel jár. Viszont „kitűnő” származása volt, mert nagypapa uradalmi kertész volt, vagyis munkásparaszt származású, tehát az „uralkodó osztály” tagja. Amikor 1949 júniusában a Rajk-per jött, ő már Pécs rendőrkapitánya volt. De akkor már nagyon gondolkozott azon, hogy mi lesz ebből? Mivel a rendőrségi vezető tisztségre volt más aspiráns is, egy viszonylag kis jelentőségű ügy kapcsán ki is nyírták a rendőrség éléről. Pál az 1951-es évet húzta le börtönben. '52 januárjában szabadult, és ment dolgozni *Vas Zoltán* (a Komlói Széntröszt egykori moszkovita vezérigazgatója, aki 1956-ban Nagy Imre mellé állt) keze alá, aki akkor építette Komlót. Az ő jelszava az volt, hogy „mindenki jöhet, aki építeni akar”. Ő nem kérdezi, ki honnan jött, a lényeg az, hogy dolgozzon! Ezért mehetett oda akárki, ezért mehetett oda Pál atya is. Ez akkor jó volt, mert így munkaviszonya lett, és el tudott tűnni. Akkoriban a börtönből általában ilyen emberek szabadultak, nem a bűnözők, hanem a jobbak, akik nem akartak visszaeső bűnösök lenni szabadulásuk után, hanem tényleg dolgoztak.

Pál atya tehát 1953-ban raktári segédmunkásnak a komlói Karbantartó Vállalathoz került, ahol édesapám is dolgozott, és egy B. Miklós nevű kollégája révén ott ismerkedett meg Pál atyával. Mi négyen voltunk fiúk, ezért édesapám meghívta Pál atyát hozzánk hitoktatásra. Néhányszor volt is a lakásunkon, aztán szétosztott bennünket a különböző hittancsoportokba, amelyek tulajdonképpen a feloszlott cserkészcsapat titokban folytatott örsei voltak. Persze a cserkész név el sem hangozhatott. Mi egyértelműen az indián romantikával kezdtünk el táborozni Pál atya vezetésével. Először 1953-ban voltam vele és a *Mohikán törzsszel* táborozni, három napra a Sziklatáborban (a Kölyuk melletti Köfejtő-forrás rejtett völgyében).

Innen újra Aczél László Zsongor visszaemlékezései folytatódnak:

I. Soson törzsi táborom, 1953

1953 tavaszán Pál atya tehát a Soson indián törzsbe osztott be. Mint a Soson törzs tagja '53 nyarán Hű Hód (Novotny Iván) nagyfőnök vezetésével mehettem táborozni a Nyárás-patak völgyébe (Mecsek), Hetvehely mellett.

Amikor a tábor előtt az Anna (vagy a József) utcában tanácskoztunk, nemcsak a tábori felszerelést beszéltük meg, hanem azt is, hogy kinek mi lesz az indián neve. Én egy indiános könyv olvasmányélménye alapján a Gyors Szarvas nevet szerettem volna választani, hiszen szerettem futni, s az iskolai osztályomban egy diáktársammal mi voltunk a leggyorsabbak. Azonban házigazdánk, Bartek Csaba is a Gyors Szarvas nevet kérte magának. Hű Hód javaslatára végül is – mint a törzs legifjabb tagja – a *Kicsi Szarvas* nevet kaptam, hiszen alig múltam 11 éves!

Előre begyakoroltuk, hogy hogyan kell a hátizsákba megfelelően bepakolni a táborozáshoz szükséges dolgokat. Külön papíron kaptuk meg az egy főre lebontott élelmiszeradag jegyzékét, illetve az egyéni felszerelés listáját. Ezeket mindenki maga hozta a hátizsákjában:

Tábori egyéni felszerelés

„Vár a tábor, az erdő, a mező!...”

Rajtad van: kirándulós öltözet, úttörő-nyakkendő.

Hátizsákban: Szalmazsák, 2 db pokróc, tornacipő vagy szandál, cipőtisztítószer, melegítő alsó és felső (pizsama helyett éjjelre!), klott- és fürdőnadrág, kis- vagy viharkabát, pulóver, sapka, sál (alváshoz).

Fehérneműs-zsákban: tartalék ing, trikó, alsónadrág, zokni (meleg zokni éjszakára), zsebkendők, törülköző.

Mosdószeres-zsákban: szappan (tartóban), fésű, fogkefe, fogkrém, fogmosópohár, eü. papír.

Kajás-zsákban: csajka, (füles) pohár, kanál, villa, bicska/kés, kulacs + egy napi hideg étel.

Hátizsák-zsebben: 2 db gyertya, gyufa, varrókészlet, 10 m zsineg, olvasni való könyv, igazolvány, notesz, ceruza, újságpapír, bélyeg, boríték.

Jó, ha van: Biblia, fiúdalos füzet, zseblámpa, távcső, térkép, iránytű, óra, napszemüveg.

Jó táborozást!

II. Soson törzsi táborom, 1954

1954 nyarán

ugyancsak a Soson törzsszel és Hű Hód [Novotny Iván] nagyfőnök vezetésével már a második sáortáboromba mehettem a Hidasi-völgybe (Mecsek), Zobákpuszta mellett.

Az 1954/55-ös tanévben

VII. osztályos tanuló, tehát 13 éves voltam, s már eléggé sürgető volt a kérdés, hova adjam majd be jelentkezésemet, amikor elvégzem az általános iskolát. Mivel abban az időben Pál atya a Lyceum-templomban misézett, én az egyik miséje után bementem a sekrestyébe, és megkérdeztem:

– Tessék mondani, milyen iskolát kell végezni annak a fiúnak, aki pap szeretne lenni?

Rám mosolygott, rátette a vállamra a kezét, és csak annyit mondott:

– Szóval, te is pap szeretnél lenni?

Aztán megbeszéltük, hogy érettségi kell ahhoz, hogy valaki a papi szemináriumba léphessen. Márton Lajos Magyar Cserkészben megjelent rajzának reprodukcióját kaptam tőle, amely a gyermek Jézust ábrázolja, aki szeretettel magához öleli az ifjút.

*Márton Lajos:
A gyermek Jézus magához öleli az ifjút
(Magyar Cserkész)*

Naplóm

Írta Aczél László 1955-től, 13 éves korától, 1965-ig

1955

1955 nyarán kezdtem el naplót vezetni a tábori élményeimről. A továbbiakban annak szövegét idézem. Azt a szöveget, amely itt /ferde zárójelben/ szerepel, az eredeti naplóban is zárójeles megjegyzésként írtam. A nyomtatott szövegben található kerek zárójelek () az általam utólagosan hozzáfűzött magyarázatok jelzésére szolgálnak. A szögletes zárójelek [] a lektorok magyarázó kiegészítései.

A táborban használt „rejtjelezett”, vagyis csak a táborban résztvevők által érthető kifejezések magyarázatát lásd a Függelékben.

Akkor következtek –javítatlanul – a Tábori naplóm szövege; úgy, ahogy azt akkor, tizenéves koromtól – mai napig is féltett kincsként megőrizve – megírtam. (A szöveget kisebb kiegészítésekkel, pontosításokkal tettem mindenki számára érthetővé és élvezhetőbbé.)

III. Soson törzsi táborom, 1955

Mecsek: Kétágú-rét, Mókus-forrás, Abaliget mellett

1955. július 15-e, péntek

Ma reggel 4 órakor keltem fel. Tegnap egész este pakoltunk. Egyik nap bátyámmal, Andrissal elmentünk Botondhoz (Arató Laci bához, aki az indián táborokban Fehér Bagoly néven, a magyar törzs táboraiban pedig Botond néven szerepelt), és ő szerencsére megengedte, hogy bátyám is eljöhessen a táborba. Most már a táborban vagyunk. 10 órára értünk ki, de a törzs nagyobb fele „elkevert” (eltévedt), s így késtek. 2 óra felé beborult. Fürge Ujj (Bánky József) vezetésével gyorsan felvertük a sátrakat, de már eleredt az eső. Én az esőben ástam a sátorárkot. Nagyon sáros lettem, így mindjárt segítettem ásni Füttyös Kéznek [Tihanyi Ákosnak] is. Több sátor beázott, lakói a „B” sátorba mentek. Későn ebédeltem. Közben felállították a zászlóárbocot, a zászlót csak később húztuk fel. A tábortűzhelyet is megcsináltuk.

1955. július 17., vasárnap

Ez a nap, illetve a vasárnapról hétfőre virradó éjjel arról híres, hogy ekkor egy irtó nagy riasztás¹⁴ volt, amelynek Eszes Hód [Stumpf Pista] és én voltunk az áldozatai. (A riasztás azt jelenti, hogy a táborozók számára ismeretlen törzsbeli barátok a nagyfőnökkel való előzetes megbeszélés szerint éjszaka felriasztották a tábor, ami persze a táborozóknak nemcsak egy feledhetetlen élmény, hanem a bátorság egyfajta próbája is volt.) 12-től 2-ig voltunk őrsegen, 1 óra felé Eszes Hód észrevett egy lámpafény-villanást, de én, a „bölc és tapasztalt” táborozó nem akartam hinni neki. Megnyugtatóására arrafelé mentünk, de nem láttunk semmit. Feltaláló (Szegedi Sándor, aki a csibészromantika szerint működő [Habua] közösségében kapta ezt a nevet) később elmondta, hogy már azt hitte: egyenest nekimegyünk. Később bementünk a sátrak közé, s így a tűz kissé elhamvadt. Amikor azután fát raktunk a tűzre, akkor odajött egy ismeretlen férfi, és én rávilágítottam. Mind a ketten megijedtünk. Kikapta a kezemből a lámpát, s visszafutott az erdőbe. Mi bementünk szólni Tavaszi Szélnek [Salacz Mikinek], a nagyfőnöknek, majd amikor kijöttünk a sátorból, akkor egy hang azt kérdezte:

– Merre kell Abaligetre menni?

Felelet helyett ráugrottunk és rögtön riadóztattunk. Aztán nagy nehezen lefogluk az ismeretlent, akiről később kiderült, hogy ő a Feltaláló. Később a barátját is lefogluk. Eszes Hód annyira megijedt, hogy sírt. Én, amikor Tavaszi Szélt felkeltettük, már nem féltém. Nagyot bunyóztam.¹⁵ (A bunyózás nem verekedés, hanem testvérek vagy barátok közötti erőpróba, nem ütések, hanem birkózás jellegű küzdelem, amelynek célja a másiknak a földre teperése, s így ártalmatlanná tétele.)

1955. július 21., csütörtök

Reggel 8 órakor volt az ébresztés. Torna, mosdás, szertartás¹⁶ [a táborzászló körül végzett imádság]. Reggeli menü: kakaó. Amilyen finom volt a reggeli, olyan rosszul sikerült az ebéd főzés. A tészta összeragadt, s a felét ki kellett mosni. Csendespihenő alatt naplót írtam.

Este: szalonnás kenyér.

Vacsora után Tarka Mokasszinnal (dr. Arató Miklós Orbán ciszterci atyával) beszélgettünk arról, hogy hogyan feszítenék *ma* keresztre az Úr Jézust. Megtanultuk az *Ó, terjeszd ki, jézusom* c. finn esti dalt. (Lásd: Ivasivka Mátyás: *Cserkészek daloskönyve*, 9. kiadás, 203. oldal.)

Besötétedés után tábortűz, az irokézek történetének befejezése. Ezután Szürke Farkas emelkedett szólásra. Bejelentette, hogy három harcos leteheti a Nagy Elhatározást¹⁷ [amely a

¹⁴ *Riasztás*: A táborozók számára ismeretlen törzsbeli barátok a nagyfőnökkel való előzetes megbeszélés szerint éjszaka váratlanul „megtámadták”, felébresztették a tábor, ami persze a táborozóknak nemcsak feledhetetlen élmény, hanem a bátorság egyfajta próbája is volt. [A közlünk való nagyobb fiatalokkal előre megbeszélte riasztások bizonyos forgatókönyv szerint történtek, és sok kalandot és nagy élményt jelentettek. De akadtak olyan hozzánk tartozó fiúk, akik engedély nélkül riasztottak. Ezt valamilyen formában megtoroltuk (pl. fához kötéssel csalános vagy szúnyogokkal teli helyen). Nem tudunk olyanról, hogy idegenek támadták volna meg valamelyik táborunkat. Nem úgy, mint többször a cserkészeket az 1989-es újraindulás utáni időkben.]

¹⁵ *Bunyózás*: barátok közötti birkózó küzdelem, amelynek célja a másik földre teperése. Lehet azonos létszámú csoportok között is, vagy eltérő kor esetén létszámban is különböző.

¹⁶ *Szertartás*:

Reggeli szertartás: a táborzászló körül végzett reggeli imádság a reggeli imával, a *Már kél a fénynek csillaga* kezdetű gregorián himnusszal (1. *Cserkészek daloskönyve* 9. kiadás 30. old.), szabadon fogalmazott imával és amennyiben lelkiatya is volt velünk, szentmisével. *Hozzá* tartozott – ha volt – a zászlófelvonás.

Esti szertartás: a táborzászló körül végzett imádság az esti imával, *A napvilág leáldozott* kezdetű gregorián himnusszal (1. *Cserkészek daloskönyve* 9. kiadás 29. old.), továbbá lelkiismeret-vizsgálattal és szabadon fogalmazott imával, valamint a napot befejező áldással, és ha volt, a zászló levonásával.

¹⁷ *Nagy Elhatározás*: A cserkésztesti fogadalomnak felelt meg, anélkül hogy annak neveztük volna (1. Elhatározás).

cserkészfogadalomnak megfelelő elkötelezettséget jelentette]. A bírálást ülési sorrendben kezdte. Füttyös Kéz [Tihanyi Ákos] és Holdsugár [Bálint Gyula] is túljutottak. Én Faragé Kézre [Fülöp Gabira] számítottam, hogy ő lesz a harmadik. Sajnos nála a számtan¹⁸ nem felelt meg. (A hittan szót még a naplóban is számtannak, azaz rejtjelezve írtam!) Azután én következtem. Nálam minden megfelelt, de, még csak 13 éves vagyok. Harmadiknak Fehér Szarvas [Arató Csaba] tehetné le a Nagy Elhatározást. A szertartás szép volt.

A kisbölény-próbát¹⁹ azonban letehettem, vagyis 3 órát egyedül töltöttem el a természetben, Isten templomában. A völgyben nyugat felé egy kis patakot, és ezt követve egy kis tavacskát is találtam. Jól éreztem magamat egyedül „Isten templomában!”

Gyermeknapon²⁰ [amikor a vezetők által rendezett vidám, jelmezes, ráhangoló előzmények után a gyerekek maguk közül választottak vezetőket egy napra, akik ennek a napnak a programját megtervezték és levezették]

Nagyfőnök: Holdsugár. Hadifőnök: Lendülő Sas. Szakács: Füttyös Kéz.

Indián nevek (vagyis a Soson törzs táborának résztvevői):

Fürge Ujj [Bánky József], Tavaszi Szél [Salacz Miklós, nagyfőnök], Reménysugár [Íjjász István, hadifőnök], Csendes Puma (bátyám, Aczél András), Holdsugár [Bálint Gyula], Fehér Szarvas [Arató Csaba], Kui [TarayBéla], Sólymszem [Nyáfás Csaba]. Eszes Hód [Stumpf István, Faragó Kéz [Fülöp Gábor], Lendülő Sas [?], Füttyös Kéz [Tihanyi Ákos], Óvatos Bagoly [Török Elemér bá'] és Kicsi Szarvas [én, Aczél László].

(Lásd még: Ivasivka Mátyás: *40 éve történt. Sziklatábor, avagy a vörösképu ávosok és a fehérbőrű indiánok harca*. Fehér/Fekete, a pécsi ciszterci gimnázium lapja 2001., húsvéti számában, 5-7. oldal.)

Az 1955/56-os tanévben

Pál atya – koromnak megfelelően – a **Dakota indián törzsbe** osztott be hittanra. Ettől kezdve velük jártam törzsi összejövetelekre és kirándulásokra, valamint a nyári táborba, Holdsugár vezetésével.

1955. szeptember 24., szombat

Mivel Kis Medve [Derényi Laci] családját kilakoltatták, ő nagybátyjához (Halász Ferenc Pius O.Cist., csatkaai plébánoshoz) került a Bakonyba. Mivel a fiúk közül Kis Medvét és Repülő Nyílt [Hetey Laci] szerettem a legjobban, most különösen is fájdalommal érintett, hogy el kellett hagynia Pécset. A dakotákkal közösen megnéztük a moziban a *Monte Christo grófja* c. filmet. Számtanra is most öhozzájuk vagyok beosztva, kedden ½ 4-re. Holnap kirándulni megyünk. Gyülekező a Tettyén lesz. Ez nekem nagyon előnyös, mert közel van a lakásunkhoz.

1955. szeptember 25., vasárnap

A 7 órai misére mentem. Utána pakoltam és elindultam. A teniszlabdát is elvittem. Még csak négyen voltunk, és én visszajöttem megnézni, hogy nem jönnek-e még? Végül is csak négyen indultunk el. Az útirány: Orfű, Abaliget, Kétágú-rét, Szuadó, Farkas-forrás, Pius-

¹⁸ „Számtan”, „számtanóra”: A hittanórát fedő elnevezés, hogy kívülről még véletlenül se értse meg, miről van szó. Így a naplóban is „számtan”, illetve „számtanóra” szerepel!

¹⁹ *Kis bölénypróba*: két órát a jó Istenre és a természetre figyelve egyedül eltölteni az erdőben.

²⁰ *Gyermeknap*: A vezetők által rendezett, legtöbbször vidám, jelmezes, ráhangoló előzmények után a táborozó gyerekek maguk közül választanak vezetőket: nagyfőnököt, hadifőnököt és szakácsot, akik e nap programját megtervezik, illetve vezetik.

templom és haza. Orfűig elég sok keverés²¹ (eltévedés) után érkeztünk meg. Repülő Nyíl javaslatára leültünk enni. Kaja után Holdsugár felmászott egy fára utat nézni. Végre egy táblát találtunk: Orfű 45 perc. Indiánmenetben mentünk, ami 50 lépés menésből és 50 lépés futásból állt. így nem fáradtunk ki. Én számoltam a lépéseket. Orfű és Abaliget között leültünk pihenni és szotyolát enni. A nagy csúszdánál ugyancsak szedtünk napraforgót. A Kétágú-réten a fűvet már lekaszálták, a szénából eltettünk egy adagot a bokrok közé, hogy a következő táborozóknak is legyen szénájuk [amelyen majd alhatnak]. Szuadó felé menet egy útkereszteződésnél Holdsugár felkiáltott:

– Alig 20 m-re voltunk délelőtt!

S igaza volt. Életem legnagyobb keverése volt ez.

1955. november 6., vasárnap

½ 8-kor szerettem volna felkelni, de Anyuka is elaludt. Pontosan 8-kor ébredtem. ½ 9-ig olvastam, 9-re misére mentem. Sajnos, az áldozás után el kellett jönnöm. Megreggeliztem, s rohantam Szürke Farkashoz [Ivasivka Mátyás]. A tanács²² ½ 10-kor kezdődött. Most a második törvényről volt szó: „Az indián híven teljesíti kötelességeit, melyekkel Istennek, hazájának és embertársainak tartozik.” (A tíz törvényt lásd a Függelékben) Szürke felolvasta Kis Medve [Derényi Laci] levelét.

1955. december 25., vasárnap

Ma van szentkarácsony ünnepe. Elég sok ajándékot kaptam: a dakotáktól a *Bob, a vadászt* és egy tört, Édesapa munkahelyétől a *Nagy játszmat*, itthon egy detektoros rádiót, egy irattárcát, ceruzát, zsebkönyvet, számtanfűzetet.

²¹ *Keverés*: kevergés, eltévedés, az erdei jelölt út elvesztése, eltévesztése.

²² *Tanács*: törzsi gyűlés, a cserkészőrsi összejövetel neve.

1956

1956. január 4., szerda

A detektor klasszul szól, de vékony drót van benne, s el-elszakad, Múltkor az antenna szakadt el, egész nap /és éjjel/ kerestem a hibát, s azt hittem, hogy a detektor nem működik. Reggel találtam meg a hibát: a drót a fülhallgatónál törött el.

1956. január 6., péntek, Vízkereszt

Reggel hétkor ébredtem, felöltöztem, s bár még fájt a lábam, elmentem misére. Gyóntam és áldoztam. Hazajövet nagyon fáztam. Otthon megreggeliztem /kakaót és ostyahulladékot a karmelita nővérektől/. Délután Édesanyának segítettem a húsfüstölőt rakni, amikor telefonon értesítettek, hogy [Stumpf] Pistáéknál tanács lesz. Rohantam lefelé. Eddig a pontjaim alapján a harmadik vagyok a törzsi pontversenyben. Időbecslést is játszottunk, én találtam el legtöbbször, hogy meddig tart az egy perc, amit persze csak Holdsugár [Bálint Gyula] nézhetett az órán.

1956. március 10., szombat

A tanácson a nyolcadik törvényt magyarázták. Rovásírást is gyakoroltunk. Fehér Súlyom [Bodlaki Ákos], Eszes Hód [Stumpf Pisti] és én puskáztunk, de nem használt. A próbát senki sem tette le. Elvégre most már igazán meg kellene tanulni a törvényeket is meg a rovasírás betűit is.

1956. április 27., péntek

Tegnap a szülői értekezleten Édesanya tudtára adták, hogy nem vesz nek fel a Közgazdasági Technikumba. Ma délután újból beszélgettünk róla. Édesanya azt mondta: „Mi lesz, ha apád leesik a lábáról, akkor ki fogja eltartani a családot?” Érzem, hogy most irtó nagy a felelősségem. Most kétszeres erővel kell tanulnom! Anyuka gimnáziumba (ahová a papi hivatáshoz szükséges szellemi alapozás miatt szerettem volna menni) nem akar engedni. Olyan iskola kellene, amely szakmai képeket is ad.

1956. május 5., szombat

DISZ (Dolgozó Ifjúság Szövetsége)-gyűlés volt [az iskolában], megkaptuk a tagkönyveket. Este 7-kor tanács volt a dakotáknál.

1956. május 20., Pünkösdvásárnap, bérmlásom napja

(A Székesegyházban Rogács Ferenc segédpüspök atya részesített a keresztény nagykorúság szentségében. Az Ágoston téri plébániatemplomban a többi bérmlálkozóval együtt kaptunk bérmlási oktatást, de ez inkább az alapigazságok felidézésére korlátozódott. Annak ellenére, hogy már elvégeztem a VIII. osztályt, s közben rendszeresen jártunk külön hittanra, a fiúkkal pedig tudatosan vállaltuk a keresztény közösséget, lelkemben mégis úgy éreztem, hogy 2-3 évvel később bizonyára még érettebben vállalkozhattam volna a Szentlélek befogadására és az apostoli lelkület elvállalására.)

1956. június 29., Péter-Pál

A múlt szombaton Édesanyával mentem a piacra, hogy segítsek a bevásárolt dolgok hazahozatalában. Útközben Anyu kesergett, hogy mi lesz velem, hiszen nem vettem fel a Közgazdasági Technikumba. Az Irányi Dániel térnél egyik barátnőjével találkoztunk, aki megkérdezte:

– Miért vagy olyan szomorú, Mártuskám?

Anyuka elmondta neki, hogy azért, mert nem tudja, mi lesz velem. Gimnáziumba nem akart adni, hiszen az nem ad képesítést, megélhetést. Barátnője megkérdezte, hogy miért nem visz engem férje iskolájába. Akkor Anyukának meg kellett kérdeznie, hogy hogyan is hívják a férjét és hol tanít. Azon nyomban be is mentünk a Bányaiipari Technikumba, megkerestük Bözsi néni férjét, majd az igazgatót, aki azt mondta, hogy ha a felvételin megfelelek, semmi akadály sem lesz a felvételemnek.

Ma volt a felvételi. Először írásgyakorlat volt, aztán egy kör területét kellett kiszámolni, majd hasábokat rajzolni. Hála Istennek, a felvételi sikerült, így szeptembertől kezdve a pécsi Bányaiipari Technikumba járhatok, s így megoldódott Édesanyáék egy nagy gondja velem kapcsolatban.

A nándorfehérvári győzelem 500 éves évfordulójára [1956-ban] a Széchenyi téren felállították Hunyadi János lovassobrát. Az a tény pedig, hogy a Mecsekre vezető Sztálin út ezentúl a nándorfehérvári győztes nevét viseli, hátborzongatóan jó érzés volt.

Dakota-Sziú Nagytábor, 1956. július 19-28.

Ormánság: Vajszló mellett

*1956. Forró hold (július) 19., csütörtök*²³

Reggel 6-kor keltem, és mentem le a nagyállomásra. Ott volt már néhány fiú, akik másik törzshöz tartoztak. (Előre nem tudhattuk, hogy mások is jönnek a táborba!) Az utazás jól sikerült, a másik törzs is velünk jött. A dakota-sziú tábor megkezdődött.

1956. Forró hold (július) 21., szombat

Bementem Vajszlóra kenyérért. Szakácsunknak, Fehér Hollónak [Hetényi Varga Károly, a későbbi jeles egyháztörténész] hátizsákja volt velem, amely már nagyon viharvert volt. Visszafelé egy Feltaláló [Szegedi Sándor] formájú ember (akivel a tavalyi táborban volt szerencsém megismerkedni az éjszakai riasztás alkalmával) ment el mellettem. A hátizsák szerencsésen kiszakadt, s így lassan lemaradtam tőle. Végre nagy nehezen beérkeztem a táborba a kenyérrel, s mentem én is fürödni a Fekete-víz nevű patakba. Közben Feltaláló átment a hídon, a dakoták közül többen köszöntek neki (mivel ők is felismerték), de ő a köszönést nem fogadta el. Szürke Farkas utána ment, s megbeszélte vele, hogy riasztani fogja a sziúkat. Később Izzó Szív [Farkas Zoli] kiment a Fekete-vízhez kis halakat fogni, s Feltaláló „feltalálta magát”. Horgászellenőrként bemutatkozva beküldte Izzó Szívvel a csomagjait, mert közben eső is készülődött. Iszonyú balhét csapott. A sziúk nagyon meg voltak ijedve, míg végül mi, dakoták körülrohantuk Feltalálót, és egy nagy *Wom-pa-wompa* ausztrál táncot jártunk el körülötte. Utána Feltaláló egy fiúdalt énekelt, hogy végre a sziúk is elhiggyék: tréfa volt az egész.

1956. Forró hold (július) 26., csütörtök, Elhatározásom napja

Hát igen! Ez is megtörtént! Nagy esemény történt velem, amely inkább befelé volt nagy! Mivel vezetőink a Nagy Elhatározás letételét megszigorították, ezért azt nem a 14 éves, hanem a 16 éves fiúk tehetik le. Engem Szürke Farkas félrehívott, s tudtomra adta, hogy az Elhatározást én is letehetem.

Az Elhatározás abból áll, hogy elhatározom:

- a) havonta legalább kétszer áldozom,
- b) állandó lelkiatyám van,
- c) 18 éves koromig az élvezeti szerektől tartózkodom.

²³ A hónapok indián neveit l. Függelék. 225. old.

A szertartás mise keretében volt a „B” sátorban, utána kimentünk a sátor elé, s itt mindenki köszöntötte az Elhatározást tett tagokat. Először Szürke Farkas fogott velem kezét, aztán a fiúk jöttek. Holdsugár (a törzsfőnökünk) jó keményen megrázta a kezemet, jól a szemembe nézett, majd ismét a fiúk jöttek, s utoljára Tarka Mokasszin (Arató Miklós Orbán atya, aki a misét mutatta be nekünk). Ugyanúgy fogott velem kezét, mint Szürke Farkas és Holdsugár. Szemeikből ugyanazt a buzditást, kitartásra való erőt, jövőbe vetett hitet olvastam ki.

1956. Forró hold (július) 27., péntek

Reggel a szokásos szertartások. Délelőtt megnéztük Besencét. Ennek a falunak csak protestáns temploma van. Bent is voltunk, (nekünk, katolikusoknak szokatlan és) érdekes volt a templom belső felépítése. Utána bementünk a falu egyetlen boltjába, és cukrot vásároltunk. Én 20 dkg krumplicukrot vettem.

Ezután elmentünk egy parasztgazdához, s itt 5 liter tejet és 10 kg burgonyát vettünk, illetve rendeltünk. Visszafelé nem az erdei úton jöttünk, hanem az országúton. Láttuk, amint a Fekete-víz egybefolyik az Okorral. A Fekete-vízen a part alatt Erdő Fia (?) egy kígyót vett észre, amit meg is fogtunk. Két fényképet is csináltam. Az összefolyást is lefényképeztem. Hazafelé Holdsugár ruháját vittem, mert többen belementek a vízbe. Amint a patak partján jöttünk, észrevettem egy kutyatemetet, amelyet Erdő Fia dobott ki a partra.

Délután zsinórlabdáztunk, a meccset a sziúk nyerték meg 24:22-re. Ezután a három főnök kihívta a két törzset csokoládémeccsre²⁴ (vagyis a főnökök annyi csokit adnak nekünk, ahány gólt kapnak tőlünk). Az eredmény irtó szoros volt, 1:1; 2:2; 3:3; 4:4. Aztán 5:4 a főnökök javára. Hogy több gólt nem kaptunk, az nekem köszönhető, mert én játszottam a középhátvédet, és minden labdát fogtam.

Ezután egy igen érdekes „játék” következett. Késsel a héját vágtuk le sok kicsi burgonya alakú gumónak [csicsóka], amiket azután megfőztek vacsorára. Fagyújtás következett. Aztán fürdés a frissen felfedezett 1,20 m mély vízben.

Vacsorára gulyást főztek, nagyon jó, és főleg sok volt. Utána külön tábortűz volt (törzsenként külön-külön raktunk tüzet az önálló törzsi programok miatt). Szürke (Farkas) először a sziúknál volt, utána mihozzánk jött. A téma, amiről beszéltünk, komoly volt: Holdsugarat nagyfőnöknek választottuk meg. Utána a sziúk is hozzánk jöttek. Szürke bejelentette, hogy másnap gyereknap lesz. Először a sziúk választották Izzó Szívet [Farkas Zoli] főnöknek, majd mi Repülő Nyilat [Hetey Laci]. Egy kicsit megszeppentem, mert a főnökségre én is számítottam. Ugye, milyen önző vagyok? De hát, ha megtörtént, hát megtörtént! A szakács Vadölő [Siptár Laci] lett. Ezután Szürke bejelentette, hogy az ő helyettesét is meg kell választanunk. Két szavazat ellenében én lettem az. Az egyiket én adtam le, én Hosszú Lándzsára (?) szavaztam. Ezután [az új] „górék”, vagyis mi, összeállítottuk a Beszélő levelet²⁵ (amely a következő nap jelmondatát, jelszavát, az éjszakai őrség rendjét, a konyhán dolgozó segítőtestvér nevét tartalmazta). Szürke ezután sütötte ki, hogy Holdsugár és Kitartó Bölény [Ambrus Zoli] (a dakota és a sziú főnökök) tagok lesznek.

Tábortűz után az esti szertartás következett. Mint „fő-főnök” a Beszélő levelet én olvastam fel; segítőtestvérnek²⁶ két harcos neve volt írva, így is olvastam fel s csak utólag jelentettük be, hogy a két (volt) főnök látja el ezt a teendőt. Első éjjeliőr Izzó Szív volt. Vele

²⁴ Csokoládémeccs: A főnökök kihívják a törzs tagjait tenyérlabda-mérkőzésre, és annyi csokit adnak nekik, ahány gólt kapnak tőlük.

²⁵ Beszélő levél: ez az indián jellegű kifejezés a cserkész napiparancs fedőneve. A következőnap jelmondatát, jelszavát, az éjszakai őrség rendjét, a konyhai segítőtestvér és a nap legjobb indiánjának nevét tartalmazta.

²⁶ Segítőtestvér: a konyhán szolgálatot teljesítő fiú.

beszéltem meg a másnapi programot. Ahogy lefeküdtem, mindjárt elaludtam, úgyhogy még imádkozni is elfelejtettem.

Nemsokára arra ébredtem, hogy a fejem felett levő sátorlebernyeget emelik fel, s be akarnak kenni (kikenés²⁷ fogkrémmel, esetleg fekete cipőkrémmel). De amikor észrevették, hogy felébredtem, azt mondták, hogy riadó van. Mint főnök, egyből kiment az álom a szememből, erre körém állnak, s elkezdenek nevetni rajtam. Iszonyú sejtésem támadt, hátha már bekentek. Megtapogatom az arcomat, még nem voltam bekenve.

Utána visszafeküdtem, de nemsokára rémes ordításra ébredtem, Eszes Hód [Stumpf Pisti] riadóztatott. Gyorsan felkeltem, kimentem, és egy gomolyagot láttam, a fiúk küzdöttek valakivel, aki megtámadta őket. Együttesen letepertük, s arcába világítva rájöttünk kilétére: Kitartó Bölény [Ambrus Zoli] jött riasztani. Az éjszaka többi része eseménytelenül telt el. Utolsó őr én voltam, hat órától kilencig, de mivel az egész társaság negyed kilenckor már ébren volt, a furulyával ébresztőt fújtam.

Torna, mosakodás, reggeli szertartás. Aznap sokat játszottunk, fürödtünk. (A Fekete-vízben Szürke Farkas vezetésével a vízben körbeálltunk, és versenyt rendeztünk: „Ki bírja tovább a víz alatt?” Szürke elmagyarázta, hogy elég csak bedugni fejünket a derékig érő vízbe, s akinek már elfogy a levegője, az egyszerűen emelje csak ki a fejét a vízből. Így mindenki láthatja, hogy ki bírta legtovább. Szürke intésére mindnyájan bedugtuk tehát fejünket a vízbe. Egyszer csak éreztem, hogy egy kéz megérinti a hátamat. Kiemeltem a fejemet a vízből, hogy megnézzem: mi történt? Szürke Farkas a szájára tette a mutatóujját. Huncutul jelezte, hogy maradjak csendben, illetve, hogy vegyek egy újabb mély lélegzetet, s bukjak újra a víz alá. Persze, hogy a friss levegőtöltettel én tudtam a „legtovább” a víz alatt maradni. Csak miután a többiek egy [cserkész] tapssal megjutalmaztak teljesítményemért, vallottuk meg a turpisságot, ami persze nagy nevetésre adott alkalmat, s újrakezdtük a versenyt, immár abszolút becsületesen.)

A gyermeknapnak délután 6 órakor volt vége. Néhány perccel 6 óra után jött ki (a táborba) Repülő Nyíl [Hetey Laci] papája [Öreg Sas] (Ottó bá Pécsről). Az utolsó tábortűz elég érdekes volt. Nyíl papája tartott valami előadást, de sajnos átbóbiskoltam. Jó, hogy utána jött a színdarabunk Holdsugárral a repetárról, így kicsit felébredtem. Aztán mindenki kapott egy-egy gyertyát, s a kedves helyeket bejárva elbúcsúztunk a tábortól. Utána esti szertartás keretében megköszöntük a jó Istennek, hogy megengedte nekünk ezt a szép és jól sikerült tábort.

Ezen a napon szövetséget kötöttünk egymással, hogy mi, akik 1956 nyarán itt, Vajszló mellett együtt táboroztunk, azok 5 év múlva, tehát 1961. július 27-én este 8 órakor ugyanitt tábortűzre gyűlünk össze. Méret a totemfától negyvenkét láb, 6x véve. $x, y, z + xyz = \rightarrow o$. (Ez a „titkosított” adat azt jelenti, hogy a zászlót tartó fa tövétől 42-es cipővel hatszor kell egymás után lépni, s ott található a földbe rejtve az a gyertyaviasszal lepecsételt palack, amelybe elhelyeztük a szövetséget kötők névsorát. Persze a találkozóból – az 1961. február 6-7-i lebukás miatt – nem lett semmi. A táborban már hallottuk, hogy Rákosi Mátyás – „egészségi állapota miatt – lemondott” [a Magyar Dolgozók Pártja központi vezetősége az 1956. július 18-21-i ülésen mentette fel], de nem lehetett előre látni sem az 56-os forradalmat és szabadságharcot, sem azt, hogy 1961 februárjában börtönbe viszik atyáinkat az államrendszer megdöntésére irányuló szervezkedés vádjával. Tény, hogy a rendszer megdöntéséről sohasem volt szó közöttünk. Egyébként is: milyen állami hatalom az, amelyet tizenéves gyerekek meg tudnak dönteni?!)

²⁷ Kikenés: az alvó táborozó arcának tréfás bekenése fogkrémmel vagy cipőtisztító krémmel.

1956. Forró hold (július) 28., szombat

Délelőtt sziú-dakota futballmeccs második félidejére került sor. Az első félidő eredménye 4:1 volt a sziúk javára. A második félidő végéig még hat gólt lőttek nekünk, így tehát 10:1 lett a végeredmény. Azzal vigasztaltuk magunkat, hogy a nulla úgy sem ér semmit, s akkor az eredmény 1:1 arányú eldöntetlennek látszik.

Dél felé kezdtük el lebontani a tábor. Megtanultam, hogy hogyan keli összehajtani a sátrakat.

Utoljára fürödtünk egy nagyot a Fekete-vízben, utána kijöttünk, s felöltöztünk. A (faluból kért) szekér kis késéssel érkezett meg, de nem volt semmi baj, még idejében érkezünk az állomásra. 18,02-kor indult a vonat, s 20,15-kor érkezett Pécsre.

1956. Forró hold (július) 29., vasárnap

Reggel 9 órára mentem misére a Lyceum-templomba. Áldoztam. Utána felmentünk Szürke Farkashoz, itt volt a táborzáró tanács. Repülő Nyíllal [Hetey Laci] elsőként lettünk (a pontversenyben, amellyel vezetőink értékelték a tábori magatartásunkat). Nyíl az *Aranykoporsó* című, Olcsó könyvtár sorozatban megjelent könyvet kapta, én egy fényképalbumot, amelybe majd a tábori fényképeket teszem.

Dakota [és sziú] indián nevek (vagyis a tábor résztvevői): Holdsugár [Bálint Gyuszi] nagyfőnök, Vadölő [Siptár Laci], Ugró Mókus [Poronyi Gábor], Hosszú Lándzsa [Hegedűs János], Erdő Fia [?], Barna Medve [Horváth József, a későbbi szombathelyi plébános], Eszes Hód [Stumpf István], Csendes Bagoly [Haász Gyula Zalaegerszegről], Hosszú Kés [Lukovich Gábor], Repülő Nyíl [Hetey Laci], Izzó Szív [Farkas Zoli], Fehér Sólyom [Bodlaki Ákos] és én, Kicsi Szarvas.

Vezetők: Tarka Mokasszin [Arató Miklós Orbán atya] (a tábor lelkiatyja), Szürke Farkas [Ivasivka Matyi bá], Fehér Holló [Hetényi Varga Károly], Feltaláló [Szegedi Sanyi].

Sziú főnök: Kitartó Bölény [Ambrus Zoli].

1956. július 30., hétfő

Sokáig aludtam. Délelőtt itthon voltam. ½ l-re lementem Szürkéhez, egy kicsit vártam. Nemsokára megjött s Hosszú Lándzsának [?] adott néhány kottát. Utána együtt elmentünk furulyát venni, de pont a kapuban beleütköztünk Fehér Hollóba [Hetényi Varga Karcsi bá], akinek Szürke azt mondta, hogy várja meg, jó hírei vannak. A furulyavásárlásnál nagy szerencsénk volt, mert bakelit furulyát kaptunk. Azért mondom többes számban, mert Szürke is azonnal vett egyet. Akartam venni még egy Rajeczky Benjámin: *Furulyaiskola c.* füzetecskét, de ezt meg kellett rendelni. Maid 10 nap múlva lesz.

1956. augusztus 8., szerda

Mostanában többet gondolkodom arról, amiről a táborban Szürke Farkassal beszélgettem. Anyuka – úgy látszik – azt hiszi, hogy már lemondtam arról, hogy pap lehessen. Testvére, Jóska bácsi azt mondta, hogy kitekeri a nyakamat, ha pap leszek. Nagymama arról beszélt, hogy amikor Jóska bácsi ilyen korban volt, mint most én, ő is azt mondta, hogy a legkönnyebb pálya a katonai és a papi pálya. Mi az, a nagymama könnyű pályának tartja ezt a hivatást? Éppen Úrangyalára harangoznak, s most imádkozom. Imádkozás után folytatom az írást. Vasárnap elvittem a rózsafüzéremet a karmelita kedves nővérhez, aki nekem szépen megcsinálja. Akkor szintén beszélgettünk erről. Ő azt mondta, hogy régebben könnyebb volt papnak lenni, de most szebb, értékesebb és küzdelmesebb a papi hivatást vállalni. És ha az Úr hív, mert úgy érzem, hogy hív, akkor őt követem. Ámen. Az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében előre. Ámen.

Az 1956/57-es tanévben

1956. szeptember 2. vasárnap

9 órára mentünk misére a Lyceum-templomba Apuka, Andris és én. Andris is, én is gyóntunk és áldoztunk. Mise után felmentem Szürkéhez, ahol tanács volt. [Holnap megkezdem tanulmányaimat a Bányai Technikumban.]

1956. szeptember 9., vasárnap

Délután kirándulni voltunk Holdsugárral [a nagyfőnökkel] a Kistréten.

1956. szeptember 15., szombat

Délután [Dakota] tanács volt. Itt megbeszéltük a teendőket.

1956. szeptember 23., vasárnap

Kirándulni voltunk. $\frac{1}{2}$ 7 előtt keltem fel, 7-re mentem misére a kis templomba (a Tettye utcai Mindenszentek, karmelita nővérek templomába). $\frac{1}{2}$ 8-ra készen voltunk. Áldoztam. Futás haza a hátizsákért és a veremelőért (villáskapáért, amely a forrásépítéshez kellett). 8 órakor volt a gyülekező a Piusz-templom mögött. $\frac{1}{2}$ 9-kor elindultunk. Holdsugár, Repülő Nyíl [Hetey Laci], Eszes Hód [Stumpf Pista] és én, Kicsi Szarvas. Az Éger-völgyben Szürke Farkas csatlakozott hozzánk. Az Éger-forrásnál leültünk enni. Elég sokan járkáltak: egy iskola is jött, erre a fiúk szétspricceltek (tudniillik, hogy ne lássanak bennünket együtt!). Szürke meg én maradtunk csak ott.

Utána Szürke mutatott egy pár képet, melyeken Szürke Kócsag [Siptár Ernő bá, tanár] és ő voltak. Egyszer csak észrevettem, hogy jönnek. Hát éppen Szürke Kócsag és Vadölő [Siptár Laci, Ernő bá unokaöccse] volt. Kócsagéknak is megmutattuk a fényképeket, nagyon tetszett nekik. (Itt jól látható, hogy a feltűnés kerülése végett részletekben gyülekeztünk.)

Egy darabig együtt mentünk, azután mi letértünk forrást keresni. De sajnos nem találtunk. Ebédelni a Laci-forráshoz mentünk. Arra is sokan járkáltak. Így hát kénytelenek voltunk továbbmenni.

Ebéd után visszamentünk „Laci”-hoz (vagyis a forráshoz), s itt is maradtunk, míg nem jöttek ismerős tettyei fiúk, illetve a Törekvés Turistaszakosztály tagjai. Ekkor elindultunk visszafelé. Végimentünk még egy patak mentén, találtunk is forrást, de az már ki volt építve, neve: Egészség-forrás. A Farkas-forráshoz érve nagyot számjatekoztunk. Este $\frac{1}{2}$ 9-re értünk haza.

1956. szeptember 29., szombat

Villamossal mentem Nagy Kígyóhoz [Lőcsei Gézához]. Készülünk a főnökségre: Fehér Sólyom [Bodlaki Ákos] a nyolcadik törvényt magyarázta, többé-kevésbé jól (A tíz törvényt²⁸ lásd a Függelékben). Utána Vadölőnek [Siptár Laci] kellett volna éneket tanítani, de nem készült fel, s így ez elmaradt. Versenyeztünk, hogy ki tud több fiúdalt és népdalt gyűjteni. Mind a kétszer holtversenyben első lettem Repülő Nyíllal [Hetey Lacival], bár ő tudott egy leány dalt is. Utána Eszes Hód [Stumpf Pista] tanított meg egy játékot, amelynek bemutatása azonban technikai okokból elmaradt.

Hazafelé Holdsugárral mentem. A „barangoló-próbá”-ról (egynapos túra, amelyet egyedül kell teljesíteni) beszélgettünk. Megemlítettem neki (Tóth Tihamér:) *Jellemes ifjú*

²⁸ *Tíz törvény*: a cserkész törvényeknek a földalatti helyzetből adódó módosítása. Pl. Az indián nem dicsekszik és tud hallgatni.

című könyvem eltűnését. Azt mondta, hogy majd tesz valamit az érdekemben. (Ez azért volt fontos számomra, mert sok jó gondolatot meríthettem belőle a jellemneveléshez.)

Otthon véletlenül kezembe akadt a Szabad Ifjúság (a kommunista ifjúsági mozgalom hivatalos hetilapja). Ezt kinyitottam, s éppen egy sláger volt ott látható. Édesapa azt mondta, hogy jó lesz kívágni. Mire azt mondtam, hogy nem érdekelnek különösképpen a slágerek!

–Olvastad a levelet, abban benne volt, hogy a könnyűzenével jobban meg lehet élni, mint a klasszikus zenével!? – kérdezte.

– Viszont, ha én bányamérnök leszek, akkor is jól fogok élni! – válaszoltam.

Nekem a zene tanulással (zongorázás) nem az a célom, hogy én zenetanár vagy zeneművész legyek, nekem nincs olyan képességem.

(A továbbiakat már nem Édesapának mondtam, hanem csak a naplómban rögzítettem:) A Bányaiipari Technikumot sem azért végzem, hogy én technikus vagy mérnök legyek, hanem azért, hogy érettségim legyen. Kíváncsi vagyok, mit fog szólni a család, ha bejelentem, hogy én a papi hivatást választom, de remélem, hogy bele fognak törődni abba, hogy én erre a pályára mehessek!

Viszont akkor joggal tehető fel a kérdés, hogy miért nem mentem gimnáziumba, hisz az könnyebb és ott latint is tanulhatok? Egyszerű a válasz: szüleim nem akarnak beletörődni választásomba (amellyel a papság mellett döntöttem), félnek a következményektől, nem bíznak a jövőben. Amikor 1956 júniusában felvételiztem a Bányaiipari Technikumba, még Rákosi volt a Magyar Dolgozók Pártja első titkára! Mindenesetre Pál atyával megbeszéltem, hogy szüleimnek egyelőre nem beszélek a papi hivatásomról.

A zenetanulmányoknak pedig ezen a pályán majd nagy hasznát vehetem. A zongoráról könnyen át lehet térni az orgonára.

„Fiúk, fel a fejjel, ez a harc a mienk...” – (biztatom magamat, mert vállalom a harcot a papi hivatásért. Arról pedig, hogy pálos szerzetes is szeretnék lenni, már végképpen nem beszéltem szüleimnek, a további kétségbeesések elkerülése végett!)

1956. szeptember 30., vasárnap

9 órára mentem templomba az Ágoston térre. Mivel előtte reggeliztem, így nem áldoztam. Tíz órára mentünk Szürkéhez, fúdalokat magnóba énekelni. Délután is a magnetofonba énekeltünk. Kis baj volt a beállítással is, s így sok időt veszítettünk.

1956. október 6., szombat

Tegnap elsöpéntek volt, s most egy új kilencedet kezdtem (Jézus Szíve tiszteletére). Ma zongoraóra után lementem Holdsugárhoz, s a holnapi program után érdeklődtem. Bejelentette, hogy Repülő Nyíl [Hetey Laci] nem jön velem (így Nagy Kígyóval [Lőcsei Géza] megyek a barangolópróbát²⁹ letenni).

1956. október 7., vasárnap

7 óra előtt pár perccel ébredtem fel. Nosza, ki az ágyból, mindjárt az ablakhoz mentem az időjárást nézni. Mondom magamban, még a végén kirándulni fogunk! Hamar felöltöztem, s a kis-templomba mentem misére. Áldoztam. Áldozásomat Édesapáért ajánlottam fel. Imádkoztam a kirándulás sikeréért is.

Otthon megreggeliztem, s letelefonáltam Kígyóhoz: jön-e kirándulni. Válasz: nem, mert szüret lesz, s ő inkább oda megy. Hát jó, úgy látszik egyedül teszem le a barangolópróbát.

²⁹ *Barangolópróba*: egynapos túra, amelyet általában egyedül kellett teljesíteni, más esetekben társakkal. Másik neve: *Bölénypróba*.

$\frac{3}{4}$ 9-kor startoltam a Piusz-templomnál. Ürögön át a Farkas-forráshoz mentem. Itt derült ki, hogy a Mecsek keleti részének térképét hoztam magammal (amit itt a nyugati Mecsekben nem tudtam semmire sem használni, tehát térkép segítsége nélkül indultam tovább). Nyugatnak felmentem a Jakab-hegyre. Az út később a kék 7-es úttal találkozott. (A Mecsekben a turistautakat nemcsak színnel, hanem számmal is jelölték. Az útirányt azért írtam le részletesen, hogy később, ha magam is vezetek fiatalokat támpontot adjon.) A hegytetőre 10 órakor értem fel. A pálos kolostor romjainál megnéztem a (szelíd)gesztenye-termést. Még elég éretlen volt. Mivel a fa alatt (kirándulók) voltak, így én odébb mentem a tizóraitam elfogyasztani.

11 órakor indultam visszafelé a kék 7-es úton, mert úgy okoskodtam, hogy ez majd érinti a piros 3-as utat. Feltevésemmel nem csal, mert nemsokára már a 3-as úton mentem. Alig pár lépés után a Jancsi-forráshoz értem, de nem volt benne víz.

Eddig a talaj elég jó volt de itt már kezdett egy kicsit sárosodni.

Kis bizonytalanság után $\frac{1}{2}$ 12-kor szerencsésen megérkeztem Szuadóba, ahol a 3-as és az 5-ös út egyesül.

Nemsokára a Szuadó-patakkal találkoztam. Nagyon nagy az irtás, egészen széles, úgyhogy az autók kényelmesen elférnek egymás mellett. Az Ottokár-tér (a Repülő Nyílról [Hetey Laci, akit egymásközt Ottokárnak is becéztünk] elnevezett kedvenc tenyérabdázó helyünk) teljeser tönkre van téve a szép fák kivágása miatt. A tenyérabdapálya helyén most út megy. Kissé szomorúan mentem tovább, mert Orfűre is, és Hetvehelyre is szállítják a fát.

A nagy kanyar után nemsokára a 3-as és a 9-es út találkozott. Letértem a Kétágú-réti útra, de kissé korán, s így egy nagy irtásra kerültem. Az utat kerestem, de csak egy üres patakmederre bukkantam. Az a gyanúm támadt, hogy ez a Viganvári-patak medre. Feltevésemet az is megerősítette, hogy egyre több patak ömlött a mederbe. Végül is a patak mentén eljutottam a Kétágú-rétre, itt megpihentem. Ebédeltem. Sajnos a Kétágúrétet is irtják. Az irtás pedig friss. Úgy látszik utat fognak építeni, meri a jelző cövekek már be vannak verve. Nagy meglepetésemre a 9-es út a Mókus-forrás mellett vezetett el.

Abaliget, majd Orfű az utam. Orfű után az utat keresnem kell, s így idővesztésem van. Végre egy paraszt bácsitól útbaigazítást kapok, s kérésére neki adom a gyufámat. Az országúton kell mennem. Egyszer már azt hittem, hogy ott vagyok a Remete-réten, de az az út még csak Büdös-kútra vezetett. Szerencsére megint útbaigazítást kaptam, s rendben megérkeztem a Remete-rétre. Itt aztán a 7-es úton felmentem a Lapisra, onnan Mandulás, Mecsekkapu és a Pálos templom volt az útirány, (Így a barangolópróbát sikeresen letettem.)

1956. október 21., vasárnap

Reggel $\frac{1}{2}$ 10-kor volt a találkozás a Tettyén. Amint kiléptem házunk kapuján, hát látom, hogy jön utánam Szürke Farkas is. Mivel a Tettyén elég sokan voltak, mi tovább mentünk.

A Fenyvesben megbeszéltük az útitervet: Kistrét, Kantavár, Melegmányi-völgy, Mánfa, Komló, Budafa, Rákosi-völgy és Pécsszabolcs. Kistrétől a lénián kellett végigmenni a Kantavárhoz. Eszes [Stumpf Pisti], Sólyom [Bodlaki Ákos] és Nyíl [Hetey Laci], illetve Elefánt [Koch Feri] és én mentünk külön-külön. Miután beérkeztünk, az úton látottakról kellett beszámolni. Itt vettük észre Vadölöt [Siptár Laci], aki utánunk jött.

Együtt felmentünk a kantavári romhoz, itt Holdsugár és Sólyom lementek a pincébe. Tovább az 1-es úton, majd nemsokára a 16-oson mentünk. Melegmánynál leültünk enni. Utána Szürke egy részletet akart felolvasni Koszter atya: *Kamaszok* c. könyvéből, de ez komolyság hiányában elmaradt.

Szürke előre ment, majd a mánfai öregtemplomnál találkoztunk vele. Együtt mentünk be Mánfára, majd végig a mecseki „sivatagon”, vagyis a bányaművelés miatt kopár tájon. A szőlők között mentünk fel Komlóra. (A szüret már megvolt.) Egyedül én találtam egy fürt szőlőt, amely érett is volt. Ezt szétosztottam, de szomjúságunkat nem csillapította.

Komló előtt leültünk pihenni, s elbeszélgettünk a város múltjáról, történetéről. Pár lépés után szemünk elé tárult Komló. Kúttal már Ó-Komlón találkoztunk. A társaságnak jól esett a víz a szomjazás után. Végigmentünk Ó-Komlón, majd megnéztük a Szabadtéri Színpadot is. Itt leültünk pihenni, erőt gyűjteni a salakhegyek megmászására. Nemsokára az egyik salakdomb tetején voltunk. „Csodás látvány” tárult szemeink elé! A bányákból a salakot ide hozták, s a bennük levő szén öngyulladással meggyulladt, ezért erősen füstölgött. A füstnek erősen kénese szaga volt. Persze, fogtuk is ám az orrunkat a zsebkendővel. Végre átjutottunk ezen útszakasz nehezebb részén, s visszatekintve is megnéztük az égést. Holdsugár mutatott kénlerakódást is. Sőt, a távolabbi dombokon egész kéntelepek is voltak.

Megindultunk a komlói kilátó felé. Itt kisgyermek is volt, még egyensapkájuk is volt – kartondobozból. Felmentünk a toronyba. Velünk, illetve előttünk ment fel a „bandácska” vezére, aki egy kb. 13 éves fiú volt. Fönt a toronyban megbeszéltük a további útitervet, s én egy kicsit intettem Szürkét, hogy vigyázzon beszédével a gyerekek előtt, mire ő rám mutatva mondta:

– Íme, Elemér bá’ tanítványa! (Török Elemér bá’-nak közöttünk Óvatos Bagoly volt a neve, közismert túlzó óvatossága miatt!)

Nemsokára a Rákosi-völgy felé vettük az utunkat. Egyszer csak fűrógép zaját hallottuk. Már éppen azon sajnálkoztunk, hogy ezt a tájegységet is megbontják a bányászat miatt, amikor megláttuk, hogy csak betonkeverőgép lármázott. Errefelé vezetik ugyanis a magasfeszültségű áramot, s a betonalapzatokat rakták le. Mi a betonkeverő gép zaját véltük fűrógép hangjának. Megkönnyebbült szívvel mentünk tovább.

Repülő Nyílnak [Hetey Laci] úgy látszik mániája a dobálás, mert eddig, ahol csak lehetett, vagy fát vagy követ dobált az úton. Most, hogy az út a patakkaal találkozott, Holdsugár is beledobott egy követ a patakba. Erre Szürke megkérdezte:

– Megint Nyíl dobott?

Jót nevettünk mindnyájan.

Budafát érintve mentünk a Budafai-völgybe. A völgyön a zöld 5-ös turistaút vitt keresztül. A Rákosi-völgyben tüzet raktunk, és agapéztunk.³⁰ Ez azt jelenti, hogy az egyénileg hozott kaját közösbe rakjuk, s egy-két fiú együttes fogyasztásra előkészíti. Mi pedig ülőkéket kerestünk, majd közösen fogyasztottuk a vacsorát. Gondolatainkat ez a közös étkezés az öskeresztényekre irányította, akiknek az volt az ismertetőjelük, hogy szeretik egymást. Nagyon szép táborúzi műsor ment le. (Ez a kb. 25 km-es túra nagyon jól sikerült, el is határoztuk, hogy amíg az őszi szép idő tart, vasárnaponként újabb ilyen nagy túrára megyünk. Az idő múlása két nappal később „az októberi egység gyönyörű napjait” hozta, de aztán a novemberi „vihar” hosszú időre megakadályozta a békés barangolást a Mecsekben, hiszen a felkelők bevették magukat az erdőbe.)

Este 8 órákor Gerő Ernő beszédet mondott. Az egész országban már forradalmi idő volt, a Budapesti ifjúság Gerő beszédére kíváncsi az

Az 1956-os forradalom és szabadságharc

³⁰ Agape: Ki-ki a saját ennivalóját beadja a közösbe, azt valaki összerendezi, és mindenki együtt fogyaszt a közös asztalról, így elkerülhető a jelenlévők különböző anyagi háttéréből adódó egyenlőtlenség.

1956. október 23., kedd

A magyar kormányküldöttség hazaérkezett Jugoszláviából. Este 8 órakor Gerő Ernő beszédet mondott [amelyet a rádióban hallgattunk Édesapával együtt]. Az egész országban már forradalmi idő [hangulat] volt, s a budapesti ifjúság Gerő beszédére [tömegesen] kivonult az utcára. Szállongó hírek szerint a fiatalok lángvágóval elvágták a Sztálin-szobor lábát s erre az ávó és a rendőrség a tömeg közé lőtt [valójában a Rádió előtt]. A tiszti iskolások [is] fegyverrel támadtak. Egész éjjel harc volt.

1956. október 24., szerda

A rádiót már kora reggel bekapcsoltuk, mert minden óra másképpen járt. Zene szólt, majd egyzer csak azt hallottuk, hogy egész Budapest területén kimenési [kijárási] tilalom van a tűzharc miatt. Az iskolában izgatottan tárgyaltuk a híreket.

Amnesztiát rendeltek el azok számára, akik 14 óráig leteszik a fegyvert. Délelőtt a rádió azt mondta, hogy a Lánchídnál százhuszan megadták magukat. Ennek hatására rendelték el az amnesztiát.

De a harc 14 óra után is változatlanul folyt. Az orosz csapatok már szerdán beavatkoztak a harcba.

14 óra néhány perckor a rádió újabb amnesztiát közölt azok számára, akik 18 óráig leteszik a fegyvert. De a harc folyt tovább.

Az újságok még mindig ellenforradalmi restaurációnak nevezik a szabadságküzdelmünket.

Este itt Pécssett a Széchenyi téren nagy tüntetés volt. Úgy hallottam, hogy az ávósok fegyverrel támadtak a békés tüntetőkre, és több embert megsebesítettek. [Valójában Pécssett békében maradtak az ávós laktanyában; ahol akkor csak nagyon csekély erővel rendelkeztek.] Mi Anyukával a kertünkéből hallgattuk a tüntető tömeg követelését: „Ruszkik, haza!”. Itt Pécssett – a Jakab-hegy tövében bányászott urán miatt – különösen is aktuális volt a tüntetőknek ez a szava is: „Az a kérdés Pesten-Budán, hová lett a magyar urán!”

1956. október 25., csütörtök

Az iskolában nem volt tanítás. Mi, diákok összebeszéltünk, hogy addig nem megyünk be az osztályba, míg ki nem tűzik gyászunk jeléül a fekete lobogót. A diri félt a következményektől, és előbb a MEFESZ-szel [Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetsége] akarta megbeszélni.

Az esti tüntetésre Édesanyával és bátyámmal együtt én is lementem a Széchenyi térre. A Nádor Szálló erkélyéről hangzottak a hazafias beszédek, a teret betöltő tüntetők pedig hangos kiáltásokkal fejezték ki egyetértésüket. (Később, a megtorlás idején oly fájdalmas volt szembe találnom magamat a kézzelfogható történelemhamisítással, mivel a tüntetésen a magyar szabadságról, a munkások igazi jogairól beszélőket, különösen a nagyon értelmesen szóló hölgyet közönséges jelzőkkel illették, illetve letartóztatták.)

1956. október 31., szerda

A harc egy hete, 23-án, kedden éjjel kezdődött. Nagy Imre a kormány élére állt. Elrendelték a statáriumot, amit Nagy Imrének tulajdonítottak, közben Gerő és Hegedüs András csinálta az egészet. A Gerő-klikk lelkén szárad az oroszok behívása is /vagy a ruszkik jöttek maguktól is. Ez a két lehetőség áll fenn!/. A forradalmat még népellenes cselekménynek, provokációnak mondják az újságok és a Kossuth Rádió, de mindenki tudja, hogy a magyar nép színe-java harcol a szabadságáért.

1956. november 3., szombat

Este 20 órakor Mindszenty bíboros atya beszédét Apukával együtt hallgattuk a Kossuth Rádióban. (A megtorlás éveiben de sokszor elferdítették, támadták ezt a beszédet! Mi, akik eredetiben hallgattuk, tudtuk, hogy mennyire hazug történelemhamisítás volt mindaz, amit a bíborosra ráfogtak; legtöbbször az egyházi vagyon visszakövetelésével kapcsolatban rágalmazták. Pedig ő az egyházi élethez szükséges intézményekről beszélt. Később a Pálos Rendben mindennap imádkoztunk érte mint protektor-bíborosunkért.)

Az 1956-os forradalom leverése és a megtorlás

November 4-én, vasárnap

reggel, míg Maléter Pál honvédelmi miniszter az oroszokkal a szovjet csapatok kivonulásáról tárgyalt Tökölön, addig a ruszok megtámadták Budapestet és a többi várost. Megint Budapesten voltak a legnagyobb harcok, s így a halottak száma már 65-70-75 ezerre tehető. [A valóságban húszezer körül lehetett a számuk.]

November 5-én, 6-án és 7-én

itt Pécsen is voltak kisebb harcok. A felkelők bevették magukat a Mecsekbe. Innen, a mi utcánknak, a Tettye utcának a végéről is tüzeltek rájuk. Én a házunk ablakából csak azt láttam, hogy a Tettyére vezető meredek út alján egy tankon több civil ruhás, fegyverzett egyén „kuksolt”, majd leszálltak, s gyorsan a fák mögé mentek. Tankágyúval innen nem lőttek, inkább fenn a Tettyén használták ezt a fegyvert, a Tettye-szálló tetejét is szétlőtték.

(Feljegyeztem azonban egy, a hangulatra jellemző epizódot.)

Egyik éjjel gránátvetővel lőttek – talán az A/1-es laktanyától a Mecsekbe. Először a lövedék süvítését, majd durranását lehetett hallani. Édesanya a ruháinkat foltozgatta, Andris meg én fent voltunk még. Apuka és Anikó már aludtak. Hát egyszer csak megfordult Édesapa az ágyban, s aztán a süvítést hallottuk. Sokszor egymás után. Számoltuk a lövéseket. Már tizenöt-nél is több süvítést hallottunk, de csak nem akart robbanni egy sem. Akkor jöttünk rá, hogy ezek a süvítések nem a lövedékektől származtak, hanem Édesapa légzésétől. Máskor ugyanígy járt Anikó is, aki Édesapa légzését puskalövéseknek vélte.

„Hazádnak rendületlenül légy híve, óh magyar!...”

1956. november 5., hétfő

Szürke ma akarta feladni a táviratot Budapestre a Cserkészszövetséghez a pécsi cserkészcsapat újjáalakulásáról. Szerencsére a postán a kisasszony azt javasolta neki, hogy ne adja fel, mert az orosz csapatok már tegnap bevonultak Budapestre, így nem került ez a dokumentum a megtorlók kezére. [A leírtakkal szemben a valóság az volt, hogy a pécsi katakombacserkészlet vezetőinek közös döntése után Ivasivka Mátyás november 3-án, szombaton feladta a Pécsi VI. Cserkészkerület megalakulásáról szóló táviratot a Magyar Cserkészszövetség Budapest, Nagy Sándor utcai Székház címére. Ezt 1961-ben, a lebukás után az ávón fel is olvasták neki.]

1956. november 19., hétfő

Lassan már egy hónapja tart a forradalom. Ezekben a válságos napokban sajnos nem vezettem naplót. Pedig események lettek volna bőven. De hát arra gondoltam, hogy az újságokat elteszem, s ezek rögzítik majd az eseményeket.

Már azt az újságot is eltettem, amelyben „Rákosi elvtárs egészségügyi állapota miatt lemondott tisztségéről”. Erről még az 1956. júliusi ormánsági táborunkban hallottunk. Rajkék rehabilitálásáról is van újságom eltéve. A forradalom első napjaitól gyűjtöttem az újságokat.

(Sajnos, a megtorlás éveiben szüleim nem merték rejtegetni az újságokat, hanem – másokhoz hasonlóan – megsemmisítették azokat.)

1956. december 6., csütörtök

Ma a pécsi nők tüntettek. Zavargások voltak. Édesanyával és Édesapával megbeszéltük, hogy ha a történelem úgy alakulna, hogy családunk tagjai egymástól szétszakadnának, a Szabad Európa Rádión keresztül üzenünk egymásnak azzal a jelszóval, hogy „Szerencsésen megérkeztünk a Kétágú-rétre!” (Ez is mutatja, hogy mennyire szerettük ezt a táborhelyet, s otthonunknak éreztük. Ugyanakkor tudatos volt bennünk az az élmény, hogy mi nem akarjuk elhagyni ezt a kis magyar Hazát, amelyet annál jobban szerettünk, minél jobban megismertünk!)

1956. december 7, elsőpéntek

Reggel $\frac{1}{2}$ 7-kor keltem fel. 7 órára misére mentem, az áldozásomat a magyar jövőért ajánlottam fel.

$\frac{3}{4}$ 8-kor indultam el hazulról. Az iskolakapuhoz érve láttam, hogy több fiú kinn áll a kapunál s nem tudnak bemenni, mert az iskolánkkal egy épületben levő Építőipari Technikum igazgatója bezárta a kaput, mivel a diákok – tiltakozásuk kifejezésére – haza akartak menni. Szerencsére a Bányaiipari Technikum iskolasegédjének, Pista bácsinak volt kulcsa, s így a kaput kinyitotta nekünk. Az építő diákoknak ez persze jól jött, és egymás hegyen-hátán jöttek ki az iskolából. Minket csak később engedtek be az iskolába, de aztán hazaküldtek. 9 órára már itthon is voltam.

Andris bátyám délután $\frac{3}{4}$ 5 körül jött haza, kezét a rendőrök gumibottal megütötték. Úgy látszik, megint kitör a forradalom!

1957

1957. január 20., vasárnap

Újabb disszidálási hullám bontakozott ki. Eddig több mint 160 ezer ember ment Nyugatra. Most már Jugoszláviába is lehet menni. Ott már hétezren vannak.

1957. január 27, vasárnap

Ausztria megtelt. Most mindenki Jugoszláviába megy.

1957. február 3, vasárnap

(Szüleinek lakásán – kérésre – Botond által, aki a Pálos Rend novíciustestvére volt, s a többi fiúval is foglalkozott) felvételt nyertem a (Pálos Rend) juvenátusába³¹ (vagyis azon fiatalok közé, akik elhatározták, hogy pálosok szeremének lenni. Tudtam azt is, hogy az állam 1950-ben betiltotta a Pálos Rend működését is, tagjait internálta, sőt börtönbe is vetette. Mégis fontosabbnak éreztem az Úristen hívását követni, amelyet még 1952-ben élhettem meg a Jakab-hegyi ősi pálos monostor romjai között táborozva. Az a gondolat is lelkesített, hogy nem szabad hagynunk nyomtalanul eltűnni a Pálos Rendet, mint az 1786-os II. József féle feloszlatás után. Nekünk át kell mentenünk a Rendet!)

1957. március 2., szombat

Még szerdán megbeszéltük, hogy teadélután lesz ma du. ötkor Repülő Nyíléknál [Hetey Laciéknál]. Megkértem Édesanyát, hogy csináljon valamilyen édes süteményt. ¼ 6-kor kezdtünk, s rögtön az elején megjött Szürke Farkas is. Ettünk-ittunk, közben vicceket meséltünk, illetve mesélt Szürke, mert elhozta a viccgűjteményét. Főleg Arisztid és Tasziló-, illetve bolondvicceket mesélt. Azután a magyar jövőről beszélgettünk. Majd felolvasta Mécs László: *Üzenet haza* c. versét [utólag kiderült, hogy a vers nem Mécs László, hanem az USA-ba emigrált gróf Wass Albert műve], s fiúdalokat énekeltünk, melyeket Szürke zongorán kísért.

1957. március 3., vasárnap

Ebéd után tanultam, s levittem a kiolvasott könyveket Botondhoz [Arató Laci bá-hoz]. Hat órára újból lementem hozzá. Kicsit vártam rá, majd nemsokára három fiúval együtt megjött. Bemutakoztunk egymásnak: [Farkas] Béla, [Wunderlich] János, [Ambrus] Zoli és én [valamennyien a földalatti pálos juvenátus tagjai]. Botond felolvasott (Vincze László) Tihamér atya naplójából (ez a pálos atya Rómán át Svájcba disszidált, onnan küldte [titkos utakon, rendkívül érdekes] beszámoló leveleit. Igen nagy valószínűség szerint megmérgezték, s viszonylag fiatalon ott halt meg). Közben megjött Pál atya is. A felolvasás ¾ 8-ig tartott, majd utána imádkoztunk a Szentatyáért, XII. Piusz pápáért, születésének 81. évfordulója, és pápává való választásának 18. évfordulója alkalmából, továbbá a Pálos Rendért, rendi testvéreinkért, szüleinkért és családtagjainkért. Hazafelé Pál atyával jöttem (aki alig egy hónapja került a Jézus Szíve-, vagy más néven Piusz- [volt jezsuita] templomba [kereten kívüli szerzetesként sekrestyésnek, s ott is lakott egy kis szobában]. Ettől kezdve a dakotákkal én is odajártam hozzá hittanra).

³¹ *Juvenátus*: pálos szerzetesnek készülő középiskolás diákok közössége, akikkel Pécsen Arató Botond – távollétében Bolváry Pál atya – foglalkozott (lásd még *Pálos juvenista*).

1957. március 13., szerda

A pécsi rádió riportere megkérdezett egy Petőfi utcai általános iskolai tanulót az „új” úttörőmozgalomról. A következőt mondta:

– Sokan azt hitték, hogy őrszem- vagy cserkészcsapat lesz az úttörőmozgalomból. A régi hibákat kiküszöbölve ezt újjászerveztük. Több cserkészvonást átvettünk, például egyenruha, törvények: Az úttörő híven teljesíti kötelességeit hazájával és embertársaival szemben,... ahol tud, segít... stb. Pécsen először a Hunyadi János úttörőcsapat alakult meg 3 fiú- és 1 leányórssal. Az őrsöket negyedikes gimnazisták vezetik (Ez is cserkészmintá.)

Holnap, csütörtökön tartják meg a március 15-i ünnepélyt. Kíváncsi vagyok, mi lesz? (A rendszer nagyon tartott a MÚK-tól, a „Márciusban Újra Kezdjük” néven elterjedt hírtől, hogy a magyar nép ott folytatja 1957. március 15-én, ahol 1956. november 4-én abba kellett hagynia, meri az orosz tankok letiporták a magyar októbert! Végül is nem történt semmi. Már olyan nagy volt a megfélemlítés, illetve már kezdett jelentkezni az apátia, a beletörődés a megváltoztathatatlan helyzetbe.)

1957. március 17., vasárnap

A törzsi tanácsra teljes létszámban megjelentünk, sőt Szürke is eljött, Bevezetőül mindjárt megemlítette, hogy ez a tanács majdnem olyan fontos lesz, mint az a négy és fél évvel ezelőtti tanács, amelyen a [Dakota] törzs megalakult.

A tanács tárgya: megindul a főnökképzés.³² Bemutatta a fiúvezetés árnyékosabb, nehezebb, veszélyesebb oldalát. Ajövő tanácsra a másik oldalt mutatja be. Elmondta, hogy Medvéék [Derényi Laciék] visszajönnek Pécsre (mert megszűnt a családjá kitiltása), s ő tovább éli a mi életünket. Elmondta, hogy új hadifőnököt kapunk, s még 2-3 fiú csatlakozik hozzánk. Holdsugár újra bevezeti a pontozást, s ha valaki hittanból nem tud, ez rontja a pontszámát. Ezért hát megfogadom, hogy végre rendesen tanulom, elvégre is még nagy szükségem lesz rá.

Azután felolvasott néhány cikket a mohikánok *Napsugár c.* havi (szamizdat) folyóiratából (amelyet ők szerkesztettek, s mi irigykedve néztük, mert nekünk még nem volt ilyen újságunk!), majd Koszter atya: *Kamaszok c.* könyvéből két levelet, melyeket egy serdülőkorban levő fiú intézett Koszter atyához, s Koszter atya válaszát a levélre. Szürke bejelentette, hogy nép- és fiúdalgyűjtési verseny lesz. Szeretnék az első három között lenni, de a legutóbbi verseny győztese, Kis Medve [Derényi Laci] azt hiszem, nagy ellenfelem lesz. A gyűjtést máris megkezdem...

1957. március 19. kedd

Este 8 óra felé lövöldözést lehetett hallani. Valószínűleg a [kommunista] karhatalmisták „gyakorlatoztak”.

1957. március 24., vasárnap

Tegnap délután a Nagy Lajos gimnázium salakpályáján a Dakota törzs futball- és tenyérlabda-csatát vívott. Mindkétszer a vesztes csapatban voltam, bár a tenyér labdában jókat védtem. Ma reggel 9 órára mentem misére a Mindszent-templomba. Áldozásomat a szebb magyar jövőért ajánlottam fel.

³² Főnökképzés: vezetőképzés a mintegy 16 éves korúak számára.

1957. április 3., szerda

Három órára mentem hittanra (Pál atyához, a Piusz-templomba), de mivel előtte kenyeret is vettem a családnak, így hát elkéstem. Felelni nem feleltem, mert közben meghozták a Vöröskereszt ajándékosomagjait a templomhoz, s azt segítettük behordani.

Utána ¼ 5-re Eszes Hódékhöz [Stumpf Pisti] mentünk törzsi tanácsra. A többiek csak lassabban jöttek, s én előre siettem. Alighogy beértem, már ott volt Holdsugár, Elefántcsont [Koch Feri] és Repülő Nyíl [Hetey Laci]. A legnagyobb meglepetésemre az új hadifőnök, Faragó Kéz [Fülöp Gábor] is ott volt.

Még amikor a Séta-téren jöttem át, észrevettem Szürkét, amint két fiúval tárgyalt. Amint visszatekinttem, láttam, hogy egy padra leültek, s tovább beszélgettek. Közben megjöttek a többiek is, s Szürke is bejött. Mindjárt bejelentette, hogy két új tag jön, s én ekkor kapcsoltam, hogy azok lesznek az újoncok, akikkel az előbb beszélgetett.

Pár pillanat múlva tényleg bejött a két fiú [Csurmann Mihály: Csendes Hiúz és Németh Imre: Hangos Tigris], kölcsönösen bemutatkoztunk egymásnak, s azután a tanács megkezdődött. Szürke ismertette az indiánok célkitűzéseit: *Emberebb embert, magyarabb magyart!*, majd Holdsugár olvasott fel egy részletet *Indián vagyok* címmel, majd ismertette a Tíz Törvényt.

Utána bemutattuk a Dakota törzsi játékot, a pirospecsenyét (A kör közepén álló ráúthetett a körülötte állók kézfejére. Ha a kiszemelt áldozat nem tudta elkapni a kezét, pirosodott a kézfeje, ha elkapta, ő állhatott be a kör közepébe „kiosztani” kitüntető figyelmét a többieknek). Szürke ezután Méla Béla cserkész tűnődéseit, majd Czinege Laci kalandjait olvasta fel a *M(agyar) Cs(erkész)* egyik [régebbi] számából. Énekelgettünk még néhány fiúdalt, s a tanács bezárult.

El tudom képzelni az újoncok elképedését, hiszen valamikor jól ismertük egymást (mivel osztálytársak voltunk az általános iskolában), de arról, hogy én már a negyedik éve élem ezt az életet, nem hiszem, hogy sejtettek volna valamit is.

1957. április 7., vasárnap

1956. október 21-e óta ma ment először kirándulni a Dakota törzs. A két új fiúval együtt tizenegyen voltunk. A kantavári ház mögötti kőbányába mentünk, és nagyot tenyérlabdáztunk.

1957. április 14., vasárnap

Első barangoló próbámon illetve bölénypróbámon 1956. október 7-én voltam.

Ma újabb barangoló-próba következett. Arra számítottam, hogy hárman megyünk: Eszes Hód [Stumpf Pisti], Fehér Sólyom [Bodlaki Ákos] és én, de negyediknek Vadölő [Siptár Laci] jött. Tulajdonképpen a Melegmányi-völgyön át a mánfai öregtemplomig akartunk menni. Már elindulásunkkor is eléggé be volt borulva. Mivel most cseperegni kezdett, sőt hódara hullt, futólépésben Kőlyukra szaladtunk. Tüzet raktunk a kiugró szikla alatt, s itt, az eső elől védett helyen enni kezdtünk. (Szerencsére, eddigi tapasztalataink alapján már nem volt probléma számunkra tüzet gyújtani az eső áztatta erdőben sem!) ¼ 1 felé indultunk haza, mert közben az eső alábbhagyott, s Fehér Sólyom meg Eszes Hód footballmeccsre akartak menni. Én 2 órára értem haza.

1957. április 17., Nagy szerda

Csak a hittanóra után tudtam meg, hogy még ma tanács lesz Holdsugáréknál. [Csurmann] Misi és én indultunk utoljára, és csodák csodája: mégis előbb értünk Holdsugárékhoz. A főnökség már együtt volt: Szürke Farkas, Faragó Kéz [Fülöp Gábor] és természetesen Holdsugár.

Nemsokára aztán megérkeztek a többiek is, és a tanács elkezdődött. Mindjárt Szürke vette át a szót, arról beszélt, hogy hogyan kell összeszedni, összeverbuválni egy indián törzset: Először is kiszemelünk néhány becsületes, derék fiút, ezekből lesz a törzs magva. Ezek is ismernek megbízható fiúkat, s ezekkel aztán kirándulgatni kezdünk...

1957. május 4., szombat

Du. 3 órakor megjelent a tisztelt Dakota törzs Holdsugár nagyfőnök lakásán. Megbeszéltük, hogy másnap ½ 9-kor a Piusz-templom előtt találkozunk és a Jakab-hegyre megyünk kirándulni. Ez sajnos a rossz idő miatt elmaradt. Indulásra csak Eszes Hód [Stumpf Pista], Holdsugár és én jelentünk meg. 10 pontot kaptunk.

1957. május 5., vasárnap

A hetes misére mentem, áldoztam. A gyülekező ½ 9-kor volt. Repülő Nyíl [Hetey Laci] a nyolcas misére ment, emiatt várnunk kellett. Holdsugár nem jött el, mert vitorlázó repülőgépet vezetett. Utólag tudtuk meg, hogy mégsem vezetett, mert a vontató gép nem kapott benzint.

1957. május 7., kedd

Hittanórán (Pál atyánál) egyedül én feleltem ötösre. Az óra vége felé bejött a két főnök és elmondták, hogy vasárnap ½ 9-kor találkozunk a Piusz-templomnál, a Kétágú-rétre megyünk. Rossz idő esetén Eszes Hódéknál tanács lesz.

A hittanóra után megkérdeztem Pál atyától, hogy mikor jöhet el hozzám Andris bátyám. Bár azt üzente, hogy holnap, szerdán beszélhet vele, Édesanya azt mondta, hogy most ne menjen el, tudniillik mint villanyszerelő-tanuló a villanyvezetékét süllyeszti be a falba nálunk. Akkor arra kértem Édesanyát, hogy ha Andris nem megy el, hadd mehessek el én, mert a szombati tanácsunkon megjelent az első Dakota újság, az *Ösvény*. Ezt hittanóra után Holdsugár otthagytá Pál atyánál, hogy ő is megnézhesse. Andrisnak nem mondtam meg, hogy mi van az újságunkban, ami persze felcsigázta az érdeklődését, így végül is ő ment el érte, s egyben találkozott Pál atyával.

1957. május 14., kedd

Hittanóra után a Kossuth Lajos utcában, amikor egy kirakat előtt megálltam, egyszer csak odajön hozzám két rendőr. Az egyik kivette a kabáthajtókámból a Kossuth-címert, s a jelvényt rögzítő tűt a karomba bökte, a címert pedig elkobozta. (Szerencsére nem ért a húsba!) Eléggé megijedtem, mert a kezemben volt a hittankönyvem. Még jó, hogy a diák-sapkám (az iskolajelvénnel) nem volt nálam. A rendőr azt mondta:

– A Kossuth-címer már rég divatját múlt dolog!

Tudniillik: a napokban az országgyűlésen megszüntették a Kossuth-címert, mint hivatalos jelvényt. (A Kossuth-címeres iskolai bizonyítványt is kicserélték!)

Kérem a jó Istent, hogy segítse meg a magyar nemzetet, a magyar ifjúságot. Megpróbálok venni egy másik Kossuth-címert, de azt már nem hordom a kabáthajtókámon. Kíváncsi vagyok, kapok-e? ... Kaptam!

1957. május 26., vasárnap: FOK

(= *Fiú Ország Királynőjének* ünnepe. Elhatároztuk ugyanis, hogy minden május utolsó vasárnapján öt ünnepeljük. Szürke Farkas szép éneket is írt erre az alkalomra, amelyet megtanultunk, s lelkesen énekeltünk.)

Előző este, szombaton a Piusz-templomban [tartott] teadélután mintájára teaest volt. Én ½ 7-re mentem, mert előtte még gyóntam is Pál atyánál. Aztán felmentem a toronyszobába, Faragó Kéz [Fülöp Gabi] és „Meszes Tót” (ahogyan tréfásan becéztük) vagyis Eszes Hód

[Stumpf István] már megérkeztek. Botond magnetofonja is itt volt. (Az üzletekben először kapható orsós, nagy és nehéz táskamagnó általános közérdeklődést keltett a tagokban.) A rendezkedéssel elég sok idő telt el, s végre 8 óra felé, a Sziú és a Dakota törzs részvételével megkezdődött a FOK ünnepi tea. Bevezetőül Pál atya felolvasta Mécs László: *A királyfi három bánata* c. versét, majd néhány szót szolt az Égi és Földi Édesanyánkról.

Azután Szürke a Zászlónkból felolvasta *A bálvány* c. történetet, majd a tábori riasztásról tartott egy értekezést. Kitartó Bölény [Ambrus Zoli] Upmann kapitánynak egy kalandját olvasta fel. A vége felé bejött egy elkésett sziú-tag (Lukovich Gábor, valamikor osztálytársam volt) és egy atya, Barcza Tivadar, a Piusz templom plébánosa. Megkínáltuk őket a maradék süteménnyel, énekelgettünk. Búcsúzóul egymás kezét fogva elénekeltük a *Tábortűzi Credo-t*. Az Édesanyám által sült darálós keksz maradványait ott hagytam Pál atyának.

Ma a Belvárosi templomban járultunk közös szentáldozáshoz, felajánlva a magyar nemzet szabadságáért, függetlenségéért, a magyar ifjúságért, a magyar cs(erkész)mozgalomért.

Ugyanerre a szándékra egy imakilencedet kezdtem a Pálosok Sziklaemplomának Nagyasszonyához, Pünkösdre fejezem be.

1957. június 1, elsősombbat

Este 7 órakor Pistáéknál [Stumpf] tanács volt. A Sziú és a Dakota törzs újból együtt megy táborba. Nagy Kígyó [Lőcsei Géza] és Fehér Súlyom [Bodlaki Ákos] kivételével az egész Dakota törzs megjelent. Holdsugár nagyfőnök eléggé kifakadt komolytalanságunk ellen, jópéldának a két újoncot és engem hozott fel. Én sokat várok ettől a tábortól; komolyan készülök a főnökségre (vagyis, hogy egyszer majd én is vezethesek, segíthesek kisebbeket Krisztus útján).

A tanács második felében játszottunk. Mindenki kiválasztott egy személyt, ennek életét írtuk le egy papírra (de úgy, hogy a már leírt részt behajtottuk, s a mellettünk levőnek adtuk, aki a következő kérdésre a saját hőse történetét folytatta a szomszédjától kapott papíron. A végén nagy nevetések között összeolvastuk). Majd szellemi-fociztunk. A Bugaci Meztábas Lendület 12:8 arányban legyőzte a Japán Válogatottat. A Meztábas Lendület nekem köszönheti győzelmét, én voltam a gólkirály.

Jövő vasárnap, Pünkösöd napján fiú- és népdalverseny lesz. Zsúrielnök Zsófia bá' [Krassóy Ferenc, a VI. cserkészkerület egykori vezetőtiszte, kereskedelmi iskolai tanár] lesz. [Személye és humoros írásai miatt rendkívül népszerű volt a cserkészek előtt.] Az első 30 Ft-tal díjazzák. Nem ezért, de szeretnék jó helyezést elérni.

1957. június 3., hétfő

A Bizományi Áruházban leselejtezett katonai sátorlapokat lehetett kapni. Ma az eddigi kettőhöz megvettem a harmadik sátorlapot, amely legnagyobb meglepetésemre jobb állapotban volt, mint azok, amelyeket Andris bátyámmal előzőleg vettünk. A gombátvarrást már megkezdtem.

1957. június 9., Pünkösdvasárnap

A kilenc órai misére mentem a Lyceum-templomba. Édesapa is velem jött. Pál atyánál áldoztam. Hazafelé Szürkével jöttem, nép- és fiúdalokról beszélgettünk.

Délután négyre mentem a Piusz-templomba, a [pálos] juvenátus összejövetelére. Beszélgettünk a Szentlélek Úristen eljövételének ünnepéről, melyet a pálosok oly bensőségesen ünnepelnek meg. Hisz Rendünk alapítója, Boldog Özséb is Pünkösöd vigíliáján alapította meg az első kolostort a Szent Kereszt tiszteletére a Pilisben. 1934-ben a budapesti Sziklatemplomot is Pünkösöd vasárnapján szentelték fel a tizenhat, részben magyar részben lengyel atyának, akik Czeszochowából jöttek, mint ahogy Nagy Lajos király urakodása alatt,

1382-ben Márianosztráról is tizenhat pálos kísérté ki a lengyelországi Częstochowába a Fekete Madonna kegyképét. 1937-ben a pécsi kolostort is Pünkösdtől szentelték fel.

Meghalt rendünk generálisa, Alajos atya, 1957. április 24-e körül, veserákban, 62 éves korában. Az új generális választása július 27-én lesz. Pál atyát is meghívták, de nem engedik ki Magyarországról. Utána beszélgettünk egy kicsit a hivatásról, majd Holdsugárékhöz mentünk.

Május utolsó vasárnapjára:

FIÚORSZÁG

KIRÁLYNŐJÉNEK ünnepi dala.

Zene: Ivasivka M.
Szöveg: dr. Siptár L.

T. kezdő / 126 /

1. Jézus Anyja, Isten ország drága királynője,
2. Belső hittel, lélekkel jöjünk Anyánkhoz.

1. Múltunkról most számotadni szeretnénk a Földre,
2. Vagyis végre talán a földön ismét országunk!

1. Özpontunk voltál jószámban, s kérlek égi szent szíved érte,
2. Anyánk védj meg sok ezerünk bajától s kérlek szent szíved érte.

1. Így, pedig sokszor rosszak voltunk, halál utunkra
2. Sőt életünk hát lezárta végre, s mióta a vége el jöttünk.

4. Először szíveinkben a szent Anyánkat
Megharcoltuk, végül küzdünk haragunk a gonossággal.
Fiúország égi királynője, nézz ránk szíved orvát,
És könyörögj, hogy győzelmesen vívjuk a jószág harát.

/Alkalmas kedő vitáimban./

Sokszorosított szöveg az 1950-es évekből

A nagy fiú- és népdalversenyre megjelent Zsófia bá' mint elnök. Tőlem népdalnak a *Bujdosik az árva madár*, fiúdalnak pedig az *Erdők királynője c.* éneket kérdezte (lásd: Ivasivka Mátyás: *Cserkészek daloskönyve*, 9 kiadás, 79. oldal). Első Repülő Nyíl [Hetey Laci], második Vadlő [Siptár Laci], harmadik én lettem. A harmadik díj: 10,- Ft volt, és Szürkétől kaptam még 2 Ft-ot, mert én énekeltem a legszebben.

1957. június 12., szerda

Ma kaptam meg a barangolópróba útvonalát: Piusz-templom – Lajkó – Éger-forrás – Farkas-forrás – Szuadó – Kétágú-rét – Jakab-hegy – Babás-szerkövek és vissza. A három Ágoston téri (Németh Imre, Csurmann Misi és én) együtt megy. Feladat: a Kétágú-rét állapotának a leírása, s a Babás-szerkövekről fénykép készítése.

Ma Anyuka megvarrta az egyik sátorlapot.

1957. június 16., vasárnap. Harmadik barangolópróba

A 6 órai misére mentem az Ágoston-templomba. Áldoztam.

½ 8-kor indultunk el, végig az Éger-völgyön, Szuadón, s mivel még nem volt nagy hőség, jól kiléptünk, s ½ 10-re a Kétágú-rétre értünk. Itt ettünk, egy-két képet csináltunk, majd ½ 11-kor elindultunk a 9-es úton a Jakab-hegy felé. Később rátértünk a 7-es útra, aztán egy nagyot „kevertünk”³³ (vagyis keveregtünk), mivel nem találtuk az utat. Felmásztam egy mérőtoronyra, becéloztam a Jakab-hegyi kilátót, s toronyiránt arra mentünk. Így aztán 12 óra felé rátaláltunk a 7-es útra, majd lementünk a Babás-szerkövekhez. Fényképeztünk, majd erőt gyűjtöttünk a Jakabhegy megmászására. Megnéztük a (pálos) kolostor romjait. Sajnos az 1950-re felépített kápolna is nagyon romlásnak indult. Úgy hallottuk, hogy a forradalom leverése után a „mecseki láthatatlanok”-nak nevezett szabadságharcosok még itt húzták meg magukat, vagyis akkor még megvolt a tetőzet, de azóta lerombolták, hogy hasonló helyzetben ne legyen itt szálláshely. ½ 2-kor elindultunk vissza. 3 órára értem haza.

Andris megvarrta a másik sátorlapot. Mindjárt fel is vertük a kertben. Andris fenn is aludt a sátorban, hétfőn pedig én következem.

Jakab-hegy.

Az 1950-re felépített pálos kolostor kápolnája tetőzetét lebontották (a toronyból készült felvétel), 1957. június 16.

1957. június 24-én, hétfő

Szürke Farkassal a Szabadtéri Színpadon a Dakota törzs közösen nézte meg Kodály: *Háry Jánosát*.

1957. augusztus 4., vasárnap

Kiskáptalan³⁴ volt (a pálos juvenistáknak). Botond vezette. Tegnap levittem az ostyát Pál atyához. Vittem neki egy kis kajszit is, ma kajszilekvárt. Összekötöttem a kellemest a hasznossal, s mindjárt kirándultam a Jakab-hegyre. Jól körülnéztem a kolostorban. Tetején a nagyobb gatz kihúztam. Miután ettem, tovább mentem a 7-es úton, megkeresve azt az utat, amerre mi eltévedtünk.

³³ *Keverés:* kevergés, eltévedés, az erdei jelölt út elvesztése, eltévesztése.

³⁴ *Kiskáptalan:* a földalatti pálos juvenisták összejevetele.

1957. augusztus 5., hétfő

Bolyós Ákos atyával [a szerzetesrendek betiltása előtt az utolsó pécsi pálos perjel, később tartományfőnök, amely megbízatását a földalatti Pálos Rendben is gyakorolta], más gyerekekkel és húgommal együtt mentünk a Farkas-forráshoz. Itt megbeszéltük a latinórát. (A Bányaiipari Technikumban nyilván nem volt latinoktatás, viszont a kispapi tanulmányokhoz szükséges volt. Később sokat jelentett ez a latin alapozás amelyet Ákos atyától kaptam!)

1957. augusztus 18., vasárnap

Négy órára mentem Szürkéhez, tábornyitóra. A tanács elején megbeszéltük a közös dolgokat. Én lábast, fedőt, kisbaltát és kötelet viszek. Szürke intett minket a 3. törvény megtartása ügyében (...„nem dicsekszik és tud hallgatni.” A Tíz Törvényt lásd a Függelékben.) Öt órára megjöttek a sziúk is, Szürke őket is fokozott óvatosságra intette, majd a *M(agyar) Cs(erkész)* tábori számaiból olvasott fel. Nagyon kíváncsi vagyok, mi lesz a főnökképzéssel, különböző próbákkal; a főzési próbától nem félek! Na, nem mintha a többitől félnék! De majd meglátjuk...

Dakota-Sziú Nagytábor, 1957. augusztus 20-30.
Mecseknádasd, Halász-patak völgye, Réka-völgy

*Mecseknádasd, Halász-patak völgye: A Dakota-Sziú Nagytábor létképe.
1957. augusztus 20–30.*

1957. Mennydörgő hold (augusztus) 21., szerda

Végre a táborban!

Korán hajnalban zuhogott az eső, de amikor hazulról elindultam, elállt. Busszal jöttünk Mecseknádasdig. Befelé jövet Holdsugár is segített cipekedni, aki már előző nap kijött a táborhelyre. Az eső miatt nagy volt a sár, s az út nagyon csúszós volt. A táborba érve megreggeliztünk (a nagy sátrakban, amelyek már fel voltak állítva). Az eső megint eleredt. Ezután a „végtagokkal”³⁵ (az újoncokkal) elmentem latrinát ásni. Az eső esik.

„Hajnali” délután 2 órakor ünnepélyes zászlófelvonás. Csendespihenő után a megkezdett latrinát fejeztük be. Ezután bejöttünk a táborba, kottáztattam, furulyáztattam. Utána

³⁵ *Végtagok*: jelöltek, újoncok.

hatalmas rögbimeccs. A tábortűznél először nótáztunk, majd Fehér Bagoly [Arató Laci bá] a tábor különböző ügyeletes szolgálatairól beszélt. A hangulat nagyon jó volt.

1957. Mennydörgő hold (augusztus) 22., csütörtök

½ 6-tól én voltam az őr, s én ébresztettem a Teknőc sátrat.

Torna, mosdás, szertartás és reggeli után burgonyát tisztítottunk, közben Fehér Bagoly fiúdalokat tanított. Itt hallottuk először Arató Miklós Orbán – Ivasivka Mátyás *Miénk a nagyvilág* kezdetű új fiúdalát (lásd Ivasivka Mátyás: *Cserkészek daloskönyve*, 9. kiadás, 81. oldal). A nagy éneklés közben befutott a táborba Szürke Kócsag [Siptár Ernő bá], akii a fiúk nagy „Hau kola”-val (indián köszöntés) üdvözöltek. Azután kimentünk a játszótérre, s egy földdel tömött zsákot kötélre kötözve körbe forgattunk, s így kellett átugorni.

Ebéd után Szürke Kócsag [Siptár Ernő bá] előadását hallgattuk a magyar jelenről: Két reflektorunk van, a katolicizmus és a magyarságunk.

A megtorlás éveiben

Mecseknádasd, Halász-patak völgye: a Dakota-Sziú Nagytábor résztvevői.

Baloldalt Arató László, a tábor vezetője.

1957. augusztus 20-30.

Csendespihenő után újból kimentünk a játszótérre, ahol új kötéljátékok következtek: a nyak, illetve a láb kötéllel való húzása. Nyakhúzásban még Holdsugarat is elhúztam. Tenyérlabda és rögbi után vacsoráztunk. Tábortűznél csatakiáltásokat gyakoroltunk, nótáztunk, majd Bölény és Hosszú Lándzsa színdarabot adtak elő.

1957. Mennydörgő hold (augusztus) 23., péntek. Portya

Reggeli szertartás után, 10 óra felé a Dakota törzs portyára indult a Réka vadászkunyhón és Kisújbanán át Maré váráig. Ott találkoztunk a sziúkkal. Pár fényképet csináltunk, aztán visszamentünk a Maré-forrásig, majd Csurgóig. Itt nagyot mogoróztunk. A Hidasi-völgyben láttuk a Piusz-forrást. Pusztabánya körül már az 5-ös útra kellett volna rátérnünk, de nem találtuk sehol. Elefántcsont [Koch Feri] a 38-ason, én a 27-esen mentem az utat keresni. Sokáig futottam, amikor Hosszúhetény legelőjén a 7-es úttal találkoztam. A tehenestől megkérdeztem, hogy hol vagyok. Válasza után a lehető legnagyobb iramban mentem vissza Holdsugárékhöz. Nemsokára meg is találtuk az 5-ös utat, s ezen mentünk végig indiánmenetben. Az út vége felé éneklést indítványoztam, amit az egész törzs átvett, s mindjárt jókedvünk kerekedett. Legtovább a *Popey, a tengerész* c. éneket fújtuk a sok „pót-pót-pót kötél”-lel, vagyis a végtelenhez közelítő számú versszakokkal és sok nevetéssel. (Lásd a Függelékben.) Azután nemsokára hangokat hallottunk, s lementünk a völgybe. Néhány rét elhagyása után megláttuk a tábortűzet. A hátizsákot hátrahagyva a tűz felé kúsztunk. A sziúk már otthon voltak, s a portyáról számoltak be. Aztán felugrottunk s a

sziúkat hatalmas kiáltással körülálltuk. Vacsora után mi is beszámoltunk a portyáról, kicsit nótáztunk, azután az esti szertartás következett. Ebben a táborban ma már másodszor voltam a nap legjobb indiánja.³⁶

*A Dakota törzs a Máré-vári portyán:
Felső sor: Fehér Sólyom, Faragó Kéz, Holdsugár.
Középső sor: Nagy Kígyó, Repülő Nyíl, Elefántcsont.
Alsó sor: Hangos Tigris, Eszes Hód, Erős Hiúz, Vadölő.
1957. augusztus 23.*

1957. Mennydörgő hold (augusztus) 24., szombat

Kora hajnalban, 5 órakor riasztás: a Teknőc (főnöki) sátor összedöntve, totem oszlop összedöntve, zászlók elvive. Tegnap, a portya alatt megjött bátyám, Csendes Puma is, s most a totem felállításánál segédkezett. A Teknőc sátor felállítottuk, s visszafeküdtünk aludni, úgymond, majd visszahozták a zászlókat. És úgy is lőn! Reggeli közben a riasztók bejöttek a táborba, s a zászlókat reggeli után átadták. Ezután „gurbonya” [ahogyan a burgonyát neveztük] -tisztítás következett, közben Fehér Bagoly [Arató Laci bá] Koszter atyának *Kamaszok c.* könyvéből olvasott fel részletet. Ezután ebédig játszottunk.

Csendespihenő után tenyérabdáztunk³⁷, közben megjött Szürke Farkas, Öreg Sas [dr. Hetey Ottó bá, Hetey Laci papája] és Sólyomszem. Fagyűjtés után Öreg Sas tartott előadást az Actio Catholica működéséről.

Tábortüznél Szürke Farkas és Fehér Bagoly elmondták véleményüket a vacsora előtti viselkedésünkről. Fiú- és népdalokat énekeltünk, Szürke egy jelenetet adott elő, s aztán be is fejeztük a tábortüzet, mert esni kezdett az eső.

Az esti szertartásnál a főnökök figyelmeztettek bennünket, hogy egyesek engedély nélkül jönnek riasztani. ½ 1 körül Kék Madár [?] volt az ő, amikor hirtelen beborult, a szél fújni, illetve az eső esni kezdett. A riasztók a konyha felől jöttek. A riasztó fiúk mindjárt elkapták Füttyös Kezet [Tihanyi Ákost] és Eszes Hódot [Stumpf Pistát]. Miután elcsitult a tábor, Párduc [?] bátyja szaladt be a táborba, és hangosan *Jó éjszakát* kívánt a Teknőc sátor lakóinak. Mire kirohantunk, már eltűnt.

³⁶ A nap legjobb indiánja: A táborban esténként a vezetők értékelték az „indiánok” magatartását, önkéntes munkavégzését, és az esti *Beszélő levélben* kihirdették ennek eredményét. Ez a dicséret nagy elismerést jelentett, és a többieket is arra készítette, hogy törekedjenek ezt a címet elnyerni.

³⁷ *Tenyérlabda*: stuklabdával (kis tömör bőrlabda) játszott cserkészjáték.

Őrségváltás után Faragó Kéz [Fülöp Gabi] és Jobb Végtag (Németh Imre, akit Csurmann Misivel együtt Végtagnak neveztünk, mert legvégül lettek a Dakota törzs tagjai) lett volna az őr, de Faragóék elmentek a riasztók cuccaiért, s így a főbejáratnál Jobb Végtag egyedül őrködött, míg a megkettőzött őrség másik két tagja, Kis Medve [Derényi Laci] és Aranyhal [Böjte Tibi] a konyhasátornál. Mivel Jobb Végtag is, meg Aranyhal is újonc táborozó, így hát közöttük sétálgattam, bár nem voltam őr.

Éppen Jobb Végtaghoz mentem, amikor két alakot láttam jönni a „csitt!-hely” (az erdő sűrűjébe rejtett ima- és misézőhely) felől. Személyazonosságukban a sötétség miatt nem voltam biztos, így hát megkérdeztem nevüket. Ők viszont azt kérdezték, hogy megfogtuk-e már a riasztókat, s az egyik Faragó Kéznek mutatta be magát. Az alakok túl gyanúsak voltak, s a nagyobbikat karon fogtam, s azt mondtam:

— Gyere, mutatok neked valamit!

Miközben húztam magam után, éreztem, hogy megszorítja a karomat és nem jön. Ebben a pillanatban nagyot kiáltottam a többiek riadóztatására, s birkózni kezdtünk. Közben hatalmas ütést kaptam az orromra, de megragadtam a lábát. A kiáltásra kijöttek a fiúk, s összekötözték az általam tartott fiút, de a másik meglépett. Aztán nemsokára még két riasztó jött be a táborba, s megadta magát. Az éjszaka most már nyugodtan telt el.

1957. Mennydörgő hold (augusztus) 25., vasárnap

A reggel azzal kezdődött, hogy a főnökök az engedély nélkül riasztókat azonnal hazaküldték. Reggeli után (10 órakor) Öreg Sas előadást tartott a közeli magyar múltról, tehát a Wesselényi-féle összesküvésben Zrínyi Péter szerepét, majd Görgey Artúr szerepét ismertette az *Életem, és működésem c.* könyve alapján. Egy kis bakugrás után Fehér Bagoly [Arató Laci bá] olvasott fel Koszter atya *Kamaszok c.* könyvéből.

Csendespihenő után következett a Boldog Özséb-forrás avatása. Különböző maskarába öltöztünk, én a sátorlapot húztam magamra, nagydob a fazék volt, cintányér a két fedő, s a furulyaegyüttes kíséretével kivonultunk a forráshoz. Fehér Bagoly mondott beszédet, s ünnepélyesen elkereszteltük a forrást. Táboroznánk nagyot nótáztunk és mókáztunk. Holdsugár és Fehér Bagoly a színigazgató tréfát adták elő [lásd 1958. Mennydörgő hold (augusztus) 9., szombat]. Ma harmadszor voltam már a nap legjobb indiánja. [A közénk tartozó, de előzetesen nem egyeztetett és engedély nélküli riasztókon a tábor nagyfőnökei nem egyszer engedtek „nemes bosszút állni”. Pl. több órán át megkötözve hagyták őket a szabadban a szúnyogok nagy örömére. Ennek ellenére mindig a nagy kaland emléke maradt meg mindenkiben. Abban az időben idegen kívülállók soha nem zaklatták a táborainkat.]

1957. Mennydörgő hold (augusztus) 26., hétfő

Ébresztő ½ 8-kor, borzasztó álmos vagyok. Szita Szó harsány *Jó reggelt, fiúk!*-kal köszöntött minket, amire nekünk *Adjon Isten!*-t kellett volna mondanunk. Mivel nagyon álmos voltam, így köszöntem: *Adjon Isten jó éjszakát!* – mire Holdsugár – nem értékelve nagyra huncutságomat – jól letolt.

Reggeli szertartás után a dakoták egy része bement a faluba, Mecseknádasdra, mi pedig felolvasást hallgattunk a *Kamaszok c.* könyvből, közben faragtunk.

Aztán játszani mentünk, de én nemsokára bejöttem a táborba, mert fáj a fejem. Csendespihenő után fagyújtás, majd forgószínpad (váltott színhelyeken történő kiképzés). Első állomás: csomókötés, egyszerű csomó, egyszerű kettős, szorítónyolcas, halászcsozó stb. Második állomás: Nagy Fehér Kabátnál [Bolváry László Pál pálos atya] kuktapróba, különböző ételek, adott alapanyagból. Harmadik állomás: konyhai lépcső-csinálás Holdsugár felügyelete alatt. Közben protekciós kaja! Negyedik állomás: Fehér Bagoly [Arató Laci bá] az Elhatározást ismertette.

Tábortűznél énekeltünk, majd a két Végtag adott elő egy jelenetet. Fehér Bagoly pedig egy 1952-ben elítélt katolikus papnak az „Utolsó szó jogán” elhangzott beszédét ismertette. [Major Kálmánnak, a Veszprémi Püspöki Szeminárium feloszlatása előtti utolsó spirituálisának 1952-ben öt kispappal együtt történt letartóztatását követő koncepciós perben elmondott híres beszédét olvasta fel. A szent életű Major Kálmán: „Ami fehér, az fehér, ami fekete, az fekete” szavai – abban az időben – szállóigévé váltak. A beszédet legépelve terjesztették. A egész történetet Ágotha Tivadar: *Megalkuvás nélkül c.* könyvében is olvashatjuk. Márton Áron Kiadó, 1995.]

1957. Mennydörgő hold (augusztus) 27., kedd

Az éjjel tizenegy és egy óra között ör voltam Kék Madárral [?], ő egyszer elaludt a tűznél, én ébresztettem fel. Én ugyanis a főbejáratnál örököttem, mert riasztás volt várható. Az örökös két órája hamar és az éjszaka is eseménytelenül telt el.

Szertartás és reggeli után Fehér Bagoly [Arató Laci bá] Koszter atyának a *Kamaszok c.* könyvéből olvasott fel, majd Regőczi atya viszontagságait mesélte el. [Regőczi István atya a váci Sasfiókok ifjúsági szervezetét hozta létre, amelyet a diktatúra betiltott. A kommunizmus összeomlása után Budán a Kútvölgyi Szűz Mária kegyhelyet építtette ki. Életéről és mély lelkeségéről több könyv is megjelent.]

Az ebéd kuktaprobával volt egybekötve. Csendespihenő után dakota-sziú kézilabdameccs következett, melyet mi, dakoták nyertünk meg 6:1-re. Mosdás és vacsora után külön törzsi tábortűz volt. Közvetlenül a vacsora után elmentem Kis Medvével [Derényi Laci] és Nagy Kígyóval [Lőcsei Géza] szalmáért. A tábortűznél a Törzs további mibenlétéről beszélgettünk: vagy megmaradunk az indián külsőségek mellett, s akkor azt komolyan csináljuk tovább, vagy a Krisztusi Magyar Ifjú ideálját követjük. Úgy döntöttünk, hogy a városban a Krisztusi Magyar Ifjú életét éljük, a táborban pedig a sziúkénál is strammabb indián ruhákban megjelenve él tovább a Dakota törzs. Ezután Fehér Bagoly a *Keresztény szellem a bíróság előtt c.* szemelvényt olvasta fel.

1957. Mennydörgő hold (augusztus) 28., szerda

Az éjszaka kétszer is ki akartak kenni (fogkrémmeel vagy cipőtisztító krémmeel az arcomat bekenni), de nem sikerült, mert mindjárt az első érintésre felébredtem. Sajnos még így is maradt rajtam egy-két csík.

Az ébresztőt elaludtam. Különtorna, különmosdás. Szertartás után Koszter atya *Kamaszok c.* könyvéből hallottunk részleteket. Utána Fehér Bagoly [Arató Laci bá] bejelentette, hogy a törzsek között – a szuezi válság mintájára – nagy hadijáték lesz, a sziúk lesznek az egyiptomiak, mi pedig az angolok. A sziúk főnöke, Kitartó Bölény [Ambrus Zoli] Abd el Böli néven vezette népét a harcba. Holdsugárból pedig Old Sugar lett. A sziúk indulója a *Klementina*-ének dallamára (lásd: Ivasivka Mátyás: *Cserkészek daloskönyve*, 9. kiadás, 197. oldal) íródott:

„Sivatagnak homokjában menetel a légió,
ottan harcol éjjel-nappal minden egyipt' hős fiú.

A Szuezi nagy csatorna hullákkal telis-tele,
az elvészett Angol Tomi könnyeit hullatja bele.

Ó, a kedves, ó, a drága, milyen hamar elmula — „mula Gyula” (ez megvető utalás az ellenfél kapitányának, Holdsugárnak, Bálint Gyulának a keresztnevére!),
elmúlottál, elhullottál,
jaj neked, szép Anglia!”

A mienké pedig az *Útrakelek, elmegyek* dallamára (lásd: Ivasivka Mátyás: *Cserkészek daloskönyve*, 9. kiadás, 99. oldal) így hangzott:

„Elmegyek, elindulok, várnak a beduinok,
vár a messzi sivatagi táj.

*Tomahawkot fogok én, úgy ügetek a tevén,
jövő május negyvenedikén.*

Fer-ver, fer-ver, fer-vel, elmegyek én Egyiptomba, el.

*Ott az élet Nasszerű (ez utalás az egyiptomi elnök, Nasszer nevére),
a halál meg esszerű,*

és úgy megyek a mennyekbe fel.

Fer-ver, fer-vel, fer-vel, elmegyek én Egyiptomba, el.

Ször Old Sugár vezetőnk, Szahara a temetőnk,

sírbeszédet nem mond senki sem!”

Az egyiptomiak csatakiáltása: *Abd el Böli!* (Utalás Kitartó Bölénynek, a sziúk főnökének „Böli” becenevére.) Válasz: *Nasszerű!!!* (Utalás Nasszer egyiptomi elnökre!)

Az angolok csatakiáltása: *Cowboy – Dakota!*

Válasz: *Victory* (győzelem)!!!

(Nagy harci kedvvel fújtuk a himnuszt, illetve a csatakiáltást, hogy így már a harc kitörése előtt is – lélekben – legyőzzük a másik sereget, s ilyen módon ráhangolódjunk a győzelemért vívott nagy küzdelemre!)

A nagy számvédő háborúban az egyiptomiak még ebéd előtt elrabolták a zászlónkat. Fegyverszünet (ebéd) után a saját hadiszállásukra vitték. Sok sikertelen támadás után a mérkőzést lefűjták, s kitört a béke. Pista tizenegyünket olvasott le. Utána versenyfagyűjtés következett, melyet mi nyertünk meg, s így visszavágtunk a háború elvesztéséért. Mivel a törzsek közötti tenyérlabdameccset 4:1 arányban mi nyertük meg, így a két törzs között az eredmény 3:1-re alakult.

Már a fagyűjtés végén esni kezdett az eső, ezért a vacsorát a sátorban ettük meg, amelyet szerencsére Faragó Kéz [Fülöp Gabi] és Hangos Tigris [Németh Imre] szolgált fel, s így nem kellett kimennünk az esőbe Külön-táborgyertya mellett kívánság fiúdal-hangverseny volt, majd Holdsugár Tüzes Szívnek (Jézusnak) az életét hasonlította össze a mi életünkkel. Felavattuk a Végtagokat vagyis az újoncokat. (Németh Imre a Hangos Tigris nevet kapta, míg Csurmann Mihály a Csendes Hiúz nevet.)

1957. Mennydörgő hold (augusztus) 29., csütörtök

Az éjjel (mivel borús volt az ég) nem fáztunk, és be sem áztunk, viszont néhány „elázott” fiút vendégül láttunk.

Főtt krumpli hámozása közben Fehér Bagoly [Arató Laci bá] Koszter atya *Kamaszok c.* könyvéből olvasott fel részleteket. Utána felkerekedett a társaság, s Fehér Bagoly vezetésével elmentünk Rákvárra, melyet még Szent István idejében építettek, s így már csak itt-ott láthattunk részleteket a régi várból, ahol Szent István unokája, Skóciai Szent Margit született.

Ebédre csúcskaja, vagyis rakott krumpli volt. Rövid csendespihenő után elkezdődött a sziú-dakota rögbimérkőzés. Az első gólt a sziúk dobták, én egyenlítettem s ezután ellenállhatatlanul hengereltük le az ellenfelet. Az első félidő végén már 10:3 volt a javunkra. Szünetben egy patakba fordult kocsinak a kihúzásában segítettünk (nézni!) Szerencsére nem lett semmi baja sem a lovaknak, sem a kocsisnak. A sziúk a második félidőben teljesen visszaestek, csak Izzó Szívnek [Farkas Zoli] voltak némi fellángolásai. Végeredmény 22:5 a dakoták javára.

Ezután pokrócpárbaj következett (bekötött szemmel egymást püfölik az illetők, összecsavart pokróccal).

Aztán elérkezett az utolsó tábortűz (máglya!) meggyújtásának időpontja. A kisugárzó nagy melegre való tekintettel, igyekeztünk minél távolabb ülni a fűztől. Az elején énekeltünk, én világítottam zseblámpával Fehér Bagolynak [Arató Laci bá]. Majd Kitartó Bölény [Ambrus Zoli] kitűnő fényképállványa (lábosokból, vödrökből és csajkákból összeeszkábálva) volt az érdeklődés középpontja, amely többször összedőlt. Kitartó Bölény

persze nevéhez méltóan mindig kitartóan újraépítette, ami sok nevetést okozott. (A hosszú expozíciós felvétel alatt mozdulatlanul kellett ülnünk-sülnünk!)

Ezen nagy művelet után mindenki elmondta, hogyan sikerült egyéni és közös céljait elérnie. Fehér Bagoly beszámolóinkból megállapította, hogy a tábor jól sikerült, de ez csak rajtunk és főnökeinken múlt. Majd Fehér Bagoly felolvasta a tábori pontverseny végeredményét, amelyet (meglepetésemre) én nyertem meg az elérhető lehető legnagyobb pontszámmal.

Még egy kicsit énekeltünk, majd mindenki kapott egy-egy gyertyát, s azt a tábortűz lángjáról meggyújtva, ajkunkon a *Búcsút int a tűz* kezdetű fiúdalal bejártuk a tábor kedves helyeit. Ezen az éjjelen nem volt őrség, sem takarodó, s így nem volt megszabva, hogy mikor kell lefeküdni. Én ½ 2-kor fektüdtem le.

1957. Mennydörgő hold (augusztus) 30., péntek

Ébresztő reggel ötkor. Reggeli torna a tábortűz körül. Szertartás után elkezdtek lebontani a tábort. A fiúk öt csoportban mentek haza, én a legutolsóban voltam Fehér Bagollyal, Nagy Fehér Kabáttal [Bolváry Pál atya], Hunorral [Wunderlich Jánossal] és Napfénnel [?]. Már délelőtt elment az utolsó csoport, s így a táborban csak öten voltunk. A két „B”(nagy) sátrat kitettük száradni, s közben az időt alvással ütöttük el. Ebédre a parázson kenyeret pirítottunk, zsírral megkentük, és hagymát ettünk hozzá.

Ebéd után nem volt kedvem aludni, s így Fehér Bagoly *Kincses könyvéből* írogattam. Aztán bevittük a faluba a két „B”sátrat. Én az egyiket pihenés nélkül vittem végig. Nemsokára újra a táborban voltunk, s utoljára végignéztem azon a helyen ahol tíz napig éltünk, s építettük Fiúországot. Aztán elindultunk hazafelé... Kicsit rossz volt vinni a hátizsákot, mert a lábom nyomta a hátamat, (így egyszer s mindenkorra megtanultam, amit elméletben már eddig is tudtam, hogy hogyan is kell elrendezni a hátizsák beltartalmát!) Szerencsére a busz felvett bennünket, s így hamar Pécsett voltunk. Otthon az volt a legfurcsább, hogy a szobák visszhangoztak, amikor beszélünk.

1957. augusztus 31., szombat

Kilenc órára kellett volna mennem latinórára Bolyós Ákos pálos atyához, de elaludtam. ½ 10-kor ébredtem, s 10 óra után pár perccel már a Lyceum-templom sekrestyéjében voltam a táborzáró gyűlésen. Szürke Farkas gratulált első helyezésemhez.

A pontozás végeredménye:

1. Kicsi Szarvas [Aczél Laci]	80	dakota
2. Hangos Tigris [Németh Imre]	74	dakota
3. Hosszú Lándzsa [Hegedűs János]	73	sziú
4. Kis Medve Derényi Laci	72	dakota
5. Napfény [?]	71,5	sziú
6. Csendes Hiúz [Csurmann Misi]	71	dakota
7. Csendes Bagoly [Haász Gyuszi]	70	sziú
8. Hosszú Kés [Lukovich Gábor]	70	sziú
9. Repülő Nyíl [Hetey Laci]	69	dakota
10. Aranyhal [Böjté Tibi]	68,5	sziú
11. Eszes Hód [Stumpf Pista]	68	dakota
12. Erdő Fia [?]	66	sziú
13. Izzó Szív [Farkas Zoli]	65	sziú
14. Vadölő [Siptár Laci]	61	dakota
15. Elefántcsont [Koch Feri]	60	dakota
16. Fehér Sólyom [Bodlaki Ákos]	58	dakota
17. Kék Madár [?]	54	sziú
18. Nagy Kigyó [Lőcsei Géza]	52	dakota

19 Tűzgyújtó [Dombay Győző]	50	sziú
A Dakota törzs átlageredménye:	65,5	
A Sziú törzs átlageredménye:	64,8	

Az 1957/58-as tanévben

A második nemzedék élményanyaga
és a legrátermettebbek főnökké válása

1957. szeptember 1., vasárnap

A ½ 11-es misén voltam a Belvárosi templomban. Délután a kertben a kerítést csináltuk Anyukával és bátyámmal, Andrissal. Ekkor kaptam az értesítést, hogy menjek le Pál atyához, mihelyt tudok. Még segítetttem egy kicsit fent a kertben, s hét órakor lejöttem a kertből, felöltöztem és elindultam.

A Sörház utcai megállónál akartam villamosra szállni, de ez valami okból nem jött, s így elindultam gyalog. Valahol a Sallai (Ferenciek) utcában lehetett valami, mert két villamos volt egymás után kötve.

A Kórház-téren találkoztam Szürke Farkassal [Ivasivka Matyi bával], aki azt mondta, hogy gondviselészerű ez a találkozás, mert igen fontos mondanivalója van számomra. Ugyanis, az egész évben végzett jó munkám, s a táborban elért jó helyezésem jutalmául felkínált egy hadifőnöki, vagyis segédvezetői „állást” a Magyar törzsben, amit én [15 éves koromban] kimondhatatlan nagy örömmel fogadtam. Ott a közelben lakott (mostantól már új) főnököm, Töhötöm (akit Töhinek becézünk [Csonka Laci]), s oda mentünk megbeszélni a dolgokat...

Kérem a jó Istent és a Magyarok Nagyasszonyát, vigyázzon reám, s adjon erőt a nehézségek leküzdésére.

Zsongor, hadifőnök.

Ui. A törzs, amelyhez most kerültem nem az indián, hanem az ősmagyar romantika alapján működik, s Szürke Farkas eme ünnepélyes alkalmából adta nekem ezt az ősrégi magyar nevet. (A Zsongor név jelentése: Fehér Sólyom). Ő maga viszont a magyaroknál Regös bá' néven volt ismert.

(Ond [Harsányt József] közlése szerint a Magyar törzsét 1956 novemberében vagy decemberében bátyja, Álmos bá' [Harsányi István] alapította Pál atyával és Botonddal [Arató Laci bá] egyeztetve. A törzs első tagjai Ond (Harsányi József) és öccse, Huba (Harsányi László), valamint ezek barátai, Kond (Jászkuti Sándor) és testvére, Lehel (Jászkuti László) voltak. A törzs megalakulása 1957 februárjában lehetett. Az alakuló tanácscon a fenti tagokon kívül részt vett Regös bá' és Botond is. Töhötöm [Csonka Laci] ekkor vette át a nagyfőnökséget, mert Álmosnak folytatnia kellett tanulmányait a Műegyetemen. Új tagok is csatlakoztak: Koppány [Siptár Imre], Nyék [Boda Géza] és Zádor [Hubai József].)

1957. szeptember 14., szombat

Már 3-án, kedden megbeszéltük Töhivel (vagyis Töhötömmel) az évnyitó tanács programját. Így hát ma 16 órakor megkezdődött az első olyan tanácsom, amelyen mint hadifőnök jelentem meg.

Két új tag is érkezett (Jancsi, Szegedi János, aki a Csanád nevet kapta és Forizs Sándor, akit Özsébnek hívunk), próbaidejük karácsonyig tart. Kölcsönösen bemutatkoztunk egymásnak, a két főnökkel együtt pontosan tizenegyen vagyunk a törzsben. Nekünk, vezetőknél a számtant Matyi bá' (Szürke Farkas) tanítja. A középiskolás negyedik osztály anyagát tanuljuk, mert Töhi idén érettségizik. Ez azt jelentené, hogy jövőre már nagyfőnök leszek?!? [Később csatlakozott Horváth János (Alpár), s így a Magyar törzs létszáma: 12.]

1957. szeptember 28., vasárnap

Múlt vasárnap délelőtt ½ 10-kor tanács volt Özsébéknél [Forizs Sándor]. A két új tag is jött. Ma délután ½ 3-kor a Mecsekkapunál gyülekeztünk. Kond [Jászkuti Sándor], [Szegedi] Jancsi és [Hubai] Jóska (Zádor) hiányzott. Így kilencen indultunk el. Töhi négy fiút előre vitt, hogy ne legyünk nagyon feltűnőek (a nagyobb létszám miatt).

Én Ondot [Harsanyi Jóskát], Hubát [Harsányi Lacit] és [Siptár] Imrét vittem. Már mindjárt az elején eltévesztettem az utat, s letérve az 15-ös útról a 4-esen mentünk. Az Üdülőt megkerülve a műúton haladtunk tovább. Töhiéket a Misinára vezető lénianál értük utól. Lapisra a 4-es úton mentünk le. Lapis előtt nagy El-ria-Karramba csatakiáltást hallottunk, mire mi válaszoltunk. (Hiszen ezt a cserkész-csatakiáltást csak a „bennfentesek” ismerték. Ma már a lapisi vadászháznak csak hült helye van, mert 1956 novemberében a „mecseki láthatatlanok” vagyis a szabadságharcosok használták, s ezért az őket üldöző Kádár-katonák vagy orosz tankok szétlőtték a házat.)

¾ 5 előtt Darázsforrásnál voltunk. Ivás után felmentünk a tisztásra, itt a vadkörtefán „találtunk” (a főnökség által odatett) két almát, amelyet elosztottunk egymás között. Ezután körbeültünk, s tanulni kezdtük az *Elindulunk a nap aranytüzeiben, víg nótaszóval, bátran* kezdetű fiúdalt (lásd a Függelékben). Hej, igaz magyar fiúk, de jól tudtok kiabálni!... (Ez a megjegyzés, persze nem az éneklésre vonatkozik, hanem a jókedvet kifejező egyéb hangoskodásra!)

1957. október 20., vasárnap

Haj, jaj! Nagy baj az agybaj, akarom mondani: az influenza, tudniillik itt az ázsiai „hejderménkü”! Az iskolát is bezárták egy hétre, én is hiányoztam vagy öt napot. A betegség „megtizedelte” nemcsak az iskolát, hanem a Magyar törzset is. Éppen három foglalkozás maradt el. A harmadikat én tartottam volna, de ez is elmaradt. Ma a megbeszélt időpontban 4 órára elmentem Özsébékhez [Forizs Sándor], de ő csak 5 órára jött haza. „Nagyot” beszélgettem vele, mert az utóbbi időben a „számтан”-! elhanyagolja az úttörőmunka miatt.

1957. november 3., vasárnap

Na végre, egy hónapos kiesés után újra összegyűltünk Ondék [Harsányi József] lakásán tanácsra. Özséb [Forizs Sándor], Csanád [Szegedi Jancsi] és Kond [Jászkuti Sándor] hiányzott. Nem tudom, mi lesz velük? Lemorzsolódnának? Én a *Jellemes ifjúból* olvastam fel Tóth Tihamértól, Töhi pedig a *Lurkóból*, Koszter atyától.

Ma a Székesegyházban megkezdtem az asszisztálást a püspöki misén. (Farkas) Béla [indián, juvenista] hívott meg. Hunorral [Wunderlich János juvenista] ketten turiferek (gyertyavivők) voltunk. Hát bizony eléggé izgultam, hogy sikerül-e! Előkészítés nélkül eléggé jól ment. Később ceremóniárius (szertartásvezető) lettem.

1957. december 7., szombat, este ¼ 10

Rohan az élet... rohan! Nem olyan régen még „1956 októbere” volt Aztán elmúlt egy év. Elmúlt a nyári szünet, s nemsokára itt a téli szünet. Szarvaslábakon rohan az idő: fellőtték az első, majd második holdbébit (a hangjelzése miatt először így nevezték az űrkutató rakétákat); tegnap az amerikaiaknak felrobbant a bébit szállító rakétája.

A fiúkat Töhivel vezetgetem. Könnyebb vezetettnek lenni, mint vezetőnek. A múlt szombaton [Siptár] Imrééknél volt a tanács. Bátyja, Siptár Laci jól beugratott minket a bőrkabátos suhancsal. (Az ávósok ugyanis előszeretettel jártak bőrkabátban, s Laci azzal jött haza, hogy egy ilyen alak jól megfigyelte a házba betérő fiúkat. A fiúk pánik nélkül fogadták a hírt! Szerencsére csak mese volt az egész.)

1957. december 22., vasárnap

A szeretet ünnepe. Dicsőség Istennek a magasságban, békesség a földön a jóakarató embereknek....Igen, igen,... békesség. Béke és szabadság kell nekünk. Béke a világnak, szabadság az elnyomottaknak. Atyám, könyörülj meg rajtunk!

Ma 3 órakor Ondéknál [Harsányi József] megtartotta a Magyar törzs az első karácsonyi teáját. Mi, főnökök 2 órára mentünk le Regös bá' lakására. Ő Márton Lajos [cserkész témájú] rajzaiból reprodukció-sorozatot adott nekünk, erre írtuk az ajándékozottak nevét. A magnót villamossal vittük.

„Volt egyszer egy régi kastély az Ojt vize mellett...” (Kosztér atya: Lurkó).

Márton Lajos rajza.

Törzsi karácsonyi emlékkép. 1957. december 22.

Bevezetőül meggyújtottuk a karácsonyfa gyertyáit, mindenki egyet-egyet, s Regös kis beszédet mondott nekünk Karácsonyról. Asztal köré ülve, Fiúország karácsonyi műsorát hallgattuk magnón. Teázás alatt Regös átadta törzsünknek az ő karácsonyi ajándékát, *a Zsofka gyűjteményt* (vidám cserkész történetekkel). Rögtön fel is olvasott belőle. Miután Regös elment, Tóhi a Siccből, majd én újra a *Zsofkából* olvastunk fel. [Krassóy Ferenc cserkész tisztnak a *Magyar Cserkészben* megjelent vidám írásainak gyűjteményéből, amelyet legépelve, és Regös édesapja által kemény kötéssel ellátva kaptunk meg.]

1957. december 25., szerda

Az éjféli misére a Székesegyházba mentem, akolitus voltam. Ajándékba a *Quo vadist* kaptam [Sienkiewicznek a keresztény és a pogány Róma küzdelméről szóló híres regényét].

Reggel 8 órakor felébredtem, kicsit nehéz volt kikecmeregni az ágyból. A Székesegyházban 9 órakor a püspöki misén W[underlich] Jancsival a kancsót vittem a kézmosásra.

Mise után a Belvárosi templomba mentünk, még egy szentbeszédet hallgatni. A templom tömve volt, és rengetegen áldoztak. Én egy kicsit imádkoztam még áldozás után, és téptem (siettem) hazafelé, nehogy sokáig elmaradjak. Ave Maria, gratia plena!

1958**Dakota törzsi tánciskola***1958. január 1. szerda*

Tegnap este 6 órakor asszisztáltam a Székesegyházban.

Ma elaludtam, s így lemaradtam a püspöki misén való asszisztálásról, ezért a 1/2 11-es misére mentem a Belvárosi templomba. Kifelé jövet Vadölővel [Siptár Laci] találkoztam, s egy kicsit beszélgettünk. Elmondta, hogy megindult a törzsi tánciskola, illetve, hogy mennek téli táborba, s felhívta a figyelmemet Kék Madárra [?], aki Elhatározását³⁸ be nem tartva cigarettázik, sőt tagadja, hogy tett volna Elhatározást.

Holdsugár [Bálint Gyula, dakota nagyfőnök] már emlegetett valamit, hogy én is jöhetnék tánciskolába, s hogy most már elindult, elhatároztam, hogy felveszem a kapcsolatot a dakotákkal. Ürügyet nehezen találtam. Holdsugár M(agyar) Cs(erkész) újságját nem akartam még visszavinni, mert még nem olvastam ki. Így hát a Zászlónk 1906-07-es évfolyamát vittem le neki. Azt mondta, hogy a tánciskolán való részvételem témáját előbb Szürkével (Szürke Farkassal) beszélje meg.

Délután kimentem a Piusz-templomba Pál atyához, ahol (Farkas Béla, Wunderlich Jancsi, Brusa, vagyis Ambrus Zoltán és az én részvételemmel) kiskáptalan volt (a pálos szerzetesi életre készülő juvenista fiatalok oktatása). Botond bá' [ekkor 31 éves] tartott előadást: *Milyen is lenne az igazi pálos* címmel.

1958. január 5., vasárnap

Tegnap du. 4-re lementem Szürkéhez könyvért és kottákért, s Holdsugárt is ott találtam. A Dakota törzs nevében meghívott téli táborba. Én ezt örömmel fogadtam, s megkérdeztem, hogy mikor beszélhetek vele a táborról. Azt mondta, hogy jöjjenek el vasárnap, azaz ma du. 5-re Elefántcsontékhöz [Koch Feriékhez] tanácsra.

Ma délelőtt asszisztáltam a Székesegyházban, akolitus voltam. Du, 3/4 5-kor indultam el a tanácsra. A Mindenszentek temploma előtt találkoztam Csendes Hiúzzal [Csurmann Mihály], aki szintén oda tartott.

Elefántcsonték [Koch Feri] előtt Holdsugár [Bálint Gyuszi] és Hangos Tigris [Németh Imre] várt. Együtt mentünk be. A dakoták örültek, hogy eljöttem; régen láttuk egymást. A tanácsot csodálatosképpen nem kezdtük imával. Holdsugár elfelejtette volna?

Mindjárt rátért a tanács témájára. Mivel nagyban megy a főnökképzés hát lássa a tagság, hogy hogyan készül a tábori program. A fiúk minduntalan félbeszakították a tánciskolái problémákkal, úgyhogy az idő jól elment. Egy kis agyfrissítésnek egy folytatásos regényt olvasott fel. Az addigi két részt a fiúk unalmasnak tartották, de most kezdett érdekes lenni. Fehér Sólyom [Bodlaki Ákos] és Repülő Nyíl [Hetey László] megint elkezdtek bolondozni, mire Holdsugár abbahagyta az olvasást s hazament.

Hát a fiúknak csak ez kellett! Kitért a vita, de nem azért, mert Holdsugár elment, hanem megint a tánciskoláról. Hagytam, hadd vitatkozzanak. Kis Medve [Derényi Laci] indítványozta, hogy csináljuk meg mi a tábori programot. El is kezdtük, de nem tudtuk folytatni. Ekkor egypár fiúdalt énekeltünk. Hangos Tigris javasolta, hogy játsszunk szellemi focit. Hát bizony a kérdésekből hamar kifogyott, így én vettem át a kérdezést. Néhányat kérdeztem én is, például a Tíz Törvényből. Szégyen és gyalázat: nem tudták!

³⁸ *Elhatározás*: a cserkészfogadalomnak megfelelő önként vállalt elkötelezettség, amelyre kellő lelki felkészítés után ünnepélyes keretek között került sor.

A tanácsbefejező imánál azonban elvárták, hogy én kezdjem el...

1958. január 6., hétfő, Vízkereszt

Tegnap, amikor Holdsugár elment, megkérdeztem, hogy mikor beszélhetek vele. Azt válaszolta, hogy ma délelőtt. Asszisztálás után el is mentem hozzá. Megbeszéltük, hogy mit kell hozni a táborba. Amikor már kifelé mentem, kérte, hogy menjek fel Hangos Tigrishez, és mondjam neki, hogy együtt menjünk a tánciskolába. El is mentem, átadtam az üzenetet, s egyben visszakértem tőle a fiúdalos füzetemet.

1958. január 8., szerda

Tegnap délelőtt az Ösvényt (a dakoták géppel írt lapját) másoltam kézzel, hétfőn adta oda Holdsugár. ½5-re el is mentem Tigrisékhez, úgyhogy a tánciskolába együtt mentünk. Az első órán nem nagyon ment a tánc, de ma, Vadölőéknél [Siptár Laci] már jobban ment. Mindennek ellenére nem igényelem olyan nagyon a táncolást.

* * *

ÖSVÉNY

5. év. 1. szám /1957/, a Dakota törzs lapja

(Az Ösvényből mutatóba ide másolom az 1957. évi /húsvéti/ 1. számból a Dakota törzs megalakulására való visszaemlékezést, illetve Pál atya cikkét Fiuorszag Királynőjéről. Ezt indián néven: Nagy Fehér Kabát aláírással látta el, ami az ő pálos fehér szerzetesi ruhájára utal. Továbbá közlöm az 1957. évi/karácsonyi/2. szám vezércikkét a Dakota törzs öt éves fennállása kapcsán, majd Kis Medve [Derényi Laci] beszámolóját, amelyet Pécsre történt visszatérése alkalmából írt!)

DICSŐ DAKOTA DOLGOK

Miként Vörösmarty a *Zalán futásában*, úgy én is szeretnék most visszaemlékezni a „régis dicsőség”-re /Már tudniillik a Dakota dicsőségre!/ Az emlékek megrohannak, de oly nagy erővel, hogy majdnem elsodornak a jól felfogott lábamról /Ezt Zsofka bá’ [Krassóy Ferenc] mondaná így!/ No, de az állóképességem a diákkori MHK (Munkára Harcra Kész) próbák tanúsága szerint kielégítő, így hát kedvem szerint válogathatok a törzzsel kapcsolatos élményeim tömkelegéből.

Az emlékezés mozivásznán egy kép jelenik meg. Egy kisfiúkból álló 5-6 tagú társaság menetel az erdei műúton Búdös-kút felé. Borongós, késő őszi vasárnap van. Nemigen van kedve ilyenkor erdőt járni senkinek sem. De ők csak azért is eljöttek, hogy bejárják „az Isten szép templomát!” A fiúk még jóformán alig ismerik egymást; nem tudják, nem is sejtik, hogy milyen tervei vannak velük annak a főiskolás nagyfiúnak, aki éppen most valami izgalmas indiánhistoriát mesél nekik. S nem veszik észre azt sem, hogy az előbb említett nagyfiú arca milyen különös boldog kifejezést ölt, amikor az egyik kisfiú a következő ötlettel áll elő:

– Milyen nagyszerű az indiánélet! Jó lenne, ha mi is alakítanánk egy indián törzset.

Húsz perc múlva vidáman ropog a tábortűz a Búdös-kút feletti tisztás szélén, és hat fiú, egy új törzs új tagjai lelkesen ígérek hűséget a törzsnek, és engedelmességet a nagyfőnöknek... *Sz(ürkc) F(arkas) f(önök)*

»... SZÉP MÁJUS ÚRNŐJE, ÁLDVA LÉGY...«

Az esztendő legszebb hónapja: május. Ez a hónap tele van állandósult szépséggel, drága, tavaszi, ifjú erővel, amely sejteti velünk az aranyló nyarat, és ígéri nekünk a dús, gazdag őszt.

E hónapban a nappalok derűsek, az éjszakák csodálatosak. Zöld fű és feslő virág lepi el a nagy természetet.

Ez a hónap a Szűzanya hónapja. Ennek utolsó vasárnapját különös bensőséggel akarom megülni. Ezen a napon oly szeretettel és melegséggel akarom körülvenni égi Édesanyámat, mint azt az én példaképem, az én édes testvérem: Jézus tette.

A nagy végrendelet: „Íme, a te anyád!” nekem szólt.

De én ezen a napon tudatosan is megválasztom őt anyámnak és királynőmnak. Hűséges alattvalója akarok lenni. Mindenben engedelmes akarok lenni. S fiúi hódolattal ígérem meg, hogy ezentúl mindig arra törekszem, mindig úgy gondolkodom, úgy beszélek, úgy dolgozom, mindig úgy élek, hogy bennem Jézusra, az ő Szent Fiára ismerhessen...

Ezt a nagy elhatározásomat teszem le Fiúország Égi Királynőjének ünnepén, szép Május Úrnője lábához.

Nagy Fehér Kabát

* * *

ÖSVÉNY

5. év. 2. szám /1957/, a Dakota törzs lapja
Megjelent a törzs hatodik karácsonyán

JUBILEUM

Öt teljes éve áll a Dakota törzs. Öt év alatt táborokban, kirándulásokon, tanácsokon, testvérekké forrtunk össze. Ez az öt esztendő kötelez. Kötelez bennünket arra, hogy azt a lángot, amelyet közel öt évtizede gyújtott meg Baden-Powell, tovább adjuk. A jövő a mi vállunkon nyugszik. Felelősek vagyunk azért, hogy ez a láng, melyet az elődeinktől, vezetőinktől kaptunk, el ne aludjék, hanem tovább terjedjen.

Krisztus tüze is egyben e láng, hisz Ő mondta: „Tüzet jöttem gyújtani a földre, mi más akarnék, mint hogy égjen!” Az égő fáklya a kezünkben világít a magyar éjben. Másik kezünkkel Krisztus kezét fogjuk, s Ő vezet bennünket azon az úton, mely még nagyrészt töretlen, melynek mi vagyunk az úttörői. A jövő katolikus ifjúságának útja ez.

Gondoljunk mindig arra, hogyha ezt a Krisztustól kapott lángot kialudni hagyjuk, nemcsak mi, dakoták jutunk a lelki sötétség állapotába, hanem sok-sok más magyar fiatal is, hiszen Isten minket kovásznak teremtett. Nem szabad hát felelőtlenül kilépni a sorból! A jövő magyar katolikus ifjúsága általunk lesz krisztusibb ember, magyarabb magyar.

(Holdsugár) Nagyfőnök

A BAKONY

A törzsben köztudomású, hogy két évig *Csatkán* voltam. Csatka bakonyi falu. Itt nyílt alkalmam szétnézni a vadregényes Bakony hegységben. Holdsugár főnök felkért /vagyis rám parancsolt/, hogy írjak az *Ösvény-be* a Bakonyról. Csatka falu a Bakony Ny-i részén van. Itt már lankásabbak a hegyek és kevesebb az erdő. A falu környékén az erdők a szántóföldeket váltogatják. Hanem mikor ellátogatunk a környékbeli hegyek, erdőkbe, megláthatjuk az „igazi” Bakonyt.

Most felsorolok egy-két érdekesebb kirándulóhelyet:

Leginkább Csesznekre jártunk. *Csesznek* régi vár volt, s most már ugyan rom, de azért még mindig szép, kiemelkedő, s már messziről jól látható híresség.

Csesznectől nem messze húzódik a *Cuha-völgy*. Ez a Bakony legszebb része. Két majdnem függőleges sziklafal és erdős dombok között kanyarog a gyönyörű völgy. A Cuha-patak mindjárt a sziklák tövében csobog. Néhány helyen eléri a 70-80 cm-es mélységet. Szélessége meghaladja a 2-3 m-t, sokszor a 4 m-t is. A völgy roppant szűk, nem lehet

szélesebb 100-200 m-nél. Vonattal Veszprémből Győr felé utazva áthaladunk a völgyön. A vonat rengeteg alagúton megy keresztül, hol kisebbben, hol nagyobbban.

Az egész völgyre legjellemzőbb a változatosság. *Zircet* elhagyva gyönyörű fenyőerdőt pillantunk meg. Hatalmas, gyönyörű példányok! A Mecseken közélről sincsenek olyan szép fenyők.

Később, amikor kifelé érünk a völgyből, egyre szélesedik és hegyei, sziklái alacsonyodnak, s végül észrevétlenül megint csak a régi tulajdonság a jellemző: szántóföldekkel tarkított erdei táj.

Van még sok szép kirándulóhely a Bakonyban, de nem tartom érdemesnek ezeket hosszabban leírni, csak megnevezem őket:

Réde: a régi hatalmas kiterjedésű erdő közepén álló Eszterházy-uradalomból kifejlődött falu.

Bakonyszentlászló: ez a Cuha-völgy végén, dombon fekvő nagyon szép kis falu, körülvéve erdővel. /Elődjeink Elemér bá' vezetésével hajdan itt táboroztak!/
 Én a Bakonyban két évet töltöttem. A Mecseket is – kevés helyet kivéve – ismerem. Ezért szeretnék rövid összehasonlítást tenni a két hegység között. Nekem a Mecsek jobban tetszik, mint a Bakony. Meg is mondom, miért: a Bakony alacsony hegyekből áll, s erdei nem összefüggők. Mindenhol megszakítják a bakonyi falvak szántóföldjei. Ezzel szemben a Mecsek magas, és erdei egyben vannak. Ha felállunk egy magasabb pontjára, legtöbbször hegyeket és összefüggő erdőket látunk. Ez az én megítélésem. Lehet rajta vitatkozni.

Kis Medve

* * *

Dakota törzs: téli tábor, 1958

Mecsek: Kisújánya

1958. Fergeteg hava (január) 10., péntek

Tegnap mindent bevásároltam, ami a közös tábori felszereléshez kellett. Ma ½ 5-kor keltem, és már ½ 6-kor a Kossuth téren voltam. Elég korán, hiszen csak hat órára beszélünk meg a találkozást, és a busz csak 6,15-kor indult. Kis Medve [Derényi Laci] jött másodikkal, és nemsokára megjött mindenki. A komlói busszal (Hosszúhetényen át) utaztunk Zobákpusztáig. Miután leszálltunk, egy darabig az országúton mentünk, majd rátértünk a kék kör jelzésű, 35-ös turistaútra, amely a Hidasi-völgyön vezet keresztül. Az út jó sáros volt, kétszer el is csúsztam. A völgy végén az emelkedésen alig bírtam keresztül menni. Holdsugár [Bálint Gyuszi] azt mondta, hogy az én hátizsákom a legnehezebb. Kisújányán a felső iskolában kaptunk helyet. Nekem van egyedül szalmazsákom, így az én helyem a legszélesebb. Hiúzék [Csurmann Mihály] hoztak egy harmadik osztályos fiút, (Szépe) Imrét. Cigarettázik!

Holdsugár egymaga a vezetőnk, felnőtt nincs velünk. Erős Bika [Tertinszki Gyula] nem jött ma ki. Holdsugár az első Beszélő levélben (napiparancsban) vendégfőnökként említett meg engem. Tizenegykor enni kezdtünk, majd egy óráig csendespihenő volt.

Ekkor kimentünk az iskola mögötti magassági ponthoz, ahol számjátékoztunk. Először Holdsugárék, majd az én csoportom győzött. Utána mosakodtunk, majd a csendespihenőben kapitaliztunk és kártyáztunk. Ezután vacsoráztunk. Tábornász alatt az énekeket én vezettem. Mivel a Pálos Rendben azelőtt január 10-én ünnepelték Remete Szent Pált, azért a tábornász komoly részét róla vettük. (Még a fiúk sem tudhatták, hogy én már jelentkeztem a Pálos Rendbe!) [Remete Szent Pált Nagy Lajos király Magyarország védőszentjének nyilvánította.]

1958. *Fergeteg hava (január) 11., szombat*

Reggel Holdsugár felkért, hogy a reggeli imát én vezessem. Hát ez nem a legjobban sikerült.

Reggeli után elindultunk portyázni a Zengőre. Először lementünk Püspökszentlászlóra. Itt megkérdeztük, hogy vasárnap mikor van mise. A lénián mentünk fel a Zengőre. $\frac{1}{4}$ 1-kor indultunk vissza. A Halász-patak völgyében mentünk az Etelka-forrásig. Innen irtózatossá nagy sárban gyalogoltunk Kisújban. A tábortüznél megint én vezettem az éneket.

A Dakota törzs a kisújban téli táborban: Nagy Kígyó, Eszes Hód, Elefántcsont, Repülő Nyíl, Holdsugár (nagyfőnök), Fehér Sólyom, Erős Hiúz, Kis Medve, Vadölő, Hangos Tigris és (Szépe) Imre. 1958. január 10-13.

A következő énekeket választottam: *Fiúdalok*: Tábortüznél nótázgatni kezdünk; A nap leszállott, cikázó lángok; Ajkunk nótás, szívünk bátor; Csak a szél fújdogál, elpihent már a táj; Vár reánk az erdő; Víg nótá csendül a Kétágú-réten. (Később a „Víg” nótáról, „Halk” nótára módosítottuk!); Sárkányölő Szent György vitéz.

Népdalok és csúfoló nóták: Tiszán innen, Dunán túl; Mikor mentünk Soroksárba; Szeretném én látni azt a csizmadiát; Szalárd alatt; Lám, meg mondtam, kis madár; Megyen már a hajnalcsillag lefelé; Az ürögi falu végen; Meghalt a juhász, nincs többé juhász; Már minálunk, babám (és variánsai); János bácsi a csatában; Minden ember ember, és variánsai (lásd a Függelékben).

Vidám csemege gyanánt még életeseményeket olvastam fel filmcímek segítségével (lásd a Függelékben: Életesemények filmcímekben).

A tábortüzi program komoly részében Holdsugár Kaszap Istvánról tartott előadást. Utána valami megfelelő éneket kellett volna kezdenem, s csak hosszú csend után találtam rá az ide illőre: *Már úgy látszott, sötét éjjel borult a házára* (lásd a Függelékben). Robi (Koch Ferenc, dakota indián nevén: Elefántcsont, később Róbert Koch után Robinak becéztük) pedig a *Miénk a nagyvilágot* kezdte el énekelni (lásd: Ivasivka Mátyás: *Cserkész daloskönyve*, 9. kiadás, 81. oldal). Ezután Holdsugár a két ének és Kaszap István élete közti összefüggést elemezte.

1958. *Fergeteg hava (január) 12., vasárnap*

Mivel Holdsugár órája „kiment a divatból”, mint vendégfőnöknek, nekem kellett volna ébresztetni a társaságot. Hát, $\frac{3}{4}$ 3-kor az én óráim is megállt. Többször felébredtem, végül fel

is keltem, és megkérdeztem Nagy Kígyót [Lőcsei Géza], hogy mennyi az idő. $\frac{1}{2}$ 7 lesz öt perc múlva – válaszolta, így aztán ébresztőt fújtam. $\frac{1}{4}$ 8-kor elindultunk Püspökszentlászlóra misére. Érdekes, hogy a misén nem áldoztattak. Mi is utána áldoztunk. (Bár nem volt szabad beszélni róla, mégis nagy tisztelettel emlékeztünk meg arról, hogy 1955-ben itt tartották fogva Mindszenty bíboros és Grósz érsek urat.) Otthon 10 óráig pihenő, Holdsugár és Vadölő [Siptár Laci], a sokác (azaz a szakács) ekkor mentek misére.

Miután visszajöttek, énekelgettünk, s közben kinéztem a gangra. Hát ott tisztították a cipőiket Öreg Sas [dr. Hetey Ottó bá] és Szürke Farkas. Szürke intett, hogy legyek csendben, kicsit meg akarják hallgatni a törzset. Cinkosán összerosolyogtunk. Aztán nemsokára bejöttek, s elismerésüket fejezték ki a törzs tagjainak a fegyelmezettségünkért.

Ebéd után Ottó bá' előadást tartott a pápák szociális körleveleiről [*Rerum novarum*, *Quadragesimo anno*]. (Ezekről ott hallottunk először.) Utána Szürke a magyar ifjúság helyzetéről tartott előadást: A jobb oldalról sokakat át akartak ráncigálni a bal oldalra (a cserkészetből a DISZ-be, majd a KISZ-be), de legtöbb közülük a szakadékba esett, és se ide, se oda nem tartozik. (Ez a nihilizmus vajon hogyan fog kiművelt emberfőket adni a hazának?) Délután a hangulat nagyon jó volt. A gyertyafény körüli tábortüzi műsort Szürke vezette. Bemutatta Samukát, akit a füléből varázsolt elő, hüvelykujjain táncoltatott, majd légi akrobatikát mutatott be vele. Olyan jól csinálta, hogy mi is látni véltük a kis manót. [A tréfás jelenet a bolhacirkusz imitálását mutatta be.] Elénekelte a *Csimballát*, vagyis a messziről érkező arab karaván énekét, amint egyre közelebb jönnek, majd távolodva az ének is elhalkult. Mi is közreműködtünk az énekben, ettől még jobban aktivizálódtunk.

1958. Fergeteg hava (január) 13., hétfő

Az éjjel Szürke és Öreg Sas a táborban aludtak. Öreg Sas 6-kor kelt és indult haza, de a nagy köd miatt nem tudott rátalálni a helyes útra. Végül Szürke Mecseknádasd felé irányította el. Reggeli szertartásnál Szürke mondta a fohászt. Délelőtt folyamán ő is elhagyta a tábor. Birkózóversenyt tartottunk, amelyet Csendes Hiúz [Csurmann Misi] nyert meg. Egy 150%-os simával³⁹ Erős Hiúzzá kereszteltük. (A „simázás” valójában egy eléggé „fíús” törzsi fegyelmező eszköz volt. A többszöri jó szó és figyelmeztetés ellenére is renitenskedő egyén „gömbölyded” felét simára püföltük úgy, hogy a törzs minden tagjától kapott egy-egy baráti legyintést. Ez jó fegyelmező eszköznek bizonyult, mert mindenki tudta, hogy a kamaszos fegyelmezetlenség a simázás „veszedelmével” jár. Legtöbbször elég volt csak beígérni. Így végül is nem kellett túl gyakran eszközölni.)

Ebédre csúcskaja [rakott krumpli] volt. Utána Szurtos Petiztünk, közben Hangos Tigris az új tagokról vitatkozott Holdsugárral, s azt mondta, hogy elzárkózottak vagyunk. Például én sem szóltam neki az iskolában, hogy ezt az életet élem, pedig osztálytársak voltunk. Végül is Holdsugár vágta el a vitát (mondván, hogy a hallgatás törvénye életszükséglet volt). A fiúkra rossz hangulat nehezedett, s ezért elkezdtem fiúdalokat furulyázni, majd Medvével [Derényi Laci] énekelni. Az egyik Boldog Özséb-ének után Erős Hiúz megkérdezte, hogy ki volt Boldog Özséb. Erre kiselőadást tartottam róla: neki, Vadölőnek [Siptár Laci] és Kis Medvének.

Öt óra felé bejöttek a többiek, és kis búcsútábortüzet csináltunk. Közben a tenyérabdát is megkerestük. A cipőmet még délelőtt kitisztítottam és bezsíroztam.

³⁹ *Simázás*: egy eléggé „fíús” törzsi fegyelmezési mód. A cserkészetből átvett hagyomány volt, hogy a többszöri jó szó és figyelmeztetés ellenére is renitenskedő egyén „gömbölyded” felére a törzs minden tagjától kapott egy-egy baráti legyintést. Ez jó fegyelmezőeszköznek bizonyult, mert mindenki tudta, hogy a kamaszos fegyelmezetlenség a simázás „veszedelmével” jár. Legtöbbször elég volt csak megígérni a renitenskedőnek. Így végül is csak ritkán került rá sor. Egyes táborokban *ellipszisnek* is nevezték.

Csak a sötétség beállta után indultunk, hogy távozásunk, és a sziúk érkezése (akik utánunk jöttek téli táborba!) ne legyen feltűnő. Hazafelé irtózatossággal lépegettünk. A püspökszentlászlói templomnál elénekeltük a *Róma, Róma, te sziklát* és az *Ó, terjeszd ki, Jézusom* kezdetű fiúdalokat.

A nagy sárban csak nehezen haladtunk előre. A völgyben levő Mária-szobornál az *Erdők királynőjét* énekeltük el. Hosszúhetényben Hangos Tigris [Németh Imi] és Erős Hiúz [Csurmann Misi] bekötött arccal mentek be a kocsmába [hogy ne ismerjenek rájuk] utat kérdezni. A falubeliek megkérdezték, hogy miért vannak bekötve. – Egy bandával verekedtünk mondták. „Átvertük” a hosszúhetényi állomáson is az egyik vasutast. A vonatban azonban levették a kötéseket, mert rendőr is volt a fülkében.

A kisújányai téli tábor után

1958. január 19., vasárnap

[Siptár Ernőné] Melinda (Szürke Kócsag felesége) vezetésével tánciskolai óra volt Gamási Magdiéknál. A zenét Pál atya szolgáltatta magnóról. Erre az órára eljött a Dakota törzs újonca, Sz. L., akit most már én is ismerek. Ő nem tud még táncolni, de Melinda néni külön foglalkozott vele. Nekem már elég jól megy a tánc, a swinget tanultam meg a legnehezebben, a szambát a legkönnyebben. 26-án, vasárnap lesz a koszorúcska, ugyanitt.

Tegnap (Bolyós Ákos atyánál) elmaradt a latinóra, mert [Wunderlich] Jancsi nem jött el. Így lementem Töhihez [Csonka Laci nagyfőnökhöz] a szombati programot megbeszélni, mert 3-kor Koppányéknál [Siptár Imrééknél] tanács lesz.

Még megkértem Töhit arra is, hogy mutassa meg a nyári mozgótáboruk fényképeit. Először megmutatta az 1956. augusztusi ormánsági táboruk, majd az 1957-es mozgótábor képeit, melynek keretében bejárták a Dunántúlt biciklivel, magyarul kerékpárral. A dakoták is terveztek ilyen mozgótábort 1958-ra, de Szürke azt mondta, hogy inkább a harmadik osztály elvégzése után, tehát jövőre legyen. Szürke az idei nyárra Balatont ajánlja, augusztus 4-től 15-ig. Holdsugár erre a táborra is meghívott. Töhi mindjárt meg is mondta: Regös úgy tervezi, hogy a Magyarok tábora június 22-től 28-ig legyen, közvetlenül az iskolai év után.

Végül is 26-án, vasárnap volt Koppányéknál a tanács. Jól meg voltam fázva, keveset tudtam csak beszélni. Töhi felolvasta a *Magyar vagyonok* c. példakép leírást.

1958. február 17., hétfő

Én nem tudom miért, de észrevettem, hogy ha Holdsugár [nagyfőnök] csinált valami programot, én azt mindig le tudtam írni a naplómba. Ha én szervezem a programot, akkor valahogy nem megy az írás. Hogy miért? Nem tudom!

Múlt vasárnap, 9-én kimentünk a Szent Imre-szikla (egy jellegzetes sziklát neveztek így a Misina közelében!) alá, hóvirágozni.

Tegnap tanács volt Ondéknak [Harsányi Jóskaéknál]. Özséb [Forizs Sándor], [Somlai] Gábor, [Szegedi] Jancsi és Lehel [Jászcuti László] hiányzott.

Ma „számítan” óra után beszélgettünk Szürkével.

1958. március 2., vasárnap

Tegnap bányaművelésből kettesre feleltem, s ezért Édesanya nem akart elengedni a tanácsra. Kicsit könyörögtem, s megígértem, hogy máskor majd jobban felelek. Erre elengedett.

½ 3-ra mentem Ondékhoz. Az Irányi Dániel téren Töhi [Csonka Laci] meglátott a villamosból, leszállt, s együtt mentünk gyalog tovább. Közben beszélgettünk Özsébről, hogy nagyon hanyagol bennünket.

Ima után fiúdalokat énekeltünk, majd megtanítottuk a táborzárásnál énekelendő *Búcsút int a tűz* c. fiúdalt (amelynek szövegét Siptár Ernő [Szürke Kócsag] 1953-ban Dvořák: *IX. Új világ* szimfóniájának gyönyörű tételére írta. Lásd: Ivasivka Mátyás: *Cserkészek daloskönyve*, 9. kiadás, 78. oldal). Ezután Töhi a 8. törvényről tartott magyarázatot: Hogyan kell vidámnak és meggondoltnak lennünk.

Még ének alatt befutott Özséb [Forizs Sándor] is. Eddig Koppány [Siptár Imi], Ond [Harsányi József], Huba [Harsányi László], Nyék [Boda Géza] és Zádor [Hubai Jóska] volt itt. Tanács előtt Huba átszaladt Lehelért [Jászkuti László], de ő csak 3 órára jött meg.

Özséb után Kond [Jászkuti Sándor] is bejött az udvarra, s Ond mamájától megkérdezte, hogy tart-e még a tanács. Az igenlő válasza azonban kiment az utcára. Én utána mentem, s behívtam. Program szerint rovásírást magyaráztam volna, de jobbnak láttam ezt kihagyni, s Koszter atya könyvéből, a Lurkóból olvasatni. Ond olvasott, s már a XII. fejezetig eljutottunk. 4 órakor Töhi elment, így a tanácsot én fejeztem be.

Özsébbel együtt utolsóknak mentünk el Ondéktól. Beszédtémánk: Özséb fecsegett rólunk Hangos Tigrisnek [Németh Imrének] s az viszont a dakotákról. Menet közben Koppány, Zádor és Nyék hógolyóval megdobáltak bennünket. Özséb visszadobált, úgyhogy eléggé szaggatottan adta elő az eseményeket. „Beszélni annyi, mint adni valamit, de nem kapni vissza érte semmit” – idéztem neki Koszter atya *Lurkójából*.

Este mentem misére a Lyceum-templomba. Gyóntam. A gyóntató atya azt mondta, hogy végezzek önmegtagadást, s így könnyebb lesz leküzdeni a kísértéseket. Este már, igaz kis dolgokban, de önmegtagadást gyakoroltam.

1958. március 8., szombat

Ma tanács volt Koppányéknál. Töhi (vagyis Töhötöm nagyfőnök [Csonka László]), Ond, Huba, Lehel, Nyék, Zádor, Koppány és én voltunk ott.

1958. március 15., szombat

Iskolai szünnap. Nagyon náthás vagyok. Ma a Magyar törzs kirándulni ment Büdös-kútra. A Pálos templom előtt gyülekeztünk. Koppány Ond, Nyék, [Szegedi] Jancsi, Töhi és én mentünk. (Megemlékeztünk az 1848-as forradalomról és szabadságharcról.) Aztán siettünk vissza, mert du. 4-kor Kurtáéknál (Nyárfás Csaba) Pál atya lelkigyakorlatot tartott: Isten és én; Krisztus és én; Az Egyház és én címmel. (Nemcsak a fiú-, de a leánycsoportok tagjai is jöttek. Számomra azért is emlékezetes ez a nap, mert a kirándulás után borotválkoztam meg először, s így mentem a lelkigyakorlatra.)

1958. március 17., hétfő

Tegnap B[artek] Csabáéknál volt a lelkigyakorlat befejező része: „A szülők és én”; „A lányok és én” témák, valamint a lelkigyakorlat összefoglalása szerepelt napirenden. Ezután esti szertartást tartottunk. A hálaadást [Ambrus] Zoli vezette, csodálom, hogy milyen jól tud beszélni.

Ma volt a hittanvizsga a második harmadból. Töhi és én jelesre, [Tihanyi] Ákos négyesre, Kurta [Nyárfás Csaba] hármásra vizsgázott. Szerencsére elnök most sem volt!

1958. március 23., feketevasárnap

Végre megjött a tavasz. De csak naptár szerint, ugyanis tegnapelőtt és tegnap állandóan esett a hó, és viharszerű szél fújt. Több futballmeccs is elmaradt [a Nemzeti Bajnokságban].

Bezzeg nem maradt el a Magyarok tanácsa. Nyéknél [Boda Géza] voltunk tegnap. Ond [Harsányi Jóska] és Huba [Harsányi Laci] csak 4-re jöttek, úgy kellett telefonálni értük. Azt hitték, hogy ma lesz a tanács. Özséb [Forizs Sándor] is eljött. Sajnálom, ha leszakadna ez a fiú! Tehát Nyék, Koppány [Siptár Imi], Zádor [Hubai Jóska], Özséb, Ond és Huba

jelenlétében megkezdjük a tanácsot Töhivel. Énekelgettünk, majd Töhi olvasott fel a *Jellemes ifjúból* (Tóth Tihamér).

Újabb ének után én Kincs István: *Künn a jégen c.* elbeszélését olvastam fel, ami a *Zászlónk* első évfolyamában jelent meg. Olvasás közben figyeltem a fiúkat. Különösen Özsébnek nagyon tetszett a történet. Olyan csend volt az olvasás alatt, mint még talán soha. Észrevettem azt is, hogy amikor befejeztem a történetet, könnycsepp csillogott a szemükben. Töhinek is nagyon tetszett. El is határoztam, hogy ezután a Lurkón kívül még mást is fogok felolvasni. Zsofkát [Krassóy Ferenc tanár] – úgy veszem észre – még nem nagyon értik meg. De azért majd vidám történeteket is olvasok fel. Múltkor a *Magyar Cserkészből* a *Cinegék kirándulnak c.* cikket olvastam fel. Az is tetszett. Befejezésül a *Lurkót* olvastuk, illetve olvasta fel Ond, mert hát Töhi torka sem volt a legjobb állapotban.

Ma délután a szuterénban felfedeztem egy nagy csomag *Zászlónkat*, Még Anyuka tette le valamikor régen. Sajnos nagyon sokat éppen nagymamáék égettek el, amikor államosították a hentesboltjukat, s féltek a házkutatástól. Az újságokat évfolyam szerint rendeztem, felírtam mindegyiket egy füzetbe, hogy egy se vesszen el. Két évfolyam van meg hiánytalanul, sajnos a többiből hiányzik egy-két szám. Összesen: 137 db *Zászlónk* és 23 db *M(agyar) Cs(erkész)* van meg. Három évfolyam van már kemény táblába kötve. Titkos vágyam, hogy teljes gyűjteményem legyen.

1958. március 30., vasárnap

Délután 3 órakor Ondnál tanács volt. Töhi beszélt a nagyhétről. Ond, Huba, Zádor, Nyék, Koppány, Töhi és én voltunk jelen.

1958. április 4., Nagypéntek, első péntek

Áldoztam. A helybelieknek ki kellett vonulniuk [a hazánk „felszabadulása” emlékére rendezett politikai gyűlésre].

1958. április 6., Húsvétvasárnap

Pál atyánál gyóntam. Azt tanácsolta, hogy a remeték jól bevált gyakorlata szerint gondoljak gyakran arra, hogy lát engem az Isten. Ez jó segítség ahhoz, hogy Isten jelenlétében éljek. Erre a pálosok tudatosan próbálnak törekedni. Áldoztam.

*Zsongar nagyfőnök [Aczél László] (balról) és Özséb hadifőnök [Boda András]
1959 őszén [l. 111. old.]*

1958. április 7., Húsvéthétfeje

Elmaradt a Magyar törzs kirándulása. Az ezen a napon szokásos Emmausz-járásként szerettünk volna kicsit kimenni a Mecsekre, de a fiúk egyéb ünnepi programokkal voltak tele. Délután kiskáptalan a Piuszban (a juvenisták, azaz a Pálos Rendbe jelentkező középiskolások számára). Rettentő álmos voltam, alig bírtam a szememet nyitva tartani.

1958. április 10, csütörtök

A Magyar törzssel kirándultunk: Töhi, Koppány, Ond, Nyék, Zádor és én. Ők a Belvárosiban, én a Mindenszentek templomában áldoztam. Az Üdülőnél találkoztunk 8-kor. Reggelizés után elindultunk. Kistrét felé mentünk. Sajnos Kantavár után nagyon irtják a fákat. Az országúton csináltam pár képet, majd a Melegmányi-völgyben. „Légi felvétel”-t is csináltam az egyik fáról. Kíváncsi vagyok, hogyan sikerül! Kőlyukon természetesen úttörők voltak. Kőlyuk előtt a Melegmányi-patak felszínre bukkanásánál is csináltunk felvételeket. Töhinek [Csonka Lacinak] saját sapkáját kellett megmentenie, mert nem sikerült ledobnia az egyik meredek sziklafalról. Egy hosszú ág segítségével nyúlt érte, én meg őt tartottam. Kőlyukat elhagyva, és nemsokára a Sziklatáborba megérkezve, azonnal hallottuk, hogy követ fejtenek a bányában. Szerencsére nem zavartak bennünket. Mánfai parasztok voltak, házépítéshez kellett nekik a kő.

*A portyázók: Ond, Özséb hadifőnök, Nyék, Zádor, Huba, Lehel és Előd
1959 őszén [l. 111. old.]*

Tüzet raktunk, először Ond [Harsányi Jóska] próbálta, de nem sikerült neki. Aztán segítettem neki. Kaja után a tenyérlabdát tanítjuk a fiúknak. Közben közelharcot kellett vívni a tábortűzből kiáradó füsttel. Még az idény elején vagyok, de úgy érzem, hogy nagyszerű formában. Most már ütni is jobban tudom a labdát, nemcsak védeni. Először Onddal [Harsányi Jóska] én győztem Töhi és Nyék [Boda Géza] ellen, majd ők vertek meg minket, de beállt hozzánk Zádor [Hubai Jóska], Töhiékhez pedig Koppány [Siptár Imre] is. Végül Jóskáim kidőltek, már csak egyedül játszottam Töhiék ellen. Csak 6:5-re kaptam ki. Sokáig játszottunk a döntő gólért.

Ezután fényképezni kezdtem, a többiek felmentek a sziklafalra, hogy őket ott fényképezsem le. A változatosság kedvéért most Zádor [Hubai Jóska] sapkája akadt meg a sziklafalon. Azt hitték, hogy nem is tudják levenni többé. Közben ide-oda rohangásztam a cuccunk és a fényképezendők között. Amikor már az egész tekercest elfényképeztem, felmentem én is a sziklára. Ott még én sem voltam fenn. Gyönyörű a kilátás, kár, hogy onnan már nem csinálhattam képet. Nagy sokára megláttam Zádor sapkáját. Megközelítettem, de nem volt kapaszkodó felület, elérni nem tudtam. Megkerültem a sziklát. Ott feküdt két

méterre egy sziklapárkányon a sapka, éppen csak nem nevetett rajtam. Zádor felhozott egy hosszú botot. Lepiszkáltam a sapkát, s a botot ott hagytam a párkányon. Aztán kisült, hogy a botot vissza kell adni a kőfejtőknek. Ezt volt a legnehezebb elérni, de végre ezt is elértem, s ledobtam.

Gyorsan összehakoltunk, megkerestük Ond labdáját, s imádkozás után indultunk haza. A kantavári kapaszkodót énekkal gyúrtuk le, mindjárt könnyebb volt a menetelés. Egészen Dömörkapuig énekeltünk. Elégé elfáradtam, talán nemcsak azért, mert bakancsban voltam!

*A Magyar törzs sziklatábori kirándulása: a sziklamászók visszatérése.
1958. április 10.*

1958. április 15., kedd

Tegnap „számтан” óra után Töhivel [Csonka Lacival] megbeszéltük a szombati programot, majd Regössel [Ivasivka Matyi bá] jöttem haza. Útközben azt mondta: Ugye természetesnek veszed, hogy részt veszel a Dakota törzs balatoni táborán? – Majdnem felkiáltottam örömben! Hiszen szívem titkos vágya volt, hogy én is ott lehessenek... A költség 400 Ft lesz. A Magyar törzs tábor a Kétágú-réten lesz, közvetlenül az évfárá után. Valószínűleg Botond [Arató Laci bá] vezeti majd. Regösnek konferenciája lesz, de azért majd egy kis „hepajt” (riasztást) csinál. Nagyot nem, mert a fiúk még kicsikék a nagy riasztáshoz.

*A Magyar törzs tagjai egy tisztáson talált zászlórúd körül
Zádor, Előd, Nyék, Huba, Lehel, Zsongor nf., Ond.
1959 őszén*

Regös mindjárt adott egy jó könyvet, s kért, hogy a Magyar törzs legutóbbi megmozdulásairól számoljak be...

Ma délután Nyéknél [Boda Géza] voltam. Tábori felvételeimnek filmjét másoltuk. Az elején nem a legjobban sikerült, de azért belejöttünk, mint kiskutya az ugatásba. A vajszlói, a mecseknádasdi és a kisújányai táboraim filmjeiről készítettünk másolatot.

1958. április 21., hétfő

Szombaton tanács volt Ondéknál [Harsányi Jóskaéknál]. Ond, Huba, Nyék, Töhi és én voltunk együtt.

Délután lent voltam a nagymamáméknál, s elkértem az 1909-10 és 1910-11-es évfolyamú *Zászlónkat*. Mindjárt el is vittem Holdsugárnak [Bálint Gyuszi], éppen beteg volt, a torka fájt. Ő folytatásos regényt keresett, az *Attila sírja* c. fantasztikus regényt. Azt mondta, hogy majd megpróbálja 4-5 példányban legépeltetni, s hogy én is kapnék belőle egy példányt. „Számтан”-vizsga két hét múlva lesz. Örülök, hogy ezt már korábban befejezhetem.

[A Magyar törzs jelmondata: *Közelebb Kerülni Krisztushoz!*] [l. 128. és 210. oldal]

1958. április 30., szerda

Vasárnap Ondéknál [Harsányi Jóska] tanács volt, Ond, Huba, Nyék, Zádor, Koppány és mi vezetők voltunk jelen.

Hétfőn az OTI-ban fel kellett nyitni a jobb kezem mutatóujját. Indián mutatóványként ugyanis a baltát dobáltam a levegőbe, hogy megfordulás után újra elkapjam. Persze elég, ha egyszer nem a nyelét kaptam el, hanem az éle érkezett a kezembe. Akkor a seb begyógyult ugyan, de most már gyúlni kezdett, így hát felvagták az ujjamat, s valószínű a nagy kötés miatt matematikából nem írok majd dolgozatot, bár naplót írni, ha nem is a legszebben, tudok. (Végül is nem lett öröm az ürömben, mert a tanár úr, amikor meglátta ujjamon a kötést, azt mondta, hogy majd a következő héten írunk dolgozatot.)

Tegnap egyébként 2 órakor jöttem ki az iskolából – fél három helyett! –, s elmentem az OTI-ba, hogy kössék át az ujjamat. Ezt azonban nem lehetett végrehajtani, mivel az egyik könyvbe nem volt beírva az operáció, s így délután kellett visszajönnöm. (Oh, adminisztráció! Oh, „Legfőbb érték az ember!” Nem az számít, hogy seb van a kezemen, hanem hogy be vagyok-e írva a könyvbe! Vajon nevem hogyan került délutánra mégis a könyvbe?)

Ezután bementem Regöshöz, mert említette, hogy az egyik magyar törzsi tanácson ott akar lenni, hogy egy kis tábori hangulatot csináljon.

Ebéd után lementem Nyékhez [Boda Géza], ahol „számтан”-óra volt a Magyar törzs tagjainak. Töhi [Csonka Laci] tartotta, mert Pál atyának sürgősen el kellett utaznia. Még csak Töhi, Nyék és Zádor [Hubai Jóska] voltak ott. Kértem Töhit, hogy ha nem érnék időben vissza, hirdesse ki, hogy május 3-án, délután 4 órakor Ondéknál [Harsányi Jóska] tanács lesz. ½ 4-kor elmentem az OTI-ba. 4 órakor sorra is kerültem, a kötést levették, s most érzéstelenítés nélkül gyömöszölték a steril gézt a sebbe. Irtózatosan fájt. (A seb helye mind a mai napig megmaradt. Tény, hogy azóta sem akartam indiánmutatóványt játszani a baltával!)

Innen újra elmentem Nyékhez, majd a „számтан”-óra után az utcán éppen Koppánnyal [Siptár Imivel] találkoztam. Neki is megmondtam, hogy hol lesz a tanács, majd lementem Sz[egedi] Jancsihoz. Itt nem volt senki sem otthon. Felmentem Özsébhez (Forizs Sándorhoz), aki otthon volt, úgyszintén édesanyja is. Mondta, hogy már neki is feltűnt: Özséb nem jár mostanában mihozzánk. Úgy látja, hogy idén nem tudtuk a fiúkat úgy összefogni, mint tavaly Botond bá' [Arató Laci bá] csinálta. Ő nem látja bajnak, ha fia jár az úttörőkhöz. Azt válaszoltam, hogy ezt én sem bánom, csak tudja a kettőt összeegyeztetni. Mindenesetre Özséb megígérte, hogy ott lesz a tanácson. Innen S[omlai] Gabihoz mentem, ő az udvarban

háromkerekű biciklin rollerozott. Ő is megígérte, hogy eljön. Gábortól ismét [Szegedi] Jancsihoz mentem, de még mindig nem volt otthon senki.

1958. május 3., szombat

Ma szünet volt az iskolában. Nekem nagyon jól jött ez az égből pottyant vakáció, s régi elhatározásomat válthattam valóra, szerettem volna egy kiépítetlen forrást találni. Reggel 8,23-kor startoltam a Tettye fennsíkáról. Végimentem a Magaslati úton, majd a tettyei autóbusz vonalát elhagyva a kertek alatt értem le Ürögbe. Innen a 3-as úton mentem Szuadóba, hogy megkeressem az Egészség-forrást, de mielőtt célomig eljutottam volna, egy ág roppanását hallottam, majd láttam, hogy egy őz menekül, aztán megáll. Amint feléje mentem, újra menekülni kezdett. Valószínűleg erre lehet a vacca, mert egész ösvényt taposott ki. Nemsokára egy sast láttam fellibbenni a fák között. Szép nagy madár, versenyt futottam vele, hogy minél tovább láthassam. Nehezen szállt a sűrű erdőben, majd kirepült a Szuadó-völgybe. Hatalmas „Hahó” kiáltással köszöntöttem.

Minden esemény nélkül szerencsésen megérkeztem a Kétágú-rétre. Szerencsére már nem irtják a fákat.

Egy cigányasszonyt láttam, aki a patakából egy kannával vizet merít, de utána eltűnt a fák között. Egyenesen a kis patakhoz mentem, amelyet még az 1955-ös Mókus-forrási táborozás alatt, a „kis bölény-próbá”-nál fedeztem fel egy igen szép tavacskával. Sajnos a mederben nincs víz, ezért ebben mentem felfelé. Nemsokára elértem a „tavacskát”, bizony nagyon rossz állapotban van. Nincs vízutánpótlása, nem élővíz. Ami víz volt benne, az valószínűleg esővíz lehetett. Egy helyen véres volt, talán egy sérült állat ihatott belőle. A „tavacska” felett egy vastag fa volt keresztüldöntve. Erre felmentem, s leülve innen néztem a helyet. Egyszerre csak zizegést hallottam. Amint odanéztem, egy engemet figyelő siklót láttam. Nem tudom, melyikünk ijedt meg jobban. Később közelebb mentem hozzá. Kár, hogy nem volt nálam a fényképezőgép!

Aztán nemsokára visszafelé indultam. Az idő ugyanis sürgetett, mert 1 órára otthon akartam lenni. Alig mentem pár lépést, csörtetést, majd rőfögést hallottam. Szerencsétlenségemre a szél éppen a vaddisznóhoz vitte a szagomat. Vártam egy darabig. Aztán ismét csörtetést hallottam. Gyorsan körülnéztem, hogy melyik fára tudnék felmászni, ha a vaddisznó átjönne hozzám a tavacska túlsó oldaláról. Azonban a disznó csendben maradt, én meg lassan visszafelé indultam. Újabb pár lépés után egy lyukat találtam, amely valószínűleg rókalyuk lehetett.

A Kétágú-rét völgyébe visszaérve azt az ösvényt kutattam, amerre a cigányasszony elment, de nem láttam sehol sem cigányokat. A volt táborhelyünkre érve levettem a cipőmet, harisnyámat, és a patakban levő köre ülve lábamat felfrissítés végett a vízbe lógattam, s közben ebédeltem.

$\frac{1}{4}$ 1-kor indultam vissza. Ürögnél jutott eszembe, hogy a poharamat bent hagytam a patakban. Sikerült elérnem a $\frac{3}{4}$ 2-es buszt. A buszon utazott egy atya is [Barcza Tivadar], akit a Piusz-templomból ismertem. Beszélgettünk, s mielőtt leszállt, odasúgta, hogy ne nagyon menjünk ki Pál atyához, mert tegnap is keresték. Kérte, hogy súgjam meg a többieknek is ezt.

$\frac{1}{4}$ 3-ra értem haza.

Ebéd után megmosakodtam, majd 4-re Ondékhoz [Harsányi Jóska] mentem tanácsra. Mivel láttam, hogy Lehel [Jászkuti Laci] még nincs itt, Huba [Harsányi Laci] kalauzolása mellett elmentem érte. Éppen cipőt tisztított. Nemsokára készen lett, s ő is meg testvére, Kond [Sanyi] is eljött. Nemsokára megérkezett Regös [Ivasivka Matyi bá] is, s a tanácsot elkezdtük.

A „kis Feltaláló” [Szegedi Jancsi, akit bátyja, Feltaláló után neveztünk így] hiányzik, pedig ma is találkoztam vele, s azt mondta, hogy biztosan eljön, pláne, ha a tábori dolgokat

beszéljük meg. Özséb [Forizs Sándor] simán eljött. [Somlai] Gábor pedig valószínűleg bement az iskolába, mert ma van az Anyák Napja.

Elénekeltük *A nótánk vidáman repül, mint a szél* c. fiúdalt (lásd a Függelékben). Ezután Regös kezdett beszélni, mindjárt rátérve a tárgyra. Szavait megpróbálom leírni.

Megkérdezte, hogy a fiúk közül volt-e már valaki táborban? Még nem volt senki, tehát a fiúk kezdő táborozók. Elmesélt néhány részben átélt, részben másoktól leírt történetet.

Időben kicsit visszamenve, Regös a Balaton partján kerékpározott. Egyszer csak az erdő szélén felbukkant egy sáortábor. A táborban fiúk, lányok vegyesen, látszólag minden felügyelet nélkül ödöngtek a tábor területén, mások játszottak, kártyáztak stb. Szóval mindenki azt csinálta, amit akart. Ismét mások a tábor egyik sarkában összedugták a fejüket, ki tudja, miről susorogtak. Ezt nemhogy a táborban, ahol többen vannak, de még otthon sem illik megcsinálni... Ez úttörőtábor volt.

Az időben még jobban visszafelé menve az 1930-as évek táján ismét egy táborra bukkanunk. Messziről látjuk, hogy ez cserkésztábor, mert a zászlóárbocon a nemzeti lobogó mellett ott leng a cserkészliliomos zászló is. Itt is sokan vannak, de ezek a fiúk fegyelmezettek, a sátrak itt is egyenesen állnak, pedig a fiúk maguk verték fel, nem mint az úttörőknél ahol a katonaság állítja fel azokat. A sátrak körül az árkolást is a cserkészfiúk ásták ki, nem pedig a katonák.

A parancsnok éppen a napiparancsot olvasta fel. Az az órs, amelyik a konyhára kapott beosztást, nem zúgolódik, nem irigyli azokat a fiúkat, akik a forgószínpadon⁴⁰ kiképzést kapnak vagy éppen játszanak. Jól tudják, hogy máskor ők fognak játszani, s ők is megkapják a megfelelő ismeretanyagot.

Aztán átrepülve az Atlanti-óceánon, az amerikaiak „Nemzeti park”-jában találunk ismét szépen felvert sátrakat. Itt éppen ebédosztás van. A fiúk leülnek a kecskelábas tábori asztalhoz, s várják az ebédet. Kíváncsian nézünk körül a táborban, vajon hol van a konyha? Amíg azt keressük, megérkezik az ebéd. Nagy kondérban néger szakácsok hozták a közelben levő üdülő konyhájáról. Alig esznek pár kanállal, hirtelen elsötétül az ég, s pár pillanat alatt zuhog az eső, mintha dézsából öntenek. A parancsnok gyorsan kiadja a parancsot:

– Fiúk! A sátrakat befűzni, s futás az üdülőbe!

S a fiúk az üdülő üveggel fedett teraszáról nézik, hogy a néger szakácsok hogyan rakják el az ebéd nagy részét.

Így csinálták ezt széles Amerikában mindaddig, míg egy angol bácsi, bizonyos Baden-Powell át nem hajókázott az óceánon, s az amerikai cserkészfiúkat fel nem világosította, hogy mi is az igazi cserkészélet.

Mi is ilyen igazi tábort akarunk. Hogy ez sikerüljön, elsősorban nagy fegyelem szükséges, mint ahogyan ezt az első [indián] törvényünk előírja. (A tíz törvényt lásd Függelék.) Volt olyan tábor is, hogy majdnem az egész idő alatt esett az eső, s a fiúk mégsem „penészesedtek” meg, mert mindenben követték a vezető utasításait, s a sátorban is jól tudtak szórakozni.

Vagy például az 1950-es terecsenypusztai tábor alatt egy csepp eső sem esett, s a hőmérő az árnyékban is legalább 30 °C-t mutatott. A tábor végén, mivel a szalmát nem kellett visszaadni, apró részekre bontva a szalmakupacot meggyújtották. Hogy, hogy nem, a tisztás szélén levő bokrokba is belekapott a tűz. Pár lépésnyire fenyőerdő kezdődött, s ha azt eléri a tűz, akkor menthetetlenül erdőtűz lesz, hiszen a legközelebbi tűzoltóság is legalább 18 km-re volt. Ekkor a vezető kiadott parancsait a fiúk pontosan teljesítették, s a tüzet sikerült megfékezni, mert megtanultak engedelmeskedni.

⁴⁰ *Forgószínpad*: váltott színhelyeken történő kiképzés.

Robinson történetét biztosan mindnyájan ismeritek –, folytatta Regös. Hajón utazott, s a hajótöréskor csupán neki sikerült megmenekülnie. A hajó felszereléséből igen keveset tudott megmenteni, de mivel „férfi”, kemény kézzel kicsikart minden kényelmet a sorstól, amit csak ezen a szigeten elképzelhetett. Mi is ilyen „férfiak” akarunk lenni. Csak a legszükségesebb felszereléseket visszük magunkkal, s mi is a maga nemében tökéletes Fiúországot akarunk felépíteni. Hogy ez mennyire sikerül, az csak tőlünk függ...

Ezután Regös mutatott néhány tábori fényképet, majd megtanított egy táborba „csalogató” éneket: *Én Istenem, minek élek, ha a semmitől is félek. Száraz levél megzörrenik, bennem a vér meghidegszik!* Mire az volt a válaszuk, hogy mi aztán nem fogunk félni a táborban!

1958. május 5., hétfő

A Magyar törzs a Tettyén gyülekezett. Töhi [Csonka Laci] érettségi írásbeli miatt nem tudott eljönni, így aztán Ond, Huba, Koppány, Nyék, Zádor, Özséb, Gábor és én indultunk el 8 óra után pár perccel. A kőbánya feletti úton mentünk Dömörkapuhoz, majd a 2-es úton tovább. Itt megreggeliztünk, majd a Szent Imre-szikla alatt letértünk az útról. Először Huba, Özséb és Gábor kivételével lementünk Büdös-kútra vízért. Nyék és Zádor útközben lemaradtak, s csak visszafelé csatlakoztak újra.

A „Kis-Szikláshegység”-be visszatérve Özsébék [Forizs Sándor] már egy kis tábortüzet raktak. A tüzet szabályosan körülrakták kövekkel. „Megközelítősdí” játékot játszottunk, azaz egy nagy kör közepén ült valaki bekötött szemmel. Akinek közelítését meghallotta, arra rá kellett mutatnia, s az illető kiesett a játékból. Az győzött, aki legközelebb tudott hozzá lopakodni. Ebéd után bejelentettem, hogy haza kell mennem, mert délután hittanvizsgám lesz, s a vezetést Ondra [Harsányi Józsi] ruháztam át.

Szerencsésen hazaérkeztem, s délután még a „számtan”-vizsgára készültem. $\frac{1}{2}$ 4 körül Koppány [Siptár Imi] benyit hozzánk, elmondja, hogy a tűzzel játszottak, s avertüzet csináltak. Mire a tűzoltók kijöttek, ők a tüzet a Misina tetőn, a televíziós épületet építő munkások segítségével már eloltották. A tűzoltók felírták a fiúk nevét, Ondot és Hubát [Harsányi Józsi és Lacit] megdicsérték, hogy nem futottak el, hanem próbálták oltani a tüzet. Szerencsére annyi eszük volt a fiúknak, hogy az én nevemet nem diktálták be. Én hebegtem-hápoztam, fogalmam sem volt, hogy mit kell ilyen esetben tenni. Hazaküldtem őket.

A hittanvizsgára jövet megmondtam a tüzeset Töhinek [Csonka Lacinak], ő azt hitte, hogy csak ugratnak a fiúk. Kérdeztem, hogy megmondjam-e Regösnek, s azt felelte, hogy ne. Vizsgára „az Egyház monarchikus [egyszemélyű vezetés] szervezet” kérdést kaptam, s mert jól feleltem, jelest (5) kaptam. Vizsga közben visszajöttek az előttünk vizsgázó lányok közül ketten, hogy Regös azonnal menjen haza. Hazafelé Regössel mentem, elkísértem egészen hazáig, s elindultam én is hazafelé azzal a szent elhatározással, hogy még este felugrok a Szent Imre-szikla alá, hogy megtudjam, mi az igazság.

Alig mentem a Mindszent utca elején levő keresztig, amikor Regös futva utolért, mondván: Ond édesanyja volt náluk, és sürgős intézkedést kért, mert a tüzeset igaz volt. Lementünk Ondékhoz, ahol csak Árpád (Eördögh István) felesége [Harsányi Márta] volt otthon. Elmondta: abban egyeztek meg, hogy a fiúk rovarokat, növényeket gyűjteni mentek a Mecsekre, fent találkoztak Ondékkal, s mivel Koppány [Siptár Imi] ismerte Hubát, így együtt maradtak. Étkezés közben a tűz kicsapott a tűzrakás helyéről stb., stb. Szóval az volt a fontos, hogy egyformát mondjanak, ha megkérdezik őket az iskolában, s azt hogy én velük voltam délelőtt, ne említsék meg. Regössel úgy beszéltem meg, hogy én elszaladok a fiúkhoz, s beszélek a szülőkkel. Özsébéknél [Forizs Sándor] volt a legnagyobb ijedtség, mert ő még nem számolt be az esetről. Édesanyja „természetesen” kijelentette, hogy szó sem lehet arról, hogy a fiút többé elengedjék velünk. Kb. este 8 óra felé értem vissza Töhihez, s beszámoltam a fejleményekről. Nemsokára Regös is megjött, de azért már bizakodóbb volt, sőt viccelni is

tudott. Hazafelé elvittem táskáját a lakására, mert ő még elment valahová, ahová vizsgánk után nem tudott elmenni.

1958. május 6., kedd

Iskolába menet találkoztam Csonka Feri bácsival (Nem mondtuk „atyá”-nak, hogy a kívülállók még véletlenül se értsék meg, hogy kiről van szó!), aki egészen megrémülve mondta:

– Jobban vigyázzatok, mert felgöngyölítenek bennünket!

Az iskolában az egyik tízpercben lejött hozzám az Építőipari Technikumból V[adász] Pista. Elmondta, hogy Zádor [Hubai Jóska] édesanyja milyen keveredést csinált miattunk: Ő ugyanis a Belvárosi templomba ment misére. Azt nem tudhatták, hogy Feri bácsinak el kellett mennie, s akinek helyette kellett volna miséznie, elfelejtett eljönni. [Az édesanya, jellemzően a közállapotokra] összekapcsolta a mise elmaradását a tüzesettel, mondván, hogy Feri bácsit bevitték a rendőrségre, s azért nem tudott misézni. (Az eset szerencsére csak a törzsön belül maradt, s nem lett hivatalos folytatása. Bár emlékezetes eset maradt, a tűzpróbának ezt a fajtáját nem akartuk többé megismételni!)

1958. június 17., kedd

A tüzeset miatt Fiúország Királynőjét (FOK)⁴¹ nem tábortűzzel ünnepeltük, hanem ünnepi teával, amely délelőtt 10-kor volt Nyéknél [Boda Gézánál], mert Regös csak így ért rá. Az ünnepi műsor utáni teázás és süteményevés közben Regös, tekintettel az előzményekre, felolvasta Lúke Tóni előadását a tűzről. Az ünnepi hangulatot és a vidám kacagást azonban beárnyékolta, hogy megtudtuk: tegnap végezték ki Nagy Imrét, a forradalom miniszterelnökét, valamint társait.

Tea után Regössel még sétáltunk egy kicsit, majd Töhi hazament. Éppen én is el akartam búcsúzni Regöstől, amikor azt mondta:

– Remélem, ott leszel a Dakota-teán! ½ 7-kor lesz [Stumpf] Pistáék-nál.

Nagyon örültem e meghívásnak. Jó volt újra együtt lenni a dakotákkal.

Kirándulás a Hidasi-völgybe.

Egy sátornyi dakota: Vadölő, Fehér Súlyom, Repülő Nyíl, Eszes Hód.

1958. június 20-21.

⁴¹ *Fiúország Királynője* (FOK): Ünnepe május utolsó vasárnapján tábortűzzel, ünnepi műsorral ülték meg.

1958. június 20-21., péntek és szombat

Másfélnapos kirándulást tettünk a dakotákkal Zobákpusztára, illetve a Hidasi-völgybe. Zobáktól a kék 7-es úton mezítláb mentünk. Akadályok: I. Elsősegély (Snuki [Fülöp Gábor]). II. Térképolvasás (Töhi [Csonka Laci]). III. Sátorcövek-készítés (Párduc). IV. Tűzgyújtás (Brusa [Ambrus Zoli, szíú]). V. Kötélmászás (Temesi Tibi) [mohikán nagyfőnök].

A megadott térképvázlat szerint a 27. sz. úton kellett volna Csurgóra mennünk, de ezt nem találtuk meg, bár a jelzések mentek tovább. Mivel nem találtuk az utat, egy helyen letáboroztunk, s felvertük a sátrakat. Éppen vacsora előtt megérkezett a szíúk második csoportja. Reggel Holdsugárral megkerestem az utat, s ½ 10-re be is értünk a találkozási pontra, a Hidasi-völgybe. Sátorverés után tenyérabdáztunk, s 20:10-re megvertük a szíúkat.

Magyar törzs: I. nyári tábor, 1958. június 24-28.

Mecsek: Kétágú-rét, Mókus-forrás, Abaliget mellett

1958. Napisten hava (június) 24., kedd

Újra táborban és újra a Kétágú-réten. Tegnap délután 3 órára lementem Regöshöz a tábori felszereléssel. A 3,20-as lajkói buszon mentünk ki Töhivel [Csonka Laci], Brusával [Ambrus Zoli], Karesszal [?], akik segítettek kihozni a sátrakat.

Gyorsan felvertük a „B”-t, majd ide, a nagy sátorba bepakoltuk a cuccokat és a kis sátrakat, amelyeket majd a Magyar fiúkkal verünk fel. A többiek hazamentek, én itt maradtam a sátrat őrizni.

*A Magyar törzs I. nyári táborának résztvevői.
Hátul: Töhötöm nagyfőnök, Zsongor hadifőnök.
Középpütt Ond, Nyék, Lehel. Elöl: Koppány, Zádor.*

(Fényképezte Huba.) 1958. június 24–28.

Ma reggel az 5,30-as busszal jöttek a fiúk Töhivel. 11 órára értek ki. Rövid pihenés és kaja után sátorverés, konyha, „csitt!-helye” (a misézés helye), totemoszlop (a zászlónak), latrina és szemetes gödör építése volt a program.

Délután fagyújtás, másnapra is. Szétnézés a környéken, játék. Vacsora előtt mosakodás. A tábortűznél nyílt lelkiismeret-vizsgálat, egyéni és közös tábori célkitűzés. A környezet ismertetése...

Az V. nyári, a II. kétágú-réti, illetve I. vezetői táboromról csak ennyit írtam. Hogy miért, nem tudom. Emlékszem, hogy az 1956-os vajszlói táborban Fehér Holló azt mondta: „A naplóírás nem más, mint önmagunk cselekedeteinek dicsérete!” Lehet, hogy így van, de az is lehet, hogy én tudat alatt irtóztam ettől az ömlengéstől (s tudatosan inkább az eseményeket, illetve azok mozgatórugóit akartam rögzíteni). Mindenesetre, ha Holdsugár [Bálint Gyuszi nagyfőnök] vezetett tanácsot vagy tábort, arról tudtam írni, ha én, akkor nem nagyon, (így csak a tervezett tábori programról szóló alábbi feljegyzéseim maradtak meg.)

1958. Napisten hava (június) 25., szerda

De.: Számjáték – fürdő építése – Mókus-forrás tisztítása.

Du.: Forgószinpad: térképolvasás, tájékozódás, tűzgyújtás. Labdajáték, nyílkészítés.

1958. Napisten hava (június) 26., csütörtök

(Éjjel riadó!) Portya az abaligeti barlanghoz. Kerettörténet: Lurkóék üldözik a csillagos farkast, aki „elrabolta” a legfiatalabb tagot.

Du.: Nyíllövő verseny. Kim (megfigyelő) játék. Népdaltanulás. Egyéni tenyérlabda-bajnokság kezdete.

1958. Napisten hava (június) 27., péntek

De.: [Bolváry] Pál atya szól hozzánk. A tenyérlabda-bajnokság folytatása. Egy óra egyedül a természetben. Emléktárgy faragása. Beszámoló az egy óra élményeiről.

Du.: Számjáték, foci. Tábortűz: Régi magyar nóták. Nyilvános lelkiismeret-vizsgálat. Hungaricum mondák. Búcsút int a tűz, búcsúzás a tábortól. Himnusz.

1958. Napisten hava (június) 28., szombat

Napfelkelte megnézése a tábor feletti hegytetőről. Búcsú-számjáték. Táborbontás. Elveszett tárgyak keresése – csatárláncban. Hazaindulás.

A tábori pontozás sorrendje:

1. Nyék [Boda Géza], 2. Zádor [Hubai Jóska], 3. Koppány [Siptár Imre], 4. Ond [Harsányi Jóska], 5. Alpár [Horváth Jancsi], 6. Huba [Harsányi Laci], 7. Lehel Jászcuti Laci].

(Fennmaradtak a fiúk által írt tábori naplósövegek, illetve az esti szertartás előtt naponta felolvasott „Beszélő levelek”⁴² [napiparancsok]. Az alább közölt szövegekből jól nyomon követhető, hogy a tervezett programot mennyire tudtuk megvalósítani!)

1958. Napisten hava (június) 24., kedd

Nyék [Boda Géza] naplósövege

A megbeszélte időben, 5,15-kor indultunk. Kilenc perc késéssel befutott Töhi [Csonka Laci nagyfőnök]. „Persze, mint a főnökök szoktak!” Indulás a Lajkó megállótól. A busz majdnem üresen megindult. Megérkeztünk Lajkóhoz, leszálltunk a terhekkkel. Nagy gyaloglás után Farkas-forráshoz értünk. Egy keveset pihentünk. Tovább mentünk. Sokszor pihenni

⁴² *Beszélő levél:* ez az indián jellegű kifejezés a cserkész napiparancs fedőneve. A következő nap jelmondatát, jelszavát, az éjszakai őrség rendjét, a konyhai segítőtestvér és a nap legjobb indiánjának nevét tartalmazta.

kényszerültünk a nagy teher miatt, de nem engedtek pihenni. Megérkeztünk. Zsongor [Aczél Laci hadifőnök] várt itten bennünket. Mindenki kapott munkát, ki gallyhordást, ki fatörést. Később összehívtak. Kiadták a parancsot: gazolás! mindenki gazolt. Megszólalt a kürtszó (valójában furulyaszó! Liszt: *Les préludes*-je legszebb témáját fűjtam, mint a gyülekezés jelét). Ebéd! Utána következik a csendespihenő. Nem akartam megírni (a nap krónikáját), de a főnökök ráerőszakoltak. De én a főnököknek szót fogadok, és megírom.

<i>1. sz. Beszélő levél</i>	<i>1958. Napisten hava 24. nap</i>
Jelmondat: „Közelebb Kerülni Krisztushoz!”	
Jelszó: Jaj, a vállam!	
Az éjjeli őrség rendje	10-12: Koppány
	12-½ 2: Ond, Alpár
	½ 2-3: Nyék, Zádor
	3-½ 5: Tóhi
	½ 5-6: Zsongor
Koppány [Siptár Imre] testvéremet jó munkájáért megdicsérem.	
Segítőtestvér: Alpár [Horváth János]	
Holnapra jó táborozást kívánok:	
	<i>Töhötöm nagyfőnök</i>

1958. Napisten hava (június) 25., szerda

Zádor [Hubai Jóska] naplósövege

Első nap délutánján /csendespihenő után/ fát gyűjtöttünk a vacsora készítésére és a tábortűz gyújtásához. Vacsora teából és hazai élelemből állt. Sötétben meggyújtottuk a tábortűzet. A tábortűznél énekeltünk, nevetgélünk és játszottunk. ½ 11-kor kihirdették az éjjeli őrségnek tagjait. Elsőnek senki sem szeretett volna lenni. Én ½ 2-től 3-ig örködtem barátommal. Ma reggel szakadó esőre virradtunk. Rettentő hidegben – bár jól esett – nekiálltunk tornászni. Utána jött a reggeli mosakodás. Reggeli előtt hálát adtunk az Istennek, hogy élve megmaradtunk. Utána megreggeliztünk. Reggeli után Zsongor [Aczél Laci] beszélt célunkról: „Közelebb Kerülni Krisztushoz!” Majd kitisztítottuk a Mókus-forrást. Fát gyűjtöttünk az ebéd főzéséhez. Az ebéd nagyon jó volt, méghozzá paprikáskrumpli rogyásig, és sütemény. (Az ételeket Árpád [Eördögh István] főzte, földbe mélyített tűzhelyen, amelyre két vasplatnit raktunk. Fölötte sátorlap feszült, hogy védje az esőtől.)

<i>2. sz. Beszélő levél</i>	<i>1958. Napisten hava 25. nap</i>
Jelmondat: Elhatározásomat férfi módra megtartom!	
Jelszó: Cigányok!	
Az éjjeli őrség rendje	10-12: Árpád
	12-½ 2: Zsongor
	½ 2-3: Ond, Alpár
	3-½ 5: Nyék
	½ 5-6: Koppány
Ond [Harsányi József] testvéremet jó munkájáért megdicsérem.	
Segítőtestvér: Ond	
Holnap délelőtt portya Abaligetre.	
Jó táborozást!	
	<i>Töhötöm nagyfőnök</i>

1958. Napisten hava (június) 26., csütörtök

Koppány [Siptár Imre] naplósövege

Csendespihenő után fociztunk. A futball eredménye: Töhötöm bokaficama lett. Gólarány 4:1. A második félidő után verseny-fagyújtással telt el az idő. Utána felvagtuk. Míg fát gyűjtöttünk, egy cigány szemlélődött a tábor területén, és így egy kis ijedtség futott végig a tagokon, hogy éjjel eljön lopni. Később megvacsoráztunk, maja tábortüzet raktunk. Az éjjel Zsongor [Aczél Laci] főnökhelyettes riadót fújt azzal a mesével, hogy valaki ordítva végigfutott a táboron. Reggeli után lementünk Abaligetire. Mire a táborba értünk, vendégek vártak ott. Megebédeltünk, és most csendespihenő van.

3. sz. Beszélő levél 1958. Napisten hava 26. nap

Jelmondat: Úgy akarok élni, hogy Krisztust sugározzam!

Jelszó: Bableves!

Az éjjeli őrség rendje	10-12:	Alpár
	12-½ 2:	Nyék, Zádor
	½ 2-3:	Koppány, Bandi [?]
	3-½ 5:	Töhötöm
	½ 5-6:	Ond

Ond [Harsányi József] testvéremet jó munkájáért, szorgalmáért megdicsérem. Kövessétek példáját!

Segítőtestvér: Koppány.

Jó táborozást!

Töhötöm nagyfőnök

1958. Napisten hava (június) 27., péntek

Alpár [Horváth János] naplósövege

Tegnap ½ 5-kor kezdődött a gyónás. Ezután (a szentmise és) a szentáldozás következett. A szent Ostya magunkba vétele lelkünk felújulását, felfrissülését jelentette. Mivel többen voltak a Pál atyával, gondoltuk, hogy riasztás lesz. Tévedtünk. Az eső hajnalban kezdett esni. Reggeli: rántott leves volt. Ebédre a már régóta várt mákosésztát főzte szakácsunk, Árpád [Eördögh István]. Két új vendég érkezett táborunkba. (Álmos bá' [Harsányi István] és Bandi [?]). Egy éjszakát töltünk már csak a sátor alatt, mivel holnap déltájban elindulunk lelkileg meggazdagodva Pécs városa felé, a családi otthonunkba.

4. sz. Beszélő levél 1958. Napisten hava 27. nap

Jelmondat: A tábor a stramm fiúk világa!

Jelszó: Köménymag!

Az éjjeli őrség rendje A főnökség vállalja.

Koppány testvéremet [Siptár Imrét] testvéremet szorgalmáért megdicsérem.

Segítőtestvér: Nyék [Boda Géza]

Holnap délelőtt táborbontás, s ebéd után indulás a körengetegbe.

Jó táborozást!

Töhötöm nagyfőnök

1958. Napisten hava (június) 28., szombat

Ond [Harsányi Jóska] naplósövege

Tegnap csendespihenő alatt a főnökök (Töhi, Zsongor, [Harsányi] Pista bá') cseresznyét ettek. Ezt észrevettük, írtunk egy levelet: „Csendespihenő alatt a főnökök cseresznyét kajáltak. Minekünk pedig felkoptatták állunkat. Ezért halál a fejükre!!! Bizony! (aláírás:) KO(ppány), NYÉ(k), ZÁ(dor), AL(pár), ON(d).” Meglett az eredménye, mi is kaptunk cseresznyét. Utána futballoztunk. Az eredmény 7:7 lett. A meccs 2x30 perces volt. Sokan sérülten távoztak a pályáról. Utána mosdás, eső következett. Bementünk a főnöki sátorba, ott

megtanultuk a *Magyar éjben* c. fiúdalt (lásd a Függelékben). Aztán fát gyűjtöttünk a konyhára és az utolsó tábortűzre. Megvacsoráztunk, a vacsora kakaóból állott. Elkezdődött az utolsó tábortűz. Mindenki kapott egy gyertyát. A nagyfőnök meggyújtotta, majd körüljártuk a tábort. Utána fényképezés következett – kivéve az elsőt – mind elneveltük. (A hosszú expozíciós időt kellett kivárni!) Beszámoló következett a kitűzött célok teljesítéséről. Következett az esti szertartás. Ma reggel torna és reggeli után bölényútra [egyedül az erdőben] mentünk. Utána beszámoló következett az élményekről. Végül krumplipucolás.

1958. július végén

A pálosok egykori rezidenciája [kis kolostora, szőlőgazdasága és pincéje] közelében, Soltvadkerten, ahol Kozári Lajos Vendel pálos atya volt a plébános, Botonddal „fehér napokat” tartottunk. A lelkigyakorlatra [Farkas] Bélával mentem együtt, éspedig Mohácsról hajóval. De ennél is nagyobb élmény volt, hogy itt vehettem először kézbe a latin nyelvű Breviáriumot, és zsoltosmáztam először úgy, hogy bizony még nem sokat értettem a szövegből. Mindenesetre mégis valami érdekes belső öröm volt bennem, hogy majd egy egész életen át dicsérhetem Istent az Egyháznak e hivatalos imájával.

Húgom, Aczél Anikó

*Bátyám, Aczél András
1958. aug. 1.*

(A Magyar törzs táborában hadifőnökként, vagyis helyettes vezetőként vettem részt. Pál atya pedagógiájára jellemző volt, hogy az ifjú vezetők egyben a régi törzsükkel is tartották a

kapcsolatot, egyrészt a régi baráti közösség ápolása végett, másrészt a gyakorlati tapasztalatok gazdagították a fiatal vezetők tudását, így én is részt vehettem a dakoták táborában, mégpedig vendégfőnökként. Az alábbi részletesebb napló éppen az ott gyűjtött tapasztalatok rögzítését is jelzi.)

Dakota-Sziú(-Delavár) Nagytábor, 1958. augusztus 1-14.

Balatongyörök mellett

1958. Mennydörgő hold (augusztus) 1., péntek

Táborba szállásom „a lehető legjobban” indult. Reggel 4-kor keltünk fel bátyámmal, Andrissal. 5-re gyülekeztünk a nagyállomáson. A tábornyitó tanács tegnap este volt Pál atyánál a Piuszban. Hazafelé két sátorlapot hoztunk el Szürkétől, s vacsora után kezdtünk csak el csomagolni. Andris a bőröndbe és a hátizsákba. Végül még a kis hátizsákot is elő kellett hozni, mert az egy napi kaja (amelyet az első napra vittünk magunkkal, hiszen a konyha csak az első estétől készülhet el!) sehova se fért el. Közben hazajött Édesapa, s megkérdezte Andristól, hogy elengedték-e az üzemből (ahol nyári munkát végzett). Nem engedték el ugyan, de oda vissza nem megy, mert ott ő tönkremegy a nehéz munkától – mondta. Én is, apuka is rögtön tisztán láttuk a helyzetet: ez önkényes kilépés lenne. Ezért Édesapa úgy határozott, hogy másnap Andris nem utazik el a táborba, hanem csak szombaton.

Tehát amint mondom, mindketten felkeltünk, s Andris biciklin hozta le a nagy hátizsákot, én gyalog a kicsit. Andris a Széchenyi téren ért utol, illetve hagyott le.

Alighogy leértem az állomásra, mindjárt találtunk üres kocsit, s odavittük a fülkekeresők által hátrahagyott cuccokat. Andrist is benn láttam a vagonban, s így azt hittem, hogy behozta a hátizsákomat is. Nyugodtan ültem a fülkében, s a vonat indulását vártam. 5,25-kor indult. Kb. 5,20-kor jutott eszembe, hogy megnézzem, hol van a hátizsákom. Mire a vagon végigkutatva észrevettem, hogy nincs ott, a vonat elindult. Aztán később az egész szerelvényt végignéztam, de sehol sem találtam a hátizsákomat.

Kaposváron 19 percig állt a vonat. Én kiszaladtam a pályaudvarról, s 5 perc futás és néhány útbaigazítás után a postára érkeztem. Kértem egy telefonvonalat Pécsre. 4,80-at kellett fizetni előre. Miután 10 percig hiába vártam a kapcsolásra, lemondtam a vonalat, s futottam vissza az állomásra. Éppen hogy beszálltam, már indult is a vonat.

Fonyódon és Keszthelyen kellett átszállni. Balatongyörökre 12 óra körül értünk. Szürke Farkas jött elénk [Hetey] Ottó bá'-val. Természetesen mindjárt beszámoltam hátizsákom elmaradásáról, s Ottó bá'-val elindultunk a posta felé.

[Németh] Imrét (Hangos Tigris) hazulról lázzal engedték el, míg ő az én kis hátizsákomat vitte, addig Ottó bá' és én az ő bőröndjét vittük. A postán hamar kaptunk telefonvonalat, s felhívtam szüleim lakását. Csak húgom, Anikó volt otthon, mert Anyuka András bátyámmal elment bevásárolni. Nagy nehezen megmagyaráztam húgomnak, hogy mi a helyzet: a hátizsákunk ott maradt a nagyállomás pénztárcsarnokában, ahová Andris először letette. Itt 8,- Ft-ot fizettem a telefonért.

Nemsokára utolértük a többieket, s együtt mentünk be a táborba. Itt katonai sátorlapokból felvertünk két-két sátrat, illetve a „Kócsag” sátrat. Én a saját, katonai lapokból álló sátramban alszom. Repülő Nyíllal [Hetey Lacival]. Kaja után lementünk fürdeni. Mivel fürdőruhám a hátizsákban Pécsen maradt, Imrétől kaptam kölcsön fürdőnadrágot, mert ő a betegsége miatt nem fürödhetett. A víz nagyon jó volt. A parttól talán egy 50 méterrel már állig ért a víz. Tovább nem is mentünk. Lefelé menet találkoztunk (a táborba most érkező Bodlaki) Ákossal, majd a sziúkkal. Ők is mindjárt velünk fürödtek.

Fürdés után a sziúk fát gyűjtöttek, mi, dakoták, a sátor felállítását fejeztük be. Délután meghozták a szalmát, jó bőven vihettem be a sátorba.

Közös tábortűz volt. A két főnök, Böli [Kitartó Bölény: Ambrus Zoltán] és Holdsugár [Bálint Gyula] beszéltek a törzsek közös céljairól. Estére megjött [Bindes Ferenc] Pista bá', a tábor (lelki)atyja. Tábortűz alatt érkezett meg [Novotny] Iván vezérlete alatt két delavár.

Esti szertartás után kicsit fennmaradtam és imádkoztam, hogy a hátizsákom ne vesszen el. Repülő Nyíl nekem adta egyik pokrócát, s hogy az éjjel nem fáztam, azt Édesanyának is köszönhettem, mert a kis hátizsákra rárakatta velem a cipzáros kék kiskabátomat.

*A balatongyöröki tábor.
1958. augusztus 1.*

Négy órakor Holdsugár ébresztett fel, hogy engedjük meg a sátorköteleket, mert eső lesz. (A kenderkötelek az esőben megfeszülnek, s elszakíthatják a sátorlapot!) Miután az összes sátorkötelet meglazítottuk, 4,15-kor feküdtem vissza. Az eső elmaradt!

1958. Mennydörgő hold (augusztus) 2., szombat

Torna, mosdás, sátorrend, reggeli szertartás és reggeli után [Hetey] Ottó bá' előadást tartott a paraguayi jezsuita államról, amely eszményi módon valósította meg a katolikus közösséget, s közel 150 évig [a jezsuita rend feloszlatásáig] állt fenn.

A különböző táborépítési munkákon dolgoztunk. Én a latrinát ástam, először Eszes Hóddal [Stumpf Pistával], majd Elefántcsonttal [Koch Ferivel]. Ebéd után fürödni mentünk, bár én csak később mentem utánuk, mert a latrinához az ács munkát végeztem.

Dél előtt megjött a táborba Kis Medve [Derényi László] és András bátyám, aki a táborban a Csendes Puma nevet viselte. Nagy megkönnyebbülésemre hozta az én elveszettnek hitt hátizsákomat, illetve Medve tolt a kerékpárján. (A tegnapi telefonhívásom után Puma lement a pályaudvarra, s boldogan látta, hogy a hátizsák még mindig ott „csücsült” a nagyforgalmú csarnok kövezetén. A sok siető embernek nem tűnt fel, hogy órák óta ott hevert. Mindjárt betette a csomagmegőrzőbe, s onnan hozta ki ma reggel.) Ennek öröme Medve, Puma, Elefántcsont és én kiittuk a kulacsomat, amely tele volt az Édesanya által főzött teával. Ez mindenkinek jólesett, hiszen Pumáék fáradtak, mi pedig izzadtak voltunk.

A nagy fürdés után a fagyűjtés gyászos eredménnyel végződött, ugyanis kevés lett a fa! Este külön tábortűz volt a törzseknek. A nyílt lelkiismeret-vizsgálat után Holdsugár Szentiványi Jenő: *Párbaj a levegőben c.* regényéből Kis Józsefnek, az első világháború legendás hírű pilótájának egy napját olvasta fel.

Szürke Farkas a tábori szabályokat ismertette. Holdsugár javaslatára (bátyámat) Csendes Pumát egyhangúlag megválasztottuk tiszteletbeli dakotának. Esti szertartás. Takarodó.

1958. Mennydörgő hold (augusztus) 3., vasárnap

Ma Erős Hiúzzal [Csurmann Mihály] és Fehér Sóllyal, [Bodlaki Ákossal] segítőtestvér voltam a konyhán. Egy órával korábban keltünk mint a többiek. Reggelire kakaó volt kenyérrel. Utána mindjárt el is kezdtük az ebédet készíteni. A gulyásleveshez Hiúzzék húst és hagymát vágunk, én a tüzet töltöm fával.

„Csitt!-hely” (a szentmise helyének a kívülállók számára rejtett értelmű elnevezése) után reggeli, majd [Dr. Hetey] Ottó bá' előadása a pápai szociális enciklikákról. Én ezt most nem hallgattam meg, mert a tüzet raktam a konyhán. Különben is a téli táborban már hallottam róluk, s mint vezető, még fogok is hallani.

A tábor látogatókat kapott, Csendes Bagoly [Haász Gyula] édesanyját és nővérét [Zalaegerszegről]. Nővére segített a gulyást csinálni.

Ebéd után a nagy szélben Szürke és [Hosszú] Lándzsa csokoládémeccset játszott a sziúkkal (minden gólért kapnak egy-egy csokit). Szürke nyert 8:4 arányban. A meccs alatt megérkezett Szürke húga [Ivasivka Erzsébet] és annak barátnője [Márkus Ilona]. A sziú csokoládémeccs után mi küzdöttünk a gólokért (illetve a csokoládékért). Szürke Fehér Sóllyal [Bodlaki Ákossal] kérte kapusnak, s ő az első félidőben kilencet engedett be, 9:0 a javunkra. A második félidőben Snuki [Fülöp Gábor] volt Szürkével. Kitűnően teljesítenek a kapusok: Snuki is, Holdsugár is. Pár perccel a befejezés előtt Szürke szépített. A végeredmény 9:1, de Szürke Fehér Sóllyal miatt megóvta a meccset.

Ezután a két törzs futballban mérte össze erejét. A sziúk 4:3-ra nyertek, bár itt az időt nem számoltuk. Vendégeink, illetve [Hetey] Ottó bá' és [Novotny] Iván búcsúzása után barátságos focimérkőzésen fárasztottuk magunkat. Fagyújtás és vacsora után közös tábortűz volt.

1958. Mennydörgő hold (augusztus) 4., hétfő

A reggeli után a három törzs portyára indult. Mivel az időt kissé elhúztuk, a balatoni országúti indiánmenetben mentünk. A delavárok hozzánk csatlakoztak, Szürke Farkassal egyetemben. Amikor felszálltunk a vonatra, a vasúti kocsit csakhamar víg nótász verte fel. A „Szeretném én látni” kezdetű csúfoló nótánál (lásd a Függelékben) a fülkében lévő asszonyok nevetni kezdtek, amikor azt énekeltük, hogy „leánybőrből a csizmát”, ugyanis egy jóképű kislány ült mellettünk. De bezzeg elhallgattak, amikor tovább folytattuk: „asszony nyelvből a talpát!”... (Szerencsére nem lett belőle sértődés.)

Hasonló „jó” nóták után megérkeztünk Keszthelyre. Először a Balatoni Múzeumot néztük volna meg. Sajnos, hétfőn zárva volt. Ezután a Festetics grófok által alapított Keszthelyi Georgikont /Mezőgazdasági Akadémiát/ kerestük. Hosszas tanakodás után bementünk egy nagy épületbe, melyről kisült, hogy üdülőház. Itt azonban útbaigazítást kaptunk. A Georgikon most egy új, nagyobb házban van. Ez szintén zárva volt. Ezek után (bánatunkban) bementünk egy cukrászdába, ahol (fejenként) 2,50 forintért fagyaltot vettünk. /Idén most ettem először fagyaltot! / Az előzőleg megvett képes levelezőlapot itt megírtuk, én egy Balaton-térképet ábrázoló lapot küldtem húgomnak, Anikónak, a keszthelyi gimnázium látképét pedig Édesanyának.

Szürke ezután 40 perc szabadidőt adott a fiúknak, nekem ezalatt kellett megvennem a 4 kg kenyeret. A Fő utcán sétálva észrevettem az OFOTÉRT bolt kirakatában egy csehszlovák műanyag napszemüveget. Mivel az enyémet még az évzáró tornaünnepélyen összetörtem, s Pécsen nem kaptam megfelelőt, gyorsan pénzt kértem kölcsön Holdsugártól /mert az én pénzem a táborban hagytam/, bementem a boltba s megvettem 30,- Ft-ért.

A 40 perc letelte után a Lackfi István zalai ispán által 1368-ban ferencesek számára alapított templomot néztük meg. A templomban szép emléktábla van állítva Lackfinak. (Székhelyén, Csáktornyan 1376-ban ő alapította a pálos kolostort. A Tátika és Rezi várakat Nagy Lajos király neki ajándékozta. Mivel a trónkövetelő Nápolyi Lászlóval felkelést szervezett Zsigmond király ellen, 1397. február 22-én a király hívei meggyilkolták.) A

templom orgonáját tavaly építette újra a pécsi Erdősi László. Egyébként ő hangolta otthon a mi zongoránkat is. [10. sz. PÁR cserkész volt.]

Aztán megnéztük a környék egykori urainak, a Festetics grófoknak a kastélyát. Itt van a Helikon könyvtár is. Szép nagy épület. A portyára sajnos nem vittem el a fényképezőgépet, mert reggel esett az eső. Amint elindultunk Hévíz felé, Szürke megmutatta a Georgikon régi épületét.

Dakoták a Balaton-parton: Faragó Kéz hadifőnök, Erős Hiúz, Eszes Hód, Hangos Tigris, Bindes Ferenc atya, Bolváry Pál atya, Elefántcsont, Repülő Nyíl, Kis Medve és Csendes Puma. 1958. augusztus 4.

(Útközben Szürke megkérdezte:

– Tudjátok-e, hogy miért hívják Hévíznek?

Intelligens hallgatásunk után elmondta:

– Amikor Árpád apánk erre járt vitézeivel, s meglátta a tavacskát, felkiáltott: Hé! Víz! Szóval az elnevezés ilyen ősi időkre megy vissza!

Hangos nevetés kísérte ezt a népi etimológiát!)

Nagy levágások (rövidítések) után megérkeztünk Hévízre. A fürdő pénztáránál a sziúk csak most kaptak jegyet, mert a fürdőben szünet volt. Mi először is megebédeltünk. Menü: szalonnás kenyér, néhány szem sütemény. A menü után mi is fürödni mentünk. A víz 32 fokos volt. Én ezt melegebbnek saccoltam, s szinte fáztam a vízben. /Délelőtt esett az eső!/ Szürke tanácsára a meleg vízben nem úsztunk sokat, s a két fürdés közben pihentünk, illetve száradtunk is. Öt óra felé kezdtünk szállingózni kifelé. Ki a vízből, ki a strandból. Én ez utóbbiakkal tartottam, s kint a parkban vártuk meg a többieket.

Vettem egy képeslapot a fürdőről, megírtam, s elküldtem Anikónak. Hévízen dobtam postaládába, hogy hévízi pecsét legyen rajta.

³/₄ 6-kor indultunk vissza Keszthelyre. Az út visszafelé valahogyan rövidebbnek tűnt. Szintén nagyot énekeltünk. Keszthelyen elfagylyaltoztuk az időt, úgyhogy a vonatot majdnem lekéstük. Szürke újra velünk jött, s megint nótáztunk, de most már nem arattunk nagy sikert. Bár hazafelé erősen szorítottuk az iramot, mégis bealkonyodott már, mire megérkeztünk. Nosza, gyorsan fát gyűjteni! Éppen csak egy tábortűzre való fát tudtunk összeszedni.

1958. Mennydörgő hold (augusztus) 5., kedd

Annak ellenére, hogy 1-től ¹/₂ 3-ig ör voltam, ébresztőkor gyorsan ki tudtam ugrani a sátorból. Szokásos reggeli mozzanatok...

Reggeli után Pista bá'-val [Bindes Ferenc atyával] Szent Pál első korintusi leveléről beszélgettünk: szeretethimnusz, válasz a korintusi kérdésekre, házasság, szüzesség stb. Forgószinpad volt a következő programpont: Bölinél [Ambrus Zolinál] az elsősegélynyújtás,

majd Szürkénél egy férfitánc, aztán Holdsugárnál a rovásírás volt a tananyag. Ebéd előtt fagyújtás a Holdsugár által mutatott helyen. Ebéd után rövid csendespihenő. Ennek letelte után gyülekező, majd indulás le a Balatonhoz. A sziúk részéről Tűzgyújtó [?], [Izzó] Szív [Farkas Zoli] és Ugró Mókus [Poronyi Gabi], majd [Hosszú] Lándzsa [Hegedűs János], a dakoták részéről pedig én maradunk idehaza. A főzőkanál az ebéd főzésénél eltörött. Megígértem Szürkének, hogy faragok egy újat. Faragtam is, akácfából. A kezembe csat kétszer vágtam bele. Bár az én „remekművem” inkább evezőlapátnak mint főzőkanálnak illik be, Szürke szerint remekül megfelel a célnak.

Este „megjött” a tipi⁴³ is, és a fiúk mindjárt fel is verték. Én a konyhán raktam a tüzet, míg a segítőttestvérek meg nem érkeztek a vízpartról. A tipivel érkezett egy kisásó is, s ezzel kapcsolatban mondtam Szürkének, hogy a kisásó-parkunkat is fel kellene újítani. A sportboltban valószínűleg lehet kapni, s egyet én is akarok venni. Ha már van sátram (sátorlapokból), legyen hozzá kisásóm is.

Mivel a tipi „megérkezett”, így több hely szabadult fel a sátrakban. Én még az éjjel Repülő Nyíllal [Hetey Laci] alszom, aki belelépett valami drótkerítésbe, s most fáj a lába.

Ketten is elég szépen elfértünk benne, de egyedül azért kényelmesebb lesz. Pumácska [András bátyám] /a hosszú lábaival/ szintén a tipibe ment.

Este szintén közös tábortűz volt. Szürke egy igen érdekes könyvből olvasott fel, címét nem is merem leírni. (Emlékezetem szerint Szolovjov könyve volt az *Antikrisztus*ról.) Esti szertartás után a dakotáknál a Beszélő levél után felolvasták a pontverseny állását: Repülő Nyíl [Hetey Laci] 75, Robi [Koch Feri] 73, Imre [Németh Imre] 71, Miska [Csurmann Mihály] 63, [Stumpf] Pista 53, [Bodlaki] Ákos 49. A kis Repülő [Hetey Laci] nagyon jól megy, neki az eddig elérhető 75 pont közül 75 pontja van. Dicséretben részesítették: Repülőt, Robit és Imrét. Mi Medvével [Derényi Laci], mivel vendégfőnökök vagyunk, nem lettünk pontozva, bár Holdsugár szerint mi is jó munkát végeztünk. Kértem Holdsugárt, hogy osszon be őrskére 4-től 6-ig egyedül, bár tegnap is voltam őrskéren.

1958. Mennydörgő hold (augusztus) 6., szerda

Reggeli után burgonyahámozás közben Pista bá' [Bindes Ferenc atya] Szent Pál második korintusi leveléről beszélt nekünk. Ezután tenyérabdáztunk. Ebéd után ½ óra csendespihenő. Mivel a tipit a fiúk felverték, így a dakota táborban nagyarányú átcsoportosításra került sor. Tőlem is elment Repülő Nyíl [Hetey Laci], aki mostantól Pistával alszik a „Kócsag” sátorban. [Bodlaki] Ákos egyedül alszik majd a katonai sátorlapokból felállított sátorban. A tipibe Puma, Medve, Miska, Imre és Robi került. A két főnök: Holdsugár és Snuki továbbra is a főnöki sátorban alszik.

Csendespihenő után fürödni mentek a fiúk. Én csak később indultam utánuk, mert még nem voltam kész a sátorrenddel. Amikor elkészültem és a fiúk után eredtem, futni akartam, de a melegben hamar ellankadtam. Lent a parton fürödtem egyet, majd Holdsugárral és két delavárral csónakázni mentünk. Ezután a csónakból kiugorva fürödtem egyet, majd kiúsztam a partra. Kissé megszáradva felmentem a faluba Holdsugár kerékpárján, s levelezőlapokat vettem.

Visszaérve a focizókat néztem, s közben találkoztam egy negyedikbe menő bányaiparistával, aki a Kis Medvéék [Derényi László] által oly sokat emlegetett Lebegő Gömbbel [?] volt egy sátorban. Mindkettőnek kerékpárja volt. A bányaiparista kerékpárjának kidurran az egyik kereke ezért a fiú kérte Gömb segítségét, de az fáradtságára hivatkozva kijelentette, hogy majd csak másnap csinálják meg, mert ő aznap fáradt.

⁴³ Tipi: kör alakú sátor.

Fürdés után a táborban összekötöttem a kellemest a hasznossal, a konyhán a tüzet raktam, s így melegedtem, mivel elég hűvös volt. Vacsorára teát ütemeztünk be, de kevés volt a tea, ezért a lábast levettük a tűzről, s csak a fazékban főztünk. Vacsora után megérkezett Szürke, aki egész nap távol volt a tábortól. Hogy miért? Sejtésem szerint a következő két nap adja meg a választ. A vacsorával kapcsolatban meg kell jegyezni egy, a tipi lakói számára kissé kellemetlen epizódot. Ugyanis elaludtak, s csak a repeta kiáltásra ébredt fel közülük valaki. Ugyanakkor [Bodlaki] Ákos is „böjtölt”, ő ugyanis a győri vasútállomás almafájáról szakított le egy gyümölcsöt, s ennek „öröme” nem vacsorázhatott.

Ma nem volt a programba tábortűz beiktatva, így azonnal pihenni térhettünk. Nálam még sokáig égett a gyertya, ugyanis a lehető legnagyobb rendet akartam csinálni. A Beszélő levélből megtudtuk, hogy kik lesznek az örök. Én kértem ugyan a hajnali őrseget, de nem lettem beosztva, mivel már kétszer voltam őr. A felolvasás után Szürke odajött hozzánk, és az öröket figyelmeztette, hogy a faluban zűr van, s fokozottabban figyeljenek. A tipi lakói az örök, s ezt újabb kiszúrásnak veszik, s egymás között dupla őrseget szerveztek.

1958. Mennydörgő hava (augusztus) 7., csütörtök. Portya

Reggel 4-kor riadószerű ébresztő. Pár pillanat alatt portyaöltözékben s a hátizsákban pokróccal, mosdófelszereléssel kellett a sátor előtt megjelenni. Ugyancsak néhány pillanat alatt sátorrendet kellett csinálni. A dakoták közül Puma marad otthon. Kenyértörés⁴⁴ reggeli szertartás után ½ 5-kor elindultunk. Amikor felfelé menet kitárulkozott előttünk Balaton csodálatos panorámája, „a tó fölött” elénekeltük Bölinek [Ambrus Zoltánnak] itt a táborban írt fiúdalát, amelyet egy nyugatafrikai gyermekdal dallamára írt: (1.) *Jöjj, testvér, énekelj, Hisz összetartozunk, A tó fölött s a hegytetőn Hadd szálljon víg dalunk!* (2.) *Izmunkban friss srő, Szemünkben fény ragyog, Kis lángjaink – mert zord az éj – Mind fénylő csillagok.* (3.) *Harctér a nagyvilág, Az élet: küzdelem; Velünk van, él, kit mind dicsér Parány s a végtelen.* (4.) *Testvér, az Ég velünk, Testvér, a Föld velünk; S ha két karunkban ily erő, Ki győzhet ellenünk?!* (Lásd: Ivasivka Mátyás: *Cserkészek daloskönyve*, 9. kiadás, 80. oldal.) Átmentünk a Csereze-hegyre toronyiránt. Ezen vezet keresztül a kék jelzés Bűdös-kútra. Itt a szivattyúmotort próbáltuk begyújtani, persze nem sikerült. 8 órakor érkeztünk Vállusra. Először a templomot néztük meg. Aztán leültünk enni.

Innen toronyiránt a Rezi-vár romjaihoz mentünk. ¾ 12-kor értünk fel a régi várhoz, mely a 427 m magas Meleg-hegy egyik kitűnően védhető szirtfokán épült. 1378 óta említik az oklevelek. Itt több mint egy óra pihenőt kaptunk. Igyekeztem minél több fényképet csinálni. Pihenő közben Szürke a *Talmudból* idézgetett, illetve a *Marseillaise-t* énekeltük, amelyet annak idején Verseghy Ferenc pálos atya fordított le magyarra, s ennek „jutalmaként” több évet tölthetett a kufsteini várbörtönben. ½ 2-kor ébresztés az alvók társaságának, mely különösen a tipi lakói számára kissé kellemetlen volt. Szürke – hogy emléket vigyünk Rezi várából – megtanította a *Már úgy látszott, sötét éjjel borult a házra* c. fiúdalát (lásd a Függelékben). Ezt néhányan már ismertük, úgyhogy elég hamar ment a tanulás. Ezenkívül elkezdtek tanulni a *J'ai perdu le ,do' de ma clarinette* kezdetű francia dalocskát, amelyet én már hallottam, de még nem tudtam. Az éneklés közben három férfi és két nő jött fel a várromhoz. Erre népdalokat és idegen nyelvű dalokat kezdtünk énekelni. Amikor az egyik kis hölgy közelebb jött, elővettük a „nagyágyút”: *Szeretném én látni azt a csizmadiát* (lásd a Függelékben). A kislány felénk fordulva hallgatta az éneket a csizmadiáról, de amikor a csizmakészítés „alapanyagá”-hoz értünk, szabályos hátraarcot csinált, és inkább a kilátást nézte a várfalról. De azért nem szaladt el, hanem úgy látszik kíváncsi volt az ének végére. A kedvéért természetesen ismét előadtuk ezt a leánycsúfoló nótát!

⁴⁴ Kenyértörés: szentmise.

Két órákor továbbindultunk. Még a csendespihenő előtt visszakértem a Balaton-térképemet a delavár főnöktől, hogy megnézzem, merről jöttünk, merre megyünk, és milyen község van alattunk stb. Közben elhívtak fényképezni. Amikor visszamentem, hogy a hátizsákomat árnyékba tegyem, már nem találtam ott a térképet. Csak később derült ki: Győző [?] azt hitte, hogy az a delavár főnöké, s így visszaadta neki. Persze én ezt nem tudtam. Amikor tehát elindultunk, még homályban volt térképem története. A menetelési sorrend ez volt: dakoták, sziúk és delavárok. Leálltam az úton, s mindenkit végigkérdeztem:

– Nem tudja-e, hogy hol van a térképem?

Végre a dakota főnöknél, Holdsugárnál megleltem, aki persze legelől ment. Egy patakig a kék jelzésen, majd egy újabb patakig a kék + jelzésen mentünk. Amikor visszafelé a Rezi-várról fényképet csináltam, sárga színszűrővel dolgoztam. Arra később is emlékeztem, hogy még megnéztem, elég szoros-e a színszűrő, vagyis nem esik-e le. Amikor a többiek után sietve, menet közben a filmet továbbbítottam, a fényképező gép lencsáját a föld felé fordítottam, mert a filmtovábbításakor a gép hátlapján a filmkocka számát kellett figyelmem. Valószínűleg akkor esett le a színszűrő. Természetesen hiába kerestem, nem találtam meg. De azért a Tátika előtt szintén csináltam képeket.

Bazsi községben „olaszoztunk” (vagyis zenei szakszavakat és egyéb halandzsaszavakat mondtunk egymásnak jó hangosan, olaszos, nagy karmozdulatokkal, az ott lakók bámulatára). Kb. 2 és ½ km-re Sümegtől du. ½ 6-kor Holdsugárt elütötte egy hátulról jövő motoros. Az ijedségen kívül sem a motorosnak, sem Holdsugárnak, sem pedig a motornak nem történt semmi baja. A „baleset” azért történhetett, mert a szél hátulról fűjt, s elvitte a dudaszót. Az ég közben erősen beborult, s az ingeket fel kellett vennünk, mert eléggé hűvös szél fűjt.

Most már baj nélkül elértük a sümegi iskolát, ahol elszállásoltuk magunkat. Szürke elment Snukival [Fülöp Gabival] vacsorához valót vásárolni. Vacsorára gyümölcsízt és túrót kaptunk a kenyérhez. A vacsora után a sziúk is átjöttek hozzánk, s Szürke zongorakisérete mellett fiúdalokat énekeltünk.

*1958. Mennydörgő hold (augusztus) 8., péntek,
a portya második napja*

Az összetolt padok az alváshoz kicsit keménynek bizonyultak. Az éjjel hatalmas eső esett. Szürke szerint „elfelejtették körülárkolni az iskolát, de azért nem áztunk bel!” Az ébresztés után az első teendőnk az volt, hogy a lehető legrendesebben felöltözve elmenjünk a Sümegi Boldogasszony templomába /Kenyértörésen [szentmisén] voltunk/. Az egykor ferences templom a vár után Sümeg legrégebbi épülete. Visszamenve az iskolába megreggeliztünk.

Reggeli után városnézésre indultunk. Megnéztük a sümegi plébániatemplomot, melyet Padányi Bíró Márton, veszprémi püspök építtetett 1756-59 között. Megnéztük a világhírű Anton Maulbertsch 1757-58-ban készült festményeit Krisztus életéről. Láttuk azt a festményét is, amelyért az angol British Museum egy új székesegyház felépítését ígérte a püspökségnek, de nem adták oda ennyiért sem! [Ez azonban csak egy lelkes lokálpatriótától származó „félre” tájékoztatás, mivel a British Museum a székesfehérvári Szeminárium kápolnájában levő Maulbertsch-freskót akarta megvásárolni.] Aztán megnéztük a sümegi várat, amely nagyon tetszett nekem. A várromokat most renoválják, turistaszállót akarnak a várban létesíteni. A várban majdnem egy egész tekercs filmet „ellőttem”. Bár az ég borús volt, mégis remélem, hogy sikerülni fognak a felvételek, mert kis blendével és hosszú idővel exponáltam. Még reggeli közben írtam néhány levelet, igyekeztem tudósítani az otthoniakat a portya érdekes részeiről.

Az iskola menzáján kaptunk 4,30-ért három fogásos ebédet: hamisgulyás, túrós tészta cukorral, s végül 3 db körte. Kis idő múlva hátizsákkal a hátunkon, elmentünk megnézni

a sümegi születésű, egykor oly népszerű költő, Kisfaludy Sándor szülőházát, amely múzeumnak van berendezve.

Tapolcáig énekeltünk a vonaton. Tapolcán először is a tavasbarlangot néztük meg. A barlangot 1902-ben egy kútásás alkalmával 26 m mélyen fedezték fel. A kúttulajdonos kőművesmester sokat fáradozott a barlang kiépítésén. Bár a barlanghoz 5 óra előtt 8 perccel érkeztünk, s a barlang ötkor zárt, Szürke protekciójának köszönhetően mégis megnézhattuk a barlangot. Amikor bementünk a barlangba, nyári zápor kezdeti esni, de mire kijöttünk, elállt.

*A balatongyöröki tábor résztvevői a portyán. 1. Bálint Gyula, 2. Ivasivka Mátyás, 3. Ambrus Zoltán, 4. Bindes Ferenc atya.
1958. augusztus 8.*

Megnéztük a tapolcai születésű Batsányi János (1763-1845) szülőházát is. (Batsányiról többek között érdemes megjegyezni, hogy ő volt az aki Ányos Pál pálos költő verseit kritikai kiadásban jelentette meg, s ezzel a magyar irodalomtörténetben a kritikai kiadások úttörője lett.) Majd hazatértünk a táborba.

1958. Mennydörgő hold (augusztus) 9., szombat

A portya után kissé nehéz volt felkelni. Reggeli után Pista bá' [Bindes Ferenc atya] Szent Pál efezusi leveléről tartott előadást. Már reggel háborgott a gyomrom, úgyhogy a fagyűjtésről és a játszásról „lemondtam”.

Tegnap a portyáról hazaérve a táborban találtuk Óvatos Bagolyt [Török Elemér bá't]. Az esti tábortűznél több anekdotát is elmondott. (Ő volt az, akiről Szürke még a táborba jövetelünkkel a vonaton mesélte a következő történetet, amely Bagolyt jól jellemzi: Annak idején, amikor ifjú cserkészként csapatával ő ment a bükki táborba, rábízták a sátorrudak szállítását. Minden egyes vasúti átszállásnál – minden cserkész csodálatától kísérvé – darabszámra megszámolta azokat. A harmadik átszállásnál már így biztatták:

– Elemér, ne számold, ha nincs meg, hát nincs meg!

Valahányszor ezt a történetet a cserkészeknek később elmesélték, az egész csapat együtt harsogta rá a csattanót:

– De megvolt mind!).

Reggeli mosdásunkkor Óvatos Bagoly már el is ment, úgyhogy avatására /mókás szertartásokkal táborunk tagjává való fogadására/ nem kerülhetett sor.

Ebéd után a fiúk fürödni mentek, én maradtam itthon. [Tegzes László] *Tábortűzi könyvéből* másoltam. [Ez 1934-ben jelent meg először, majd 1992-ben másodszor. Harmadik,

módosított kiadása: 1994-ben *Cserkészek tábortűzi könyve I., II.* címen, a Márton Áron Kiadónál, Cserkészvezetők kiskönyvtára 8. és 13. szám.] Azután naplót írtam. Estére vendégeket vártunk a tábortűzhöz, akik azonban egyelőre ismeretlen okok miatt távol maradtak. A tábortűznél egymás után peregték a jó számok Holdsugár és Snuki a *Színigazgatót* adta elő. A színigazgató az állást kereső színészt ki akarja próbálni, s ezért megkéri: „Mindent mondjon utánam!”

Függöny fel! /Egymás után mutatják, hogyan megy fel a függöny/.

Igazgató: Borul az ég!

Színész: De hiszen csillagos!

Igazgató: Porzik az országút.

Színész: De hiszen itt erdő van!

Igazgató: Jönnek a huszárok.

Színész: Egyet sem látok!

Igazgató: Dörög az ég.

Színész: Nem hallok semmit sem!

Igazgató: Lecsap! /Mutatja./

Színész: /Szó nélkül leüti a színigazgatót!/
 Ezután Imre és Miska száma következett: *A sorozáson*. A katonaoorvos vizsgálja a bakát.

A baka állandóan fecseg az ő egészségéről, hiszen ő atléta. Nyelv vizsgálatkor a nyelvét egészen kidugja. Ő olyan egészséges, mint a makk. Ezért fél a disznók közelébe menni, mert attól tart, hogy a disznók megeszik. Az orvos szerint a bakát nem lehet kiküldeni a frontra, mert három év múlva tökéletes hülye lesz. A következő baka rokkant, beteges külsejű, és a vizsgálatkor pont az ellenkezőképpen viselkedik, mint az előbbi. Az orvos döntése a poén: „Ez megfelel, mehet a frontra!”

Böli [Ambrus Zoltán] és Lándzsa [Hegedűs János] a *Részegek emberek c.* jelenetet adták elő.

A történet a *Darumadár fenn az égen c.* énekkel indul, amelyet részegek módjára adnak elő. Tántorogva egymásnak mennek.

– Ej, de szűk ez az utca!

– Ja, te vagy az, barátom? /Örülnek egymásnak!/
 Egyik: – Tudod, múltkor elvittem az unokahúgomat, s meg akartam neki mutatni a pesti éjszakát. Betértünk az egyik kocsmába egy kupica pálinkára, s 15 kupica lett belőle, mert a húgom nem akarta meginni, hiába rendelttem neki. Amikor ilyen józan állapotban hazaérkeztem, megkértem Julcsát, a feleségemet, hogy adja ki a kapukulcsot. /A másik kendőt köt a fejére, s átváltozik Julcsává./

– Bolond vagyok kiadni a kulcsot egy ilyen részegnek, mint te vagy, ne merj a házamba lépni stb. stb.

– Múltkor a villamoson lehánytam egy tagot, s ő azt mondta, hogy disznó vagyok. Kikértem magamnak s felkiáltottam: Nézzen magára, s akkor látja, hogy ki a disznó! stb.

Végül is a legnagyobb sikert *A csodaköszörűs* aratta, melyet Szürke és Böli adtak elő. Böli volt a köszörűs lova, hátára egy vödör, oldalára két fedő volt kötve. Szürke ráültette a lovát a vederre, kezébe adta a fedőket, a lábát eligazította pedálnak, szájába pedig vizet kapott. Egy spárta képezte a hajtósíjait. A csattanó: a ló leönti a köszörűst.

Beszélő levél után – mivel már úgyszólván köztudomású volt – bejelentették a gyermeknapot. A konyhára segítőttestvérnek Medvével [Derényi Lacival] és [Németh] Imrével együtt jelentkeztem.

1958. Mennydörgő hold (augusztus) 10., vasárnap. Gyereknap

Mi, dakoták nagyfőnöknek [Németh] Imrét, hadifőnöknek Robit [Koch Ferit] választottuk meg. Mint segítőttestvér, már 6-kor keltem. Mosogatás után a tábor feletti tetőről fényképeztem. Kenyértörés után a gyermeknap-i főnökök megkapták a hatalmat. A szüük Ugró Mókust választották meg nagyfőnöknek, Napfényt pedig hadifőnöknek. Első programpont: szabadidő 1 órán át. (Ennek bejelentése azért volt jó, mert a táborozók érezkelhették, hogy most nem a program nélküli unatkozás ideje van, hanem szabadon

felhasználható egy óráról. Ez saját aktivitásuk fejlesztését is szolgálta.) Én ezt az órát nem tudtam kihasználni, mert a konyhán a mákostészta főzéséhez sok segítség kellett. Ebéd után pedig este ½ 8-ig adtak szabadidőt a főnökök, s kimondották, hogy aki ½ 8 után jön vissza a táborba, ellipszist kap. (Ez lett a „simázás” nevű törzsi fegyelmezőeszköznek az új beceneve!) Most már én is lötyöghettem egy kicsit (laza, egyénileg választott programmal), majd harisnyát mentem mosni. Visszaérve láttam, hogy a három „fő” Szürke Farkas, Pál atya és Botond [a Triumvirátus] a játéktéren sétálgatnak és beszélgetnek. Arra gondoltam, hogy ezek most a Magyar törzsről is beszélgetnek. S tényleg! Amikor a „B” sátorba mentem, hogy megint a *Tábortűzi könyvből* másoljak, magukhoz hívtak, s Szürke kb. ezt mondta: „Töhinek más megbízatása lesz, a Magyar törzset nem tudja vezetni. Rád vár a feladat, hogy helyettesítsd őt. Te leszel a Magyar törzs nagyfőnöke, kapsz egy új hadifőnököt, Nyék [Boda Géza] bátyját, Özsébet [Boda Andrist], s egy vagy két új tagot. A Magyar törzs most így néz ki: Nyék, Zádor, Huba, Ond, Koppány, Alpár, Lehel és a két főnök [Boda Géza, Hubai József, Harsányi László, Harsányi József, Siptár Imre, Horváth János, Jászkuti László]. A tábortűzet a gyereknapi főnökök vezették.

1958. Mennydörgő hold (augusztus) 11., hétfő. Portya

Az ébresztő ½ 7-kor volt, ugyanis portyára indultunk. Vízibusszal mentünk Szigligetre, itt a sziúk és a delavárok kiszálltak, mi meg továbbmentünk Badacsonyig. Reggelizés után megvásároltuk az ebédre valót is. A hátizsákot a Népboltban (élelmiszerboltban) hagytuk, s felmentünk a Kisfaludy-házhoz, majd a kilátóhoz. Közben lengyel mérnökökkel találkoztunk. Az ismeretség úgy kezdődött, hogy Miska meglátta hogy az egyik lengyel övcsatján indiánfej van, s mivel megtetszett neki, el akarta kérni. Pál atya segítségével német nyelven megértettük egymást. Felírták egymás címét, s felkísértük őket a kilátóba. Lengyelországban 1956 októbere óta nincs úttörőmozgalom, csak cserkészek vannak, és ez nem kötelező. Szívélyes kézfogások után a Kisfaludy-háznál elbúcsúztunk tőlük.

½ 3-ra értünk le a strandfürdőhöz. 3-kor Robi [Koch Feri] elhozta a hátizsákot a Népboltból. Közben vettünk egy labdát is, mert nem volt mivel játszani. Késő délután megjöttek a sziúk, majd a delavárok is. Visszafelé szintén vízibusszal mentünk. Este nem tartottunk tábortűzet.

1958. Mennydörgő hold (augusztus) 12., kedd

Reggeli után fagyűjtés következett. Ebben nem vettem részt, mert ma; a Kenyértörés alatt erősen háborgott a gyomrom. Ezt egy kis megfázásnak és a badacsonyi víznek tulajdonítottam.

Fagyűjtés után a sziú-dakota tenyérlabda bajnoki meccset 5:2 arányban mi, dakoták nyertük meg. Majd a „B” sátor lakóit 7:4 arányban megvertük. Tehát a tenyérlabdában simán megnyertük a bajnokságot.

Ebéd után fürödni mentek a fiúk, én torokfájás miatt a táborban maradtam, s a *Tábortűzi könyvből* másolgattam.

¼ 7-kor jöttek vissza a fiúk. Szürke előbb érkezett [Bodlaki] Ákos kerékpárján, s hozta Édesapám utazótáskáját. Odaadta nekem, de nem fűzött hozzá semmi különösebbet. Én azt hittem, hogy Anyuka ebben küldte el András bátyámnak a cipőt és a hosszúnadrágot, amit kért, s bevitettem a tipibe. Azt vártam, hogy Édesanya levelet is mellékel a csomaghoz. Amikor a táska egyik felét kinyitottam, Édesapa Szmena típusú fényképezőgépe kandikált rám. No, mondtam, ez nagy könnyelműség volt Édesanyától! Még nagyobb volt a megrökönyödésem, amikor a táska másik felében Édesapa igazolványait s a zsebsakk-készletét megláttam. Először azt hittem, hogy itt „végzetes” tévedés történt, de akkor észrevettem, hogy nincs a táskán címkés. Arra következtettem tehát, hogy Édesapa itt van, s Szürke előre hozta a táskáját. Amikor ezt megjegyeztem Szürkének, tréfásan azt mondta:

– Nem is hittem, hogy te ilyen okos vagy!

És tényleg, nemsokára megérkezett Édesapánk, és bátyámmal, Andrissal együtt örültünk neki.

Vacsora előtt Szürke a *Hajnal támad* című új fiúdalt kezdte tanítani, amelynek szövegét Pista bá' (Bindes Ferenc atya) írta [régi francia dallamra (lásd Ivasivka Mátyás: *Cserkészek daloskönyve*. 9. kiadás, 83. oldal). Később a „Krisztusibb ember, magyarabb magyar” célkitűzés második feléről beszélt.

Este külön tábortűzet, illetve mivel az eső egyszer esett, egyszer nem, külön táborgyertyát [mai kifejezéssel: gyertyafénytüzet] tartottunk. Mi a tipiben voltunk Szürkével. Néhány ének után beszámoló következett a tábori, egyéni célkitűzéseinkről. A fiúk általában azt állapították meg, hogy ez a tábor nem sikerült olyan jól, mint a tavalyi. Én ezt nem vettem annyira észre, s ezt meg is mondtam a fiúknak. Holdsugár és Szürke szerint ez elsősorban a tábor más jellegéből adódott. Ezt a tábort ugyanis nem lehetett olyan rejtett módon, az emberektől távol leélni, mint a tavalyit. A portyákkal mind meg voltunk elégedve, sok új ismeretre tettünk szert. Aztán Szürke utalt arra, hogy a törzsek ilyenfajta különválasztása nem hozta meg a várt eredményt. Azt is megjegyezte, hogy az idei tábor erőpróbája a jövő évi mozgótábornak.

1958. Mennydörgő hold (augusztus) 13., szerda

Kenyértörés után, krumplihámozás közben Botond [Arató Laci bá] a „lélek”-ről tartott előadást.

Délelőtt a sziúkkal játszottuk le a bajnoki futballmérkőzést. A sziúk az első félidőben már 2:0 arányban vezettek, annak ellenére, hogy általában mi támadtunk. A második félidőben, 4 perccel a befejezés előtt kiegyenlítettünk, s így 2:2-re alakult az eredmény. Aztán itt vesztítettük el a mérkőzést. Ugyanis voltak, akik védekezni, voltak, akik támadni akartak. A sziúk harmadik gólja Puma [Aczél András] nagy védelmi hibájából esett. Még ezután is harcoltunk a kiegyenlítésért, de egy sziú támadás végén egy lehetetlen szögből lőtt labdát Böli [Ambrus Zoltán] mesterien fejtelt a kapuba. A végeredmény így 4:2 lett a sziúk javára.

Mint a tenyérlabdában, úgy most a futballban is a „B” sátor kihívta a győztes csapatot, a delavárokat. A „B” sátor hét játékosa között Édesapa is ott volt, mert ő is a „B”-ben aludt. Szürke nem játszott. Pista bá' a delavárokkal egyre-másra szőtte a támadásokat. Én csak az első gólt láttam, amelyet Édesapa beadásából Pista bá' [Bindes Feri atya] védhetetlenül lőtt a kapuba. A végeredmény 11:4 a delavárok javára. A meccs alatt Édesapa „szerencsésen” összetörte a szemüvegét.

Délután kitört „a szabadságharc Ciprus szigetéért” (számháborúban az akkori aktuális politikai krízist imitálva). A görögök (mi, dakoták) Bálinthosz érsek (Holdsugár [Bálint Gyula]) vezetése alatt, a törökök (sziúk) pedig „Bübü” nagypasa (Böli [Ambrus Zoli]) vezetésével harcoltak a szigetért. A törökökhöz csatlakozott Pista bá' „Ópasasága”, valamint a megoszlott delavárok közül egy harcos. A görögökhöz pedig 3 delavár csatlakozott: Csuri [?], Dugó [?] és Pista [?].

Nagy küzdelem folyt a zászlókért. „Hammarskjöld, ENSZ-főtitkár” (Botond [Arató Laci bá]) állandóan a csatatéren volt, ellenőrizni a harc tisztaságát. Először a törökök megszerezték a kék zászlónkat, de mi ugyanakkor a törökök piros zászlóját ragadtuk el. Aztán fordult a hadiszerencse, újra helyet cseréltek a zászlók, és mindegyik fél a saját zászlóját védte. Mivel nemsokára hatalmas ordítás hallatszott, és az „ENSZ-főtitkár”-t hívták, ő a további „vérontás elkerülésére” azonnal kimondta a fegyverszünetet.

A tábortűznél még az énekek alatt csináltam egy felvételt. Hogy hogyan sikerült, majd meglátjuk, mindenesetre Böli erősen bemozdult. A fényképezés után a három főnök beszélt a törzsek közös, tábori céljainak megvalósításáról. Ezután a főnökök és a különböző bá'-k /köztük Édesapa is/ előadták *A tört.*

Sorban egymás mellett álltak, s kézzől kézre adták a konyhakést, amelyet a helyszínen találtak. Kellő borzadályal egyenként kérdezték egymástól:

– Mi ez? – Tör!

– Milyen ez a tör? – Véres!

– Kinek a vére? – Elemér bá'-é!

Kis nótázás után a tábortüzet befejezve a táborzászlóhoz mentünk. Szerartás [esti ima és zászlólevonás] után az utolsó éjszakára az önként jelentkezőket írtam fel egyórás őrökre. $\frac{1}{2}$ 11-től $\frac{1}{2}$ 12-ig Szürkével együtt iratkoztam fel, mert beszélgetni valóm volt vele. Először is húgom „számtan” ügyét tárgyaltuk meg, majd a „Sátán”-nak nevezeti fiúra terelődött a szó. Szürkét nem az bántotta, hogy többen is kaptak tőle levelet ide a táborba, hanem az, hogy a címünket egyáltalán megadták neki. Aztán megkérdeztem Szürkét, hogy csináljak-e idén már téli tábort a Magyar törzzsel, de ő azt mondta, hogy még ne, ugyanis a fiatal vezetők szeretnek minden jó programot bedobni, és ezáltal „lelőni” Egyébként is kicsik még hozzá a fiúk.

1958. Mennydörgő hold (augusztus) 14., csütörtök

Ébresztő $\frac{1}{2}$ 7-kor volt. Reggeli Kenyértörés alatt Édesapa eltávozott a táborból. Hiába kértem, hogy „beszélgesse” Pál atyával, mindig csak nemmel válaszolt.

Reggeli után már lehetett kezdeni csomagolni. Az én hátizsákom egyelőre „foglalt” volt, ugyanis Napsugár [?] ebben hozta fel a faluból a kenyeret, s így csak a pokrócomra csomagoltam. A magánsátrakat előbb, utánuk a közös, illetve a „B” sátrakat bontottuk le. A csomagok szállításához a szekeret 2 órára kértük, de már $\frac{1}{2}$ 2-kor megérkezett.

A konyhán talált üres lekváros üvegeket senki sem akarta hazavinni, s Szürke úgy döntött, hogy valaki az üvegeket elmosva elviheti a boltba, és eladhatja. Az üvegmosásra elsőnek jelentkeztem, de Szürke azt mondta, hogy majd [Bodlaki] Ákossal együtt mossam el, mert ő velem együtt jelentkezett.

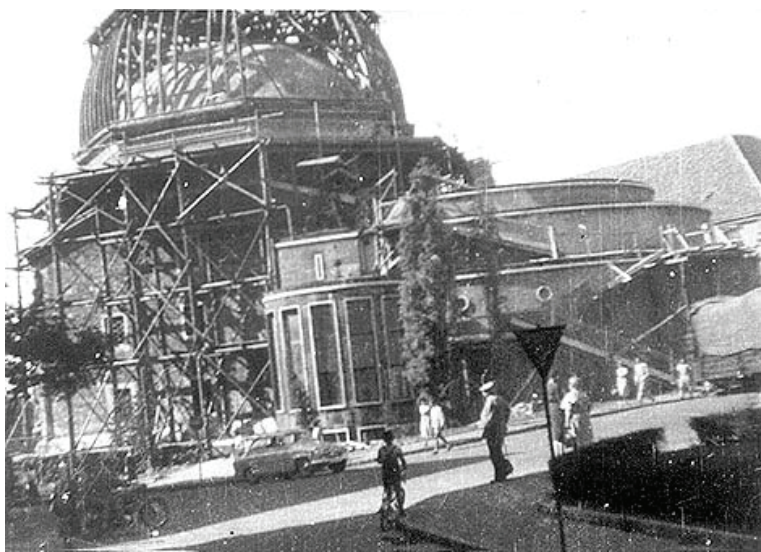
Ebéd után utoljára lementünk a Balatonhoz. A közös strandra mentünk, itt csak a kabinért kellett fizetni. Én ezt sem fizettem, mert a strand gyepére tettem le ruháimat néhány fiúval együtt. A víz nagyon kellemes volt, s az úszás is jól ment, szinte kiemelkedtem a vízből. Egyszerűen élveztem a Balatont. Fürdés után fejeztünk egyet, majd felöltöztem, s elvittem az üvegeket a boltba. Három darabot visszavettek, ezért adtak 7,50-et, s ezt oda is adtam Ákosnak, aki Bandival [?] együtt igyekezett Zala megyébe. A másik három befőttes üveget próbáltam a falusiaknak eladni, de mindegyik éppen aznap kapott vagy vett. Végre egy helyen 7,50 helyett 3 Ft-ért adtam el. Visszamenve az állomásra, kaptam egy csokoládét, amelyet még a tenyérlabdameccsen nyertünk.

Nemsokára beállt a vonat, s elindultunk Balatongyörökről hazafelé. Keszthelyen várni kellett a csatlakozásra, s az időt a Balaton Múzeum átfutásával /mert csak ennyire telt az időből/ töltöttük. Keszthelytől Fonyódig szintén párnázott üléses kocsiban utaztunk, Fonyódtól Pécsig azonban fapadoson. Az út eléggé unalmas volt, különösen amikor már besötétedett. Fonyódon találkoztunk Pista [?] édesapjával, aki éppen kiszálláson volt. Kaposvárig együtt utaztunk és beszélgettünk. A vonat csak Kaposváron, Szigetváron és Szentlőrincen állt meg. Pécsre 0 óra 10-kor érkeztünk meg. A kijáratnál a „Sátán”-nak nevezett fiú várt ránk. Hogy honnan tudta meg érkezésünk időpontját, nem tudom. Ki mondta meg neki ezt is? (így ugyanis mindnyájunkat látott, akik a táborban voltunk!) Mindenesetre nagyon dühös lettem, pláne amikor köszönt is nekem.

Éjjel egy órára érkeztünk haza. Pécsre elhoztam Pistát [?], a delavárok tábori főnökét, aki különben a törzset is képviselte. Kiadós vacsora után végre lefeküdtünk. Az ebédlő is és a gyerekzsoba is ki volt adva nyaralóknak, úgyhogy Andris bátyám Édesapánk ágyában, Pista és én a földön aludtunk.

*1958. Mennydörgő hold (augusztus) 15. péntek,
Nagyboldogasszony ünnepe*

Reggel $\frac{3}{4}$ 8-ra kértem Édesanyától az ébresztőt. Hamar felöltöztünk, majd elindultunk a városba körülnézni. Pistának először is a Széchenyi teret mutattam meg, ahol megnéztük az Irgalmasok templomát. Aztán a Séta-téren az egyik padon a Pécsi Kalauz leírását olvastuk el a Székesegyházról. A 9 órai mise végén bementünk a templomba. Szerencsénkre a sekrestyés kinyitotta az altemplomot, s a különböző mellékkápolnákat is, így azokat is meglátogathattuk. Ezután a $\frac{1}{2}$ 11-es szentmisére mentünk a Belvárosi templomba, ahol megáldoztunk. A templom újjáépítésén sokat dolgoztak, amíg a táborban voltunk. Leszedték a vörösréz lemezeket a kupoláról, s most csak a csupasz gerendák látszottak.

*A Pécs-Belvárosi templom barokk kupoláját a restaurálás alkalmával lebontották.
Így az eredeti török dzsámi kupolája vált ismét látliatóvá.
1958. augusztus 15.*

Aztán a Janus Pannonius Múzeumban jegyet vettünk, mely az összes pécsi múzeumba szólt. Először bementünk a Székesegyház történetét magában foglaló múzeumot megnézni. Ez nagyon szép. Bár már láttam, most megint egy csomó újat tanultam. A múzeumőr magyarázata után kialakult bennem az az elhatározás, hogy a Dómról szóló könyvet is megveszem, mert abban nagyon sok értékes adat és mozzanat van leírva. Azután megnéztük a Zsolnay-kerámiakiállítást. Itt még én sem voltam, s ez nekem is nagyon tetszett. Majd újra a Széchenyi téri Janus Pannonius Múzeumba mentünk, ahol most már körül is néztünk. Mindezek után villamoson lementünk a nagyállomásra, s megnéztük a menetrendet. Most legalább én is megtanultam, hogyan kell kikeresni a vonat indulási időpontját. Visszafelé gyalog jöttünk, mert nem volt érdemes várni a pécsi villamosra (oly lassan és ritkán járt!). Kiadós ebéd után Pista fiúdalokat kezdett másolni, amiben én segítettem őt. 5 órakor meguzsonnáztunk, majd elindultunk a Misinára. Megmutattam a Pálos templomot, amely a maga egyszerűségében és modernségében nekem is mindig tetszik. Fölfelé menet beszéltem a különböző vezetői feladatokról, fogásokról. Erősen kimelegedtünk, mire felértünk, s egy kis pihenés után felmentünk a Kis József kilátóba. Visszafelé Dömörkapunak jöttünk. Otthon Andris azzal várt, hogy Öcsike [Íjjász István] pár napra kölcsönkérte a sátorlapokat, s hogy Szürke holnap az 5.40-es pesti vonattal utazik. Ez készítette Pistát is arra, hogy korán keljen, s

Szürkével utazzon Pestig. Este még leírtunk pár fiúdalt, majd kicseréltük egymás címét, s nyugovóra tértünk. (A nyár végén Özséb [Forizs Sándor] szülei miatt kimaradt a törzsből.)

1958. augusztus 16., szombat

Reggel arra ébredtem, hogy Pista már nincs mellettem. Nemsokára hallottam, hogy nyílik a kapu. Pista nem akart olyan korán felébreszteni, így már csak az ablakon át kitekintve tudtunk elbúcsúzni egymástól.

1958. augusztus 17., vasárnap

Délután az *Ösvényből*, a dakoták újságjából másoltam cikkeket (l. 78–80. oldal).

6

1958. augusztus 19., kedd

Tegnap korán reggel autóbusszal kimentem Béke-aknára dolgozni, Szerettem volna lemenni a bányába, de még túl fiatal vagyok a föld alatti munkára, s így a felszínen, a törőbe osztottak be. Kifürdés után felmentem István-aknára, ahol a júliusi termelési gyakorlatra kapott pénzt vettem fel. A fapótlékkal együtt 564,54 Ft-ot kaptam.

Tegnap délután nagyot aludtam, ma is akartam, s bár ma kimerítőbb munkát végeztem, mégsem tudtam aludni. Kiültem a kertbe, s a nyugágyban a Zászlónkból az *Attila sírja c.* regényt olvastam. Öt óra után pár perccel felbiciklizett hozzám Eszes Hód [Stumpf István], és mondta, hogy jöjjenek tanácsra. Elfelejtett tegnap szólni. Gyorsan felöltöztem, s kerékpáron lerohantam Imréhez.

Itt a fiúkat nagy vitatkozásban találtam, a „Sátán” nevű fiúról beszélgettek. Ahogy szavaikból kihámoztam, ennek a fiúnak az a rögeszméje, hogy az egyetemen ateistává teszik az addig vallásos fiúkat. [Ez a szövege a bizalom megnyerését célozhatta.] Ezért akar beleavatkozni az életünkbe. Eddig Imrére, Miskára, Lándzsára és Snukira vetette ki a hálóját. (Részben igaza volt, hiszen nyilván tapasztalatból ismerte az ateista ideológia nyomását. Másrészt mégsem volt igaza, hiszen ő maga sem lett istentelen! A baj inkább az illetéktelensége volt, amellyel a Dakota törzs életébe oly erősen beavatkozott! [Kérdés, hogy ki állt mögötte?])

A balatongyöröki tábor pontozásának végeredménye: 1. Repülő Nyíl [Hetey Laci] 225 (Egy szép könyvet kapott!). 2. [Németh] Imre (Hangos Tigris) 205. 3. [Stumpf] Pista (Eszes Hód) 185. 4. [Koch Ferenc] Robi (Elefántcsont) 180. 5. [Csurmann] Miska (Erős Hiúz) 155. 6. [Bodlaki] Ákos (Fehér Súlyom) 127.

1958. augusztus 28., csütörtök

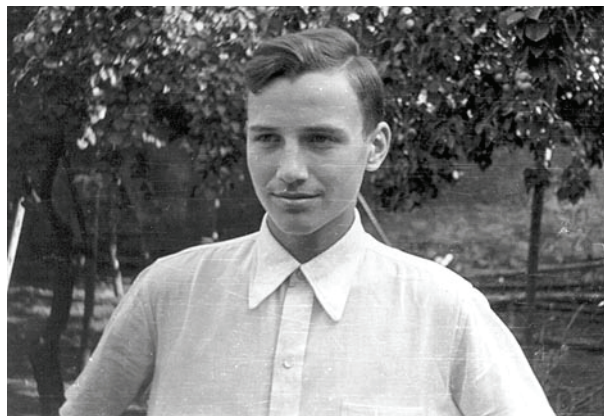
Pár nap múlva elkezdődik a tanév, és elkezdődik a Magyar törzs második éve. Ma délután ½ 5-re mentem le Szürkéhez. Mindjárt rátért a tárgyra: Töhi átadta nekem a teljes hatalmat a Magyar törzs vezetésére. Ujjongani szeretnék! Új feladatok, új harcok! De lesz-e elég erőm? Most harangoznak 8 órára. Eliminádkozom az Úrangyalát.

Egy éve vagyok hadifőnök, helyesebben egy évig voltam /nagy.../ /már másodszor téveszttem el az írást/ hadifőnök. Ma átvettem a Magyar törzs vezetését. Sokat imádkoztam azért, hogy jó nagyfőnök lehessenek! Vajon meg tudom-e oldani az előttem álló feladatokat? 1957-ben a Halász-pataki táborban kértem ilyen feladatokat, azonban kértem erőt a küzdéshez is. Felelősség vezetni a fiúkat, de szép feladat!

A balatongyöröki tábor óta alig tudok betelni ezzel a gondolattal: nagyfőnök vagyok, lelkeket alakítok, példát kell adnom. (Sok ihletet adott a Márton Lajos által rajzolt kép, amelyet a *Magyar Cserkész*ből fotóztam ki. *Cserkészpap* vagyok volt a címe. Reverendás papot ábrázolt, amint egy cserkészfiatallal együtt lendül az ég felé!)

*Cserkészpap vagyok
(Márton Lajos rajza a Magyar Cserkészben)*

*Zsongor [Aczél László],
a Magyar törzs új vezetője.
1958. augusztus 28.*

A Magyar törzs az 1958/59-es tanévben

1958. augusztus 29., péntek

Szürke után [Bolváry] Pál atyával is felvettem a kapcsolatot. Ma délelőtt mentem ki hozzá a Piuszba. Néhány kérdésben kértem tőle választ. Pál atyánál találkoztam Botonddal [Arató Laci bával] is. Ő vállalta a szerepet, hogy összeismertet hadifőnökömmel [Boda Andrással]. Ő $\frac{1}{4}$ 3-ra, én $\frac{1}{4}$ 4-re mentem fel hozzá. Özséb néven fog szerepelni. Kölcsönös bemutatkozás után elvittem hadifőnökömet egy kicsit beszélgetni. Felmentünk a Mecsek-kapun keresztül az Üdülőig, s innen a Tettyén keresztül haza. Közben meséltem a Törzsről, a fiúkról, a „tüzeset”-ről stb.

1958. augusztus 30., szombat

Délelőtt felugrottam a „kis” Özsébhez [Forizs Sándor]. Édesanyja volt csak otthon, tehát vele beszélgettem. Fia „természetesen” nem tanult „számán”-t (hittant) a nyáron, s most nem tud levezgázni.

1958. szeptember 2., kedd

Nagy nap ez a nap. Soká vártam rá. Tavaly ilyenkor mint hadifőnököt vettem részt a Magyar törzs tanácsán. Akkor engem mutattak be. Most a törzs második évének nyitó tanácsán már nagyfőnökként vagyok jelen. Az ex-főnök [Töhi] is eljött búcsúzkodni. Az új hadifőnököt [Özsébet] most mutatjuk be. Botond is eljött a tanácsra, az ő feladata: „Ünnepi harangozás”; Töhi búcsúztatása és Özséb [Boda Andris] hadifőnök bemutatása. A tanács Ondéknál [Harsányi Jóskánál] volt, $\frac{1}{2}$ 5-kor kezdtük. Négy órára lementem Özsébhez, hogy majd együtt menjünk le a tanácsra. Itt sült ki, hogy öccsét, Nyéket [Boda Gézát] a szülők nem engedik velünk jönni. Ahogyan a konyhában édesanyjával beszélgettem, kiderült, hogy féltik őt. Sejtésem szerint valamit meghallhattak.

Ugyanis a dakoták a tábor óta rendkívül sokat fecsegnek. Fecsegéseit a törzs életéről mind Sátánnál (rettenetes, de ezt a fiút így hívtuk egymás között!) kötnek ki. Egyik napon lent voltam Szürkénél, s azt mondta hogy szinte kétségbe van esve a dakoták fecsegő magatartása miatt. S akkor „mint barát a barátnak” megjegyezte:

– A Dakota törzs feloszlott. – Nem tudtam szóhoz jutni. Megkérdeztem:

– Mikor? – Erre ő megmagyarázta, hogy Holdsugár nem hívott össze egy tanácsot, amelyen kimondta: „Na, fiúk, most feloszlunk!”, hanem a törzs egyszerűen nem kezd meg a hetedik évet. Erre én is megjegyeztem:

– Már hallottam, hogy a Dakota törzs fel fog oszlani! – Mindjárt megkérdezte:

– Kitől?

– Először Kis Medvétől [Derényi Laci], majd augusztus 31-én, vasárnap délelőtt $\frac{1}{2}$ 12-kor Snukitól [a dakoták hadifőnökétől], amikor a Belvárosi templomba mentünk misére – válaszoltam.

Erre ő keserűen mondta, hogy éppen Snuki az, akiben nagyon bízott s most rettenetesen csalódott. Éppen így, ilyen bizalmasan beszélt vele is, mint velem, s nemsokára idegenektől hallotta vissza, hogy mit beszéltek ők. Ekkor elhatároztam, hogy Szürke Farkas belém vetett bizalmi nem fogom megingatni. Remélem, ez sikerülni is fog.

Tehát az évnyitó tanácsn Nyék [Boda Géza] már nem lehetett ott. Amikor leértünk Ondékhoz [Harsányi Józsika], még csak a házigazdák voltak otthon. Átmentem Lehelhez [Jászkuti Lászlóhoz], ő eddig azért nem jött, mert az iskolában kibicsaklott a lába. Lassan átsántikált ő is, majd 5 óra felé megjött Koppány [Siptár Imre] és Zádor [Hubai Jóska] is. A tanács programját már nagyjából leírtam. A tanács végén bejött Álmos bá' [Harsányi István] is, aki a „számán”-t fogja tanítani a fiúknak ezentúl, s mindjárt megbeszélte velük a „számánóra” időpontját.

1958. szeptember 7., vasárnap

Geológiatanárunkkal, Koch Laci bácsival és a bányaiipari technikumi társaimmal Orfüre mentünk, barlangi víznyelőket kiásni. Már a harmadikat hagyjuk abba. A negyediket, amelyet ma kezdtünk meg, én fedeztem fel a Vízfő-forrás felett. Kíváncsi vagyok, lesz-e valami eredmény! (Ez a víznyelő, vagyis a barlangba a felszínről az esővizet bevezető járat végül is *Jó szerencsét-lyuk* néven bekerült a geológiai szakirodalomba is. Sajnos, kb. 50 m-es függőleges ereszkedés után a járat beszűkült, s ezen az úton sem tudtunk bejutni a Vízfő-forrás barlangjába!)

1955. szeptember 8., hétfő, Kisboldogasszony napja

Fent voltam Botondnál [Arató Laci bánál], ahol kiskáptalant tartottunk (a pálos hivatásra készülődő középiskolás fiúkkal, a juvenistákkal⁴⁵).

1950. szeptember 11., csütörtök

Tegnap fent voltam Özséb [Boda András] hadifőnöknél, s megbeszéltük a vasárnapi programot. Kétféle változatot csináltunk, mert szerdán egész nap esett az eső.

Ma a „kis” Özsébhez [Forizs Sándor] mentem fel. A „számтан” ügyét igyekeztem dűlőre vinni. Még egy megoldást megpróbálok. Két hetenként felugrok hozzá, s kikérdezem a feladott anyagból. Nem hiszem, hogy levizsgázik, mert látszik rajta, hogy „unja a banánt”; míg magyarázok, ő az óráján számolja a másodperceket, nem figyel a magyarázatra, úgyhogy én lemondtam róla.

1958. szeptember 22., péntek

Este leugrottam Hubához [Harsanyi Lászlóhoz], hogy szóljak a programról. Az Ágoston téren találkoztam [Németh] Imrével. András bátyámnak megígértem, hogy ha találkozom Imrével, elkérem tőle a tábori képeit. Elmentünk tehát a lakására, itt aztán a kantavári cserkészésen készült negatívjait is odaadta, hogy másoljak róla. Ezen volt ő Miskával [Csurmann Mihály] együtt először kirándulni velünk, dakotákkal.

Azóta, haj, de elment az idő! A csoda tudja, eddig nem akartam tudomásul venni, de talán volt bennem egy kis fenntartás – ha lehet annak nevezni – [Németh] Imrével szemben. [Csurmann] Miskával jobban ki tudtunk jönni. A jó Ég tudja, de talán Imre hozta a bajt a dakotákra. Ő ismerte a „Sátán”-nak nevezett fiút...

Aztán ő is végigjött velem a Sörház úton [ma: Majorossy Imre u.]. Közben természetesen beszélt. Egyszer csak nekem szegezte a kérdést:

– Most te göré vagy ott, ahová kerültél, miután Töhi elment?

Jó, hogy közben átmentünk a villamos síneken, így volt egy kis gondolkozásnyi időm. S ekkor magam előtt láttam Szürkét, amint azt mondta: „A te törzsöd az a törzs, amelyről nem tudnak! Még a tüzesetet is nagyon kevesen mondták vissza!” Ezért letagadtam a törzset! Azt mondtam neki, hogy megszűntünk létezni (tudniillik az ő számára!). Később Szürke megmagyarázta nekem Imre értesüléseit. Ő még kint a táborban bizalommal beszélt rólunk Snukinak [Fülöp Gábornak], s talán ő fecsegett Imrének.

1958. október 5., vasárnap

A lórési vadászháznál nagy tenyér labdameccset játszottunk.

1958. október 18-án, szombaton

tanács volt.

1958. október 23., csütörtök

Két éve: [1956] Reménysugár, hej, de elhalványultál! Megy az idő, rohan. Meghalt XII. Piusz pápánk (október 9-én) és (Kovács Ferenc) Imre (pálos) atya. [A Pálos Rendben a vértanúk között tartjuk számon. Ő Bolváry Pál atyával és Botonddal már 1954-től kapcsolatban volt. Amikor Máthé Tibor Péter (1989-2002 között a Pálos Rend tartományfőnöke) az 1954/55-ös tanévre a győri Szemináriumba került, az ő segítségével készült a pálos hivatásra. Újmiséjén, 1956. június 24-én, Zalaegerszegen, a ferences

⁴⁵ *Pálos juvenista*: a jelöltség előtti időszakban annak a középiskolás fiúnak az elnevezése, aki már elhatározta, hogy majd jelentkezni fog a Pálos Rendbe. (Lásd még: *juvenátus*).

templomban Pál atya volt a kézvezetője. Ezt követően Imre atya Gencsapátiba került káplánnak. Tőle származtak az *őszinte beszélgetés* szamizdat füzetek is, amelyeket Pál atya hozzánk is eljuttatott. A serdülő lányok problémáiról és a nagylányokkal a házasságról témájú összeállításokat Erzsébet húgával együtt gépelte; a fiúké pedig dr. Seregély Istvánnak, akkor gyöngyösfalui káplánnak (az ezredforduló évtizedében egri érseknek és a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnökének) segítségével készült. A füzetet később Botondék is sokszorosították és képekkel is ellátták. Seregély atyát Imre atyánk többször helyettesítette a lelkipásztori munkában. (Kapiller Ferenc: *Szeretetből szenvedni. Kováts Ferenc gencsapáti káplán életáldozata*, Vasi Szemle, 2000. LIV. évfolyam 2. sz. 219-233. o., 3. szám 369-385. o. és 4. sz. 508-522. o.) Imre atya az ávósoktól kapott verésbe halt bele 1958. október 7-én, Magyarok Nagyasszonya ünnepének előestéjén, Zalaegerszegen, a szülői házban. Fényképét a mártír Brenner János káplán képével együtt Seregély érsek úr, akivel 1952-ig, a Szeminárium felosztatásáig együtt voltak Szombathelyen, ma is őrzi a szobájában. A Brenner testvérek Pécsen szintén kapcsolatban álltak velünk. János két nagyobb bátyja – Brenner Tóbiás O.Cist. és Brenner József – is pap lett.]

Mindszenty bíboros atyát nem engedték ki a pápaválasztásra, mely szombaton, 25-én lesz. Az amerikai nagykövet jegyzéket nyújtott át, amelyben Mindszentyről van szó, de a külügyminisztérium szóvivője kijelentette, hogy ez durva beletiprás a magyar belügyekbe. Mindez a mai Dunántúli Naplóban van.

Kováts Ferenc Imre atyát, a földalatti Pálos Rend tagját szülei kísérik újmiséje előtt. Jobbról a harmadik: Bolvári Pál pálos atya, az újmisés kézvezetője. 1956. június 24. (Családi fénykép)

A Magyar törzs élete folyik tovább – egyelőre zavartalanul. Már többször voltunk kirándulni, cserkészni. Számjátékoztunk a Lapisnál levő római castrumnál is. A pipáskúti kirándulásnak külön története van. Program szerint a lórői vadászházba mentünk volna, de csak három kis srác jött el, így nem akartam ezt a lehetőséget „lelőni!” Kiböktem a térképen a Pipáskutat, itt úgysem voltam még. A térképen turistaút sem volt feltüntetve, mely ide vezetne. A Mecsekkapunál gyülekeztünk, így a lapisi országúton lementünk Bűdös-kútra. Innen a Remete-rét s Orfű közt lévő Szárazkútra mentünk, majd a térkép szerint itt egy kocsíúton kellett volna felmenni Vöröshegyre. Mivel ezt az utat nem találtam, toronyiránt mentünk. Vöröshegyen nagyot somoztunk, bizonyítják ezt zsebeink, melyekben az érett som összenyomódott. Lementünk a Laciforráshoz, majd innen toronyiránt Pipáskútra. Hát itt egy nagy fűrtorony van, mint annyi sok más felé is szép Mecsekünkben.

1958. november 1., szombat, Mindenszentek ünnepe.

Október 26-án cserkészésen voltunk a 3-as úton, nagy számjátékkal.

Ma délutánra törzsi temetőlátogatást terveztünk. Sajnos csak két tag: Zádor [Hubai Jóska] és Nyék [Boda Géza] jött el. Meglátogattuk egymás hozzátartozóinak sírjait, majd Vértesi Frici bá', a pécsi 10. számú PÁR cserkészcsapat egykori parancsnokának kriptáját az altemplomban, illetve Zsabokorszky Ferkó cserkészőrsvezető sírját, aki Botondnak volt 12-13 éves korában őrsvezetője, és aki egy fuldokló cserkész társa után ugrott a Dunába. Társa megmenekült, de ő meghalt. [Valójában a Duna szigetéről, ahol táboroztak, két, engedély nélkül fürdőző – és az erős árrban elsodródó – cserkészt akart kimenteni a partról, de az leomlott alatta, és őt elnyelte a víz erős sodra. A két fiatal megmenekült.] (Sírja feliratát olvasva érintett meg először Jézusnak az a szava, amely aztán egy életen át megmaradt a lelkemben: „Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint aki életét adja barátaiért” Jn 15,13.)

1958. december 22., hétfő

A II. Magyar teát Ondéknál [Harsányi Józsefénál] tartottuk. A teára Regös nem tudott eljönni, így Koppány [Siptár Imre] édesapját hívtam meg. A teát evangéliumolvasással kezdtük (Lk 2,1-20), majd mindenki egy gondolattal, egy kis fohással meggyújtott egy-egy kis gyertyát. Aztán az asztalhoz leülve [Siptár] Laci bá' beszélni kezdett a kis égő gyertyákról, majd a kisgyermek, illetve a nagyobb fiú karácsonyvárásáról, a szeretetről.

1958. december 24., szerda (éjjel 11 órakor)

„Betlehemi pici Jézus! Hát megjöttél? Újra a földre jössz, hogy mindennap újra megválts bennünket. Sok az elesett ember! Hogy milyen gyarlók vagyunk, azt te tudod csak igazán. Szeressétek egymást! (Jn 15, 12), ez a te parancsod. Ma éjjel igen sokan adtak ajándékokat, s talán nem mind a te nevedben. Pici Jézus, adj erőt nekem, hogy el tudjam végezni feladataimat!”

1959

1959. január 31., szombat

A dakoták Eszes Hódéknál [Stumpf Pistáéknál a Geisler Eta, ma újra Apáca utcában] farsangzáró bált rendeztek, amelyre engem, és még egy csomó fiút is meghívtak, mondván: „Kell a fiú, mert sok a kislány!”

Hát, eljövend a nap, a bonyodalom csak annyi volt, hogy iskolám, a Bányaipari Technikum is aznap rendezte a szalagavató ünnepséget, illetve bált. Az iskolai ünnepség 6 órakor kezdődött, a fiúké pedig 5-kor. Azt csináltam, hogy elmentem ide is, meg oda is. Elmentem először a fiúkhöz, táncoltam egy kicsit, majd 6 órára átmentem az iskolába, amely szerencsére nem volt messze [a következő utcában, a Székesfehérvár utcában]. Én K. Ottónak tűztem fel a szalagot, majd az üdvözlő, illetve búcsúztató beszédek jöttek. Az első szám után a folyosón felállított színpad mögé mentem, mert a mi osztályunkba tettem le a kabátomat, hogy könnyebben el tudjak „lógni”, s ne kelljen a folyosón végigmenni s felelni a kérdésre: „Hová mégy?” Persze előre megnéztem, hogy melyik kijáraton tudok majd kimenni. A tanári kapu zárva volt, az építőipari technikumi folyosó szintén. Szerencsére az udvari ajtó nyitva volt. Hát ezen keresztül tudtam meglógni, s visszamentem Eszes Hódékhoz, ahol éppen „kajára” érkeztem.

Ezután egy játékot játszottunk, a kacsintós játékot, amely abból áll, hogy a lányok székekre ülnek, s egy szék üresen marad. A fiúk a lányok mögött állnak. Az a fiú, akinek üresen maradt a széke, kacsintással jelezhetette valamelyik leánynak, hogy őt választotta, s a leánynak oda kellett átülnie. A lány mögött álló fiú pedig azzal akadályozhatta meg a leány „elrablását”, hogy kezét a leány vállára tette. Véletlenül az üresen maradó széket a konyhából kellett behozni. Megjelent a bálon egykori indián törzsbeli társamnak a húga is, akiről talán jobb, ha nem írok jelzőket. (Inkább csak nagy „Ő”-ként említem.)

Elkezdődött a játék. Kacsintottam én ide is, oda is, ahogy illett. Persze tőlem is rendre elkacsintották a lányokat. Egyszer csak, amikor „rám jött” a kacsintás, hosszan „Ő”-re néztem. A mögötte álló fiú nem győzte kívánni a kacsintásomat, s gyorsan Ő vállára tette a kezét, én azonban hirtelen máshová kacsintottam. Ekkor „Ő” valami ilyesféle megjegyzést tett: „Jaj, de ügyesen csinálod!”

Egyszer aztán sikerült „elcsálnom”, s akkor azt határoztam, hogy a játék végéig megtartom. Állandóan a kacsintó fiú szemét néztem, s így sikerült is mindig időben „Ő” vállára tennem a kezemet. Néha a tekintetét éreztem magamon, mert rám nézett, hogy hogyan csinálom. Ilyenkor nem néztem rá, nehogy közben eltérítsék tőlem, s nemsokára „Ő” is a kacsintót figyelte. Kis idő múlva éppen az a fiú kacsintott, aki a konyhából hozott hokedli mögött állt. Akkor „Ő” azt mondta, hogy oda úgysem megy (mert az nem párnázott). Ez kellett csak nekem! Megvártam, míg újra a hokedli mögött álló fiú kacsintott, s most nem tettem „Ő” vállára a kezemet, s így „elcsalták” tőlem. Azt hiszem, hogy kissé ügyetlenül csináltam, de annyi bizonyos, hogy elpirultam. Nemsokára befejeztük a játékot.

Eddig még nem táncoltam „Ő”-vel, és most felkértem. „Jaj neked, szegény Laci!” – gondoltam. A szemei! Állandóan magamon éreztem pillantását. Elmondta, hogy az arcom nagyon ismerős volt számára, de nem tudta, hogy honnan, illetve hogy ki vagyok. Akkor aztán felfedtem arcom ismerős voltát: a bátyja révén, illetve a templomban láttuk egymást. Elmondtam neki: Én viszont tudtam, hogy „Ő” kicsoda, hiszen többször láttam otthonukban, amikor bátyjánál tanácsot tartottunk a fiúkkal.

A csoda tudja hogyan, de éppen korpás volt a hajam. Mielőtt „Ő”-t felkértem volna táncolni, megfésülködtem ugyanis, s a vállamra hullott belőle, de elfelejtettem lekefélni. Amikor „Ő”-t felkértem, a csoda tudja miért, de teljesen természetesen letörölte azt onnan. Aztán ijedten rántotta vissza a kezét, s éreztem, kissé zavarban van, akárcsak én. Nemsokára

lekérték, én pedig egy másik kislánnyal táncoltam, majd amikor ezt a leányt is lekérték, egyedül maradtam. Ekkor „Ő” az ajtónál állt, a teremben minden kislány táncolt. Amikor felkértem, azt mondta, hogy azért állt oda, hogy muzáj legyen felkérnem... Még be sem fejezte a mondatot, máris lekérték. Nagysokára aztán, amikor újra „Ő”-vel táncoltam, akkor visszakérdeztem, mit akart mondani az előbb. Lehet, hogy én emlékszem rosszul, de most valami olyasfélét mondott, hogy azért állt az ajtóhoz, hogy ne kelljen felkérnem. És akármit mond, kacag, s kacagnak a szemei.

Amikor először vagy másodszor táncoltam vele, és éreztem szeme tüzeit, azt gondoltam: „Laci, jó lesz vigyáznod, ez a kislány vagy játszik veled, vagy meg akar hódítani! Vigyázz, neked hivatásod van!” S mindig az a rajongó pillantása!...

Később arra gondoltam, hogy talán „Ő” is az ideált találta meg bennem, mint Jókai: Kárpáthy Zoltánjában Mayer Fanny Rudolfban. Lehetséges, hogy ez a gondolat csak azért ötlött fel bennem, mert nemrég olvastam e regényt. S hogy „Ő” is úgy járna, mint Fanny, mert ideálja már foglalt? Minden eddigi gondolatom szerint a papi és a pálos hivatásban én is foglalt vagyok, s nekem is van már Jegyesem! Lehetséges, hogy egy leányszem így megkeverjen?

Mi ez? Ezt hívják diákszerelemnek? Ez lenne az az első, amelyet a legtisztább szerelemnek neveznek? A kedvestől kapott virágot, rózsát le szokták préselni, s elrakják emlékebe. E gondolat vezérelt volna, amikor a termet behálózó serpentszalagból egy kis darabot letéptem, s zsebre raktam? Most írjak rá dátumot, s tegyem el emlékebe, mint ahogyan letépésekor akkor, ott gondoltam. Én is „Éva almáját” téptem volna le? Rejtsem el a világ elől ezt az emléket? Vagy ne írjak rá, mert a szívembe van ez írva? Mennyi kérdés! „Kérdőjelek fiúszívekben” – mint ahogyan egy ifjúsági könyv címe is mondja: *Kérdőjelek leányszívekben!*

1959. március 17., kedd

Ma Botondal találkoztam. Szegényt sajnos kirúgták a [Központi] Szemináriumából, pont most, pappá szentelése előtt, mert nem ment el békegyűlésre. Inkább vállalja a szenvedést, a másik életet, de nem lesz békepap. Találkozásunkkor főleg a rendi dolgokról beszélgettünk. Ha Isten is megsegít, szeptemberre már novícius leszek. Pál atyával a rend céljáról, a pálos lelkiségről és hivatásról beszélgettünk: „Istennek mindenek feletti szeretete és a felebarát üdvösségének szolgálata Remete Szent Pál és Boldog Özséb példája nyomán. Szemlélődő élet a csendben és a szent magányban. Isten színe előtt élve közbenjárni, vezekelni és engesztelni a magyarságért. Szűz Máriának, Magyarok Nagyasszonyának, Krisztus Szent Vérének és a szent őrzőangyaloknak különleges tisztelete.”

A „leépítés” (a Szemináriumából való kirúgás) a Magyar törzs egyik tagjának, Jancsinak bátyját [Szegedi Lászlót] is érintette. Őt szintén kirúgták, mert nem akart elmenni a békegyűlésre. Most a kántorságot tanulja ki, kántor lesz valahol. Ebből a tanulság számomra az, hogy még a Szemináriumban el kell sajátítanom az orgonajátszás művészetét, hogy hasonló esetben kerülve, ne legyen problémám.

Most, hogy kissé tisztábban látom az életet, nem győzöm áldani a jó Istent, hogy sorsomat a Bányaipari Technikumba vezérelte, hiszen akárhogyan is alakul majd életem, lesz egy képesítés a kezemben.

1959. március 22., Virágvasárnap

A Mindszent-templomba mentem misére. Áldoztam.

Itthon megreggelizve, $\frac{1}{4}$ 9-kor indultam el egy egyéni kerékpártúrára. A gyönyörű, éppen kerékpározásra alkalmas időben a 6-os műúton mentem a mecseknádasdi, 1957-es táborhelyünkig. Kifelé egyszer pihentem, s csak a völgyhíd után kellett tolnom a kerékpárt. $\frac{1}{2}$ 11 volt, amikor a mecseknádasdi öregtemplomhoz értem. Itt ettem egy kicsikét, de sajnos a

XIV. században épült templomba nem tudtam bemenni. Frissült erővel kerekeztem a Halászpatak völgyében. Közben megállt az óráim, de ezt csak kint a táborhelyen vettem észre. Számításom szerint fél órája állhatott meg. A tisztás nagyon el volt hanyagolva, nagy, 4x4 méteres sátorárkok betemetetlenül heverték. (Ez nem a mi sátraink mérete volt, valószínűleg úttörők hagyták ily rendetlenül ott a tisztást!)

Mivel margarinom a napon kissé megolvadt, a dobozt, melyben a lekvár a margarinnal együtt volt, beletettem a patakba hűsölni. Később, amikor kivettem, kis víz volt benne, amit persze kiöntöttem. Csak utána kapcsoltam, hogy ezt meg is lehetett volna inni. Mindjárt csináltam is belőle lekvár-limonádét, amely kimondottan üdítőleg hatott. Napoztam, pihentem egy kicsit. Arra gondoltam, hogy a tavaszi, nem: a húsvéti szünetben kijövök ide valakivel, s betemetjük az árkokat. $\frac{1}{2}$ 4-kor indultam visszafelé, és $\frac{1}{2}$ 6-kor már itthon is voltam. Múlt pénteken, mivel Édesapa prémiumot kapott, mindjárt el is vásároltuk azt. Kaptam egy könnyű zubbonyt /ebben voltam biciklizni!/, egy pulóvert, nadrághoz anyagot, s egy cipőt. Amikor Édesanya megkérdezte, hogy milyen színűt szeretnék, én feketét választottam. Arra gondoltam ugyanis, hogy ha már nem nő a lábam, akkor legalább lesz egy fekete cipőm, hiszen a fekete reverendához fekete cipő megy! (Persze akkor ott nem indokoltam választásomat, hiszen szüleim nem akarták, hogy elmenjek kispapnak, én pedig nem akartam előre idegesíteni őket a pályaválasztásom miatt, csak csendben készültem rá, hogy mint egyházmegyés pap szerethessem és szolgálhassam Istent és embertársaimat! Arra pedig, hogy a pálosok fehér ruháját hivatalosan is hordhatom egykor, nem is gondolhattam.)

1959. március 23., Nagyhétfő

Mivel iskolai szünet van, szintén elmentem a misére, s elhatároztam hogy a nagyhéten mindennap áldozok. Ez sikerült is nagyszombat kivételével, amikor is Nagymamáéknál süteményt ettem, s emiatt nem volt meg a szentségi böjt az áldozáshoz.

A mai napra a fiúkkal terveztünk kirándulást. 8 óra után pár perccel indultam el hazulról a gyülekezőre. Útközben Előd [Lippai Miklós] édesanyjával találkoztam, s megkérdeztem tőle, jön-e a fia kirándulni? Sajnos egész napos kirándulásra nem engedik el, majd Nyékkal [Boda Géza] elmennek sétálni, mondta.

Lementem Özséb [Boda Andris] hadifőnökhöz, éppen elment a gyülekezőhelyre. Nyék [Boda Géza] és Zádor [Hubai Jóska] betegség miatt otthon maradt. Elmentem kenyeret venni, majd gyalog indultam a Piusz-templom felé, nem vártam a villamosra. A Petőfi mozinál ért utol a villamos. Felugrottam rá, s éppen abba a kocsiba szálltam, amelyen Özséb utazott. Kiérve a Piusz-templomhoz, csak [Szegedi] Jancsit találtuk ott, bár mi is elkéstünk. Bementem Pál atyához, ugyanis eredeti úticélunkhoz, a Kétágú-réthez nem kellett volna térkép nekem, ám Pál atyának csak vázlatos Mecsek-térképe volt. Ezzel nem értem el semmit, mert azt szerettem volna, hogy végül is ma olyan helyre menjünk, ahol még nem voltunk. Sajnos ilyent e térképről nem tudtunk kinézni.

Visszamentem a fiúkhöz. Mivel más már nem jött, elindultunk, hogy egy kicsit azért cserkésszünk. Ürög falu után a 4-es úton mentünk Remete-rétre. Közben a forrásnál ettünk, majd Remete-réten tenyérlabdáztunk. Itt Özséb elvált tőlünk, mi meg Vízfő felé igyekeztünk, mert idén még nem voltam arra. Geológiatanárom [Koch László] szerint a négyes víznyelő ott beomlott, ezt gondoltam megnézni. Amíg felmentünk Büdöskútra, én sorra letértem az útról, hogy a víznyelőket fürkésszem, van-e valamelyiknek tágasabb lejáró nyílása a vízfői barlanghoz. Már lehetett hallani a Büdös-kút feletti tisztáson levő úttörők zsvajját. Ekkor arra kértem Jancsit, hogy menjen le a forráshoz, én majd jövök utána. Ugyanis le akartam menni egy szép, nagy víznyelő aljába, amelyet éppen akkor vettem észre kb. 500 m-re a Büdös-kúti forrástól. Lyukat ugyan nem találtam benne, s már indultam is Jancsi után a forráshoz, amikor a víznyelő felső részén egy szép lyukat láttam. Gyönyörű cseppköbevágódást, s mintegy fél méter vastag agyagot láttam az erősen kovás, triász kori mészkövön. Közvetlenül

a mészkövön vörös agyag volt kb. 1 cm vastagságban. A lyukba bedobtam pár követ, jó sokáig hallatszott a zaj. Na, ez már valami, gondoltam. Aztán lementem Jancsi után a forráshoz, ettünk, majd megszakítva a további utat, visszatértünk ehhez a lyukhoz, mert ez érdekesebbnek tűnt, mint a vízfő. Lemásztam, s próbáltam a nyílást tágítani, de szerszám hiányában ez nem ment. El is határoztuk, hogy majd a Magyar törzzsel együtt visszatértünk a „Jancsi-lyuk (l. 170 oldal.)-hoz”, melyet a mai nap leghűségesebb kirándulójáról [Szegedi Jancsiról] neveztem el.

1959. március 29., Húsvétvasárnap

A Mindszent-templomba mentem misére. (Áldoztam Dőry László tanár úr miséjén. Nagyon szerettem ennek a volt teológiai tanárnak a miséit és prédikációit. Sok példával szokta megvilágítani mondanivalóját. Emlékszem, hogy szentbeszédében az emmauszi tanítványok szavaiból indult ki: „Csak te vagy az egyetlen idegen, aki nem tudja, hogy mi történt a városban?” [Lk 24, 18], és a városunkban hallatszott tegnapi harangszót említve fejtette ki, hogy ez Krisztus feltámadásának jele ma is.)

1959. április 6., hétfő

Tavaszi szünet lévén, a Magyar törzs tagjaival olvasódélutánt rendeztünk nálunk fent a kertben; felvittünk egy sátorlapot, s arra leheveredve a *Zászlónkból* olvastuk az *Attila sírja c.* regény befejező részét.

1959. április 7., kedd

A Kétágú-rétre kirándultunk. A Fenyves-forrás mellett Ond [Harsányi Jóska] talált egy kis túlfolyót, hát ezt nyomban nekiálltak kitisztítani a fiúk. Megígértették velem, hogy előbb jövünk haza, hogy visszafelé is tudjanak dolgozni valamiképp a forrás tisztításán.

A Kétágú-rétre kiérve megmutattam nekik, hogy hogyan kell szabályosan tüzet rakni, ugyanis nemsokára próbáznak ebből. Aztán enni kezdtünk. Az ég már reggel is borult volt, de ½ 9-re kitisztult. Most pedig hirtelen egy kiadós záport kaptunk. A fák alá szaladtunk, s esővel ellentétes irányban neki ültünk a sudár derekú bükkfáknak. Lombozata ugyan védett az esőtől, de egyszer csak éreztem, hogy nyakamba zuhog a víz, mintha dézsából öntenék.

– Átázott a fa! – kiáltottam, s felszökkentem ülőhelyemről. Nemsokára a többi fa is „átázott”, melyek alatt a fiúk kerestek menedéket, de szerencsére a zápor, ahogyan jött, úgy abba is maradt.

Még egy kicsit ettünk, aztán tenyérabdázni kezdtünk. Hazafelé a „forrás” nevén tanakodtunk. Ond az „Ötök-forrás” nevet javasolta, ugyanis öten kirándultunk [Előd, Huba, Koppány, Ond és én]. Koppány [Siptár Imre] ötünk nevének kezdőbetűjéből akar mozaikszót kiötlölni, én pedig az „Igyekvés” nevet javasoltam, mert a kis társaságot állandóan igyekvésre kellett buzdítani az úton. A vita eldöntetlen maradt, mert a forrásépítést újabb eső zavarta meg. Nosza futás lefelé. Farkas-forrásnál még előttük futottam, s csak akkor jutott eszembe, hogy nekem mögöttük a helyem, amikor Előd [Lippai Miklós] késve jött utánunk. Ezután még a fáradt Koppányt kellett támogatnom. Hazafelé, amíg Ürögben a buszra vártunk, végül is szépen megáztunk.

Engem Édesanya jól leszidott, hogy miért ilyen későn jövök haza ilyen esős időben. Elődnél nem volt baj, sőt édesanyja kevesellte, hogy a szünetben csak egyszer voltunk kirándulni, s mivel a fiú túl sokat volt otthon, így jobban volt alkalma „rosszalkodni”.

1959. április 18., szombat

Mai tanácsunkra [amely Koppányéknál, Siptár Imiéknél volt], nem várt „ismerőst” is kaptunk, Lehel [Jászkuti Laci] „méltóztatott” eljönni. A tanács elején pirospecsenyéztünk⁴⁶. Öt perccel később Koppány, majd 10-15 perc múlva Huba [Harsányi Laci] és Lehel is befutott. Már éppen leültünk, amikor Előd [Lippai Miki] is megérkezett. Az 5. törvényről tartottam kis előadást.

Figyelemre méltó, hogy a törzs a mai tanácson volt csak másodszor teljes létszámban együtt. Az is említésre méltó, hogy Előd, amióta velünk van, csak a temetőlátogatásról hiányzott, akkor is iskolában volt. A rovásírást gyakoroltuk, majd a *Titokzatos ismeretlen* játékot játszottuk. (Valaki kimegy, ezalatt a többiek megegyeznek a kitalálendő személyben. Amikor visszajön, természetesen nem tudhatja, hogy „ő kicsoda?”. Ezt a szobában maradottak köszöntéseiből kell kitalálnia.) Legjobban az ragadott meg, hogy amikor Lehel Elődöt „személyesítette” meg, Előd így üdvözölte saját magát: „Üdvözöllek téged, mint egy kis közösség tagját!” (Vagyis tudatosan vállalta, hogy ő a közösségünkhöz tartozik.)

1959. június 12., péntek

A Magyar törzs második nyári táborát eredetileg június 18-tól 27-ig terveztük, de mint ma kiderült, más időpontot kellett keresnünk.

Mecsek, Jancsi-lyuk. Zsongor [Aczél László] a leengedett kötél tanúsága szerint kb. 15 m mélyen volt lenn. 1959. június 18.

Délután 2-kor elvittük Özséb [Boda András] hadifőnökkel a „B” sátort a Vegyesipari Szövetkezethez, mert a kötélzetet kellett volna megerősíteni. Csak kedd délutánra tudták volna elkészíteni, bár [Siptár] Imrének már hétfőn kellett volna a sátor. Kimentem Pál atyához, s elmondtam a helyzetet. Ő azt mondta, hogy hozzuk vissza a sátrat, mert neki okvetlenül kell hétfőn. Visszakerekkeztem Özsébhez, újra elmentünk a Vegyesipariba, s együtt elhoztuk a „B”-t. A másik „B” sátrat otthon varrtam meg, majd 6-ra elmentem [Siptár] Ernő

⁴⁶ *Pirospecsenyézés*: ketten egymással szembeállva játsszák előretartott, egymás fölé elhelyezett tenyérrel. Cél a másik kézfejek meglegyintése, mielőtt elrántaná. Reflexfejlesztő játék.

bá'-hoz, akivel a tábori programról beszéltünk. Tőle Regöshöz [Ivasivka Matyi bá'-hoz], majd mivel nem volt otthon, Ondékhoz [Harsányi Józsiékhoz] mentem, mert Özsébnek az évzáróval és a tábor tervezett időpontjával problémái voltak. Itt édesanyjkkal beszélgettem a tábor időpontjáról. Azt kérdeztem, hogy nagy baj-e, ha a fiúk nincsenek ott az évzárón. Elmondta, hogy okosabb, ha ott lennének, mert Ond igazgatója és énektanára civil rendőr, akivel vigyázni kell. Egyben arra is felhívta a figyelmemet, hogy Kond [Jászkuti Sándor] / Lehel bátyja/ nem érdemli meg azt a bizalmat, amelyet belehelyeztünk. Tény, hogy vasárnap délután „számtan”-óra volt Ondéknál, amelyen Lehel [Jászkuti László] is részt vett. Akkor Kond be akart jönni azzal, hogy Ondot keresi. Később egy osztálytársát is elhozta, aki szintén be akart menni hozzájuk, pedig Kond tudta, hogy „számtan”-óra van. Lehel viszont belegabalyodott az úttörőkbe, s inkább ott marad, annak ellenére, hogy múltkor volt egy kellemetlen esete: az Úttörőházból az Irányi Dániel térig követte őt egy alak, s ott le akarta csalni a WC-be. Lehel le is ment egy-két lépcsőt, de megijedt, s „nagy” dulakodás árán felszaladt a lépcsőn. Láttá ezt egy harmadik személy is, aki figyelte őket. Lehel édesanyja feljelentette az illetőt. Végül Ond és Huba [a Harsányi testvérek] édesanyjával abban maradtunk, hogy a tanévzáróval való ütközés miatt későbbre tesszük a nyári tábort.

1959. június 18., csütörtök

A Bányaiipari Technikum geológiatanárával, Koch Laci bácsival néhányan bányaiiparista diákok: [Jávör] Nándi, [Szabó] Gyurka és jómagam elkezdtek a Jancsi-lyuk bővítését. Miután több kisebb és egy nagyobb (kb. mázsás) követ emeltünk ki, a kitágított nyíláson át kb. 3 m-re ereszkedtünk le. 13 óra felé én is megpróbáltam a leereszkedést, ami Laci bácsinak nem sikerült, mert az utat egy 10 kg-os szikla szűkítette le. Kötelet hurkoltam a sziklára, s meglazítottam. A kő beesett a lyukba, de hamar megállt. Így szabad lett az út, s máris ereszkedtem lefelé. Világítóeszközöm egy gyertyacsonk s egy csomó újságpapír, melyet meggyújtva a lyukba dobtam. A huzat – amelyet addig nem éreztünk – a füst által láthatóvá vált. Óvatosan ereszkedtem tovább, s nemsokára kb. 12 m mélyen agyagot ért a lábam. Az üreg, amely eddig közel függőleges volt, itt Büdös-kút felé kb. 60°-os szögben elcsavarodott. Megtaláltam az előbb leesett követ, és biztos helyre tettem.

Az utat egy erősen karrosodott szikla szűkítette, amelyen azonban keresztülpréseltem magamat. A lejtő eléggé nedves és agyagos volt. Kb. 3 m után egy kisebb kamrába jutottam, amelyben néhány függő cseppkővet találtam, alján vízcseppekkel. Kettőt letörtem, hiszen ezek még nem voltak igazi, értékes cseppkövek. Agyagos-sárgás színük volt, belül üregesek, kb. 5 mm átmérőjűek, 0,5 mm vastag fallal. A lejtő egy újabb kanyart vett, a további út azonban majdnem ki volt töltve agyaggal, amit a víz már régebben hordhatott be. Utamat folytatni nem tudván, megindultam „fölfelé a lejtőn!” Gyertyám háromszor is elaludt, míg végre az első üregbe visszajutottam. Innen már könnyebb volt a mászás, mert ismertem már a terepet. ¼ 2-kor értem újra a felszínre. A leengedett kötél tanúsága szerint kb. 15 m mélyen voltam lenn.

1959. június 19., péntek

Vedródi Levente, Jávör Nándi, Szabó Gyurka és egy másik Gyurka a segítőtársaim; Koch Laci bácsi az összefoglalók miatt nem jöhetett ki. A két Gyurka ment le először, agyagot bányásztak, Laci bácsi oldaltáskája a „vödör”, mert rendes vödört a szűk nyílás miatt nem használhattunk. Váltás után Nándi és Levente mentek le, továbbásták a vájvégen az agyagot. Aztán én következtem Szabó Gyurkával. Nagy iramban fogtunk neki a munkának, s kissé lassúnak találtuk a szállítást. ½ 12-kor ki kellett szállni a kintiek miatt, mert esni kezdett az eső. Először Gyurka mászott ki, én a teraszon várakoztam. Egyszer csak véletlenül levertem a gyertyát, s hiába kerestem. Fönről papírba csomagolt gyertyát kértem, ugyanis a gyufa lángjánál nyílást láttam. Ez a nyílás közvetlenül a tegnap „biztonságba” helyezett kő mellett

van, de ahhoz szűk, hogy beleférjek. Két újságpapírt meggyújtva beledobtam, azonban nem ment tovább, megállt. A falak eléggé szűknek látszottak, talán ha az agyagot kivesszük, a nyílás kitágul, s mi tovább tudunk menni. A „barlangfelfedezés” azonban most már vár szeptemberig, mert itt a szünidő, és a kollégisták hazamennek. Egyedül nem tudok mit csinálni! „Szerencse fel!”

Beöltözésem a föld alatt működő Pálos Rend „ruhájába”

1959. augusztus 6., csütörtök, Urunk színeváltozásának ünnepe

A mai napon került sor a beöltözésemre Botond előtt a Pálos Rendbe, az un. „fehér napok” (a földalatti pálos fiatalok lelkigyakorlata) keretében Budapesten, a Filatorigátnál egy kölcsönként hétvégi házban, nem ünneplő templomi közösségben, hanem a pálos hivatásra készülő néhány társam között. A körülményekre való tekintettel csak egy kis fehér szalagot kaphattam vállamra a habitus helyett. Ekkor kaptam a Rendben is a *Zsongor* nevet, amelyet a Magyar törzsben 1957. szeptember 1-je óta viseltem. Védőszentem Szent Zoerárd-András nyitrai remete lett, illetve Padovári András, aki a boldog magyar pálosok közül lett pártfogóm. Botondtól egy szentképet kaptam emlékül: „... szereti a csendet, az elmélyedést és az imát!” Ez egyébként a Krisztusi Magyar Ifjú 7. törvénye szövege, de itt a kipontozott résznél Botond nem a Krisztusi Magyar Ifjút, hanem a pálos szót mondta nekem, jelezve, hogy ezentúl ez lesz a hivatásom: „A pálos szereti a csendet, az elmélyedést és az imát!”

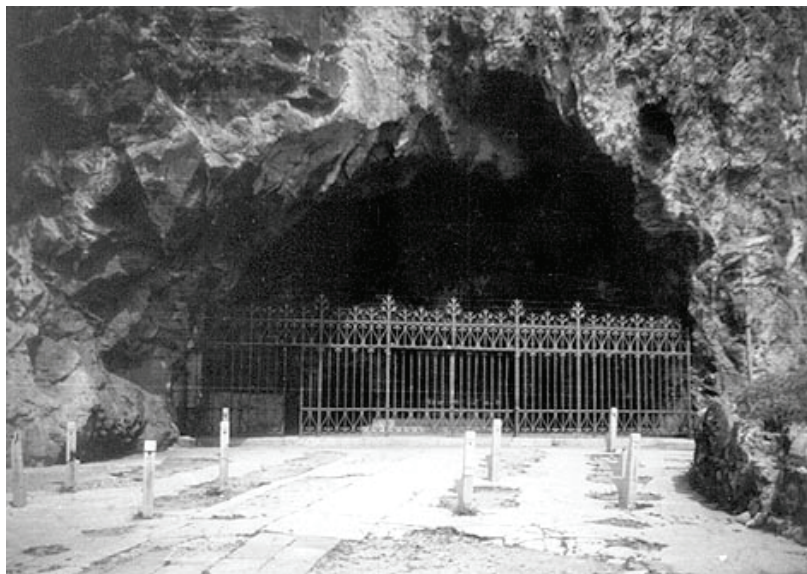

Budaszentlőrinc. A Szent Kereszt kápolna romjai a hajdani pálos templom déli oldalán. 1959. augusztus 6.

Itt még egy lélekemelő élményem volt. Amikor Sovány Pali mondta a három évre szóló fogadalmának szövegét, láttam, hogy egy jókora szűnyog szállt az arcára, de mély összeszedettségében nem csapott oda, nem is törődött a vérszopóval, csak Istennel, akinek akkor a szent fogadással odaadta életét. Bizonyára nemcsak az arcán éktelenkedő szűnyogcsipés emlékeztette őt is sokáig erre a napra.

Elzarándokoltunk az egykori pálos főmonostor romjaihoz Budaszentlőrincbe, ahol 1526-ig rendünk névadó szentjének, Első Remete Szent Pálnak az ereklyéit őrizték 1382-től, amikor Nagy Lajos király Velencétől a békekötés egyik feltételként megszerezte azokat. Ő nyilvánította Remete Szent Pál atyánkat Magyarország társvédőszentjének. Az egykori templom szentélyében még álltak azok a félkörívű falak, amelyekből később lakóházat

alakítottak ki. Kicsit irigyeltem azokat, akik most itt lakhattak a szent életű pálosok által megszentelt falak között. Felkerestük Báthory László remetebarangját is a Hárshegyen. A Móricz Zsigmond körtéren tisztelegtünk Szent Imre szobra előtt, és köszöntöttük a a szobor talapzatán levő cserkészifjút, „aki” túlélte a cserkészlet feloszlását és az 1956-os szabadságharcot. Szent Imre (ciszterci) temploma után elzarándokoltunk a (pálos) Sziklateplomhoz, ahol még megvolt a barlangbejáratot védő vasrács. (Persze akkor még csak fel sem merülhetett bennem, hogy egyszer [1990-től] én is ennek a kolostornak lakója, sőt templomigazgatója lehetek, mert még mi, pálosok is annyira hihetetlennek tartottuk ezt a gondolatot!)

*Budapest, a Szikla-templom bejárata. A téren a tönkretett padok betonlábai meredeznek.
1959. augusztus 10.*

1960-ban a kommunista hatalom bebetonoztatta a bejáratot.

Magyar törzs: II. nyári tábor, 1959. augusztus 19-28.

Mecsek: Nyárás-patak völgye, Hetvehely mellett

1959. Újkenyér hava (augusztus) 19., szerda

A táborbaszállás napja. Vonatunk 8 óra előtt pár perccel indult. Bár a találkozót 7,25-re volt megbeszélve, én már 7,15-kor lent voltam a nagyállomáson. 7,30-ra mind megjöttek a fiúk. Öt egész- és három 50%-os jegyet vettünk. Az utazást az ebbe izgalmassá, hogy előzőleg nem néztem meg, hányadik megállónál kell leszállnunk, de szerencsére azt tudtam, hogy kb. egy óráig tart az utunk. Bükkösdöt elhagyva, az utazás egy órai időtartamából saccolom, hogy leszállási állomásunk következik. Végül is 9 órakor a hetvehelyi vasútállomáson szerencsésen leszállt a vonatról a törzs.

A helyszínen nemsokára megjelent táborunk szakácsa, Regös bá', aki egy nappal előbb jött ki. Talicskát az állomásfőnöktől kaptunk. Ráhelyeztük a közös tábori felszereléseket rejtő ládát, s a falun keresztül tolva vittük ki a táborhelyre. Közben mindjárt megvettem a helyszínen megvásárolandó élelmiszereket. A sajt kivételével mindent megkaptunk. A többiek Regössel előre mentek.

A talicska egyre nehezebb lett, az egykori csillepályának nyoma sincsen, Zádorral [Hubai Jóskával] és Előddel [Lippai Miklóssal] a fiúk lábnyomai után mentünk. A völgyet szinte nem is ismertem meg, szerencsére Regösék elénk jöttek. Még egy kicsit „talicskáztunk”, majd láda le-és beemelések következnek. A 80 kg-os láda ugyancsak megnyomta a kezünket,

amíg elvittük a patakig. Most kezdtük megtanulni, hogy a sátrak milyen „nehézfajsúlyú” tárgyak!

*Nyárás-patak völgyi tábor: Regös bá' [Ivasivka Matyi bá] a konyhában.
1959. augusztus 20.*

Regőssel megterveztük a sátrak helyét. Evés után hozzákezdünk a táborépítéshez. Először a „B” sátort vertük fel. Özséb és Koppány a cövekeket szedte össze. Közös munkánk eredményeként nemsokára állt is a főnöki sátor. Egymás után állítottuk fel a tagok sátraikat is: a Kócsag, a Puma és az 55-ös elnevezésű sátrakat. Regös Nyékkal [Boda Gézával] a konyhát ásta ki. Eddig minden szép gyorsan ment. Az időjárás is nekünk kedvezett, mert a táborbaszállás előtti esők helyett szépen sütött a nap. Aztán szalmáért mentünk a mészégetőhöz. A sátrakba való berendezkedés után nagy fagyűjtés, majd mosakodás következett. A hazai vacsora mellé meleg teát kapott a társaság.

A nyitótáborútznél a nyilvános lelkiismeret-vizsgálatnál figyeltem fel arra, hogy a fiúk beszédformája hogyan fejlődött, szelídült, nemhiába már „öreg” táborozók! 1953-ban magam voltam itt, a Nyárás-patak völgyében kezdő táborozó, most pedig első nagyfőnöki táborom is itt, e völgyben volt. Érdekes a párhuzam! Akkor is, most is kezdődött valami, akkor tapasztalatgyűjtés, most annak átadása. Tábori közös célunk, hogy a törzs tábora jól sikerüljön, rajtam és a tagokon múlik. Elkezdtek megtanulni Siptár Ernő: *Pirkad a hajnal és zengnek a madarak, hő ima száll fel az égre* kezdetű dalát, amelyhez Regös idén írt dallamot. (Lásd: Ivasivka Mátyás: *Cserkészek daloskönyve*, 9. kiadás, 84. oldal.)

Este – nagyfőnökként először – felolvastam a másnapra szóló napiparancsot:

I. sz. Beszélő levél

II. Magyar tábor, Nyárás-patak völgye
Holnap Szent István király ünnepe.

Jelmondat: „Isten, áldd meg a magyart!”

Jelszó: Hangyás sütemény!

Az éjjeli őrség rendje:

10-12:	Zádor
12-½ 2:	Ond
½ 2-3:	Nyék
3-½ 5:	Koppány
½ 5-6:	Regös

Mai jó munkájáért Nyék [Boda Géza] testvéremet megdicsérem.

Segítőtestvér: Koppány. [Siptár Imre]

Jó táborozást

Zsongor nagyfőnök

1959. Újkenyér hava (augusztus) 20., szombat, Szent István ünnepe

Torna, mosakodás, szertartás, reggeli, fagyűjtés – kissé lassan indult. Délelőtt Zádor [Hubai Jóska] elkezdte a latrinát, Ond [Harsányi Jóska] a szemétködröt és a mosdóhoz vezető utat készíteni.

Burgonyatisztítás előtt megérkezett Kusid bá' [Török Elemér], aki a gyülekezésre szóló és általa is ismert hívójelünk után talált ide, pedig a faluban azt mondták, hogy ez egy úttörőtábor. Persze, megkaptuk tőle a „használati utasítást”: nevét naplóba írni vagy kiabálni, őt fényképezni nem szabad. Ezért nem is készítettem róla fényképet, csak Özséb [Boda András] hadifőnök 1957. évi felvétele örökölte meg őt. (L. alább)

Burgonyahámozás a Nyárás-patak völgyi táborban. Regös bá' és a Magyar törzs tagjai közül: Zádor, Ond, Nyék, Huba, Előd. Özséb hadifőnök és Koppány máshol tevékenykedtek. 1959. augusztus 20.

Délelőtt számjátékoztunk. A számokat tartó tasak volt a „zászló” amelyet a mezítlábasok: Ond, Huba és én védtünk, illetve a papucsosok: Zádor, Nyék, Előd és Koppány támadtak. A papucsosok egyetlen lövés, azaz számleolvasás nélkül elvitték a zászlót, s ezért az első győzelem az övék. Továbbra is ugyanebben az összeállításban játszottunk, de most már zászló nélkül. A cél az ellenség számainak leolvasása. A nagy háborúnak csak az ebédre hívás vetett véget. Regös remekelt a krumplipaprikással, amelyet Ond és Özséb vitt a tábortűzhelyhez, ahol azt a földre helyezett fárönkökön ülve fogyasztottuk el. Bár reggel még együtt beszéltük meg a krumplipaprikás készítésének csínját-bínját, debütálása jól sikerült a konyhában.

Még tegnap, amikor a konyha alatt az átjárás megkönnyebbítésére a patakba egy farönköt tettünk, az kissé mozgott. Mondtam is Regösnek, jó lesz alátámasztani, mert Kusid bá' nem fogja biztonságosnak találni. Ma, amikor Kusid bá'-val arra akartunk átmenni, ő tényleg megkérdezte:

– Nem mozog ez a rönk? – Erre persze Regös elkezdett nevetni, és nekem is mindjárt nevetnékem támadt. Persze, Kusid bá' nem tudta elképzelni, mi lelt bennünket, hogy így kellett nevetnünk.

Így közelgett el a nap fénypontja, Kusid bá' avatása, vagyis különböző mókák és próbák kiállása után ünnepélyesen a Magyar törzs tiszteletbeli tagjává fogadtuk. Megmagyaráztuk Kusid bá'-nak, hogy e dicső törzs tagjának lenni olyan nagy megtiszteltetés, amelyért érdemes minden áldozatot meghozni. Ilyen bevezetés után érthető volt, hogy Kusid bá' is szívesen vállalkozott minden próbatétel kiállítására (mint ahogyan egyes jeles indián törzseinknek is így lehetett tiszteletbeli tagja, ami ennek az öregcserkésznek nagy öröme szolgált).

Először tehát egy szál fürdőruhában mi, magyarok kikötöttük lábánál fogva egy nagy fához. Hogy ne egyék meg a vérszomjas szúnyogok a bátor vállalkozót, nyakig betakartuk egy sátorlappal. Ebben a klepetusban kellett aztán elindulnia négykézláb a patakhoz, hogy ott békát fogjon. A hangtalan brekegőt fedő nélküli csajkában kellett átvinnie a patak túlsó partjára. Ott egy követ kellett keresnie, majd a követ és a békát tartalmazó csajkát a feje fölé tartva egy lábon visszajönnie a táborba. E hőstettek után megérdemelte, hogy egy kézzel lemoshassa először az egyik, majd a másik lábát.

*Akit nem volt szabad fényképezni. Kusid bá' [Török Elemér] öregcserkész, tanár.
(Özséb [Boda András] felvétele 1957-ből)*

Pihenésképpen lefekühdhetett a földre terített sátorlapra. Megelégedetten vette tudomásul, hogy a megelőző lábmosásra azért volt szükség, mert vadonatúj cipőt akarunk készítem neki (vagyis fekete cipőkrémmel cipőt rajzolni a lábára). Mivel cipésmesteri tevékenységünkkel nem volt megelégedve, sőt kontármunkának minősítette azt, túlteljesítettük a tervet, s nemcsak a lábára kentünk még cipőkrémet, hanem a mellére is egy hatalmas monogramot. Művészi teljesítményünket megörökítendő le akartuk fényképezni, de ő ezt óvatosságból nem akarta megengedni, hogy ne maradjon nyoma az itteni látogatásának. Érvelését „természetesen” csak nehezen fogadtuk el. Kívánsága teljesítésének fejében felajánlotta, hogy azt sem bánja, ha az avatás hosszú ideje alatt kinő a szakálla, így aztán nemcsak szakálla, hanem bajusza is lett fogkrémből, Amikor tehát a beavatási próbát ilyen

dicsőségesen kiállta, felajánlottuk neki, hogy felkelhet a sátorlapról, és elmehet mosakodni a patakba. Udvariasan kezemet nyújtottam, hogy segítsék neki feltápáskodni a földről. Csakhogy előbb bekentem a tenyeremet szép fekete cipőkrémmel, s amikor Kusid bá' megfogta a feléje nyújtott segítő jobbomat, igencsak fekete lett ő maga is. Közös erővel így tehát eljátszotta a *Talpra, magyart*, de alig állt a lábaira, észrevettük, hogy legyek „szálltak” rá. Persze mi lelkesen segítettünk elhajtani azokat, így aztán az avatási kalandot, ha nem is kék foltokkal, de „feketén” megúsza, s megérdemelte, hogy a Magyar törzs ünnepélyesen tagjai közé fogadja. Miután megmosakodott a patakban, és újra fehér emberré vedlett, ünnepi ülésre hívtuk meg magunk közé a tábortűzhely körül elhelyezett farönkök egyikére. Szájtátva hallgattuk élményeit, amelyeket cserkészmultjáról mesélt, illetve időnként be kellett csukni a szánkat, hogy az ebéd utáni sütemény falatjait lenyelhessük. Majd csendespihenőre tértünk. Kusid bá' fájós lábaira hivatkozva már előre közölte, hogy délután 5 órakor mindenáron el akar indulni, bár a vonat csak 19,07-kor indul. Csendespihenő után folytattuk a latrinaásást. Kitisztítottuk a gyülekezőhelyet (amelynek közepén a zászlórúdon a Magyar törzs zászlója lengett: a hármaskör felett a felkelő nap ontja sugarait a magyar tájra. Felette a három „K” betű a jelmondatunkat rejt: „Közelebb Kerülni Krisztushoz!” Előre megbeszéltük, ha netán idegen megy keresztül a táboi területén és megkérdezi a három „K” betű jelentését, ezt a figyelmét tréfás választ fogjuk adni: „Korán Kell Kelni!” (L. 210. oldal.)

A krumplipaprikást Ond és Özséb vitte az ételelosztó helyre. Előtérben Koppány. 1959. augusztus 20.

Még volt időnk egy tizenöt perces lovascsatára, amikor is elérkezett a délután öt óra. Kusid bá' menni készült. Megkérdeztük, hogy megvan-e a lakáskulcsa. Amikor végre megtalálta a kulcsát, amelyet persze Regös dugott el más helyre a hátizsákban, már semmiféle rábeszélésnek nem akart engedni, mi meg csak a hecc kedvéért is marasztaltuk. Már újra indulni készült, amikor Regös megkérdezte, hogy tényleg megvan-e minden holmija. Erre ő gondolkodás nélkül levette a hátáról a hátizsákot, s kezdett kipakolni belőle. Hát, a klottnadrágját nem találta! Mi majd megpukkadtunk a nevetéstől. Előhoztam Özséb nadrágját, de az kicsi volt neki. Kérte, hogy hozzuk elő a sajátját, de hát színét se láttuk, s így nem is tudtuk előadni. Újra kipakolt a hátizsákból, hát mégis csak benne volt a zsákban. A

svájci sapka is előkerült a zsebéből, de akkorra a botját dugtuk el. Ha a sátorban kereste, Regös a sátor ajtajában állva a sátoron kívül tartotta a kezében, ha pedig kinn kutatta, akkor betette a botot a sátor belső oldalába. Amikor botja végül is meglett, nagy búcsúzkodás után csak elindult. Ond [Harsányi Jóska] elkísérte, és segített vinni a hátizsákot.

Mivel már elkészült a latrina és a gyülekezőhely, s Regös megfőzte a (cikória)kávét a vacsorához, a törzs Regös vezetésével „Lurkó út”-ra indult az erdei élet felfedezésére. Ezalatt megírtam a Beszélő levelet, közben azonban leégett a konyhán a tűz, s mire a kávé kellett volna feltennem melegedni, már csak kevéske parázs volt. Nosza, vékony gallyakat tettem rá, s levegőfújással serkentettem égésre. Csatakiáltás jelezte a törzs visszajöttét. Mosakodás, éjjeli felszerelésbe öltözködés, vacsora, majd tábortűz. Regös a tábortűz után megkérdezte tőlem:

– Jó volt, amit mondtam a fiúknak, nem volt kissé tömény? – Megnyugtattam, hogy nagyon jó volt, a fiúknak is, nekem is tetszett.

2. sz. Beszélő levél

*II. Magyar tábor, Nyárás-patak völgye
Holnap 1959. Újkenyér hava 21. napja lesz.*

Jelmondat: „Járjuk be az Isten szép templomát!”

Jelszó: Kusid bá’!

Az éjjeli őrség rendje:

10-12:	Előd
12-½ 2:	Zsongor
½ 2-3:	Huba
3-½ 5:	Özséb
½ 5-6:	Regös

Mai jó munkájáért Koppány [Siptár Imre] testvéremet megdicsérem.

Segítőtestvér: Nyék [Boda Géza]

Jó táborozást!

Zsongor nagyfőnök

1959. Újkenyér hava (augusztus) 21., péntek

Reggeli szertartás... Az eredeti terv szerint délelőtt forgószínpad lett volna, ezt azonban Özséb [Boda András] hadifőnök nélkül egyelőre elhalasztottuk. Özséb ugyanis 20-án bement Pécsre teniszbajnokságra. Nyék azt mondta, hogy ha bátyja jól szerepel, akkor ott is marad, mert ma van a döntő. Özséb sehol, tehát előre örülünk, hogy jól szerepelt! Így a fagyújtással kezdtük a napot. Ez bizony nagyon lassan folyt. Ezen javítani kell, mert a fél délelőtt ráment erre.

Utána teniszlabdázás következett. A labda kétszer is beleesett a bokorba, csak nehezen tudtuk kivenni, ugyanis a játékpálya szélén szederindák voltak. Ráadásul mivel érett már a szeder, a fiúk labda helyett inkább az érett szemeket keresték. Minden beszédem ellenére, amit az önfegyelmelés e kiváló lehetőségéről tartottam nekik, sutyiban csak ettek. Először nem tudtam, mit csináljak, azután kitaláltam, hogy akit rajtakapok a szederevésen, nem kap ebédet, és szedret sem ehet többet, hiszen már jóllakott szederrel! Ez használt, s ettől kezdve már a játékon volt a hangsúly, bár Ond [Harsányi Józsi] és Zádor [Hubai Józsi] az ellenfél csapatából mindig leült a pálya szélére, s zavarták a játékot.

3. sz. Beszélő levél

*II. Magyar tábor, Nyárás-patak völgye
Holnap 1959. Újkenyér hava 22. napja lesz.*

Jelmondat: „Egy vérből vagyunk, te eg én!”

Jelszó: Csillagosfarkas!

Az éjjeli őrség rendje:

9-11:	Zádor
11-½1:	Huba
½ 1-2:	Koppány
2-4:	Zsongor
4-6:	Regös

A nap legjobb táborozója: Huba [Harsányi László]

Segítőtestvér: Ond [Harsányi József]

Jó táborozást!

Zsongor nagyfőnök

Az ebéd utáni csendespihenőn a fiúkat csak nehezen tudtam aludni zavarni, hogy az éjjeli őrséget kipihenjék, illetve erőt gyűjtsenek a következő éjszakára. Különösen Előd [Lippai Miklós] és Zádor voltak vidámak, hangosan beszélgettek, nevetgéltek, s ezzel a többiek pihenését zavarták. Csendespihenő után nyíl távlövő verseny volt, Zádor lett az első, Előd a második. Úgy látszik, jó erőben vannak!

Regös bedobta az „oroszlános dumát”, vagyis, hogy a közeli cirkuszból kiszabadult egy oroszlán. Mindenesetre a srácok élvezték, s megindult a fantáziájuk. Találgatták, hogy mit csináljunk, ha jön az oroszlán. Regös bá’ szívesen adott volna sót és fűszerkeveréket, hogy a farkára hinthessük. A tábortűznél is riasztási történetekről beszéltünk. Regös felolvasta Lurkó és a csillagos farkas küzdelmét. Kísérteties históriákat hallhattak, például a részegről a boncteremben, aki elkíséri a megboldogultat a temetőbe, csak hogy közben a teherautó platójára teszi a halottat, s az eső elől maga fekszik a koporsóba. A sofőr új autóstoppost is felvesz, aki majd frászt kap, amikor a részeg felnyitja a koporsó tetejét, hogy megkérdezze: „Hány óra van?” Szóval izzik a tábortűz körül ülő fiúk hangulata, mert elterjedt az a hír is, hogy riasztás lesz.

1959. Újkenyér hava (augusztus) 22., szombat

A tábortűzet a szokottnál hamarabb fejeztük be, hogy a fiúkat korábban küldhessük aludni. A kijelölt őrök mindenesetre fogvacogva állták az őrséget. Kettő órától én voltam az őr. ¼ 3-kor felébresztettem Nyéket [Boda Géza], s elmagyaráztam, hogy ő lesz az, akit a csillagos farkas (Regös) elrabol. Megértette a feladatot, cinkosán összemosolyogtunk, amikor Regössel eltávoztak. Aztán iszonyú lármát csapva riadóztattam a tábort, hogy a fiúk Özséb [Boda Andris] vezetésével az elrabolt Nyék visszahozására induljanak.

Üres lett a tábor, egyedül őriztem. Reggel 7 órakor feltettem a vizet a tűzhelyre, hogy a kiszabadított Nyékkal visszaérkező magyarokat meleg teával fogadhassam. Reggeli után a fiúk is pótolhatták az éjszakai alvás hiányait egészen délután 3 óráig. Délután nagy fagyűjtést és tenyérlabda-mérkőzést rendeztünk.

4. sz. Beszélő levél

*II. Magyar tábor, Nyárás-patak völgye
Holnap 1959. Újkenyér hava 23. napja lesz.*

Jelmondat: „Íránytűnk a Tíz Törvény, mutatja az igaz ösvényt!”

Jelszó: Riadó!

Az éjjeli őrség rendje:	½11-½1:	Ond
	½ 1-2:	Nyék
	2-½4:	Zsongor
	½4-5:	Regös
	5-7:	Regös

A nap legjobb táborozója: Ond [Harsányi József]

Segítőtestvér: Előd [Lippai Miklós]. Naplóíró: Nyék [Boda Géza]

A Lurkó sátor lakói: Zádor [Hubai Jóska] és Előd [Lippai Miklós] egy napi határidőt kapnak a csendespihenői beszélgetés megszüntetésére. Vegyetek példát Előd és Nyék testvéremről a vállalt munka terén. Több önkéntes munkát és aktivitást! „A tábor csak akkor fog jól sikerülni, ha azt akarjuk, hogy az a másoknak is jól sikerüljön” ez ne csak üres szó maradjon, hanem tegyük kézzel fogható valósággá is!

Jó táborozást!

*Zsongor nagyfőnök**1959. Újkenyér hava (augusztus) 23., vasárnap**Nagy Elhatározásom [Nagy elhatározásom] napja**Nyék [Boda Géza] naplósövege*

Reggeli 7 órakor ébresztőt fújtak. Mint máskor, mosakodtunk, felöltöztünk. Ezután Bandi bá' [Mozsgai József Tádé O. Cist. atya] misét mondott. A misén Zsongor /nagyfőnök/ Nagy Elhatározást, Ond [Harsányi József], Koppány [Siptár Imre] /tagok/ Elhatározást tettek. (Az önfelajánlás felemelő pillanatait jól elősegítette az is, hogy felajánlaskor ostyájukat ők maguk tehették rá a misetányérkára, ami akkoriban, a II. Vatikáni Zsinat előtt teljesen újszerű kezdeményezés volt!) Reggeli után Bandi bá' (Szolovjovnak az) *Antikrisztus* című könyvéből olvasott fel.

5 sz. Beszélő levél

*II. Magyar tábor, Nyárás-patak völgye
Holnap 1959. Újkenyér hava 24. napja lesz.*

Jelmondat: „Isten jár itt közöttünk!”

Jelszó: Oroszlán!

Az éjjeli őrség rendje:	10-12:	Zsongor
	12-½2:	Koppány
	½ 2-3:	Huba
	3-5:	Zádor
	5-7:	Regös

A nap legjobb táborozója: Zádor [Hubai József]

Segítőtestvér.: Koppány [Siptár Imre]

Jó táborozást!

Zsongor nagyfőnök

Amikor az olvasást abbahagytuk, Özséb [Boda Andris] vezetésével fürdeni mentünk a patakba (amelyet előzőleg gáttal felduzzasztottunk). Fürdés után a nap nagy eseménye következett, a „kis bölény-próba”. (Két órát a jó Istenre és a természetre figyelve egyedül kellett eltölteni az erdőben!) Mindenki másfelé ment, s ott megfigyelést kellett tennünk.

Ezután jött az ebéd. Gulyáslevest kaptunk, majd süteményt. Szakácsunk, Regös bá' oly jól főz nekünk, hogy férfi szakácsnál ritka az ilyen. Csendespihenő következett. Ezután „csokoládémeccs” következett. Felállítás a következő volt: „Csokis csapat”: Regös bá'. Ő az ellenfél minden gólja után egy-egy csokit ígért. „Ellen-csokis csapat”: Özséb (kapus), Nyék, Koppány, Huba, Előd, Zádor, Ond és Zsongor. Először mi vezettünk 2:0-ra. A gólok komitácsiból, vagyis egymásnak átpasszolt labdával születtek. Ezután Regös bá' elhúzott 4:2-re. Ekkor Zsongor állt be a kapunkba, így végül is feljöttünk, és a végeredmény 5:5 lett. Tehát az „Ellen-csokis csapat” 5 csokit kap Regös bá'-tól. Ezután futballoztunk. Eredmény: 4:4. Vacsoráztunk. A tábortűznél Bandi bá' [Mozsgai József] az *Antikrisztusból* olvasott fel, majd a „kis bölény-próbánk”-ról számoltunk be. Esti szertartás után a tábor mély álomba merült.

1959. Újkenyérhava (augusztus) 24., hétfő

Özséb [Boda András] vezette a tornát, reggeli szertartás és reggeli után a forgószínpad nevű előadás-sorozat következett: Regös bá': *Ábi-bábi c.* gyermektánc; Özséb: elsősegélynyújtás alapjai; Zsongor: térképjelek, világtájak.

A második fordulónál Huba [Harsányi László], akit reggel bevásárolni küldtünk a faluba, feldúlt állapotban jött vissza, mert elveszítette a bevásárlásra szánt 100,- forintot. A forgószínpadi tanulást abbahagyva kimentünk az útra, és csatárláncban (egymás mellett haladva) kerestük a pénzt, de nem lett meg. Csendespihenő közben Huba maga szabta ki a „büntetést”: ő lesz a tűzmester, mosogat a segítőtestvér helyett, és a süteményből csak negyedrészt kap. Először haza akart telefonálni pénzért, de ezt szociális körülményei miatt nem fogadhattuk el. Egyébként is a telefonálás veszélyes, hiszen lehallgathatják.

Sátorverés és -összehajtás tanulása után Huba újra a faluba ment, a többiek külön-külön fát gyűjtöttek, és pedig versenyben. 1. Koppány; 2. Előd; 3. Zádor; 4. Ond; 5. Nyék. Ez hatásos módszernek bizonyult, mindjárt lett elég fa a konyhára és a tábortűzhöz.

6 sz. Beszélő levél

II. Magyar tábor, Nyárás-patak völgye
Holnap 1959. Újkenyér hava 25. napja lesz.

Jelmondat: „Miénk a nagyvilág, jövő s az új világ!”

Jelszó: 100 forint!

Az éjjeli őrség rendje:	10-12:	Nyék
	12-½2:	Előd
	½ 2-3:	Özséb
	3-5:	Ond
	5-7:	Bandi bá'

A nap legjobb táborozója: Zádor [Hubai József]

Segítőtestvér: Huba [Harsányi László]

Naplóíró: Ond [Harsányi József]

Holnap egész napos portyára megyünk.

Jó táborozást!

Zsongor nagyfőnök

Mosakodás és vacsora után tábortűz nyilvános lelkiismeret-vizsgálattal, hiszen a tábor ötödik napja is elmúlt. Nyék [Boda Géza] a portyát, Koppány [Siptár Imre] a játékot hiányolja. Előd [Lippai Miklós] és Zádor [Hubai József] küzdenek hibáik, a durcáság és az engedetlenség ellen. Megható látni igyekezetüket. – Még délután a csendespihenő alatt beszélgettem Előddel és Zádorral a 3. törvényről: a titoktartásról, a hallgatni tudásról. Főleg Zádorral beszéltem hosszabb ideig ezen egyéni hibájáról. Látszik rajta, hogy igyekszik kijavítani azt. Mi, vezetők látjuk a hibákat, és örülünk, ha a tagok saját maguktól rájönnek

azokra, s igyekeznek kijavítani őket. – Regös bá' is szót kért, még egyszer a 3. törvényre emlékeztette a fiúkat, aztán elbúcsúzott tőlünk, mert másnap reggel indult haza. Bandi atya [Mozsgai József] is beszélt a táborról, a fiúkról, s szavait azzal zárta, hogy jó benyomásokkal hagyja el a tábor.

1959. Újkenyér hava (augusztus) 25., kedd. Portya

Ond [Harsányi József] naplósövege

Reggel 7 óra helyett 6-kor volt az ébresztő. Siettünk a reggeli tornával, hogy a szentmisét is meghallgathassuk, és mise után megismerkedhessünk Zsongor főztjével. Jól főz, csak a rántottleves, amit ma főzött, az nem volt jó, de azért megettük. Portyaöltözetbe öltöztünk, majd elindultunk. Az I. őrháznál kétfelé váltunk. Az egyik csoport a sín mellett ment az állomásra, míg Zsongor és Huba a boltba mentek kenyérért, de nem kaptak. Azt mondták, hogy Kán községben van. (Miután összetalálkoztunk a tűzoltószertárnál, Zsongor megemlítette, hogy 1953-ban is erre mentek a sosonokkal Hollófészekre, és itt elénekelték a *Soroksáron tűz ütött ki* kezdetű éneket. Természetesen mi sem maradhattunk éneklés nélkül! Lementünk az állomásra, hogy talán az állomásfőnöktől kapunk majd kenyeret. Éppen akkor ment el kenyérért. Csak a felesége volt otthon, szívesen fogadott bennünket, azonban kenyere neki sem volt.) Míg Kánba mentünk, nagyot szedreztünk. Odaérkezve szilváztunk, majd ittunk, s kulacsainkat megtöltöttük, mert Hollófészken nem volt víz.

A nap forrón tűzött. Koppány [Siptár Imre] és Zsongor Bakócára mentek kenyérért.

(Hát a bolt érkezésük előtt tíz perccel előbb zárt be. A kocsmárosné nem tudott kenyeret adni, ezért bementek a szomszéd házba. Egy kb. 60 éves bácsi ült az udvarban, gerendát ácsolt. Zsongor elmondta, hogy kenyérre lenne szükségük, de a bolt bezárt, s most házról házra járva keresnek kenyeret. Beszölt a házba, a lánya azt mondta, hogy van ugyan egy felesleges kenyérük, de már másnapos.

– Nekünk az is jó! – válaszolták.

Erre kihozta a kenyeret, s megkérdezte, hogy kicsodák ők. Amikor a bácsi kint az udvarban meghallotta, hogy „mozgótáborban” vannak, mindjárt azt kérdezte:

– Maguk cserkészek?

Mire kénytelenek voltak élénken tiltakozni. Zsongor azt mondta, hogy ő szabadságon levő bányász, s a fiúk, akiknek a kenyér kellett, ifjúsági korban levő turisták. Míg Zsongor a kenyér árát fizette, a bácsi a konyhából kihozott egy kis csomagot, s megkérdezte Koppányt [Siptár Imrét]:

– Szereted a szalonnát? Fogadd el!

Koppány először húzódozott, de Zsongor biztatására elfogadta.

Vizet a szomszédban kértek, mert ott láttak kutat az udvarban. A háziasszony először a kúthoz küldte őket, de amikor meglátta, hogy nincs kulacsuk, behívta őket a konyhába, s az ottani vödörből töltött nekik vizet. A falon valami külföldi naptárból kivágott képek voltak, Zsongor megdicsérte azokat, majd megköszönve a vizet, elindultunk vissza a többiekhez.)

7 sz. Beszélő levél

*II. Magyar tábor, Nyárás-patak völgye
Holnap 1959. Újkenyér hava 26. napja lesz.*

Jelmondat: „Közelebb Kerülni Krisztushoz!”

Jelszó: Elveszett szemüveg!

Az éjjeli őrség rendje: $\frac{1}{2}$ 11- $\frac{1}{2}$ 1: Koppány

$\frac{1}{2}$ 1-2: Zádor

2- $\frac{1}{2}$ 4: Huba

$\frac{1}{2}$ 4-5: Zsongor

5- $\frac{1}{2}$ 7: Hunor

A nap legjobb táborozója: Zádor [Hubai József]

Segítőtestvér: Előd [Lippai Miklós]

Naplóíró: Zádor

Jó táborozást!

Koppány nagyfőnök

Míg ők oda voltak, mi pihentünk, körülnéztünk. Később én lefeküdtem és elaludtam. Egyszerre csak nagy ordításra ébredtem. Reflexszerűen fölugrottam, s én is ordítottam. Ekkor érkezett meg Zsongor és Koppány. Elindultunk a Hollófészket megkeresni. Bementünk az erdőbe, s a hűsben sajtot és kolbászt ettünk a Bakócáról hozott kenyérhez. Ebéd után Zsongor az *Antikrisztusból* olvasott. Később 15 perc szabadidőt kaptunk, majd 4 órakor indultunk haza. A fiúk szinte összeverekedtek, hogy ki vigye a hátizsákot. Körülbelül 25 perc alatt Kán községben vizet ittunk, majd megnéztük a kápolnát, amelyet a térkép jelzett. Hetvehelyen kenyeret akartunk venni, azonban még nem érkezett meg. Koppány, Előd és Nyék megvárják a kenyérszállítást, én Zádorral, Hubával hazaindultam, Zsongor később jött utánunk. Mielőtt elhagytuk a falut, még egyszer ittunk. (Zádor a kútnál felejtette Zsongor napszemüvegét. Amikor később Zsongor is odaért, megtalálta a napszemüvegét, s hazahozta. Ezzel megoldódott Zádor gondja, aki végül is nem tudta, hogy hol hagyta el a kölcsönkért napszemüveget.) Mihelyt bejöttünk a táborba, elénk jött Özséb hadifőnök. Hatalmas csatakiáltással fogadott bennünket: „Notre Dame!”, mire a válasz a főnöki sátorból érkezett. Kíváncsian benéztünk a „B” sátorba: – Vajh, ki ő? – Hát, egy vendég lépett elő. Kölcsönösen bemutatkoztunk egymásnak. Megtudtuk, hogy Hunornak [Wunderlich János] hívják, s ő fogja Regőst pótolni a konyhában. Mosakodás után a kenyérhozók elé mentünk segíteni a cipekedésben. Vacsorára leves volt, de nem tudtuk a nevét. Csak másnap reggel derült ki a konyhatitok: lebbencslevest ettünk. Mosogatás illetve mosakodás után tábortűz volt.

Zádor [Hubai József] naplószerzője tudósít a folytatásról.

A tábortűz mellett vidáman énekeltünk. Zsongor nagyfőnök tudomásunkra hozta, hogy másnap gyermeknap lesz. Megkezdődött az izgalmas főnökválasztás. Nagyfőnökünk Koppány [Siptár Imre], hadifőnökünk Huba [Harsányi László] lett. Az esti Beszélő levelet már az új vezetőknek kellett összeállítaniuk. Ezért a vezetők nem várták meg a tábortűz végét, hanem bevonultak az egyik sátorba, és tanácskoztak. A tagok és a „holt” főnökök rosszak voltak. Az új főnök nagyon gyenge kezű volt, és ezért nem is tudott rendet csinálni. Végre elkészült a várva várt Beszélő levél, amely egy kicsit hiányos volt. Az esti imádságban hálát adtunk Istennek, hogy élünk. Első őrsegen az új főnök, Koppány állt.

Hollófészeki portyázók: Koppány, Előd, Ond, Zádor, Huba és Nyék. 1959. augusztus 25.

1959. Újkenyér hava (augusztus) 26., szerda

Zádor [Hubai József] naplószerzőjének folytatása

Reggel egy órával később volt az ébresztő. A reggeli torna után imádkoztunk, majd csajkával gyülekeztünk a konyhánál. A reggeli kakaóból és lekváros kenyérből állott. A főnökök első programja tutajkészítés volt. A fák már előre fel voltak darabolva. Zsongor [Aczél László] összekötözte a farudakat. Sajnos, a kis tutaj nem jól sikerült, mert mindig a víz alá merült. Csakhamar a tutajt meguntuk, és így birkózóversenyt rendeztünk. Az izgalmas játék győztese Huba [Harsányi László] lett. Ekkor Zsongor az első két helyezettel, Hubával és Onddal [Harsányi Jóska] birkózott. Ezután kezdődött a napnak leghosszabb játéka, a fejelőbajnokság. A mérkőzések egészen ebédig tartottak. Ebédre tésztaleves és grízes tészta volt. Ebéd után a szokásos csendespihenő „zajlott” le. Csendespihenőben ugyanis a „holt” főnökök elkezdtek énekelni. Erre odament a hadifőnök, és rájuk kiabált. A „holt” főnökök nem tűrték a kiabálást, ki vitték a sátorlapot a fűre, és tovább énekeltek. A nagyfőnök, Koppány [Siptár Imre] elvesztette a bicskáját, a nyakláncát és az „eszét”. Tovább mérgesítették a „holt” főnököket, s lelocsolták őket. A „holt” főnökök sem hagyták magukat, visszalocsoltak, így két pártra szakadt a tábor, és egymást locsolták. Zsongor a sátorlappal védekezett. Közben a tagok is belekapcsolódtak a játékba. Csajkából és kulacsból egyaránt locsolták a vizet. Már mindenki vizes volt, a sátorponyva is átázott. Mikor már sokat harcoltunk, Zsongor lefújta a játékot. Először lemostuk a sárt magunkról, és futottunk a játék helyre. Tovább folytattuk a fejelőbajnokságot. Ezt nem tudtuk befejezni, mert jött az uzsonna. Uzsonnára finom főtt kukoricát fogyasztottunk. Uzsonna után szabadfoglalkozás volt. A szabadfoglalkozás rövid volt. Ezután elmentünk a játszóhelyre. A *Harcoljon a hazáért* című játékot játszottuk. Nagyon izgalmas játék volt. A játék győztese Huba lett. A játék befejezése után bejöttünk a táborhelyünkre, majd megmosakodtunk. A mosakodás után szép sátorrendet készítettünk. Az esti éhes gyomrot teával és szalonnás kenyérrel tömtük meg. Vacsora után meggyújtottuk a tábortüzet. Újból felcsendültek a vidám énekek. A főnökök hamar lemondtak a főnökségről és „meghaltak”. Mindannyiunknak kedves, játékos és örömteljes emlék maradt a gyermeknap.

Gyereknapi tutajozás.

A tutajra szálló Ond, továbbá a kiszolgáló egység: Özséb hadifőnök, Huba, Zádor és Koppány. A háttérben a vízzel pancsoló Előd. 1959. augusztus 26.

Balról: Koppány, Zádor, a birkózóverseny győztese: Huba, Nyék, Előd és Ond. 1959. augusztus 26.

8 sz. Beszélő levél

*II. Magyar tábor, Nyárás-patak völgye
Holnap 1959. Újkenyér hava 27. napja lesz.*

Jelmondat: „Háttal sohase állj a Napnak!”

Jelszó: Locsolás

Az éjjeli őrség rendje: 10-12: Ond
12-1/2: Özséb
1/2-3: Előd
3-5: Nyék
5-7: Hunor

A nap legjobb táborozója: Előd [Lippai Miklós]

Segítőtestvér: Koppány [Siptár Imre]

Jó táborozást!

Zsongor nagyfőnök

*1959. Újkenyér hava (augusztus) 27., csütörtök
Előd [Lippai Miklós] naplósövege hiányzik.*

*1959. Újkenyér hava (augusztus) 28., péntek
Huba [Harsányi László] naplósövege*

Fát törünk az utolsó táborúzhöz. Felhangzik a *Boci, boci, tarka* füttyjel, mert a tábor területére egy idegen lépett. Egyenesen a főnöki sátorba ment, és csak ezután tudtuk meg a nevét, ő az Attila bá' [?]. Este a táborúznál énekeltünk, azután mindenki elmondta, hogy milyen célt tűzött ki és hogyan sikerült azt megvalósítania. Majd Zsongor és Attila bá' szerepelt. Utána Hunor [Wunderlich János] maharadzsának öltözött, és oroszánjai között – tiszteletből a cipőmet és harisnyámat is levetve – először nyitott, majd bekötött szemmel nekem kellett keresztülmennem a maharadzs köszöntésére úgy, hogy ne érjek az oroszánokhoz (a két sorban egymással szemben ülő fiúk kinyújtott lábaihoz), mert akkor „felfalnak!” Amikor már bekötött szemmel az utolsó oroszánt akartam átlépni, én – bekötött szemem miatt – nem tudhattam, hogy egy nagy lavór vizet raktak elé. Csak azt éreztem, hogy Zsongor – aki eddig is vezérelte lépteimet, hiszen szemem be volt kötve – nagyon felhúzta a kezemet, s ezért az ellenkező irányba léptem, vagyis nem a vizesfazékba. Mivel a tréfa sikertelen lett, ezért a lábamra borították a vizet.

9 sz. Beszélő levél

*II. Magyar tábor, Nyárás-patak völgye
Holnap 1959. Újkenyér hava 29. napja lesz.*

Jelmondat: „Búcsút int a tűz, halkan jó az éj,
útnak indulunk, testvér, jöjj, ne félj!”

Jelszó: Táborbontás!

A hagyományhoz híven az utolsó éjszaka nincs őrség!

Segítőtestvér: Zádor és Huba [Hubai József és Harsányi László]

Naplóíró: Huba

A szolgálatkészség terén különösen kitűnt Nyék [Boda Géza] testvért
ezúton dicsérem meg.

Holnap táborbontás, és indulás a köröngetegbe!

Zsongor nagyfőnök

A táborúzt után Zsongor egy gyertyát meggyújtott a tűzről, majd erről ki-ki meggyújtotta a saját gyertyáját. Körbejártuk a tábor, és énekeltük: *Búcsút int a tűz, halkan jó az éj...*

Amikor a kedves helyeket körüljártuk, a gyertyáját mindenki a sátra elé tette. Zsongor azt mondta, hogy nem lesz takarodó, mindenki akkor feket le, amikor akar. Összebeszéltünk Hunorral, és elmentünk a kettes km-kőig a Kétágú-rét felé. Visszatérve még körülültük a tábortüzet, majd – mivel az eső szemerkezni kezdett – mindenki nyugovóra tért. Őrség nem volt. Egész táborozásunk folyamán ez volt az első és utolsó kis eső.

1959. Újkenyér hava (augusztus) 29., szombat

Huba [Harsányi László] naplósövegének folytatása

Reggel egy órával később volt az ébresztő. Megreggeliztünk, majd megkezdtek a sátorbontást. Először a „B” sátrát, majd a Tarzan, a Vajk és a Lurkó sátrát bontottuk szét. Mindenki összepakolt, csak az maradt kint a hátizsákából, amire még szükség volt. Míg Hunor [Wunderlich Jancsi] főzött, mi egy nagyot számjátékoztunk. Ebédre krumplileves és tejberizs volt. Mindenki puffadásig ette magát, és mégis sok megmaradt, amit aztán ki kellett önteni. Utána mindent próbáltunk eltüntetni: a konyhát, a latrinát és a sátorárkokat. Én elmosogattam a nagylábost és a fazekat. Utána Zsongorral a sátrakat és a nagyládát cipeltük az állomásra. Ahogy a vasúti sínekhez értünk, egy sofőr intett nekünk, hogy menjünk oda. Amikor a rakodók lerakták a földet, felrakhattuk a ponyvákat meg a ládát, majd mi is felültünk az autóra. Egy-kettőre ott voltunk az állomáson. A ponyvákat beraktuk a ládába, és Zsongor feladta a ládát a vasúton Pécsre. Visszajöttünk a táborba. Meguzsonnáztunk, majd szétszöttük a megmaradt élelmet. Körülnéztünk, és elbúcsúztunk a tábortól. Énekszöval indultunk az állomásra. Majd a robogó vonat visszavitt minket a körengetegbe.

A legjobb táborozó Koppány [Siptár Imre] volt, második Nyék [Boda Géza] lett.

A Magyar törzs az 1959/60-as tanévben

1959. szeptember 28-a és október 3-a között

A Bányaiipari Technikum IV. b. osztályával tanulmányi kiránduláson voltam. Budapesten megnéztük a Duclos Bányagépgyárat, a Magyar Optikai Műveket, Dorogon a bányát, Esztergomban és Visegrádon a várat. Persze felkerestem Budafokon a nagymamámat, illetve a novícius-mesteremet, Botondot is, aki már Budapesten lakott. A szabadidő programban „hazamentem”, vagyis elzarándokoltam a Gellért-hegyre, a Sziklatemplomhoz is.

1959. október 14., szerda

Az embert néha úgy megrohanják a gondolatok, a nagy tervezgetések és elképzelések. Aztán szinte máról holnapra eltűnnek, és mások jönnek helyükbe. Jaj, de rossz ez az állapot, amikor az ember eltervezi, hogy mit fog csinálni, sőt napirendet készít, leírja, hogy mit akar csinálni, s amikor a dolgok sorrendje másképpen alakul, már nem tőri magát a program betartásáért, sőt, elintézettnek véli azt, amiről másnap kiderül, hogy ezt és ezt még mindig nem csinálta meg. Ezen az állapoton változtatnom kell!

Ma Regőssel és a fiúkkal hangversenyen voltunk a színházban, s miután hazaérkeztem, rovom e sorokat. Most ízelegetem, hogy milyen az, amikor a naplóban nemcsak eseményeket rögzítek, hanem leírom az eseményekkel kapcsolatos lelki rezdüléseimet is. Megint Fehér Hollót [Hetényi Varga Károly] „látom” magam előtt, aki az 1956-os vajsziói táborban mondta:

– A naplóírás könnyen arra készíti az embert, hogy túl sokat foglalkozzon magával!

Most jövök rá, hogy ez csak a túlzásoktól óv. Az embernek foglalkoznia kell önmagával, mert szüksége van rá, hogy megállapítsa, tudott-e fejlődni, csiszolódni, tudott-e értékesebb lenni, mint azelőtt volt.

S most megint csapjak át az eseménysorozat-írásra? Vagy arról írjak, hogy még mindig vajúdom a latintanulással [Bolyós] Ákos atyánál, s nincs lelkierőm elővenni a latinkönyvet,

pedig a latintudás hiánya azzal járna, hogy a szemináriumban az előkészítő évre küldenek, s így veszítenék egy évet. Írjak arról, hogy hivatásomat oly rózsásnak tervezem, hogy azon gondolkodom, miként fogom a fénykép-előhívó tálakat és nagyítógépet összezsomagolni, hogy praktikus legyen a szállítása a szemináriumba? Nyaralni megyek-e a Pálos Rendbe, megtartom-e a szegénység fogadalmát, s hatalmába kerített a pénzszerzés vágya, tudniillik, hogy a fotózással fogok pénzt keresni, vagy bízzam magamat Istenre, és majd ruházni fog, mint a mezők liliomait? Vagy tán éppen ez Isten segítsége?

Büdöskút. Felső sor: Ond, Özséb hadifőnök, Koppány, Zádor.

Alsó sor: Huba, Előd és Nyék.

1959. október

Azért imádkozom én immár másfél esztendeje, mióta fotózom, hogy jó fotóamatőr legyen belőlem, hogy ez legyen létem alapja (ha esetleg majd nem működhetnék papként), vagy ezt a tudásomat a Rendnek ajánljam fel, hogy képességeimmel a Rendet gyarapíthassam. És csak ilyen képességeim vannak, latin- és hittantanulási képességem és igyekezetem nincs? Oh, Krisztusom, adj megnyugvást!

1959 októberében

Özséb [Boda Andris] hadifőnökkel, Ond [Harsányi Jóska] és Huba [Harsányi Laci], Koppány [Siptár Imre] és Zádor [Hubai József], Előd [Lippai Miklós] és Nyék [Boda Géza] társaságában újra a Büdös-kútra kirándultunk, hogy folytassuk a tavasszal felfedezett Jancsi-lyuk kutatását. Először a forrásnál elfogyasztottuk a tízórainkat, amelyhez a forrás finom vizét ittuk, majd frissült erővel indultunk a legális „föld alatti mozgalomba”, azzal a reménnyel, hogy megtalálhatjuk a bejáratot az orfűi barlangba. (L. könyvünkben Harsányi József: A Mecsek természeti adottságai a katolikus fiatalok földalatti közösségeinek életében.)

1959. november 1., vasárnap, Mindenszentek napja

Reggel 7-re mentem misére a Mindenszentek templomába. Áldoztam. Reggeli után ½ 9-re felmentem a Tettyére. Nyék és Zádor kivételével 8,40-kor el is indultunk a Dömörkapu felé. Egy órán belül Kantavárra érkeztünk. Egy kicsit csilléztünk, majd a forrásnál ettünk. Ezután felmentünk a várba. Ott Ond elmondta a várhoz fűződő legendát: Kanta Pista, a vár ura, a török időkben mind a két felet fosztogatta. Egyik zsákmánya egy szép leány volt, aki megtetszett neki. A leány azonban hű maradt vőlegényéhez, aki eltűnt a harcokban. Egy nagy

viharban délceg ifjú kért menedéket az őt üldöző törökök elől. Kanta, a vár ura befogadta, de kiderült, hogy az ifjú a leány vőlegénye. Ezért másnap, amikor az ifjú továbbmenekült, Kanta utasítására szolgálai megölték, s iratait elhozták. Az iratok között a várúr egy fél aranykarikát talált. Erről ismerte fel, hogy az ifjú az öccse volt, aki után már sokat kutatott. Kanta és a szép leány beleőrültek fájdalukba.

Aztán a márványbányában lévő csillepályán szórakoztak a fiúk, majd hazafelé indultunk, mert délután fakultatív alapon a temetőbe mentünk. Én $\frac{1}{2}$ 4-re értem le Regös lakására, Ond, Huba, Zádor és Nyék $\frac{3}{4}$ 4-re jöttek a Kossuth-szoborhoz. A temetőben idén is meglátogattuk Vértesi Frici bá' és Zsabokorszky Feri sírját. Az utóbbit már két csoportban néztük, mert elég nagy volt a nyilvánosság. A fiúkat haza engedtem, Regössel imádkoztunk a szovjet emlékműnél, majd visszafelé az én családom sírjánál. A temetőben összetalálkoztunk „Ö”-vel, aki nővérével és sógorával, valamint azok kislányával járta a sírokat. A dakoták farsangzáró bálja óta nem láttuk egymást, de most jó volt legalább egy találkozásnyira együtt lenni.

Hazafelé Regössel gyalog jöttünk, útközben megmutattam a Nyárás-pataki tábori fényképeket, tegnap nagyítottam őket. A két szakácsképet mindjárt meg is vette, forintért darabját. A Verseny utcának mentünk, mert be akartunk nézni Füttyösékhez [Tihanyi Ákos]. Elég sok mindenről beszélgettünk. Jövő vasárnap Nagyárpádra kirándulunk, s ha minden jól megy Regös is eljön. A kéttörzsos nagytáborokról beszélgetve, kifejtettem véleményemet, mely szerint az egytörzsos tábor az igazi. Ehhez a balatongyöröki táborban leszűrt tapasztalatát mondta: a jó táborhoz három dolog kell: egy jó táborvezető, egy jó szakács és egy stramm lelkiatya. Az én Nyárás-pataki táboromról elmondható, hogy mind a három megvolt. Sőt a szép idő is nagy szerepet játszott a sikerben. Tavalgy Balatongyörökon nem találta meg a két törzs a jó viszonyt egymással. Ezen próbált segíteni Regös, amikor kilépett a konyhából [és másnak adta át a főzést]. S ami két egész embert követel, azt – bármennyire is igyekszik – hogyan tudná egy ember megcsinálni?

A vasúti átjárónál ért utol bennünket „Ö”. Csak éppen köszöntünk egymásnak, „Ö” hazafelé ment, mi meg Füttyös Kézhez. Talán jó is, hogy annyiszor összehoz „Ö”-vel ez a kicsi világ. Sokszor – a nehéz percekben – oly jó arra gondolni, hogy van még egy őrzőangyalkám. Jól esik őt tisztának, eszménynek tartani, aki vigyáz reám. Kísértéskor vagy apró modortalanságok elkövetése helyett jó rágondolni. Az nem zavar, hogy én „Ö”-t nem érhetem el. Bár talán még ezt a rágondolást sem kellene csinálnom nekem, aki a Pálos Rendben már beöltöztem, s elkezdtem a noviciátust. Talán Istent vagy őrzőangyalomat kellene inkább segítségül hívnom. De amikor „Ö” oly kézzel fogható, a legnemesebb értelemben!

A fehér szerzetesi ruha és a fehér gyopár az érintetlen tisztaság jelképe. Weiser Ferenc SJ. *Alpesi fény* c. könyvében olvastam: „A hegyekben valami erőnek kell lennie, amelyről nekünk, városiaknak sejtelmünk sincs. A fénynek kell kiáradnia, amely a szikrázó hómezőkről belevilágít az emberekbe, akik a hétköznapi alacsonyosságából felkerülnek a csendes alpesi világ bűvkörébe.” Ez az érintetlen tisztaság vonzott, amikor ezt írtam: „Add, Uram, hogy szívemben /bánatban és örömben/ az angyal-tisztaságot szeressem, /és derűs homlokomon, mint e szikrázó hegycsúcson/ tiszta öröm honoljon!”

1959. november 6., kedd, Pálos-mindenszentek ünnepe

A Pálos Rend magyarországi visszatelepülésének 25. évfordulója kapcsán kaptam meg Pál atyától és novíciustemteremtől (a könyv készítőjétől), Botondtól a *Szenteltessék meg a te neved!* c. gépelt rendi imakönyvet. Összeállítási évének ugyan 1934 volt feltüntetve, de ez az évszám csak az ÁVH megtévesztésére szolgált, hogyha egy esetleges házkutatáskor megtalálják nálunk, akkor ne az ezévi dátum virítson rajta.

A külön lapon hozzá adott kísérszöveg így hangzott:

25 év
1934 – 1959

Szolgáljon e kis könyvecske tanúságtételül az isteni kegyelem erejének.

Ő hozta vissza hazánkba – 150 éves számkivetés után – megújulva azt az Istent és hazát szerető imádságos szellemet, melyet az abszolutizmus és a liberalizmus minden erejével kiirtani törekedett.

Visszahozta, begyökerezett, és a szenvedések mélységében acélozta.

Ez tette és teszi képessé ma is arra, hogy betöltse hófehér hivatását: áldozattá válni azért a népért, amelyből vétetett.

Hála ezért Minden Kegyelem Közvetítőjének, aki számontartja övéit.

Íránta való hódolatból születtek e sorok.

1959. Pálos-mindenszentek ünnepén

1959. december 22., kedd

Este hét óra után öt perccel telefonált Holdsugár [Bálint Gyula], hogy ½ 8-kor Dakota törzsi karácsonyi tea lesz (Repülő Nyíléknál [Hetey Laciéknál]). Éppen akkor jöttem be a füstölőből, ahol Édesanyának segítettem a füstölésre hozott hentesárak elrendezésében. Nosza, megborotválkoztam, megmosakodtam, és szépen felöltöztem. 19,25-kor indultam el hazulról. A Kórház-térig futottam, s kb. öt perces késéssel be is érkeztem. Holdsugár beszélt, főleg a törzsről, a törzs karácsonyairól, táborairól, a sok közös élményről, melyek összefűznek bennünket. Régen voltam velük együtt, ha jól emlékszem azon az emlékezetes farsangzáró bálon, majdnem egy éve. Sokat nevettünk, tea közben is, játék közben is. Szép volt!

1959. december 23., szerda

Ma az én srácaimmal volt a karácsonyi tea, a Magyar törzs III. karácsonya. ½ 5-re lementem Özséb [Boda Andris] hadifőnökhöz az ajándékokat elrendezni, majd fölmentem Regöshöz, hogy elhozzam tőle Koszter atya: *Iluska c.* könyvét, mert ebből akartam felolvasni. Szerencsére otthon volt. Esküvői értesítést is kaptam tőle. Gratuláltam neki. A Bélának [?] küldendő pénz feladóját is megbeszéltük mindjárt, hiszen nem szükséges tudnia, hogy kitől kapta az ajándékot.

A teára menet utolértem Holdsugárt, akivel öt óra előtt két perccel érkeztünk meg. Elrendeztük az ajándékokat, felolvastam a Szentírásból a betlehemi jelenetet. A fohászokat gyertyagyújtás mellett mondtuk el. Az *Iluska*-ból Lurkó karácsonyát olvastam fel. A könyvből kifotóztam egy bájos Márton Lajos-rajzot, amelyen Iluska koszorút tesz Lurkó fejére. Mindenki kapott egy ilyen képet. Majd a tea jött a süteményekkel, melyeket hazulról hoztunk és most közösen ettünk meg. Tea közben a Zászlónk 1933. december 15-i számából *A karácsonyfa muzsikál c.* írást olvastam fel. Az én ajándékomat, Mark Twain: *Koldus és királyfiát* Előd kapta.

1959-ben a Magyar törzs III. karácsonyára mindenki ezt a képet kapta ajándékba:

„Egyiket Lurkó fejére, másikat Iluska fejére tették.”

(Márton Lajos rajza Koszter atya: Iluska c. könyvéből.)

1959. december 25., péntek

A családunk karácsonyi ünnepe után húgommal, Anikóval éjféli misére mentünk. Hazafelé jövet Regös meghívott bennünket a hagyományos karácsony éjjeli misinai útra. Anyuka, bár nekem már régen megígérte, hogy „semmi körülményét között sem mehetünk el!”, de mihelyt Regöst meglátta, rögtön beleegyezett. A Tettyén utolértünk egy csoportot, majd a Pálosok templománál a társaság másik részét. És ott van „Ő” is! Fölfelé menet elől a lányok haladtak, mögöttük a fiúk. Az Üdülő-szállónál megálltunk egy kicsit, mert az eső esni kezdett. Regös vezetésével finoman, halkán kánonokat énekeltünk. Amint csendesült az eső, továbbindultunk. Az egyik kislányt elkísérte az édesapja is, aki aztán az eső miatt visszafordult, s a lányát is elvitte. Mi pedig, ha a Misinára nem is, de a Mária-képig elmentünk. Körülálltuk a képet. Én a jobb oldalon álltam, mellettem már nem volt senki, ezért egy kislány ájtott még ide mellém. Mivel fiú-, illetve leánydalokat énekeltünk, én csak a Mária-kép felé néztem. Végül a *Tábortűzi Credo* (I. Cserkészek daloskönyve, 72. old.) következett. Közben cserkészszokás szerint, kezünket keresztbe téve megfogtuk egymás kezét. Hogy mellettem ki állt, hogy én kinek a kezét fogtam, nem tudtam, mert addig nem néztem oda. De közben reméltem, hogy „Ő” áll mellettem. „Ő” volt! Mivel „Ő” a sor szélén állt, mindkét kezét az enyémbe tette. Én akkor csak azt gondoltam, hogy az ilyen kézfogás tiszta és nemes.

Aztán megindultunk vissza. A Mandulásig ugyanabban a sorrendben mentünk, mint ahogyan fölfelé. Emelkedett a hangulat, nótáztatni kezdtünk. A Mandulásnál Regös elrendezte a társaságot az „egy fiú, egy lány” elv szerint. Anikó húgom, aki eddig a bal oldalamon ment „Ő”-vel, Regös és közém került, „Ő” viszont maradt a szélén, a bal oldalamon. Akkor azt gondoltam: az a tény, hogy „Ő” a Mária-képnél mellém került, lehetőleg helyezkedés eredménye, hiszen „Ő” jött át a jobb oldalamra, bár nem tudhatta, hogy a

Táborfűzi Credo-val és a kézfogással fogjuk befejezni; de ez a mostani mellém kerülése csak a véletlen műve lehet!

Az országút teljes szélességében mentünk, egymás karját fogva és énekelve. Magamban azt kívántam, hogy minél tovább tartson az út így karonfogva, pedig „Ő”-vel szinte siettünk, s mindig Anikó rángatott vissza, hogy ne siessünk annyira. Szinte éreztem, mennyire vigyáz a lépteire, hogyan lassít, amikor „visszafogom!” Nemsokára a kivilágított város panorámája tűnt a szemünkbe. Ének közben „Ő” újra meg újra megjegyezte:

– Mily én szép!

Halkan válaszoltam:

– Örülök, hogy neked is tetszik!

A Csigalépcsőnél aztán felbomlott a sor, a Pálos templomnál húgommal elköszöntünk, s a Tettyén keresztül jöttünk haza. A kapu előtt még vártunk egy kicsit, mert Anikó a bátyánkat, Andrist vélte látni, aki a város felől éppen akkor jött haza. Tényleg ő volt!

Hamar lefeküdtünk, s bár sötét volt, még sokáig nem tudtam elaludni, peregetek bennem az élmények. Karácsony első napja is ilyen hangulatban telt el, többször is észrevettem, hogy gondolataim „Ő” körül forognak, olykor megálltam munkámban, mert rá kellett gondolnom.

Este megint jött a gondolatok sora, imádkozni is csak úgy tudtam, hogy azt képzeltem: együtt imádkozunk. Aztán ima közben elaludtam. Reggel már tényeket tudtam leszögezni. Éreztem, hogy a mérleg serpenyője a papi és szerzetesi hivatásom felé billen.

1959. december 26., szombat

Pál atya azt tanácsolta, hogy csoportosítsam érveimet: mi szól a hivatás, és mi a házasság mellett, így könnyebben tudok szembenézni „a hosszú hajú veszedelemmel”, ahogyan Gárdonyi Géza nevezte a leányokat. Legfőbb érvem tehát az, hogy nem tudok magamnak más hivatási elképzelni. Az, hogy én az iskola elvégzése után aknász legyek, esetleg főaknász valamely bányánál, nem elégít ki. Pénz az csak lenne, de nem lenne hozzá hivatásom, kedvem. Geológus tanárnak menjek el, egyetemem végezzek? De „Ő”-t nem köthetem le magamnak, nem mondhatom, hogy várjon rám öt évet. Más kislányért meg érdemes? Úgy érzem, hogy nem! De ha arra gondolok, hogy természetünk is olyan, hogy összeillenénk, Övé vidám, élénk, enyém komoly, nyugodt, akkor azt is kell gondolnom, hogy „Ő” csak egy évvel fiatalabb nálam, és mit szólnának a rokonok. Persze ezt a szempontot fel sem vetettem, amikor arról volt szó, hogy pap legyek. Egyszer azt mondtam valakinek:

– Ha én valaha megházasodnék, akkor is 25 éves korom előtt nem nősülnék meg!

Hát szabad-e „Ő”-t még 7 évig váratnom? De leginkább az nyugtatott meg, amit Koszter atya „Lépcsőima” című könyvében olvastam: „Csak abból lesz igazán jó pap, akiből jó családapa lett volna!” Hát én azt hiszem, hogy olyan férj és édesapa tudtam volna lenni, aki jól viseli családja gondját. Akkor tehát jó pap lesz belőlem, s majd atyai szeretettel tudom szeretni Isten nagy családjának tagjait, akiket rám bíz az Úr. A pálosok napi imájában pedig eddig is mindennap ezt mondtam: „Mindenható, örök Isten! Mindenekfölött akarunk szeretni, s téged akarunk szolgálni minden embertársunkban...!”

Ma úgy érzem, hogy a mérleg, amely Karácsony előtt is már az én oldalamra billent, most még inkább közelít felém, igazi hivatásom felé.

1960

1960. március 12., szombat

Jó két hónappal lettem idősebb. Hej, hogyan megy az idő! Még három hónap, és már itt az érettségi. Tanulnom kellene, és oly sokszor rosszul bánok az idővel. Nem lehet mondani, hogy szerelmes vagyok, hiszen nekem más az életcélom, de mégis oly sokszor kell „Ő”-re gondolnom. Hej, de sokat kell még elejtenem, hogy végre üres két kezem imára kulcsolódjék – ahogyan ezt Tormay Cecilé *Az ősi küldött* c. könyvében (III kötet: A fehér barát, 24. oldal) olvastam Özséb atyánk szavaiként, melyeket éppen a Jakab-hegyen, a remetekolostorban mondott a szerelmesét elvesztett Ung vitéznek: „A telt kezek nem kulcsolódnak! Az Istenért nagy utat kell megjárunk s közben el kell mindent ejtenünk, hogy végül két üres kezünk szabadon kulcsolódjék össze az Úr előtt.” Ez az „Ő”-re gondolás meddig fog elkísérni? Összeegyeztethető ez a hivatással? Pedig már terveztem, hogy ha az iskolával a nyári termelési gyakorlatra egy csehszlovákiai bányába megyünk, majd küldök neki onnan képeslapokat, „Ő” ügyis gyűjti. Most ezt is vessem el, hiszen ezt az utat lezártam. Február 6-án volt ugyanis a szalagavatónk, és az ünnepségre éppen az „Ő” osztályát hívta meg a mi iskolánk. Bár örültünk egymásnak, de akkor már nem táncoltam „Ő”-vel. Vajon értett-e belőle? Akkor a képeslap küldés nemde újabb közeledés lenne hozzá?

„Egy papnál a szerelem gondolata is bűn!” – írta Koszter atya a *Kamaszok*-ban. Bűn az, ha „Ő”-re gondolok? Milyen áldozatot kér tőlem az Isten? Olyan kedves lennék neki, hogy ezt is elkéri tőlem, s megengedi a próbatételt? De milyen akadályvevés az, amikor nem keresem ugyan „Ő” társaságát, de lélekben mégis nála időzöm, sokszor róla gondolkozom, mint például ma is, amikor a házuk előtt kerékpároztam el. Nem néztem oda házuk ablakaira, de mégis ott voltak nála a gondolataim. Ez mindig így lesz? Már alig várom, hogy kiszakadjak a világból!

1960. március 13., vasárnap

(Ez az Úr kegyelme győzelmének napja. Lelkem egyértelmű önátadását így fogalmaztam meg:)

„Istenem, neked ajánlom föl vágyaimat, érzéseimet. Neked ajánlom a hétköznapi élet minden akadályát, nehézségét, melyeket megköszönök, s kérek még, mert nem vonakodom az áldozattól! De adj erőt is, kegyelmed legyen énvelem, hogy hűségesen, féhéren izzó lélekkel szolgálhassalak téged. Adj erőt, hogy örökké tartó szolgálatodat szívesen és örömmel tudjam ellátni, s ne engedd, hogy lelkem izzása bármit is szürküljön.

Uram (a Pálos Rendben), nemsokára ünnepélyesen megfogadom neked azt, hogy a világ minden hiábavalóságát és hiúságát elhagyva, felveszem keresztemet, s az evangéliumi tanácsok aranybilincselével lelkemen, mindenhová követlek.

Uram, add erődöt és kegyelmedet! Fogadd el áldozatomat nemzetemért s annak ifjúságáért!”

Fogadd el áldozatomat nemzetemért,
s annak ifjúságáért.
Add erőt

(Pál atya tanácsára körülbelül 1955-től kezdve, amikor hetedik osztályos voltam, s még Rákosi Mátyás „uralkodott”, nem beszéltem szüleimnek a papi hivatásomról, hogy ne növeljem még ezzel is a gondjaikat. De most, az érettségi előtt már kerestem a lehetőséget, hogy bejelentsem elhatározásomat. Az egyik este áramszünet volt, így Édesapa rádiója is elnémult, és Édesanya sem tudott varrni. Csak mi hárman voltunk otthon. A sötétben beszélgetni kezdtünk a közelgő érettségimről, meg arról, hogy hogyan lesz majd munkahelyem a továbbiakban. Akkor azt mondtam:

– Tudom, hogy a családuk számít a bányaiipari technikus fizetésemre, mivel Édesapa keresete csak szűkösen fedezi az öt tagú család életét. De én mégis azt gondolom, hogy szívem gyermekkori vágyát követve, inkább pap szeretnék lenni. Azért nem szóltam a középiskolás évek alatt a papi hivatásomról, mert nem akartam Édesapáék gondjait szaporítani. (Pálos hivatásomat meg sem említhettem nekik, hiszen a szerzetesrendek működésének betiltása miatt ezt államellenes szervezkedésnek lehetett volna minősíteni, s ez tetézte volna szüleim velem kapcsolatos gondjait. Az egyházmegyei papi szolgálat viszont legális lehetőség volt a kommunista rendszerben is.) A bejelentésemet követő csendet Édesapa törte meg:

– Akkor, fiam, én kitagadlak!

Mivel számíthattam ilyen reaklásra, nyugodtan ennyit mondtam:

– Tiszteletben tartom Édesapa döntését, de én mégis inkább a gyermekkortól kezdve érzett papi hivatást szeretném követni.

Édesanya szólni sem tudott, hanem felzokogott és sírdogálni kezdett, ezzel fejezve ki megrendülését. Kissé később csak annyit mondott:

– Akkor, Lacikám, nem lesznek tőled unokáim!

– Édesanyám – válaszoltam –, lehet, hogy nem lesz tőlem néhány unokája, de azt tudom, hogy mint papnak sok lelki gyermekem lesz, s ezek majd mind hálásak lesznek annak az édesanyának, aki papnak engedte a fiát!...

Pál atya azt javasolta, hogy ne a Pécsi Egyházmegyébe adjam be a kispapfelvételi kérelmemet. Édesapám ugyanis párttag volt, mert azt gondolta, hogy így több pénzt tud majd hazaadni az egy keresetből élő családjának, hiszen Édesanya „csak” otthon dolgozott ránk. Így a Székesfehérvári Egyházmegyébe kértem felvételemet, egyrészt annak jó híre miatt, másrészt mert úgy reméltük, hogy Pécstől távolabb lévén, nem fog annyira szemet szúrni az illetékeseknek, hogy egy párttag fia kispap lett. Tarka Mokasszin [dr. Arató Miklós Orbán O. Cist.], aki a Székesfehérvári Egyházmegyében teljesített szolgálatot, írta meg Shvoy Lajos püspök atyának a lelkiatyai ajánlásomat, illetve Pál atya, mint lelkiatya adott ajánlást.

Kispapfelvételemre azonban mégsem került sor a kijelölt időpontban! A Bányaiipari Technikumtól ugyanis egy hónapos kelet-németországi termelési gyakorlatra kaptam lehetőséget az eislebeni kálisóbányában. Akkor még nem nagyon volt lehetőség külföldre utazni. Mivel szerettem volna ezt a kitüntetésszámba menő lehetőséget kihasználni, engedélyt kértem Shvoy Lajos püspök atyától, hogy visszaérkezésem után jelentkezhessem kispapfelvételre. Így aztán 1960 júliusában Berlinben ott álltam az akkor még le nem zárt Brandenburgi kapunál. Csak a másik oldalra kellett volna átsétálnom, s megnyílt volna a lehetőség, hogy a szabad világban legyek pap. A spontán felmerült kísértést azzal győztem le, hogy én magyar vagyok, s népem és ifjúsága szolgálatára akarom szentelni életemet.

Visszafelé a Német Demokratikus Köztársaságból egyenesen Székesfehérvárra utaztam. A kispapfelvételnél énekelnem is kellett. Pál atya tanácsára az *Erdők királynője, szép csillag, Szűz Mária* kezdetű fiúdalt (Cserkészek daloskönyve, 79. old.) adtam elő, mint ismeretlen szerző művét. Persze, hogy Shvoy püspök atya megkérdezte:

– Hát cserkész voltál-e?

A szívem majd’ megszakadt, hogy nem mondhattam el: „Igen, titokban!”

Ezért csak annyit válaszoltam:

– Koromnál fogva nem lehettem cserkész, hiszen amikor 1948-ban a szövetséget feloszlatták, én még csak hatéves voltam.

(És Pál atyák tanácsára – mivel nem kérdezték – arról sem szóltam, hogy már pálos novícius vagyok.)

A Magyar törzs és vezetője 1960 nyarán Kelet-mecseki mozgótábor és „fehér napok”

A Magyar törzs 1960. augusztusi, III. táboráról nem maradt meg a napló. [A mozgótábor folyamán Ivasivka Matyi bá' és Novotny Iván találkozott velünk a Maré-vár romjai között tartott tábortűznél.]

Ezen a nyáron Botonddal és a földalatti pálos rendi fiatalokkal a „*fehér napok*” keretében Közép-Dunántúlon végigzarándokoltuk Székesfehérvár, Nagyvázsöny, Pula, Pápa, Vértesacsa és Zsámbék egykori pálos kolostorait.

*1960. augusztus 22., hétfő, Szűz Mária Szeplőtelen Szívének ünnepe.
Első fogadalmam*

Budapesten, a XI. kerületi Zámoly utcában, egy kis albérleti szobában, novíciusmesterem, Botond előtt letettem első fogadalmamat három évre, hogy a Pálos Rend tagjaként szegénységben, tisztaságban és engedelmisségben élve buzgóbban akarom szolgálni az Urat és felebarátaim üdvösségét.

A Magyar törzs az 1960/61-es tanévben és nyáron [Zsongor I. éves kispap]

1960. szeptember 9. péntek

Mivel Shvoy Lajos püspök atya a szegedi szemináriumba küldött teológiai tanulmányaim megkezdésére, ma elindultam Szegedre. Édesanya elkísért a vasútállomásra. Persze, hogy útközben eleredtek a könnyei. Vigasztalására csak ennyit tudtam mondani:

– Édesanyám, a nagy dolgok nagy áldozatokat igényelnek, vállaljuk együtt! –, s bizony igyekeznem kellett, hogy én is el ne sírjam magamat. Nehéz volt a búcsú! De amikor már elindult a vonat, nálam is eltört a mécses. Belül világosan tudtam, hogy nem a döntésem miatt sírtam, hiszen boldogan indultam a szemináriumba, de az édesanyai szív fájdalma, ahogyan immár nagyfia szakadt le róla, akárcsak kisfia a szüléskor, az én lelkembe is áthullámozott, s amikor már az anyai szem nem látta, én is szabad utat engedhettem könnyeimnek. Csak az nyugtatott meg, hogy az Úr, aki eddig is nyílegyenesen vezetett minden utamon, továbbra is velem lesz, s ő majd megvigasztalja jó szüleimet is.

1961

1961. január 19.

Édesapám egy szegedi ismerősön keresztül (konspiratív módon) már előre értesített, hogy nemsokára érkezik majd egy levél, amelyet számomra meg kellett írnia, de ne vegyem tragikusan. Az 1960. december 11-én kelt levél, amelynek postai keletbélyegzője: 1961. január 17-e volt, a mai napon meg is érkezett. A rektori hivatalban felvett *jegyzőkönyvről* készült másolatot dr. Paskai László tanulmányi felügyelő úr [később bíboros, esztergom-budapesti érsek (1987-2002)] hitelesítette. Ebből idézem Édesapám levelét, illetve az arra adott válaszomat:

„»Hittudományi Főiskola, Szeged. Miután fiam, Aczél László a Főiskola I. évfolyamának hallgatója lett, bejelenteni kívánom, hogy ezen elhatározását beleegyezésem nélkül hajtotta végre. Én az MSZMP (Magyar Szocialista Munkáspárt) tagja vagyok, és elveimmel nem tartom ezt összeegyeztethetőnek, és tiltakozom ellene. Ezen tényállás alapján kérem, hogy fiamat – aki Bányaiipari Technikumot végzett – a Főiskoláról tanácsolják el, hogy tanulmányainak megfelelő életet és munkát folytathasson. Tett intézkedésükről záros határidőn belül értesítést kérek, annál is inkább, mert ebben az állapotban nem nyugszom meg. Pécs, 1960. december 11. Dr. Aczél László sk. Pécs, Tettye utca 53.«

*Aczél László
a szegedi Szemináriumban 1960. szeptember 9.*

Miután rektor a fenti levelet szóról szóra felolvasta és a levél írójának kérését kifejtette, megkérdezi Aczél László I. éves hallgatót, hogy levelét és annak minden részletét megértette-e. Aczél László feleli: »Megértettem édesapám levelét egészében is és részleteiben is.« Majd rektor megkérdezi Aczél László I. éves hallgatót: mit válaszol édesapja levelére, és mi a szándéka a jövőre vonatkozólag? Aczél László az alábbiakat válaszolja: »Ismerem édesapám álláspontját, amikor eljöttem a Főiskolára, ő akkor is így vélekedett, akkor is ellenkezett.

Levélbeli érvelésére kijelentem, hogy nemcsak a tanulmány dönti, hogy mi lesz az ember, hanem inkább eldönti azt az ember egyéni vágya, hajlama és elhatározása. Márpedig én azt határoztam el, hogy papi pályára lépek. Én már nagykorú vagyok, szüleim irányítását eddig mindig tiszteletben tartottam, de úgy érzem és úgy tudom, hogy a nagykorú gyermek már nem köteles az életpálya megválasztásában szülei akaratának engedelmeskedni. Nekem igazán fáj, hogy mind édesapám, mind édesanyám egyaránt ellenezték ezt az életpálya-választást attól a perctől kezdve, hogy azt bejelentettem nekik. Fáj, hogy szüleim kitagadással is fenyegettek ezért, és fáj az is, hogy szüleim akarata ellenére kell cselekednem. De nagykorúságomra hivatkozva elhatározott akaratom, hogy megmaradok a már választott életpályámon. A rektor feltett kérdésére a válaszem ez: édesapám fenti levelének ismertetését köszönöm, de nem vagyok hajlandó a Főiskolát és választott életpályámat elhagyni.«»

Nyilván a válaszem nem arathatott nagy sikert a „hivatalos helyeken”! Tény, hogy édesapámat miattam kizárták a Magyar Szocialista Munkáspártból. Tény azonban az is, hogy az Állami Biztosítónál, ahol akkor dolgozott, az igazgatója áthelyezte az addigi munkahelyéről egy másik munkakörbe, és pedig magasabb fizetéssel! Ez végül is háromszoros előnnyel járt: először is megszabadult a párttól, másodsor több lett a fizetése is, hiszen elsősorban az öt tagú család gondja miatt lépett be annak idején a pártba, s nem utolsósorban a választott hivatással kapcsolatban is megenyhült az álláspontja.

Az 1960/61-es tanévben a Szemináriumba vonulásom után a Magyar törzset a korábbi hadifőnök, Özséb [Boda András], Nyék [Boda Géza] bátyja vezette Lukovich Gáborral [a Sziú törzsből]. „Számítan”-ra a fiúk egyenként jártak Pál atyához külön meghatározott időben, hogy ne lehessen öt tiltott ifjúsági csoportokkal való foglalkozással vádolni.

1961 januárjában

táncanfolyam indult a Magyar törzs tagjai számára annak rendje és módja szerint. Már csak a koszorúcska volt hátra, amikor jött a katolikus szervezeteket érintő nagy letartóztatási hullám.

Az ifjúsággal foglalkozó katolikus papok és világiak tömeges letartóztatása

1961. február 6-ról 7-re virradó éjjel

[Bolváry Pál atyát letartóztatták; Arató Lászlónál, Ivasivka Mátyásnál és Arató Miklós atyánál házkutatás volt.]

1961. február 6-ról 7-re virradó éjjel az egész országra kiterjedt házkutatási akció keretében letartóztatták a pécsi Piusz-templomnál levő „káplánszobá”-jában Bolváry Pál atyát. Ugyanekkor házkutatás volt novíciusmesterem, Botond budapesti és Ivasivka Mátyás pécsi lakásán is. Botondot elvitték az aquincumi házhoz (ahol 1959. augusztus 6-án a beöltözésem volt a Pálos Rendbe), továbbá Lontay Ervin és a vele együtt lakó testi fogyatékos testvére, Paula XI. kerületi budai lakására. Mindkét helyen jelenlétében és miatta szintén házkutatást tartottak. Botondot négy hónap múlva [1961. június 13-án] budapesti munkahelyén [Villamos Állomásszerelő Vállalat Tervező Irodája, V. kerület, Bécsi u.] tartóztatták le. Bár nevem a házkutatáskor rendtársaim névsorával együtt a „hatóság” [Belügyminisztérium] birtokába került, úgy látszik, én azért nem kerültem a nyomozók látókörébe, mert elkerültem Pécsről, és már a szegedi szemináriumban voltam.

Ezen az éjszakán [1961. február 6-7] mintegy ezer házkutatás alkalmával 61 papot és mintegy 30, világban élő keresztény testvérünket tartóztatták le. Pécsen kb. 40 személynél tartottak házkutatást. Bolváry Pál atya is, Csonka Feri [atya] bácsi, a belvárosi káplán is 6-6 évet kapott, Feri bácsi csoportjából további 3 fiúvezetőt is elítéltek, [így Várhidy Gyurkát is,

aki közreműködött Csonka Ferenc és Wöllner Frici atya csoportjainál. Az 1990-es évek közepe óta a Pécsi Cserkészkerületben a főtitkári teendőket látja el.]

Országos szinten „az 1961. október 6-ig tartó bírósági tárgyalásokon 76 személyt ítélték el egytől tizenkét évig tartó börtönbüntetésre, további 180 főt szabadlábon nyilvánítottak terheltté, 120 személy ellen pedig állami felelősségrevonást (iskolából, egyetemről való eltávolítást, állásvesztést) kezdeményeztek. Még sejteni sem lehet azoknak a nagy számát, akik ezt követően egészen az 1990-ben bekövetkezett történelmi-politikai fordulatig titkos rendőrségi megfigyelés alatt álltak.” (Ivasivka Mátyás: *40 éve történt. Sziklatábor, avagy a vörösképu ávosok és a fehérbőrű indiánok harca*. Fehér/Fekete, 2001., húsvéti számában, 5. oldal.)

1961 nyara

[Újabb letartóztatások. Országszerte folynak az egyházellenes koncepciós perek.] Az óvatosság arra intett, hogy a Magyar törzs ne tartsa meg a nyári tábort. A következő nyáron azonban már rendeztük sorainkat. A feltűnés kerülése végett állótábor helyett mozgótábort szerveztünk.

1962

1962 nyara

[Zsongor III. éves kispap]

„Fehér napok” 1962 nyarán

Ez év nyarán a pálos fiatalokat Máthé Tibor Péter pálos atyánk fogadta a „fehér napok”-ra Vejtiben, ahol plébános volt. A jugoszláv határ közelében fekvő faluba való eljutásom nem volt esemény nélküli! Pécsről Vajszlóig vonattal még könnyen eljutottam, de Vejtibe nem volt busz-csatlakozásom. Ezért gyalog indultam el egy esetleges autóstop reményében. Nemsokára jött is egy személygépkocsi, integetésemre a vezetője készségesen meg is állt és felvett. Kérdésére elmondtam, hogy főiskolás vagyok, meg hogy Vejti községet és a templomot szeretném megnézni. A falu főterén le is tett, s én hamarosan Péter atyánál voltam a plébánián, ahová a többi pálos testvér már megérkezett. Szerencsére elmeséltem utazásom körülményeit. Ez ugyanis segített a további bonyodalmak megoldásában. A lelkigyakorlat harmadik napján ugyanis csengettek, és házigazdánk kiment a kapuhoz.

Két határőr kereste. Ezek elmondták, hogy a férfi, aki autóján behozott a faluba, jelentést tett rólam, mint egy „gyanús” fiatalemberrel, aki bizonyára Jugoszláviába akar átjutni. A gyanút az is fokozta, hogy a sehol sem láttak, eltűntem, mintha kámforra váltam volna. De hiába figyelték éjjel-nappal fokozott készültséggel a határt, nem találtak meg. Információt kértek a plébános úrtól, hogy nem látott-e engem. Péter atya az előzmények ismeretében nyugodtan mondta: „Nemcsak láttam, de itt is van, akit keresnek”

Bejött tehát értem a nagyszobába, ahol az elmélkedéseket tartottuk, és kérte, hogy menjek ki vele az irodába. Amikor igazoltam magamat, hogy papnövendék vagyok, s ezért tartózkodom a plébánián, a határőrök megkönnyebbültek, mivel előkerültem, és nem történt határsértés, amelyet ők nem vettek észre, így aztán békében távoztak. Persze mi is megkönnyebbültünk, mivel nem derült ki, hogy a plébánia nagytermében még hány pálos kispap volt lelkigyakorlaton. Ennek kiderülése igen veszélyes lett volna számunkra, hiszen 1961. február 7-e óta Pál atya és június [13-a] óta Botond is börtönben volt miattunk, illegális szervezkedés vádjával!

Magyar törzs: IV. nyári tábor, 1962. augusztus 22-25.

[Zsongor, nyáron III. éves kispap]

Mecseki mozgótábor

Mánfai-völgy – Szent Imre-völgy – Nyárás-patak völgye.

1962. Újkenyér hava (augusztus) 22., szerda

Résztvevők:

Zsongor: Aczél László nagyfőnök; *Ond:* Harsányi József; *Előd:* Lippai Miklós; *Huba:* Harsányi László; *Zádor:* Hubai József

Huba (Harsányi László) naplósövege

Már nem volt korán, amikor felkeltünk. Még reggel is csomagoltunk. Előd csak reggel szerezte meg a sátrát. Zádor, hogy munkahelyéről elengedjék, beteget jelentett. A ½ 7-re tervezett gyülekezésből 7 óra lett. Lassan elindultunk a Dömörkapu felé. Egyszer csak arra lettem figyelmes, hogy meg kell kerülni a Vidámparkot. A Kiskilátónál belátni az egész „tájt”. A messzi szürke ködöt, a zöld erdőt, a kék eget, a nagy szénosztályozót, a kis házakat, szóval a szép „tájt”. Megkérdezte egy ember akkortájt tőlünk, hogy miféle szerzet vagyunk, és hogy hol van Fehérkút. Mi megmagyaráztuk, hogy hol van Fehérkút, csak hogy ne jöjjön

velünk: Arra tessék csak menni a piros 3-as úton, mondtuk. Biztos azt hitte, hogy megbünteti a villanyrendőr, mert nem ment Fehérkút felé.

Ma még nem voltunk hozzászokva a túrához, azért pihentünk sokat, de holnap már büszkén mondhatjuk, hogy tegnap fáradtunk ki. Kiszétem és Kantaváron pihentünk még. Kantaváron reggeliztünk. Először ettünk „Liga vaját” (vagyis margarint). Majd továbbmentünk az I-es úton. Legközelebb az Anyák kútjánál pihentünk meg. Ekkor már nem volt olyan messze az első táborhely. Amikor végre odaértünk a Mánfai-völgybe, gyorsan – még ebéd előtt – felvertük a sátrakat (kettőt), szénát hoztunk a szomszéd tisztásról, s megebédeltünk. A csendespihenő után Zádor Mánfára ment kenyérért. Kipróbáltuk Zsongor nylon labdáját, bemegy-e a kapuba? A két Laci, úgymint Zsongor és én, 8: I-re verte Ond és Előd „magas” technikával játszó csapatát, így győztek a „nyomorultak”. Közben Zádor megérkezett a meleg kenyérrel és az olvadt margarinnal. Tenyérlabdáztunk, majd fejelőbajnokságot játszottak a többiek, mert az én nyakam konokul nem működött. Én a játéktérrel visszamentem a táborba. Vacsorához készülődünk elő. A kondérban felforrt már a víz, amikor Zádor nagy rüssel hozta a hírt, hogy öt és Ondot fejelésben Előd „valahogy” megverte. Mint kiderült Előd az előbbi 17:1-re, az utóbbit 17:0-ra győzte le. A tea finom volt a most már megszokottá vált „Liga” margarinnal megkent kenyér kíséretében.

A vacsora után tábor tüzet gyújtottunk. A IV. táborunkban először lobbant fel a láng. Megvilágította meleg, vonzó fényével arcunkat. Zsongor beszélt (az elmúlt évekről. Megemlékeztünk Pál atyáról és Botondról akik értünk vannak börtönben. Tavaly elmaradt a tábor, mert az okosság így kívánta. A Magyar törzs dicséretére legyen mondva, hogy a 3. törvény értelmében tudtak hallgatni a tagok. Ez segítette a túlélésünket, s ez a biztosítéka a további életben maradásunknak), majd énekeltünk. Később vidáman szórakoztunk, a „Sváb menyegző”. a *TWISZT* stb. ke rült előadásra. Zsongortól elkéretőztünk, s kimentünk a délutáni játszótérre. Hanyatt feküdtünk a fűvön. Csendben néztük az augusztusi eget. A hold nem sütött, csak a csillagok ragyogtak. Lassan visszamentünk a táborba. A hamvadó tűz körül összekulcsolt kézzel mondtuk az esti imánkat. Megköszöntük az Istennek, hogy újra nyugodtan hajthatjuk le a fejünket. A csendes magyar éjben a halk szellő a takarodót jelző furulyaszóhoz csak azt búgta: Mindig, mindig „Közelebb Kerülni Krisztushoz!”

I sz. Beszélő levél

*IV. Magyar tábor, Mánfai-völgy
1962. Újkenyér hava 22.*

Jelmondat: „Közelebb Kerülni Krisztushoz!”

Jelszó: Twistigen!

Őrség nincs

Ébresztő 7 órakor. Reggeli után sátorbontás, és vonulunk a Szent Imre-völgybe

A nap legjobb táborozója: Zádor. Kövessétek példáját az önként vállalt munka terén. Törekedjünk közös tábori célunknak, a közösségi szellemnek és a testvéri összeforrásnak a gyakorlására. Ennek első feltétele: az engedelmisség azonnal. Ebben próbáljatok jeleskedni! Ne feledkezzetek meg egyéni célkitűzéseitekről se!

Beszéltem!

Zsongor nagyfőnök

1962. Újkenyér hava (augusztus) 23., csütörtök

Zádor [Hubai József] naplószerzője

A nagyfőnök órája 7 órát mutatott a mánfai táborban, amikor mi álmosan felkeltünk. Alig töröltük ki szemeinkből az álomosságot, máris indulnunk kellett reggeli tornára. A reggeli testmozgás nem esett senkinek sem jól, különösen Zádornak, aki igyekezett minél kevesebbet

mozogni. Lazsálásának meglett az ára, még három tiszteletkört futott. Mosdás után megreggeliztünk, utána felkészülödtünk a tábor elhagyására. Becsomagoltunk, a sátrat lebontottuk, és igyekeztünk minden tábornyomot eltakarítani.

Elég későn délelőtt indultunk a következő táborhelyünk felé. Kimentünk az országútra, és ott gyalogoltunk a melegben, majdnem a sikonda-fürdői elágazásig. Az útról levágva a Szent Imre-forráshoz mentünk. A hús forrásvíz jólesett a napsütéses országút után. Míg mi szomjunkat oltottuk, addig Zsongor elment megnézni, hogy merre van a Szent Imre-völgy. Kis pihenő után indultunk. Nem kellett sokáig mennünk, mert hamar ráakadtunk a völgyre. Leraktuk a hátizsákokat a völgy bejáratánál majd táborhelyet mentünk keresni. A patak mellett találtunk egy kis tisztást, ott jelöltük ki az éjszakára a táborhelyet, és odavittük a cuccainkat.

*A Magyar törzs IV. nyári (mozgó)tábora.
Mecsek, Szent Imre-völgy. 1962. augusztus 23.*

Már amikor megérkeztünk, érdekes volt számunkra ennek a völgynek a patakja. A térképen nem volt feltüntetve pontosan hol ered és milyen forrás táplálja. Hogy ennek az okát megtudjuk, ezért hozzáláttunk a völgy és a patak felderítéséhez. Nagy szerepet kapott most ennél a munkánál az MTK (Magyar Terepjárók Klubja). Ezek a leleményes tagok a nagyfőnök kivételével rossz tornacipőben a patakban teszik meg útjuk legnagyobb részét. Ennél talán nincs is mulatságosabb, mint a hideg patakban menni, hol térdig érő vízben, hol vízesésen át. Egyedül csak a Nagyfőnök különködött, nem mert bejönni a patakba, talán méltóságánál alacsonyabbnak tartotta ezt a közlekedést. Azonban az MTK tagjai bebizonyították ennek a sportágnak az előnyét, mert bizony sokszor lehagytuk Zsongort, nem is beszélve arról, hogy ő [is] hányszor kényszerült a patakban folytatni útját. Elég hosszú út után egy szép vízeséshez érkeztünk. Zsongor mindjárt megragadta az alkalmat, hogy a vízesést fényképen megörökítse. A szép fényképnek azonban megvolt az ára, Ondot megcsípte egy darázs. A vízeséstől nem volt messze a patakot tápláló forrás. Egy olyan forrást kutattunk fel, amely nem volt bejelölve a térképen. A forrás neve eléggé dermesztő: Koponya-kút. Jelzőjével élhetett is a kút, mert egy szép szarvaskoponya volt odaragasztva a forrás kőépítményéhez.

Kicsit pihentünk a felkutatott forrásnál, majd indultunk vissza a táborhelyünkre, ebédelni. Ebéd után csendespihenő volt. A nagyfőnök elküldte Elődöt és Zádort Sikondafürdőre élelemért. A két ifjú abban a hiszemben, hogy majd jól fürödhet a mesterséges tóban, örömmel indult útnak. Már az út elején balszerencse érte őket: elszakadt Elődnek a papucs, így kénytelen volt az elég hosszú utat mezítláb megtenni. Második pechünk az volt, hogy

nem lehetett fürdeni Sikondán. Amikor visszaérkeztünk Sikondáról, a táborban már megmozdult az élet: fát gyűjtöttek, tüzet raktak. Nemsokára megérkezett a főnök, sok keserűgombát hozott. Az est fő étele és beszéd tárgya a gomba volt. Ugyanis Zsongor a vártnál jobban készítette el a gombát, ami mindenkinek ízlett. Esti jelszónk is erről a finom ételről kapta nevét: „GOMBA!” Mire befejeztük a vacsorát, sötét borult a Szent Imre-völgyre. Énekszóval megkezdtük az esti tábortűzet. Zsongor a tábortűznél a lelki tisztaságról és a tiszta életről beszélt. Beszédje után egy történetet olvasott fel, amelynek az volt a tartalma, hogy egy ifjú hogyan küzdött a kísértések ellen. Ezután beszélgettünk, közösen elmondtuk, kinek-kinek mi a véleménye a mai ifjúságról és lányokról. A tábortűz végén közösen imádkoztunk, hogy Isten segítsen minket tiszta lelkülettel élni, mint Szent Imrét, a magyar katolikus ifjúság védőszentjét.

2 sz. Beszélő levél

*IV. Magyar tábor, Mánfai-völgy
1962. Újkenyér hava 23.*

Jelmondat: „A Krisztusi Magyar Ifjú testben és lélekben tiszta!”

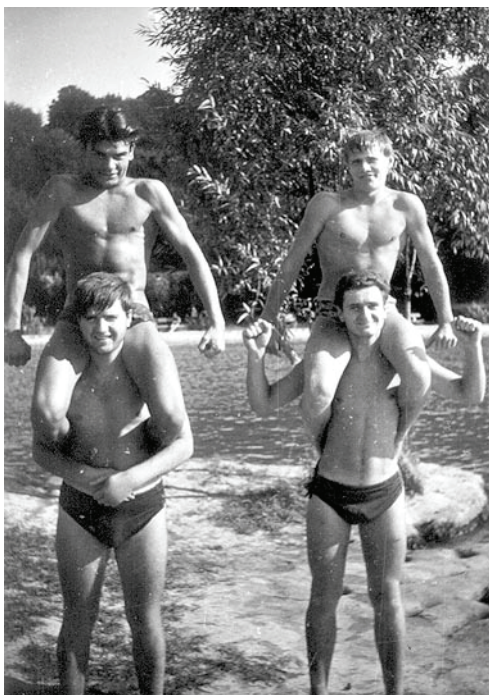
Jelszó: GOMBA!

Őrség nincs

Ébresztő 7 órakor. Reggeli után Abaligetre megyünk. Fürdés, illetve bevásárlás után a Nyárás-patak völgyi táborhelyre megyünk.

A nap legjobb táborozója: Zádor. Kövessétek példáját az önként
Beszéltem!

Zsongor nagyfőnök

*Vízi lovasok (Előd Ond, Zádor Huba nyakában)
az abaligeti mesterséges tónál. 1962. augusztus 24.*

1962. Újkenyér hava (augusztus) 24., péntek

Zsongor naplósövege

Ma felkerestük az abaligeti barlangot, majd nagyot fürödtünk és vízi lovascsatát vívtunk a mesterséges tóban. Bevásárlás után a Nyárás-patak völgyébe vonultunk. Jó volt viszontlátni

az 1959. évi táborozásunk színhelyét. A késő esti sátorverés úgy látszik jól sikerült, mert az éjszaka jól aludt a társaság, hála a jó hetvehelyi szalmának, amit Huba és Előd hozott.

A naplóírás és a 3. sz. Beszélő levél elmaradt, mert túl későn érkeztünk a táborhelyre.

Újra a Nyárás-patak völgyi táborban. Előd a földön, Huba Előd hátán pihen, Zádor pedig a kulacsból frissíti magát. 1962. augusztus 24.

1962. Újkenyér hava (augusztus) 25., szombat

Zsongor naplószővege

Ma a reggeli után „hatalmas” (létszámú) számjátékkal folytatódott a program, ami azonban kissé vontatottan indult. Zsongor és Zádor védtek ugyanis a hegyoldalt, Huba és Előd voltak a támadók. A támadás „hevességére” jellemző, hogy amíg Előd derekasan olvasta a védők számait, Huba kitűnő „támadóalakzatot” vett fel, tudniillik felmászott egy fára a tisztás szélén, s várta hátha ott védekezünk majd. Sajnos azonban ebben csalatkozott, mert a harc majdnem a hegygerincen folyt mindaddig, amíg a védők meg nem unták a támadó Előd túlerejét, s ketten két felé válva, leszivárogtak a völgybe. Osztán jöttek nemsokára a támadók is, mert időközben ők is megtalálták egymást. Zsongornak már nem volt más dolga, mint beszélgetésük irányába menni, majd a patak medrében bűvóállásba helyezkedni, mert Huba jött át a tisztáson a raktárához, tudniillik a patak szélén lerakta tartalékszámait. A biztonság kedvéért Előd tanácsa hangzott: „A számodat vedd le, nehogy meglássák!” azonban ez már késő volt, mert a számot a nagyfőnök már meglátta, de még nem „lőtte le” Hubát, gondolván, hátha Előd is lőtávolságba érkezik. Csakhogy ez nem történt meg, mert Huba 5 m-re Zsongor mellett császkált visszafelé, majd mindkét támadót elnyelte az erdő, s csak felfelé kapaszkodásuk hallatszott. Ekkor érkezett meg Zádor is, s a két védő taktikai megbeszélést tartott, minek eredményeként kiáltásokkal visszacsalogatták a támadókat, akik nemsokára védekezni kényszerültek, sőt hamarosan beszorultak, s a végén agyonlővettek mind egy szálíg, mert minden számukat leolvastuk.

Ebédre – Zádor ötletéből, meglepő újításként – vizes kását főztünk, éppen úgy, mint a tejbedarát, csak tej nélkül (mivel csupán dara állt rendelkezésünkre), s elfogyaszthatónak bizonyult.

Emléktárgy-faragás után lebontjuk a sátrakat, elolvassuk Mbagá, a kis néger fiú történetét, s a megmaradt kaja felszámolása után felcsendült ajkunkon az ének: *Elindulunk a nap aranytüzeiben, víg nótaszóval, bátran* (1. a Függelékben), s mi elindultunk vissza a városba, hogy ott nemesebb, krisztusibb és magyarabb életet éljünk, amint azt a Mester és Vezér akarja.

1963

Szabadulás a börtönből

1963. március 24., vasárnap

A nagy amnesztiarendeleettel *Bolváry Pál atya* kiszabadult a sátoraljaújhelyi börtönből [*Arató Botond* pedig Tökölről]. Pál atya Pécssett lett sekrestyés az Ágoston téri plébániatemplomban, ahol Bolyós Ákos pálos [tartományfőnök] atya volt a kántor. Tettye utcai lakóhelyünk szerint a mi családunk is ehhez a plébániához tartozott. [Botond először Pécsre jött szüleihez, majd visszavették Budapesten korábbi munkahelyére, a VÁV-hoz.]

Örök fogadalmam, 1963. augusztus 22., csütörtök

Az Ágoston téri templom déli oratóriumában Pál atya előtt letehettem az **örök fogadalmat** a Pálos Rendben. Boldogan vállalkoztam arra, hogy véglegesen az Úrnak adjam életemet, hogy Remete Szent Pál és Boldog Özséb atyánk példája szerint szeressem őt, és szolgáljam embertársaim üdvösségét. A szeminárium eddigi három éve alatt Magyar Károly és dr. Paskai László spirituális (lelkiatyai) vezetése szintén abba az irányba segített, hogy vállalkozzam „áldozattá lenni Krisztussal a népünkért, amelyből vétettem!” (ahogyan ezt P. Hunya Dániel SJ., a szegedi Szeminárium egykori spirituális fogalmazta), hiszen ez annyira megegyezett a pálos lelkeséggel.

*A Magyar törzs V. nyári (mozgó)tábora, mecseknádasdi strand:
„Vigyázat! Mélyvíz!!!” (Ond, Huba és Zádor)
1963. augusztus 27.*

Magyar törzs: V. nyári tábor, 1963. augusztus 27-30.

[Zsongor nyáron IV. éves kispap]

Mecseki mozgótábor

Halász-patak völgye – Hidasi-völgy

Résztvevők:

Zsongor: Aczél László nagyfőnök; *Ond:* Harsányi József; *Huba:* Harsányi László; *Zádor:* Hubai József

1963. Újkenyér hava (augusztus) 27., kedd

Huba naplószövege

Kora reggel van, még fel sem ébredtem, már csörgött az óra. Mire kidörzsöltem az álmoasságot a szememből, felébredtem. Onddal nagy nehezen felkötöttük magunkat a hátizsákra, és elindultunk a buszhoz. Mert tudniillik a busznak nem a házuk előtt van a megállója. Először Zádor találkozott velünk. A „farosnál” (farmotoros busznál) Zsongorral találkoztunk. Nagy nehezen a nehéz zsákokkal faroltunk a faros farába. A faros kifordult a 6-os műútra, és elindult tova.

Mi Mecseknádasdig mentünk rajta. Amikor Ond leszállt, zsákjával a kalauzt nyomta hasba. Elindultunk gyalog. Gyalog mentünk egészen a malomig. Ott leraktuk a málhát. Innen is elindultunk gyalog a Harmatos rétre, a nedves harmatba lábat mosni, tudniillik mi még nem tisztálkodtunk, mert nem volt kötelező. Reggeliztünk a réten, a „*Liga*” vajnak csúfolt krémet meg lekvárt meg bábos mézet ettünk. Utána tárgyaltuk a Hamvast (a szegedi püspök Apologetika [Hitvédelem] c. hittankönyvét). Közben a szél a régi tűzről fújta ránk a hamvat. Ezután visszafelé elindultunk a (mecseknádasdi) strandra. Meglepetésképp víztelen volt hagyva. A 70 centis vízért 3 Ft-ot fizettünk, aztán gyorsan levetkőztünk. A faluban nem láttunk Riskát, de a strandon láttunk egy Boriskát. És nem mondta meg, be nagy kár, hogy milyen iskolába jár. De beszélt a jövő heti lagziról, s nem fürdik, mert fél a randa békáktól. Nagy melegben Zsonit (Zsongort) a nap süti, Józsit (Ondot) meg a guta üti. Na, de ennek is vége volt. Elbúcsúztunk könnyesen Boritól, ki mellett már egy siheder volt. Újra mentünk a tűző napon, gyalog a Harmatos rétre, mi már nem volt harmatos. Fát szedtünk, raktunk tüzet, piros, meleg, égő tüzet. Tábortűz után a susogó sötét erdők alatt visszaindultunk a malomhoz. S mindenki puha ágyat csinált magának egy szénakazal tetején, a csendes, nyugodt csillagos ég alatt. Mily idilli falusi illat, csak a marha nem bög.

1 sz. Beszélő levél

V. Magyar tábor, Halász-patak völgye
1963. Újkenyér hava 27.

Jelmondat: Magunkból krisztusibb embert kalapálni!

Jelszó: Boris!

Éjjeli őrség nem lesz, a szalmaboglya az éjjeli szálláshelyünk.

Huba testvéremet figyelmes szorgalmáért megdicsérem.

Holnap este a Hidasi-völgyben táborozunk.

Beszéltem!

Zsongor nagyfőnök

*1963. Újkenyér hava (augusztus) 28., szerda**Ond naplószövege*

Reggeltájt többen is arra ébredtünk, hogy valahogyan [a szénakazalban] az este felvett vízszintes helyzetünket elvesztettük, s érezni kezdtük, hogy kb. 45°-os szöget zártunk be a vízszintessel, s ennél fogva lassú, de tartós iramban csúsztunk a mélység felé. Persze ilyenkor az ember megpróbálja ismét vízszintessé alakítani az ágyacskát, nehogy fürdőt vegyen a patakban. De hát egyszer csak az éjszakának is vége lön, s Zsongor nagyfőnök felébreszté a tagságot. Persze közben még néhányszor fölébresztett néhány arra dőcögő kocsi, de hát ez már mit se számít. Ezután következett a reggeli tornának nevezett testcsavargatás, mely abból állt, hogy az ember a lehető legtermészetellenesebb helyzetbe hozza testének tagjait. Én azonban csak néhány könnyebb gyakorlatot végeztem, ugyanis előző nap a „mecseknádasdi uszodában” többet voltam a napon, mint a vízben, s ez maradandó /látható és érezhető/ nyomokat hagyott a bőrömön, s a bőr húzódására a fájdalomérző idegvégződéseim a reflexpályákon keresztül az agyamban a fájdalom érzetét keltették. Ezután csomagolás. Közben egy kocsi svábasszony jött, akik módfelett csodálkoztak előkelő szálláshelyünkön.

A csomagolás után útnak indultunk. Első állomás: Harmatos rét – Özséb-forrás. Hatalmas reggeli a rét szélén fekvő fán, mégpedig kenyér, rá alapnak Liga margarin, s erre szalonna, kolbász és Zádor finom hecsedlilekvára. Reggeli után jól esik a pihenés, ezért mi sem mentünk tovább, hanem meghallgattuk a Hamvas: *Apolgetika* „cáfolását”. Közben egy katona is ment Mecseknádasd felé az úton. Ő is hallhatta, mert csak későn vettük észre. A távolban lövöldözést, hallottunk, s amikor a katona visszafelé jött, Zsongor utánafutott, s megkérdezte: „Ugye, nem minket lőnek?” A katona megnyugtatót, hogy éleslövészet van, de csak Pécsvárad felé. Tehát útirányunk nem volt veszélyeztetve.

*Mozgótábor: Mecseknádasd. Ébresztő a Stein-malom mellett, a szénakazal alján.
1963. augusztus 28.*

Zsongor előadása után fölcihelőzködtünk, s utunkat egyelőre a Halász-patak völgyében folytattuk. Közben érintettük az egyik szederültetvényt, s a 4. törvény (ahol tud, segít) alapján megszabadítottuk a bokrokat a tehertől. Ezután Zsongor egy rémtetre határozta el magát: Azt indítványozta, hogy hagyjuk el a vízszintes utat, és másszuk meg a Somos-hegyet, hogy Óbányára juthassunk. Utoljára még ittunk a Halászpatakból. Zsongor volt a pincér. Ivóversenyt is rendeztünk: ki tudja egy kortyra kiinni a vizet Zsongor poharából. Sajnos csak Hubának sikerült. A verseny után irány a hegycsúcs. Huba mezítláb, én rendkívül csúszós cipőben. Kb. másfél valódi lépésből lett egy rendes lépés. De hát egyszer csak a hegycsúcsot is elértük. Itt a tagság határozatára a főnökség beleegyezésével ebéddel egybekötött pihenőt tartottunk, ahol Zsongor erős paprikája okozott néhány tagnál csuklást és csípő fájdalmakat.

A kiadós ebéd után mentünk tovább /nem a legegyszerűsebben, hanem kört kör után írva/. Aztán újból a puskalövéseket hallottuk. Zádor az egyik földbeásott „tank” csövétől olajos lett. Ezután hamarosan (csodák csodája) számozott utat találtunk. S ezen továbbmenve traktorok hangját hallottuk, miből gyanítottuk, hogy nincs messze már Óbánya. Aztán az erdőből kiértünk egy rétre, ahol egy atyafi dolgozott, avagy csak imitálta a munkát? Zsongor első dolga volt megkérdezni:

– Merre van Óbánya?

– Jó felé mennek! – szóla az atyafi.

Óbánya előtt még egy dombot kellett megmászni. A domb végén ismét szederre leltünk. Aztán egy meredek lejtő, és Zádor is érezni kezdte a temető szagát, s ettől megbokrosodva megugrott, s ennek következtében a hátizsákja defektet kapott. Ekkor a főnökség elhatározta a hátizsák saját kezű megjavítását, a tagság pedig lement a faluba 6 kiló kenyérért, ½ kiló cukorért és ¼ kiló zsírért. Zádor kezében bot, Huba és én mellette. Leérve az iskola előtti térre, hatalmasat ittunk a közkút vizéből. Persze a víz olyan bőven jött, hogy nemcsak a szánkba, hanem az orrunkba, fülünkbe és szemünkbe is jutott belőle. Ezután megkerestük a boltot. De sajnálattal láttuk, hogy csak 6-kor nyit, és még csupán ¾ volt. Ekkor elhatároztuk, hogy házaknál próbáljuk beszerezni az árukat. Mindenhol Zádor, a kereskedő szónokol. Azután egy nőt és egy férfit szólítottunk meg. Zádor kérdésére svábul kezdtek valamit mondani. Melyből annyi csapta meg a fülemet:

– Pá te Rozi, ami németül: „Bei der Rose”, ami azt jelenti, hogy „a Rózsínál!” De a Rózsi messze lakott. Ezért úgy határoztunk, hogy Zádor kereskedői ékesszólással rábeszéli a boltost, nyisson ki a kedvünkért. Ezután kutyaugatás mellett dombra föl a boltosék házába. Félúton (sajnos, csak félúton!) egy remek ötlet jutott eszembe: „Miért koptassuk mi is a cipőnket? Elég, ha csak Zádor megy el a boltoshoz. Ha ő nem tudja rábeszélni, hát akkor mi, egyszerű laikusok, hogy tudnánk?” Zádor távozása után fél percre hatalmas ugatás (Zádor megérkezett a boltosékhoz)! Majd Zádor boldog képpel jön a hegyről, s már látjuk, hogy ékesszólása megértő fülekre és jó szívre talált. A bevásárlás után még hatalmasat ittunk-fürödtünk a közkútnál, aztán vissza az elhagyott főnökséghez. El ne feledjem, a boltban természetesen megkérdeztük:

– Nincs-e valahol esküvő?

De hát egy hete volt, így hát mi ebből kimaradtunk.

Útközben nagy kutyaheccünk is volt. Ugyanis az egyik házból egy eb ugrott elénk, s vérszjósó ugatással állta el utunkat. Én Zádor mögé ugrottam (nála volt a bot!), s mondtam:

– Várjuk meg, míg a kutya gazdája be nem hívja a kutyát!

*Mozgótábor: Huba, Zádor és Ond, a kisújbányai „kenérszerzők!”
1963. augusztus 28.*

Közben a hátul jövő Huba mérges pillantásaitól a kutyának inába szállt a bátorsága, s ekkor elindultunk. De alighogy elmentünk a kapu előtt, a kutya immár aljasan hátba akart támadni. Szerencsére még időben lelepleztük a dög aljas szándékát, s Zádor – botját kezében tartva – hatalmas szökellésekkel támadott az ebre, mire kutyánk célszerűbbnek látta a meghátrálást. Még 2-3 ilyen orvtámadást intézett ellenünk, de aztán látva, hogy támadásai

eredménytelenek, s nem vagyunk hajlandók neki táplálékul magunkat feláldozni, a támadásokat felhagyta. Bizonytalán azt gondolta magában: Nem is olyan jó az az emberhús!

Ezután már minden különösebb baj nélkül visszakerültünk elválásunk helyére, ahol a főnökség már Zádor megjavított hátizsákjával várt minket. Továbbindulás előtt megkérdeztünk egy asszonyt, ki arra felé legelteté szép háztáji marháit:

– Vannak-e szép lányok a falukban?

– Vannak bizony – mondta –, de csak vasárnap vannak otthon!

Akkor már nem is volt több keresnivalónk Óbányán, ezért tovább mentünk egy temető felett fel a dombra, s onnan le a Hidasi-völgybe. Közben alkalmunk volt látni az eróziót.

A völgybe érve csendesesen baktattunk. Tisztás tisztást követett. Majd elérkeztünk az erdészházhoz. A ház előtti kanyarnál megálltunk. Zsongor terepszemlét tartott, s táborhelyet keresett. Közben a tagság megállapította, hogy sokkal könnyebb hátizsák nélkül közlekedni. Zsongor visszatérve kijelölte a táborhelyet és közölte, hogy az erdészház üres. A táborhelyen lepakoltunk, aztán fagyűjtés. Az égre pillantva, a gomolygó felhők kezdtek bennünket nyugtalanítani. Ezért Zsongorék siettükben a sátorrúddal egy helyen elszakították a sátrat. Végül is a sátor állt, s az eső is eleredt. Cuccokat a sátorba! Zsongor agyában sorsdöntő ötlet született:

– Menjünk be az erdészházba!

2 sz. Beszélő levél

V. Magyar tábor, Halász-patak völgye

1963. Újkenyér hava 28.

Jelmondat: „Íránytűnk a Tíz Törvény, mutatja az igaz ösvényt!”

Jelszó: Vadászház!

Naplóíró: Zádor [Hubai József].

Éjjeli őrség nem lesz.

Az erős nap folyamán tanúsított fegyelmezett és panasz nélküli magatartásáért az egész társaságot megdicsérem.

Jó táborozást!

Beszéltem!

Zsongor nagyfőnök

Amikor enyhült az eső, cókmókunkkal együtt birtokunkba vettük a Kakukk-lakot. A lak fedett előterében helyezkedtünk el, s első dolgunk volt, megnézni, mi nyitható a házon. A konyhába be lehetett mászni, de a lakásba nem. Ellenben az egyik rácsos ablak szintén nyitható volt, s az ablak mellett álló emeletes ágy tele volt matracokkal. Huba és Zádor ezután a szükséges mennyiségű matracot kihúzta, míg Zsongor és én a táborhelyről elhoztuk a még hátramaradt felszereléseket. Ezután hatalmas vacsorát csaptunk, utána Zádor zserbójából ettünk. Vacsora után tűz nélküli tábortűz volt, mely alatt Zsongor a 10 törvényről beszélt, amelyből a tagság nem sokat hallott. Ugyanis néha-néha az álom tündére megcsókolta őket, de ők sem hagyták magukat: Fel-felkapták fejüket Zsongor egy-egy szavára. De hát méltán lehattunk álmosak, hiszen nagy út volt mögöttünk, s a jó puha matrac is altató hatással rendelkezett, ezért Zsongor is csak rövid tábortüzet tartott. Az esti szertartás után álmosan hajthattuk fejünket hátizsák-párnánkra, s mély álomba merültünk.

1963. Újkenyér hava (augusztus) 29., csütörtök

Zádor [Hubai József] naplósövege

[A Hidasi-völgyben] napsütéses reggelre ébredtünk. Ha nem lett volna vizes minden a szabadban, talán nem is emlékeznénk a tegnapi égiháborúra. Ond már felkelt, nem volt a matracos ágyában, a kondért készítette elő teafozósra. Mi is felkeltünk, és elvégeztük a reggeli tisztálkodást. Miután befejeztük a mosdást, hozzáfogtunk a reggeli elkészítéséhez.

Ezen a reggelen ínycenc étel volt kilátásban: sült gomba. A gombát már tegnap összeszedtük, csak feldolgozásra várt. Amikor Zsongor és Zádor nekiálltak előkészíteni, hát mit látnak? Egy kivételével mindegyik kukacos. Erre nem maradt más választás: Üres pocakkal elbattyogtunk gombáért (az erdőbe). Amikor megszedtük magunkat, visszajöttünk és csakhamar kellemes gombaillat töltötte be a Kakukk-lak környékét. Zsongor sütötte a gombát, mi pedig mint az éhes farkasok melegen bekebeleztük.

A reggelit követte a láncfelolvasás (egymás után olvastunk). Ezután tenyérabdáztunk. Először csokimérkőzést játszottunk, majd csokitét nélkülít. A csokimérkőzésen Zsongor volt egyedül, és mi hárman vele szemben. Ha mi nyerünk, Zsongornak kell vennie annyi csokit, ahány gölt lövünk neki. Fordítva nem állt az alku! Eredmény 22:17 a javunkra, tehát Zsongor 22 csokival jön nekünk. Ezután a Tina Lina csapat (Zádor és Huba) játszott a Marga Lina csapat (Ond és Zsongor) ellen. Eredmény 5:4 a Marga Lina javára.

A nagy mérkőzések után energiáinkat pótoltuk étellel. Utána csendes-pihenőt tartottunk. Ekkor vált el tőlünk Huba, haza kellett mennie. Zsongor egy darabig elkísérte.

Zsongor [Aczél László] naplósövege

Délután tovább folytattuk a csendespihenőt, csendes beszélgetéssel egybekötve. A beszélgetés csak a vacsorát sürgető szürkületkor maradt abba, így a sötétben költöttük el a hideg-kaját.

Az eső már korábban eleredt, de – saccolásunk szerint – Huba még szárazon érte el a buszmegállót. E nedves momentum miatt újra tábortűz nélküli tábortűzet tudtunk csak tartani. Sajnos gyertyánk sem volt, viszont tüzet mégse rakhattunk a vadászház verandáján!

Felolvasás alatt sokat villámlott, egyik a közelben csapott be, mert olyat dördült, hogy Zsongor kezében a zseblámpa is elaludt.

Zsongor csábító ajánlatát, hogy bemenjünk aludni a házba, a többiek kéthangúlag leszavazták. Viszont minden magunkra ölthető felhúzzunk, Ond még az esőköpenyét is. A pokrócok fölé a sátrat is magunkra terítettük. Persze ez már sok is volt. Zsongor mindjárt le is dobta magáról a ponyvát, Ond pedig az éjszaka folyamán vetette le az esőkabátot, mert el akarta kerülni a megsülést.

3 sz. Beszélő levél

*V. Magyar tábor, Hidasi völgy
1963. Újkenyér hava 28.*

Jelmondat: „Táborban, városban mindig elől járunk!”

Jelszó: Eső!

Naplóíró: Zsongor [Aczél László]

Éjjeli őrség nem lesz.

Az utolsó tábori naphoz jó táborozást kívánok!

Beszéltem!

Zsongor nagyfőnök

1963. Újkenyér hava (augusztus) 30., péntek

Zsongor naplósövege

Az eső egész éjjel esett [a Hidasi-völgyben], csak hajnal felé hagyta abba a szemerkélést. Zádor teafőzést indítványozott, szerencsére a vadászház konyhájába még a második nap estéjén /megérkezésünkkel/ vittünk be fát, és most ez szárazon kínálta magát a felhasználásra.

Sajnos vékony gally elég kevés volt, úgyhogy csak a harmadik próbálkozás után gyulladt meg végre a tűz. Az úttörők kugliállványa kitűnő kondértartónak bizonyult, és az az előnye is megvolt, hogy hossz tengelye körül el lehetett forgatni, s így a tűz mindig a kondér alatt loboghatott.

Reggeli után nekiálltunk pakolni. A kondér is a patakba került mosogatásra. Ond és Zsongor a matracokat szállította vissza a házba az utólag felfedezett hátsó ablakon, amelyen nem volt rács.

Aztán az asztal köré ülve folytattuk a Hamvas *Apologetika* „cáfolását”, majd egy kis vérnyomáscsökkentésként egy újabb csokoládémeccset játszottunk Zádor indítványára. Az eredménykülönbséget kellett leróni Sportcsokival. Ond és Zádor már 2:0-ra vezetett, amikor Zsongor kibújt a melegítőből, a szandált is levetette, és ekkor megfordult a játék. Hamarosan 2:2 volt az eredmény, s a félidőben már 6:3-ra vezetett Zsongor. A második 20 perc folyamán is hol 2, hol 3 volt a góltöbbség, s a befejezés előtt 5 perccel 8:7-re feljavult Zádor és Ond csapata. Ezután megindult a hajrá, és percenként hullottak a gólok. Végül is 11:7-re nyert Zsongor. Még volt egy 12. kapuba találása is, de ez már a játékidő letelte után történt, s így nem volt érvényes.

*Mozgótábor: Hidasi-völgy. A kondért Zádor mosogatta a patakban.
Ond furulyázott, hogy teljes legyen az idill. 1963. augusztus 30.*

Aztán a láncfelolvasást folytattuk. Csak néha kocsikázott el a ház előtt egy-egy atyafi. De az egyik, szegény, nagyon megijede, pedig nem vala mitől. Olvasás közben halljuk ám, hogy tompa puffanások hallatszanak a közelből. Nosza, indultunk megnézni, hogy mi az! Hát a tisztás szélén a nemrégén üdvözölt atyafi tesz fel a kocsijára néhány úttörőtábori maradvány fát.

A magyarok összetanakodának, s megindulának az atyafi felé:

– Majd mi segítünk neki, csak vigyen minél többet! – szólta a határozatunk. Az meg – látván a daliás leventéket hosszú, tömött sorban feléje közelítvén, láthatóan megijede, amiért is, mi már messziről kinyilvánítjuk békés szándékunkat, mondván:

– Szívesen segítünk, ha kell!

De úgy látszik, hogy nem kell neki a segítség, mert hamar leláncolja a feszítővasat a kocsin, és a lovak közé csapván, tovább szántja a jó erdei utat.

Az ilyen és hasonló esetek elkerülése végett elhatároztuk, hogy előre segítünk a kocsisoknak, vagyis kivesszük a még földben levő díszítményeket (amelyeket az úttörők a természet iránti „szeretetük” jeléül hagytak ott!). A törökök óta nem volt olyan pusztítás, mint amilyent mi csaptunk. A kapukat bezártuk, azaz összehajtogattuk, a kerítéseket meg kinyújtóztattuk. Szerencsére a zászlórúddal nem kellett bajlódunk, mert az már a földön hevert.

Ennek utána kalóriát vettünk magunkhoz, s néhány búcsúzó szóval zártuk is a tábor, mert a borús égen vészesen gyűltek a felhők. Hála az úttörőknek – akik a vadászházban hagyták a

Zobákról induló buszok menetrendjét – tudtuk, hogy mikor megy előbb is busz, mint ahogy mi terveztük a hazautazást. A kocsikeréktől felszántott sáros úton külön „élvezet” volt végigmenni a nagy hátizsákokkal, de szerencsésen elértük a buszállomást, mert Zádor hátizsákrepedésén és egy ötperces esőn kívül nem történt semmi baj.

A pontozás végeredménye:

1. Zádor 40., 2. Huba 39., 3. Ond 38.

Magyar törzs: VI. nyári tábor, 1964.

[Zsongor nyáron V. éves kispap]

Mecseki mozgótábor

Magyaregregy – Püspökszentlászló – Márévár – Hidasi-völgy

Tábori napló hiányában a fennmaradt fényképek segítségével rekonstruálható ez a négynapos mozgótábor.

Mozgótábor: Pihenés a hidasi-völgyi vadászház előtt. Zádor [Hubai József], Előd [Lippai Miklós], Ond [Harsányi József] és Huba [Harsányi László]. 1964.

Pécsről Magyaregregy felé a Máré-csárdáig autóbusszal mentünk: Zsongor nagyfőnök, Ond, Huba, Zádor és Előd. (Zsongor most sem látható a fényképeken, mert ő készítette azokat, és mert ezekben az időkben még inkább okosnak látszott, ha a vezető személye nincs dokumentálva.)

Az izzasztó melegben a strandon kerestünk menedéket. Ezen a kulturált környezetű strandon töltöttük a nap nagyobb részét. A medencében szerencsére volt víz, nem úgy, mint tavaly Mecseknádasdon. A víz eléggé hideg volt, hiszen a patakból töltötték fel a medencét, ezért lovascsatával „melegítettük” fel magunkat.

Éjszakai szállást a Hidasi-völgyben kerestünk, ahol a vadászház már ismerősként várt bennünket.

Második napi úticélunk Püspökszentlászló volt. A szociális otthonban a nővérek szeretettel fogadtak bennünket, megmutatták a kápolnát, s a kis szobát is, ahol egykor Mindszenty bíboros atya raboskodott. Megengedték, hogy a parkot is megnézhessük, s az évszázados fák árnyékában ebédelhessünk, illetve este a kis kerti házban aludhassunk.

Harmadik napunk reggelén a kápolnában részt vettünk a szentmisén. Mielőtt elindultunk volna Északra, Máré-vár felé, elzarándokoltunk Szent László király szobrához, ahol magyar Hazánkért, ifjúságunkért és nagy vezéregyéniségekért imádkoztunk. Hárs-tető és Miske-tető

magaslatait legyűrve, Kisújbánya érintésével a Vár-völgyben folytattuk utunkat, ahol a Mária-kép előtt megpihentünk, mint gyermek Anyjánál. Égi Édesanyánknál lelkileg feltöltődve nekivágtunk Maré-vár meghódításának. Zádor és Ond a vár leggyengébb pontján kezdték meg a behatolást. A vár meghódítói: Huba, Ond, Zádor, Előd és Zsongor az éjszakát is a várban töltötték.

*Mozgótábor. Püspökszentlászló, ahol egykor Mindszenty bíboros atya raboskodott.
Huba, Zádor, Ond és (elől) Előd. 1964.*

Mozgótábor: Kisújbányán. Huba, Zádor, Ond és Előd. 1964.

Mozgótáborunk negyedik napjának reggelén ismét Délnek mentünk a nekünk oly kedves Hidasi-völgybe, annak is az egyik legszebb helyére, Csurgóhoz. Nevét onnan kapta, hogy a forrás vize 3-4 m magasból csurog alá, s szép mésztufa függönyt alakított ki. A nap csúcspontja a birkózóverseny volt, amelynek győztese Huba lett. Szerencsére, a nagy

„küzdelem” ellenére is maradt annyi erőnk, hogy végig tudtuk gyalogolni a Hidasi-völgyet és az országutat Zobákpusztáig, ahol is autóbuszra szállva, épségben visszaérkezhettünk Pécsre.

Mozgótábor: Máré-vár. Ond ánnltva figyeli Zádort a helyzet magaslatán! 1964.

Mozgótábor: Máré-vár. Huba, Ond, Zádor és Előd, a hóditók. 1964.

*Mozgótábor: Dicsőség a hidasi-völgyi birkózóbajnokság győztesének, Hubának.
Ond (balra) lett a második, Zádor (jobbra) a harmadik. „Jaj, a legyőzöttek!”
Elődnek (alul). 1964.*

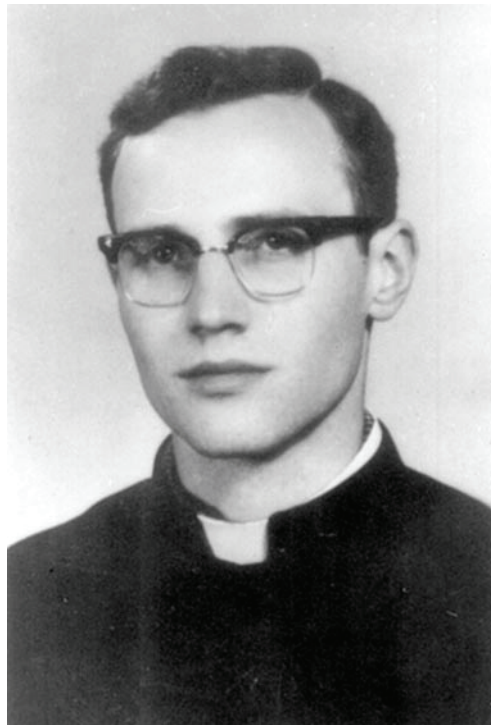
1965

Pappá szentelése, 1965. június 24., csütörtök

Székesfehérvárott ezen a napon *szentelt pappá* Shvoy Lajos püspök atya, de még nem küldött plébániai szolgálatra, hanem a budapesti Rk. Hittudományi Akadémiára disponált további teológiai tanulmányok végzésére, ahol 1968. jún. 22-én *a teológia doktorává avattak*.

1965. június 27., vasárnap, Szent László király ünnepe

A pécsi Pálos templomban tartottam *első misémet*, körülvéve örvendező pálos testvéreimmel. Bolváry Pál atya volt a kézvezetőm, Bárány Anzelm (esztergomi főegyházmegyes pap, aki az illegalitásban szintén belépett a Pálos Rendbe) pedig az ünnepi szónok. A szentmise végén nemcsak újmisés áldást adhattam, hanem ezüstmenyegzős évfordulójuk alkalmából, – ha kissé megkésve is – szüléimet külön is megáldhattam. Az újmisén résztvevőket Kalász Gyula egyházmegyei számvevő, templomigazgató segítségével, a szentély mögött a nemrégén visszakapott nagyteremben agapén (szeretetlakomán) vendégelt meg.

*Aczél László Zsongor a budapesti Rk. Hittudományi Akadémián.
1965. szeptember 15.*

Magyar törzs: VII. nyári tábor, 1965.

[Aczél Zsongor atya]
Böszénfa mellett
(Kaposvártól délre)

Egyik szegedi kispaptársamnak édesapja erdész volt. Az ő segítségével tudtuk megtartani a Magyar törzs VII. nyári táborát. A Böszénfa melletti vadászház nagyszerű lehetőséget

jelentett a feltűnés nélküli táborozáshoz Onddal [Harsányi József], Hubával [Harsányi László], Zádorral [Hubai József] és Előddel [Lippai Miklós]. Tisztelgő látogatást tettem a helybeli plébánosnál, s így a hivatalos helyen, a templomban naponta mutathattam be szentmisét, amelyen a fiúk ministráltak. Kirándulás gyanánt átmentünk a szomszédos Gálosfára is, ahol a szentségimádási napon a Magyar törzs tagjainak oltárszolgálatával tartottam a szentmisét, és szentbeszédet is mondtam.

Összegezõ gondolatok a napló nyomán

Írta: Hubai József [Zádor]

A pécsi fiatalok harmadik-negyedik nemzedéke tábori naplójának végért érve a következõket összegezhetjük: A nemzedékváltást a felnõvekvõ vezetõknek fiatalokkal való pótlása jelentette.

– A Soson, a Dakota, a Sziú és a Magyar törzs életében, illetve a Pálos Rend fiataljainak a hivatásra való felkészülésében Bolváry Pál atya munkálkodása beérésének szép példáját látjuk. A könyvben nem szóltunk például a Delavár, a Mohikán, az Apacs, a Habua és egyéb, a Sziklatáborhoz tartozó törzsekrõl, valamint az 1956. évi forradalom utánról ugyancsak a Sziklatáboron belül szép számmal mûködõ leánykörökrõl. Vezetõink tudatosan törekedtek arra, hogy az egyes közösségek ne is ismerjék egymást.

– A harmadik-negyedik nemzedék tagjai is hús-vér gyerekek voltak, azaz sokat játszottak, küzdöttek a különféle vetélkedõkben, szerettek nevetni és jól értették a humort, lásd például Ond naplósorait 1963. Újkenyér hava (augusztus) 28-án.

– A résztvevõk a táborokban még intenzívebben megélhették a közösségi élet és a lelki élet kölcsönös egymásra hatását, valamint annak egyéniséget fejlesztõ örömet.

– Amennyiben összehasonlítjuk a Tábori napló törzsi történéseit a következõ (negyedik) nemzedék programjaival (amelyek krónikáját bedolgoztuk a Tábori naplóba), megállapítjuk, hogy vannak egyezések, azonban eltérésekre is van eset. Így például a negyedik generáció játékprogramjainak struktúrája jelentõsen eltért. Megfigyelhetõ, hogy az „új” generáció a játékok közül fõleg a tenyérabdát kedvelte meg, amit tovább is fejlesztett (csokimérkõzések a gólkülönbségek arányában, visszavágó bajnokságok...). Ebbõl is tükrözõdik, hogy az egyes törzsek saját arculata elõbb-utóbb kikristályosodott érdeklõdésüknek és lelkesedésüknek megfelelõen. A törzsi specialitásokat a tagok maguk ötlötték ki, fõnökeikkel együtt.

– A tudást senkinek sem könnyû elsajátítani. A hittan tanulása is erõfeszítést igényel. Csak így lesz megalapozott a hit.

– Még a papi hivatást értõ fiú sem jut el egykönnyen a jeles hittanjegyig, de ez elõfeltétele annak, hogy jó ifjúsági vezetõvé váljon.

– Mindannyian, akiket vezetõvé választanak, feltesszük magunknak a kérdést: „Vajon tudom-e vezetni õket?” Ehhez valóban nélkülözhetetlen az Úristen segítsége.

– A hivatás- és a pályaválasztás folyamata egyénenként nagyon eltérõ. A napló írója, Aczél László Zsongor gyermekkorától kezdve érezhette, hogy papi és szerzetesi hivatásra teremtett. Döntésének megvalósítását leginkább Bolváry Pál atya segítette a magyar történelem egyik legnehezebb idõszakában. Ez a most közzétett anyag legyen „hommage”, tiszteletadás Bolváry Pál atya személyének, aki annyit fáradt, kockáztatott, szenvedett és imádkozott a magyar ifjúságért, a Pálos Rendért, a magyar Egyházért és Hazáért.

– A kommunista pártidiktatúra vallást és Egyházat üldözõ tevékenysége ellenére a legkonspiráltabb katolikus ifjúsági szervezetek a 60-as években is éltek és dolgoztak, nem is akármilyen színvonalon!

A Mecsek természeti adottságai a katolikus fiatalok földalatti közösségeinek életében

Írta: Harsányi József [Ond]

A kommunista diktatúra éveiben a pécsi ifjúság katolikus nevelésében a város határáig nyúló Mecsek jelentős mértékben megkönnyítette a föld alá kényszerült közösségek életét. Az erdő védelmet nyújt a benne rejtőzőknek, nemcsak a természetes élőhelyüket ott megtaláló kisebb-nagyobb vadaknak, de a föld alá kényszerített katolikus közösségek (például az „indian és magyar törzsek”) is nyugodtan kirándulhattak, táborozhattak benne, ha ügyeltek a körülményekből adódó kötelező óvatosságra. A Mecsek hegység és az azt borító erdő egyben lehetőséget nyújtott arra, hogy e sorok írója és társai nagyokat kiránduljanak, fejlesszék testi és lelki erőiket, fokozzák állóképességüket.

A Mecsek hegység

Pécs városa és a Mecsek szinte összeér egymással, helyenként egymásba olvad, hiszen a hegy lankáin elterülő szőlők, gyümölcsösök természetes módon kötik össze a várost az erdővel. Számunkra is igen előnyös volt, hogy 15-30 perc alatt gyalogosan is elérhettük az erdőt.

A Mecsek mint röghegység kedvező körülményeket nyújtott kisebb és nagyobb kirándulásainkhoz. A viszonylag lankás hegyoldalak könnyűszerrel bejárhatók. Tizenéves korunkban nagyobb erőpróbát a magasabb hegycsúcsok megmászása jelentett számunkra (kantavári kapaszkodó, a Misinához vezető lénia), de ahogy serdültünk, egyre többet jártuk az erdőt, növekedtünk és erősödünk, ezen akadályok leküzdése egyre kisebb erőfeszítésünkbe került.

Szívesen kerestük fel a Nyugati-Mecseket, általában Magyarürögről kiindulva. A Jakab-hegy megmászása jelentett itt nagyobb kihívást számunkra, de kárpótolt bennünket a szép kilátás, a táj történelmi levegője (a pálos szerzetesrend kolostorának romjai), valamint a hadi-, majd nagyfőnökünk nevét „viselő” Zsongor-kő és végül a Kis-rét, az itt található szelídgesztenyefákkal. A Nyugati-Mecsek zömmel kelet-nyugati irányú völgyei is sokszor hívták és várták a Magyar törzs tagjait. A völgyekben futó patakok közelében források is akadtak. E völgyek nemcsak egynapos kirándulásnak adtak teret, de táborverésre is alkalmasnak bizonyultak. A patakok nyújtották számunkra a fürdőszobát, strandot; szívesen duzzasztottuk is azokat, hogy ne csak bokáig, térdig érjenek. A patakparti homok és a vizes élőhelyeken tenyésző zsurló volt zsiroidó hatásával a hidegvizes mosogatás eredményes eszköze is. Persze azt is el kell ismerni, hogy különösen első táborunkban meglepetéssel tapasztaltuk, hogy a völgyekben – nyár ellenére is – éjszaka milyen hideg lehet. Hamar megtanultuk, hogy nem vetkőzünk le éjszakára, hanem felöltözünk.

A Nyárás-patak völgyében tartott tábor egyik portyáján a hegység határait átlépve, átmentünk a Hegyháthoz tartozó Kán községtől is nyugatabbra lévő Hollófészekhez is.

A misinai kilátóról szemünk elé tárult az alattunk elterülő Kis-rét, majd Kelet felé tekintve a Hármashegy és a 682 m-es Zengő, amely a Mecsek legmagasabb csúcsa.

A Keleti-Mecsek később mozgótáborainknak lett helyszíne, különösen az 1961-es letartóztatási hullám után. Szívesen jártunk a Mánfa irányába futó Melegmányi-völgybe vagy a Sziklatáborba, amelyet Kantavár és Kőlyuk felől közelítettünk meg. Ezen a vidéken különösen sok dolina, víznyelő (töbör) volt található (km²-enként csaknem kettő); ezek a mélyben található karsztbarlangokba vezetik a csapadékot. A völgyek forrásainak vize

mészben és szénsavban gazdag. Megcsodáltuk, hogy a kicsapódó mész a vízben lévő tárgyakat (leginkább az ágakat) milyen szép mésztufaréteggel vont be.

A sziklák – ahogy a Sziklatáborban is – általában hívogattak bennünket. E hívásnak többnyire nem tudtunk, de nem is akartunk ellenállni. Természetesen nemcsak mi, hanem vezetőink is vigyáztak, no meg nemegyszer az őrangyalaink, hogy baj ne érjen bennünket.

A sziklák mellett hasonló kihívást és izgalmas perceket jelentett számunkra, amikor behatoltunk a föld belsejébe. Vezetőnk, Zsongor (Aczél László) Csanáddal (Szegedi Jancsival) kirándulva, 1959. március 23-án az egyik dolinában felfedezte a Jancsi-lyukat. (L. 120 old.) Ezt követően – a Bányaiipari Technikum barlangászai után – 1959 októberében mi is megnéztük, hogy mit rejt a föld gyomra. Természetesen vastag biztosítókötélünk és karbidlámpánk is volt. Elsőnek a nagyfőnök, Zsongor hatolt be, majd mi is sorra kerültünk. A kintiek fokozatosan eresztették utánunk a biztosítókötelet, amint lefelé haladtunk. A víznyelő, mint egy kéménykürtő vett körül bennünket. Lefelé ereszkedve egyre sötétebb lett, jó hasznát vettük a fejünkre szerelt lámpának. Mintegy 10-15 m (Zádor [dr. Hubai József] szerint 30 m) után elértük a kürtő alját, amely egy 10-15 m²-es (Zádor szerint 20-25 m²-es) teremmé szélesedett. Mindenesetre a kürtő felületét éles kőzet alkotta, mert bizony mind a le-, mind a felmászáskor időnként éles vágásokat éreztünk a tenyerünkön. Helyenként eléggé szűknek bizonyult a kürtő. Emlékszem hogy felfelé menet elakadtam, és már majdnem megijedtem, amikor rájöttem, ha lefelé jövet átjutottam a szűkületen, ennek felfelé haladva is mennie kell, hiszen nem ettem, nem ittam közben. Végül is a lámpát leszereltem a homlokomról és a fejem tetejére tettem, ahogy abban az időben a falusi asszonyok vitték piacra kosaraikat. Ezután néhány perccel már fent is voltam Isten szabad ege alatt, amit természetesen igen jóleső érzéssel pillantottam meg.

A Mecsek hegység élővilága

A Mecsek száraz déli oldalaira, így a Dömörkapu környékére a molyhos tölgy és ősszel a vörös különböző színárnyalatait mutató cserszömörce jellemző. De itt és a hasonlóan száraz területeken volt található az általunk igen kedvelt som és kökény. A somot szívesen fogyasztottuk túráink során már akkor is, amikor még nem érett meg, mivel a benne lévő magas csersavtartalom üdítően hatott sokszor kiszáradt szánkra, nyelvünkre. Azt is megtanultuk, ha szétrágás előtt szopogatjuk a nem elég érett somszemeket, akkor egy idő után édesebbnek tűnnek. Persze a som másutt is előfordul, így amikor a Vöröshegyen is többször nagyot somoztunk 1958 októberében, teletömött zsebeinket is megfogta. A kökény tényleg csak az első fagyok, de legalábbis a dér megjelenése után volt élvezhető.

A Misina és a Tubes magashegyi vonulatán a molyhos tölgy mellett a virágos kőris és az ezüsthárs is megjelent. A som és a vadrózsa itt is előfordult. A Jakab-hegy oldalában a Babás-szerköveknél és más kopár lejtőkön szigetszerűen a rekettye és a kocsánytalan tölgy hívta fel magára a figyelmet. Hasonló száraz területeken – Zengő, Magyarürög, Abaliget – a csertölgy és a kocsánytalan tölgy alkotott erdőt. A Jakab-hegy északi oldalán teljesen más növényzet volt jellemző mint a délin, itt és a Szuadó-völgyben a bükk, a magas kőris és a hegyi juhar alkotott erdőt.

Az északi lejtőkön gyakran láthattuk a tölgy- és bükkfák néha gyertyánnal is vegyes erdeit. Ezek aljnövényzete elég gyenge volt, viszont ezek a nagy fák ideig-óráig jó védelmet nyújtottak az eső ellen, mint amikor 1959. április 7-én a Kétágú-rétnél is a bükkfák aljában próbáltunk menedéket találni az eső ellen. Kőlyuk felé haladva a kocsánytalan tölgy és a gyertyán alkotott erdőt. Kantavár után, Kőlyuk felé a bükkerdő volt tipikus. Aljában a medvehagyma hófehér, de meglehetősen bűdös szönyegét „élvezhattuk” tavaszi kirándulásaink alkalmával.

A völgyek növényzete különösen közel állt hozzánk, hiszen táborainkat a mecseki völgyekben állítottuk fel. A patakok mentén sorakozó fűz- és égerfák mellett nemegyszer mogyoró, vadrózsa és szeder is előfordult. Ez utóbbi növény különösen augusztustól okozott élvezetet számunkra, még akkor is, ha némi sérülés nélkül nem mindig tudtuk megközelíteni a vonzó fekete bogyókat. A szederindák sokszor akadályt jelentettek számunkra, különösen akkor, ha a tenyérlabda a tövük mellett kötött ki. Máskor a 4. törvényt figyelembe véve („Az Igaz Magyar Fiú, ahol tud, segít”) könnyítettünk a gyümölcsök súlyától csüngő szedervesszők terhén (így például a Halász-patak völgyében).

Barátaink lettek – Zsongor nagyfőnök jóvoltából – a gombák. Élvezettel fogyasztottuk az ízletesen elkészített keserűgombát a Szent Imre-völgyben 1962. augusztusi mozgótáborunk alkalmával. Persze azt is meg kellett tanulnunk, hogy a gombákat nemcsak mi kedveljük. 1963 augusztusának végén a Hidasi-völgyben gyűjtött özlábgomba minket megelőzve a kukacok prédájává vált, ezért másnap újabb gyűjtőkörútra kellett indulnunk, de ez már eredményesebb volt, s abban az évben sem kellett lemondanunk a tábori kosztot változatossá tevő sült gombáról.

Az erdőt azért is kedveltük, mert az erdőállomány által befolyásolt klíma sokkal kedvezőbb volt a forró nyári napokon a néha elkerülhetetlenné vált országúti gyaloglás alkalmával. (Bár akkor a forgalom még jóval kisebb volt, mint manapság.)

Az állótáborokban örökös számunkra nagy gondot jelentett éjjel az avarban mozgó sok kisállat. Ahogy az avar zörgött, „bennünk a vér meghűlt”. Az erdei tisztásokon legeltetett állatok által lerakott „aknák”⁴⁷ (ahogyan a potyadékokat neveztük) is veszélyt jelentettek számunkra, figyelmetlenség esetén ugyanis lábunk nyomán „robbant” a szagbomba. Ezért így figyelmeztettük egymást: „Vigyázat, aknásítva!”

Környezetvédelem keresztény alapokon a '60-as években

Kirándulásaink, táboraink alkalmával szemünk előtt lebegett az Igaz Magyar Fiúk 6. törvénye: „Az Igaz Magyar Fiú a természetben Isten alkotását látja, ezért jó az állatokhoz és kíméli a növényeket!”

Teljesen természetes volt számunkra, hogy a táborban szemetesgödört, illetve latrinát (illemhelyet) kell építeni. Ezzel nemcsak a természetet kíméltük és a természethez nem tartozó, idegen anyagokat rejtettük el, hanem táboraink kulturált megjelenését is lehetővé tettük. Abban az időben a műanyagok még nem nagyon fordultak elő, ha volt nejlon zacskónk, arra gondosan vigyáznunk kellett, eldobásuk szóba sem jött. A táborok zárásakor fontos feladat volt a természetbe nem illő nyomok eltüntetése: konyha, latrina, sátorárok. A terepet is átfésültük csatárláncban, hogy ne hagyjunk semmit se hátra magunk után.

Első nagyobb túránk alkalmával – 1957 májusában – a Sziklatábor felé menet még jól láthatók voltak a Mecsekben is vívott szabadságharc nyomai. A tanknyomok, lövések által sebzett és letarolt fák, kiépített géppuskaállások bizony megmozgatták fantáziánkat, különösen egy üvegben talált Molotov-koktél⁴⁸, amelyet pesti kortársaink sikeresen alkalmaztak a hazánk területét megszállva tartó nagyhatalom tankjaival szemben. 1957. szeptember végi kirándulásunk alkalmával, amikor a teljesen szétlőtt lapisi vadászház romjait pillantottuk meg, ismét tisztelettel adóztunk a „mecseki láthatatlanok”, a pécsi szabadságharcosok emlékének.

⁴⁷ Akna: a völgyekben és tisztásokon legeltetett állatok ürüléke.

⁴⁸ Molotov-koktél: házilag előállított, benzines gyújtó, amelyet 1956-ban a budapestiek sikeresen alkalmaztak a szovjet harckocsik ellen.

Természetesen nem hagyott bennünket hidegen, amikor a természet károsítását láttuk, aggódtunk a kantavári nagy fairtás miatt, de ugyanúgy zavarta lelkivilágunkat, amikor az emberi „kultúra” behatolását és rombolását észleltük, vagy feltételeztük azt. Nem örültünk az egyre gyakrabban látott fűrőtornyok megjelenésének, az pedig komoly elkeseredést váltott ki belőlünk, amikor megpillantottuk első táborhelyünkön a műút megjelenését és az ott kialakított fordulót.

Nagy élvezettel vettünk részt a természet által nyújtott lehetőségek feltárásában, 1959 áprilisában örömmel végeztük a Fenyves-forrás melletti túlfolyó kitisztítását.

Nagyon kedveltük a Regös bá [Ivasivka Matyi bá] által vezetett „Lurkó utakat” a Nyárás-patak völgyében, amikor hangtalanul próbáltunk az erdő vadjai közelébe kerülni, és megérezni valamit „Isten templomából”. Különösen érdekes volt számunkra a „bölény-próbának” nevezett egyedüllét a természetben, amelynek során emléktárgyat is faragtunk, megfigyeltük az őzek, szarvasok lábnyomait, és megfigyeléseinkről be kellett számolnunk vezetőinknek is.

Persze adott esetben kihívást jelentettek számunkra az erdőben lévő műtárgyak is. A fakitermelésnél használt csillék kiváló játéklehetőségei nyújtottak, s így a csillézés több alkalommal is nagy öröm volt számunkra.

Nem egészen gondtalan ifjúság!

Írta: Dr. Temesi Tibor (Szirti Sas)

(Pécs, 2002 nyarán; Bolváry Pál pálos atya emlékére)

A Mohikán törzs nagyfőnöke lettem (1954)

A kezdetek

Nem tudom pontosan, hogy mikor kerültem *Bolváry Pál atyához*, feltehetően 1954-ben, azaz első gimis koromban. Arra emlékszem, hogy az Atya kijött hozzánk a Béla utcába (1 szoba-konyha, kb. 32 m² a kettő együtt), a szoba északi fala kő, télen másfél centi dérréteg az egész falon. Fűtésre lehetőség sem volt, a konyhában lévő slammos [iszapszénnel táplált tűzhely] „sparhelt” az egyedüli hőforrás. A budi az udvar végén; valódi pottyantós. Nyáron orrfacsaróan büdös, télen borzasztóan hideg. Víz az udvari csapból. Mosakodás: lavórban, szombaton a sparhelten melegített vízzel a mosóteknőben. Nem elfogultság, de állítom, hogy e környezet ellenére az Atya ugyanúgy kezelt, mintha orvos-, jogász- vagy tanárgyerek lettem volna négyszobás luxuslakásból.

Arra sem emlékszem, hogy [Pál atya hittanos és indián romantikával álcázott cserkész csoportjaiban] voltam-e egyszerű törzstag. Tény azonban, hogy (mivel a korábbi Mohikán törzs újabb törzseket alapított) az egyik „utód indián törzsben”, az újabb Mohikán törzsben nagyfőnök lettem **Szirti Sas** néven.

Közösségünkben kezdettől fogva az volt a szabály, hogy ne kérdezz más csapatokról, más törzsekről: „Minél kevesebbet tudsz, annál kevesebbet tudnak kiszedni belőled, illetve: annál kevesebb az esélye annak, hogy valahol olyat fecsegy el, amit nem kéne!”

A „cserkész” szót soha nem ejtettük ki, holott a legfiatalabb törzstag is tudta, hogy ez lényegében cserkészlet, de erről mélyen hallgatni kellett.

A foglalkozásokat, összejöveteleket vasárnaponként mindig más „harcos”⁴⁹ lakásán tartottuk, illetve ha az idő engedte, akkor a Mecsekben túráztunk télen és nyáron egyaránt. Volt nótáskönyvünk is, amelyben számos népdal mellett sok klasszikus mű egyes tételeinek versbe foglalt részlete, továbbá Bárdos Lajos, Kodály Zoltán, Siptár Ernő és Ivasivka Mátyás valamely alkotása szerepelt.

Persze voltak kedvenc énekek, és akadtak olyanok is, amelyeket az 1961-es lebukásig egyszer sem énekeltük el. Gondolom a szerző nem nagyon örült volna ennek, ha megtudja. No, de mi fiatalok voltunk és romlatlanok, az ilyen felnőtt elvárásoknak nem tettünk eleget.

A hittanórák

Az összejövetelek során volt hittan (amit *számtannak* neveztünk Botond [Arató László] ötlete alapján), – sajnos nem sokszor, mert az Atya, illetve Botond nagyon ritkán tudott eljönni hozzánk. A ránk bízott hittanórák meg édeskeveset jelentettek, hisz a 14-15 éves „nagyfőnök” magasröptű hittanórákat nem tud tartani, meg egyébként is közelebb állt hozzánk a korunknak megfelelő foglalatosság. Ezzel együtt a kezdéskor és befejezéskor elmondott ima s a megfelelő ének adott valamiféle lelki tartást, még akkor is, ha ezt azért nem lehetett komolyan vett „hitoktatásnak” nevezni. (A társaságban én voltam a legidősebb. Az általános iskola harmadik vagy talán negyedik osztályába jártam, amikor megszüntették a kötelező iskolai hitoktatást. Ebből következik, hogy a mi Mohikán törzsünkben lévő fiúk a

⁴⁹ *Harcos*: a törzs (az őrs vagy csapat) tagja.

legjobb esetben is csak egy vagy két évig tanulhattak hittant az iskolában, illetve a fiatalabbak már egyáltalán nem.)

A táborok jelentették a „csúcsot”

Téli táborban voltunk

egy alkalommal Püspökszentlászlón. Akkor is, mint mostanában, a téli szünet ideje alatt még véletlenül sem esett a hó, hanem rendszerint a téli tábor előtt vagy után. Egy alkalommal igen nagy örömet jelentett, amikor a suliban, ahol a szállásunk volt, arra ébredtünk, hogy odakinn minden fehér. Egész nap csúszkáltunk, sajnos másnapra már annyira olvadt, hogy a sítalp beleragadt a nedves hóba.

Megemlítek még két eredeti emléket:

Minden táborban két „csúcskaja” volt: az egyik a rakott krumpli, a másik a tejberizs. (Ezen „menük” esetén a mindenkori szakácsnak gondja volt a repetára, tripetára.) Nos, a rakott krumpli valamikor a tábori időtartam közepén került elkészítésre, mert akkor még volt kolbászunk is, meg tojásunk is, később ugyanis az egyik vagy a másik, vagy mind a kettő elfogyott.

Szálláshelyünkön, a püspökszentlászlói régi iskolában csak egy vaskályha volt, így azon főzni csak egy edényben lehetett, ezért a szomszédban lakó apácák felkínálták, hogy menjünk át hozzájuk a konyhára, és főzzünk ott. Mi ezt elfogadtuk, de az az igazság, hogy ez volt az első táborunk, amikor olyan volt a csapat összetétele, hogy a főzéshez valójában senki sem értett. (Sok derűltségünkre szolgált, hogy az apácákat magunk között mi rendre „anyácnak” mondtuk. Az „anyáca” szó Szepes Laci találmánya volt.)

A kellékeket tudtuk, s arra is emlékeztünk, hogy a jó rakott krumpli teteje szép piros és ropogós, amikor elkészül. Ez meg csak nem akart sem piros, sem ropogós lenni. Arra gondoltunk, hogy kevés zsírral locsoltuk a rétegeket, s ezt pótolni kell. Pótoltuk,... pótoltuk,... pótoltuk! Végül abbahagytuk az igyekezetet, részben mert piszok módon megéheztünk, részben mert az egésznek valami frenetikusán jó illata volt, s gondoltuk: piros, vagy nem piros, mi azt megesszük. Elkezdtük szedni, a nagy edény alsó harmadában az egész úszott a forró zsírban, ami nagyon finom volt, meg *piros is*, hisz a kolbászból a paprikás zsír szépen kisült. Ha ezt ma kellene megennünk, egy hétig biztosan betegek lennénk, ott viszont az utolsó cseppig kitunkoltuk kenyérrel, s kutya baja sem lett senkinek.

Hasonló cifra eset történt a másik „csúcskájával”, a tejberizzsel.

Az utolsó nap programja a „körlet rendbe rakása”, azaz a tábor elején behordott finom illatú széna kihordása volt. Azt tudtuk, hogy a tejberizs sokáig fő, s meg kell puhulnia, de azt már nem tudtuk, hogy nem tiszta tejben kell feltenni, hanem vizet is kell hozzá önteni, kevergetni kell, hogy „kozma úr” ne legyen vendég a házban. Ezúttal a vaskályhán főztünk, hisz az egy fazék azon szépen elfért.

Közben ment a takarítás. Az egyhetes fekvés, ugrálás a száraz szénát úgy összetörte, hogy abból semmi sem maradt, s a vastag törekporréteget kellett folyamatosan söprögetni s kihordani. Rövid időn belül alig láttunk a teremben, ami ugyan senkit nem zavart, csak a végén arra lettünk figyelmesek, hogy a fedő nélkül főzött tejberizs sötét szürkésbarna színt kapott, s olyan kemény lett, hogy abbahagytuk a főzést, mert féltünk, hogy beletörik a fakanál. De megettük, s nagyon finom volt, bár a „takarítás darabos része” egy kicsit korcogott a fogunk alatt.

A nyári táborok mások voltak,

s nagyon szépek.

A táborhelyet Ivasivka Matyi, Arató Botond, Pál atya vagy Surján Miki mondta meg, illetve vezetett bennünket oda.

Az első feladat a *patak vizsgálata* volt. Ötven-száz métert kellett mennünk a víz folyásával szemben, s ha nem találtunk elhullott állatot a vízben, akkor nyugodtan ihattunk a patak vizéből. (Azóta sokszor gondolok erre: mintegy 40 éve van saját szőlőm, s egy-két év kivételével igen jó borom. Nem hinném azonban, hogy olyan jóízűen ittam valaha is a saját boromból, mint ott az erdőben a patak vizéből.)

Patakvizsgálat után jött a *táborverés*, amely a nagy parancsnoki sátor – az un. „B” sátor – (ami egyben az éléskamra szerepét is betöltötte) felverésével kezdődött. A vizesárok ásására igen nehezen lehetett rávenni a társaságot, mígnem egyszer ennek hiányában rendesen eláztunk, s kaptunk egy alapos „alsómosást”. Ezt követően már nem kellett gyözködni bennünket, hogy tényleg jó, ha van, illetve szükséges a sátor körüli vízelvezető árok.

A „csitt!-hely”,

vagyis az oltár megépítése volt a legszebb munka egy kis erdei zugban, rálátástól minden oldalról védett helyen. Ezt úgy oldottuk meg, hogy a táborból nem egyenes utat vágtunk a fák között az oltár felé, hanem kanyart képeztünk ki. Így, ha idegen tévedt a táborhelyre, nem vehette észre a misézés helyét.

Pál atya jött rendszeresen misézni, aki ebben az időben Komlón a bányában vagy a bányánál dolgozott, tudomásom szerint elsősegélynyújtóként; mind a két fiútestvére orvos lévén, valóban értett hozzá. [Pál atya valójában anyagraktáros volt.]

Kék overallban és az abban az időben divatosan viselt fekete gumicsizmában jött, amelynek szára mintegy 5 cm-t volt visszahajtva. Ez volt a „menő melós divat” akkor. Senki nem gondolta, hogy ebben a hacukában egy pálos szerzetes jön misézni a táborba! A „harcosok” úgy tudták, hogy csak mi vagyunk a mecseki táborban, de mi – a nagyfőnök és a helyettese – jól tudtuk, hogy még ugyanazon napon másik tábort is kell felkeresnie, pedig ezek igencsak nagy távolságra estek egymástól!

Tudom, hogy hihetetlen, de volt olyan mise, amit igen rövid idő alatt mutatott be az Atya, akkor még latinul, s nagyon élveztek, hogy a „Confiteor”-t azért nem kellett végigmondanunk, mert mire végig mondtuk volna, az Atya már jóval előbbre tartott. (Arról nem beszélve, hogy szerintem nemcsak én nem tudtam végig latinul, hanem senki sem, így nagyon jól jött, hogy csak nagyhangon elkezdtük mondani, s nem kellett befejezni soha.)

Ha volt rá idő, az Atya által latinul mondott miseszöveget valaki a Misszáléból magyarul felolvasta. Bizonyára az sem lehetett véletlen, hogy a „csitt!-helyet” többnyire úgy építettük ki, hogy az oltárt körbeállhassuk, és az Atya velünk szemben misézett.

Hála Istennek, azóta számos szép és nagy templomban jártunk szerte Európában, de sem Máriazell a sok kiló ezüstjével, sem a kölni Dóm a csodálatosan szép boltozatával, sőt a római Szent Péter-templom a hatalmas kupolájával nem nyújtotta azt a hihetetlen mély szentmiseélményt, mint ott a Mecsekben, az összekötözött botokból épített oltár előtt Pál atya miséje. Itt nem szólt szépen zengő orgona, nem voltak magasba törő, kecses ívű bordamennyezetek, óriási rózsablakok s alátámasztás nélküli hatalmas kupola, csak a ránk és az oltárra boruló erdő fáinak friss, mindig kicsit rezgő, üde zöld levelei és a mögöttük csillogó, végtelen kék ég! Ezt nem lehet elfelejteni, ennél nincs csodálatosabb templom sehol.

Nem véletlen, hogy az egyik legkedvesebb fiúdának ez volt a címe: *Erdők királynője, szép csillag, Szűz Mária!* [Ivasivka: Cserkészek daloskönyve, 1996. 79. old.]

A. főtt kukorica

Volt olyan vasárnap, hogy Pál atya nem tudott kijönni, s eleve tudtuk, hogy Kétágú-rétről gyalog kell mennünk Abaligetbe misére. Odafelé minden rendben ment, de amikor a mise alatt az öreg falusi asszonyok elkezdtek a torkukon kipréselt hangon svábul „énekelni”, valami olyan megállíthatatlan röhögőgörcs kapott el bennünket, kamaszokat, hogy fizikai

fájdalmat okozott a nevetés „lenyelése”, nehogy botrányt okozzunk, hanem csendben tudjunk maradni! No, ez a „miseáhitat” igencsak messze esett a már fent leírtaktól!

De a baj nem járt egyedül! Már odafelé menet láttuk, hogy amíg a szem ellát, csak kukoricás van szép vastag, gusztusos csövekkel. Bementünk a faluba, végigmentünk a főutcán, és kérdeztük a sváboktól, hogy van-e eladó főzni való kukorica. Vagy nem értették, hogy mit mondunk, vagy ők nem ettek soha főtt kukoricát, s így nem értették, hogy miért akarunk mi mindenáron főtt kukoricát venni. (Még azt is megtudtuk valahogy, hogy németül állítólag „kroft kukoric” a főtt kukorica, de „ékes német tudásunk” ellenére sem jártunk sikerrel.)

A meglehetősen hosszú mise, no meg a nagy gyaloglás, ugyancsak meghozta az étvágyat. Tudtuk ugyan, hogy lopni nem szabad, no de ez a 10-12 cső kukorica talán nem is esik abba a kategóriába, s egyébként is mi illő módon azt meg akartuk vásárolni. Mise után mindenki szigorúan egy csövet tört magának, és szépen haza vittük a táborhelyre, annak rendje és módja szerint megfőztük vagy nyáron megsütöttük, s jó étvággal megettük.

Igen ám, de amikor legközelebb jött Pál atya, és mi ezt tisztességesen elmondtuk neki, olyan leszúrást kaptunk, hogy azt nem tettük ki a kirakatba. Az Atya elrendelte, hogy össze kell szedni a pénzt, és ki kell vinni abba a táblába, ahonnan a kukorica származott, és ott egy kő alá helyezni. Össze is szedtük csövenként az 50 fillért s kivittük. (Ez volt az első és utolsó eset, amikor az Atya rendelkezésével nem nagyon értettünk egyet, bár mindegyikünk tisztában volt vele, hogy részünkről nem volt „etikus eljárás” a kukorica ilyen fajta beszerzése.)

A riasztás

A nyári táborok nagy eseménye a riasztás volt, amelyet valamely más törzs nagyfőnökei prezentáltak, akikkel a riasztott tábor vezetője ezt előre megbeszélte.

Ilyenkor az éjszakai őrseget úgy kellett összeállítani, hogy lehetőleg ne a legkisebb és a legfélősebb gyerek legyen éppen szolgálatban, hisz azért ez meglehetősen félelmetes akció volt.

Mindenki alszik, a tábortűz pislákol, sári csend az erdőben, s egyszer csak több oldalról üvöltve berohannak az „idegenek”. Őr elrabolva, nagy riadalom stb. A nagy ijedtség után, egy kis kaja, ének és alvás. Másnap ismét „megünnepeltük a nagy ijedtséget”, általában ilyenkor különösen is jó kaját csináltunk.

Külön élmény volt, amikor Tertinszky Gyula jött ki, ha jól emlékszem, Mihályi Pistivel, illetve Luxival (Lukács Endre) és Surján Mikivel. Tertinszky külvárosi gyerekeket szedett össze [valójában ez Katsányi Sándor volt], s szépen terelgette őket Isten felé. Ő maga Testnevelési Főiskolás volt, fantasztikus izmokkal. Nekünk, gyerekeknek ez eleve imponált, kiváltképp amikor a két karját kinyújtotta, s két kis srác azon húzódkodhatott.

Minden tábor hihetetlen élményt nyújtott, s amint vége lett az egyiknek, már a következő évit tervezgettük.

Így éltem Pécssett sekrestyéseként

Boldogok voltunk, jól éreztük magunkat, annak ellenére, hogy 17 éves koromtól egyedül maradtam Pécssett. (Apám munkahelye megszűnt. Szüleim Pestre költöztek, mivel bátyám ekkor már a Zeneakadémiára járt, s úgy gondolták, hogy majd én is Pesten járok egyetemre.)

Azt mondtam szüleimnek, hogy „érettségi előtt nem lehet iskolát változtatni”, ami persze csak ürügy volt. Az igazi ok a nagy nagybetűs SZERELEM, ami miatt mindenképpen itt akartam maradni Pécssett.

Persze se a lakásom, se a megélhetésem nem volt biztosítva, de ez különösen nem zavart, mert a sulis mellett már ekkor is hol ezt, hol azt csináltam. Pár forintom mindig akadt tejre,

kenyérre. Sőt ekkor kezdtem el vásárolgatni a magyar, illetve a világirodalom legismertebb regényeit, az *Olcsó könyvtár* sorra megjelenő kis sárga köteteit is. Az akkor még 3 Ft-ba került köteteket ma is őrzöm.

Ismét Pál atya segített: Farkas Szilárdéknál kaptam egy „hat oldalról hűtött” régi cselédszobát, amelyen még kéménylyuk sem volt. Ugyanakkor Pál atya kijárta Barcza Tivadarnál, a Piusz-templom plébánosánál, hogy vegyen fel a reggeli, illetve esti órákra sekrestyésnek, ami meg is történt. Így azután tulajdonképpen harmadik gimnáziumi elejétől „havi fizetést” kaptam. Nem volt sok, de nagyon boldoggá tett a biztos kis pénz. Addig minden jól ment, amíg nem jött a zord téli idő. A Koller utcától a Piusz-templomig kikerekezni a mínusz akárhány fokban nem volt semmi (kb. 3 km). De az igazi kellemetlenséget az jelentette, amikor nemcsak majd lefagytam a bringáról, hanem a jeges vagy havas úton többet kellett tolni, mint rajta ülni. A tetejébe nem tudtam olyan korán a templom kapujához érni, hogy pár öreg „szentasszony” már ne toporgott volna ott, s örökké szidtak, hogy késtem. Pedig reggel hat órára mindig ott voltam, de ezek vagy nem tudtak aludni, vagy nem tudom miért mentek oda nyitás előtt! Pál atya látta, hogy ezeken a rettenetes hideg, csúszós napokon ez mennyire kellemetlen, s ilyenkor ott tartott éjjelre a templomban. Mondanom sem kell, hogy milyen mennyei kényelem volt a hideg szoba helyett központi fűtéses templomban aludni. (No meg a mise után az ampolnában maradt pár csepp bort szépen kiihattam.)

Az egyedülletet valahogy megtudták az osztálytársaim, illetve a Mohikán törzs tagjai, s ezt követően minden vasárnap más-más család hívott meg ebédre. Nem titok, hogy jól belaktam, már csak azért is, mert egész héten nem ettem meleg kaját.

A templomtoronyban

A Piusz-templomban való létünk miatt szegény Pál atya sokat hallgatott. A sekrestyesség kapcsán a templom minden zegét-zugát megismertem. Igen nagy felfedezés volt, hogy a keleti, „harangozós” toronyban lehetett pingpongozni. Több se kellett, az egész Mohikán törzs szabad időben ott verte a labdát. Történt egy esetben, hogy nyitva felejtettük a toronyajtót, amely a templomhajóra nyílt. A nagy küzdelem hevében nem néztük az órát, s közben egy idős atya (Sánta atya) elkezdte az esti litániát, amelynek könyörgéseibe: Szentséges Szűz Mária... belehallatszott a pingponglabda zaja: Kipp-kopp.... Istennek szent Anyja ... Kipp-kopp, kipp-kopp... Időnként, egy jó ütés után persze diadalüvöltés is hallatszott! No amit ez után Pál atya kapott miattunk, az nem volt semmi!

Máskor harangozással egybekötött magasugrási versenyt tartottunk a toronyban egy szinttel feljebb! Tudomásom szerint a Piusznak van Pécsen a második legnagyobb harangja. Annak a saját lendülete úgy fel kapta a kötelet, hogy ha erősen megfogtuk, akkor egészen magasra fel rántotta a harangozót. A „regisztrálhatóság” kedvéért „összecsoszogtuk” a betont, hogy jó fekete legyen a talpunk, s a felugrást úgy csináltuk hogy a dorkó (tornacipő) csücskével a legmagasabb ponton megrúgtuk a falat, s mivel ott maradt a cipő fekete nyoma, meg lehetett állapítani hogy ki tudott a legmagasabbra ugrani. (Persze közben szólt a harang s az atyák nagyon meg voltak elégedve, hogy milyen lelkesen és sokáig harangozunk!) Rövid időn belül a torony szép fehérre meszelt fala elsötétedett!

Végül még egy – ma már hátborzongató – dolgot is meg kell említenem. Hajdanában voltak a különböző cserkészpróbák, amelyeknek nevét nekünk kimondani sem volt szabad, hanem helyette a „harcosavatás” elnevezést használtuk. No, bátorságunkat bizonyítandó, ezt mi „megfejteltük”: felmentünk a toronyba egészen a harangokig! Ott felmáshattunk egyenként a harang peremére, fent – ahol már keskenyebb volt – átöleltük, már amennyire átértük. Az volt a „próba”, hogy úgy kellett körbemenni a harang szélén, hogy ne konduljon meg! Nyilvánvaló, hogy a harang az egyik oldalon álló gyerek súlya miatt a másik oldalra billent. Volt, hogy pár milliméter választotta el az ütőt („szívet”) a harang peremétől. Ha csak egy picit is hozzáér, akkor ez azonnal megszólal, s akkor minden kiderül, mi pedig rögtön

„lebuktunk” volna! Azonban – utólag megállapítva – mindebben az volt a legborzasztóbb, hogy ott már nem volt fala a toronynak, csak három szabad nyílás a két oszlop között, alul meg a mélység! Ezt persze senkinek nem mondtuk el annak idején! (Én voltam a legöregebb a magam 17 évével, a többi mind kisebb!)

A sekrestyesség – többek között – a templom nyitásán kívül esti zárását is jelentette. Zárás után miénk volt a terep, s ezt ki is használtunk. Akkoriban vetítették „A három testőr” című filmet; ennek vívás jeleneteit lejátszottuk úgy, hogy „kölcsonvettük” az ezüstsujtással díszített, középen nagy ezüstcsattal összefogott, szép, nagy, fekete bársony temetési palástot. Közülünk egypáran vívni jártak, így volt vívőeszközünk. Több se kellett, beöltöztünk a temetési palástba, s a templom főhajóján végigfutó, vastag vörös szőnyegen, teljes kivilágítás mellett óriási párbajokat vívtunk. Nagyon élveztük! [Az Úr Jézus bizonyára együttérző szeretettel figyelte gyermekeinek istenközei romantikus játékát.] Gyönyörű emlékek ezek, egészen a lebukásomig!

Lebukásom

1959. november közepén

Az utolsó nyári táborunkat az első egyetemi évem befejezését követő nyáron, 1959-ben Balatongyörökön rendeztük. Egyben ez volt az első olyan tábor, amikor kimozdultunk a Mecsekből.

Felnőtt nélkül mentünk. Amint leszálltunk Balatongyörökön a vonatról, odajött egy nő és elkezdett kérdezgetni, hogy kik vagyunk, honnan jöttünk, s mit akarunk.

Akkor nem is gyanítottuk, hogy ez nem véletlen, pedig így utólag ez nyilvánvaló, hisz nyáron, fő nyaralási időben egyáltalán nem szokatlan, ha 10 gyerek leszáll egy fürdőhelyen a vonatról, sátrakkal stb. ... Miért pont minket kérdeztek?

Mondtuk, hogy a Mecseki Spartacus Természetjáró Egyesület tagjai vagyunk, s itt az erdőben fogunk táborozni 10 napig.

A tábor jól sikerült. Arató Orbán atya jött le hozzánk Pestről (vagy környékéről), ő volt a lelki vezető, tőle hallottunk először apologetikáról – szerintem egy kicsit korán –, hisz srácok még javában gimnáziumba jártak, én voltam a legöregebb a magam közel húsz évével, de ezzel együtt igen jól éreztük magunkat. Mindenesetre ez már igazi hittan volt. Sok kérdésre maradandó, jó válaszokat kaptunk Orbán atyától.

*

Az új tanév megkezdődött, s 1959. november közepén megkeresett az egyetemen a filozófia tanársegéde. (A II. éven még nem volt filozófia, tehát nem tanított minket. Mint utóbb kiderült, ő volt az egyetem ávos összekötője: dr. Jóri.) Közölte, hogy *lesz egy ingyen hazautazási lehetőségem Pestre a szüleimhez. Mivel én vagyok az egyetem fotószakkörének vezetője, fel kell mennem Pestre, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Jogi Karára, hogy ott tanulmányozzam az ottani fotó- és filmszakkör munkáját. Kapok rá három napot, mindent tudjak meg, és ha hazajöttem, az itteni egyetemen is indítsam azt be.*

Őszintén szólva kerestem a szavakat, hogy ne legyenek sértő, kezdtem mondani: – *Tetszik tudni, itt olyannyira nincs pénz, hogy mindenki saját maga köteles megvenni a filmet (13,50 Ft egy tekercs), mindenki saját maga veszi a hívót (8,30 Ft) és a fixírt (4,50 Ft). A nagyítót és a tálat az egyetem vette, s ezzel kifűjt a keret. Egy 3 perces fekete-fehér, hangsáv nélküli film a világ pénze, a kameráról, vetítőről és a laborálásáról már nem is beszélve. Miből és hogyan képzeled ezt Ön el, honnan lesz erre pénz?*

Végighallgatott, de láthatóan nem érdekelte, hogy mit mondok, felküldött a gazdasági hivatalba, felvetette velem az úti elszámolást, megkaptam a vasúti jegyre a pénzt, én meg boldog voltam, hogy a huszadik születésnapomon szüleim meglepetésére otthon lehetek.

Soha nem felejttem el, hogy Vera – akivel már ekkor igen nagy volt a szerelem – nyakamba borult és zokogva kért, hogy ne menjek el. Nem mondta, hogy miért, s én az egészet nem értettem. (Erre mondják, hogy „női megérzés!”)

Másnap reggel rohantam le a nagyállomásra, s a Mikszáth Kálmán utcai rendelő előtt a fagyalbokrok közül kilépett valaki (most már tudom, hogy Gyutai Kálmán ávós volt), és az ott álló, nyitott ajtajú „Pobedába” lökött! Beugrott utánam, s az autó elviharzott az ÁVO felé, ahol érkezésünkkor a hátsó zárt kapu nyitva volt, s utánunk azonnal be is zárult. Egy I. emeleti szobába vezetett, kivágta a pisztolyát az asztalra, elém tett egy csomó papírt és közölte:

– Írjon!

– Mit? – kérdeztem.

– Tudja azt maga!

Nem tudtam! Hosszú kínos hallgatás után elkezdett gépelni. Amikor a papíron már annyi volt, hogy az az írógép hengerén átfordult, a fordított írásból is kiolvashattam, hogy „Baranya Megyei Rendőrkapitányság Politikai R Csoportja vagy Osztálya”.

Azt ugyan a mai napig nem tudom, hogy mi volt az „R”, de azt – sajnos – azonnal láttam, hogy itt mindennek vége, mert a politikai osztályon vagyok, ami egyenlő az ÁVO-val.

(Az „ávózás” nem véletlen. Az igaz, hogy ’56 után az ÁVO *elnevezés* hivatalosan valóban megszűnt, de valójában – más néven – csaknem ugyanazon személyi állománnyal ugyanúgy működött tovább.) Folyamatosan életrajzot íratott velem, majd elhúzta és megnézte, közölte hogy *nem jó, írjam újra*. Ezt számtalanszor megcsináltatta velem, s mivel semmi új nem került az irományba, váratlanul rám üvöltött, hogy álljak fel, és tartsam fel mindkét kezem.

Ekkor már olyan állapotban voltam, hogy eszembe jutott: a kivégzés előtt szoktak ilyenre felszólítani. Álltam, tartottam a kezem, s érdekes módon ő unta meg előbb. Vagy a stresszhelyzet miatt nem éreztem fáradtságot a kezemben, vagy annyira fiatal voltam, hogy meg sem kottyant a hosszú időn keresztül feltartott mindkét kéz, a lényeg az, hogy ő unta meg, és kezdte velem előlről az életrajzíratást.

Miután nyilván ez sem volt neki jó, kezdte mondani, hogy *felesleges mellébeszélnem, mert ők mindent tudnak, nyugodtan soroljam fel, hogy kikkel állok kapcsolatban stb*.

Hosszú hallgatásom után valószínű, hogy kezdett ő is ideges lenni, mert üvöltve közölte: *mit képzelek én, vegyem tudomásul, úgy eltesznek a föld felszínéről, hogy sem a k...vám, sem a bugris-tahó paraszt szüleim nem fogják megtudni, hová tűntem*. Pécssett nem keresnek az egyetemen, mert tudják, hogy Pestre irányítottak, Pesten a szüleim nem keresnek, mert tudják, hogy Pécssett járok egyetemre. Szóval nem fogok hiányozni sokáig senkinek, s mire gyanús lesz, addigra én nem leszek sehol.

Gondolom, ehhez nem kell kommentár. A valóban rajongásig szeretett kedvest „lek...ni”, a valóban munkás apámat és a valóban alföldi (szatymazi) paraszt származású anyámat az un. „munkás-paraszt hatalom” egyszerűen „le bugris-tahó parasztossa”, nem volt semmi hallgatni, illetve elviselni.

Végül, hogy teljes legyen a „meggyőzés”, megbilincselve levitetett az alagsorba –, hogy miért kellett a bilincs, azt nem tudom, mert a kapun ki-be még nekik is minden alkalommal igazolványt kellett felmutatni, azaz innen kiszökni fizikai képtelenség volt, hisz még a szintek is zárva voltak egymástól. Itt előlről, oldalról lefényképeztek, mint egy valódi bűnözőt (lehet, hogy tettek elém valamilyen számot is, de ebben nem vagyok biztos), majd következett az ujjlenyomatvétel.

Az egész 2 és $\frac{1}{4}$ éves meghurcolás során kifejezetten nem vertek. Ezt lehet, hogy nehezen viselték. Feltehető, hogy ki volt adva valamilyen parancs, hogy nem üthetnek, ehelyett amikor az ujjlenyomatot csinálták, akkor úgy nyúlt a körmöm alá, hogy az lehetőleg pont az ellenkező oldalra forduljon, mint amerre állt. Magyarul: szándékosan fészegette a körmömet, s mindezt legálisan, hisz „csak” az ujjlenyomatot készítette. Nem véletlen, hogy nem az ujjamat fogta, hanem a körmök alá nyúlásával forgatta a kézfejemet, illetve az ujjaimat.

(Most, 2002-ben hallottam, hogy a „verésmentesség” sem volt egészen igaz; állítólag Szepes Lacit megverték.)

Mivel ez sem segítette az általa várt életrajzba írt „kapcsolatfeltárást”, változtatott a módszeren. Hozatott egy olyan babgulyást, amilyent addig életemben nem ettem. Odatette elém, s nézte, hogyan eszem. Közben elkezdett gyomrozni, hogy *hogyan lehetek ilyen makacs, amikor én munkás-parasztgyerek vagyok, s hogy kerülhettem én a papok hálójába ? Gondolkodjak ezen!*

Megunhatta a várakozást, mert időközben leváltotta őt egy Major István nevű alacsony, dagadt ávós. Ő hol sunyi módon mosolygott, hol kiabált, a lényeg az, hogy Gyutaihoz képest semmi újat nem jelentett.

Este visszajött Gyutai, lekísért az udvarra – most bilincs nélkül –, beültetett egy „Pobedába”, és kivitt Komlóra a „Béke” szállóba. Ez feltehetően egy „beépített ávós szálló” lehetett, mert Gyutai Kálmánt ismerősként fogadták.

Ismét kitűnő vacsora, majd – egy szobában vele – alvás. Arra emlékszem, hogy addig úgy ahogy tartottam magam, viszont ekkor már egy olyan erős félelem jött elő, hogy egyszerűen elkezdtem remegni az ágyban, s bármennyire szerettem volna ezt titkolni, hosszú idő kellett hozzá, hogy végül is a kimerültségtől elaludjam.

Másnap vissza Pécsre, ismét kezdődött a gyomrozás, majd amikor látta, hogy potyára volt a gulyás és a szállodai vacsora, ismét bekeményített.

Az előzmények ismeretében tudtam, hogy én itt szép lehetek, de okos nem, én nem mondok semmit. Ha akarnak, úgyis kinyírnak. No, meg eszembe jutott a Biblia egy mondata: *A megfelelő időben megadatik nektek, hogy mit kell válaszolnotok* (vö. Mt 10,19). Nos, ebben maradtam magamban, s ez be is jött. Ő kezdte sorolni a neveket, s szerencsére nem került szóba Szepes Laci (akinek a papája ügyész volt, s igen nagy baj lett volna, ha ő szóba kerül), nem került szóba Boda Andris sem, akinek a papája ugyancsak gyakorló jogász volt, nem került szóba a tanár Ivasivka Matyi sem. Szóba került teljes nacionaléval a három Csonka fiú, akik nem tudom hogy kerültek az ő látóterükbe; azt sem tudtam, hogy az ő szüleik kik voltak. Koch Feri előkerült, akinek a papája fuvaros vagy kovács volt, azaz nekik ebből nagy bajuk nem származhatott, legalábbis nem akkora, mint pl. Szepes Laci papájának stb. Farkas Béláról is tudtak, akiről viszont én már ekkor tudtam, hogy papnak készül. Pontosan már nem emlékszem, hogy ezen kívül kik voltak a „tudottak”. Viszont szépen kimaradtak Várnagy [Várnai? Pál], Hegedűs Jani, Várbíró István, Nádor [Nádasi] Andris stb.

Így tehát hagytam, hogy ő mondja, amit tud, én meg újat nem mondtam neki. Ez így be is jött. Érdemes megemlíteni: itt tudtam meg, hogy a trehányság is hasznos lehet. Elviekben ugyanis valamilyen törzsi (örsi) naplót kellett volna vezetni, de ezt mi szépen elblicceltük. Ez viszont arra volt jó, hogy nyugodt lehettem, mert az „hót tuti”, hogy ha közben házkutatást tartanak, akkor nálam erről a társaságról egy sor nem sok, annyi írást sem találnak. Az viszont izgatott, mivel én állandóan fotóztam s ha ezeket megtalálják, akkor – igaz, hogy név nélkül – nyitott könyv lesz előttük az egész társaság. Szerencsére azonban erre nem került sor.

Viszont kereste rajtam a „Sziklatábort”.

Az igazság az: tudtam, hogy van egy ilyen hasznos „forgatókönyv” amelyben Pál atyáék [Ivasivka Mátyás és Arató László] a törzsi élet kézikönyvét készítették el számunkra gépelve,

de nekünk ez valahogy nem volt meg. Ebből szépen kijöttem, de úgy, hogy közben Gyutait sikerült feldühítenem a válaszzal:

– Sziklatábor? Ja, az valahol Kőlyuk mellett van, de én ott soha nem voltam. Van ott valami nagy szikla, s egyszer szó volt róla, hogy odamegyünk, de nekünk a megszokott helyünk jobban tetszett!

(Érdekes módon soha nem kérdezte, hogy helyileg hol táboroztunk.] Persze nem erre volt kíváncsi, de mivel tudtam, hogy még házkutatás esetén sem találnák meg, amiről szó volt, nyugodtan mellébeszélhettem.

Látta Gyutai, hogy velem nem fogott valami nagy halat, de ugyanakkor látható volt, nem hitte el, hogy én sem tudok többet mint ő. (Ennyire nem volt hülye.)

Hogy még jobban kikészítsen, a második napi folyamatos kihallgatás után bevezettek egy fehér csempével kirakott szobába. Semmi más nem volt benne, mint egy íróasztal és egy szék.

Gyutai behívatott egy ávóst – akivel gyakran még ma is találkozom a városban –, ő leült az asztal mögé, velem szemben, és este 8 órától reggel 7 óráig farkasszemet nézett velem. Csak akkor üvöltött, ha le akartam csukni a szemem. (Nagy, elálló, kajla fülei vannak, és állítom hogy Pécs legbambább kinézetű figurája. Sem akkor nem tudtam, sem most nem tudom, mi a neve.)

Ismételem: a három nap alatt nem vertek, de akit egy egész nap folyamán kihallgatnak, és éjjel a szoba közepén állva kell maradnia úgy, hogy a szemét nem hagyják lecsukni, az tudja, hogy milyen borzasztó volt ez.

Másnap felvitt Gyutai Pestre, be kellett mennem az egyetemre. Hogy ott pontosan mi történt, már nem emlékszem. Pár percre beengedett szüleimhez is, s arra sem emlékszem, hogy édesanyám meglepődött vagy sem, vagy hogy mit mondtam, miként kerülök ide stb. Apámmal nem találkoztam, mert ha jól emlékszem, 5 percet engedélyezett Gyutai, s apám ekkor még dolgozott.

Az autóban oda-vissza aludtam, ébrenlétemben csak azon járt az eszem, ha kiengednek, hogyan értesítem Pál atyát a bajról. De határozottan értesemre adta Gyutai: *ha azért, amit csináltunk, nem is zárnak börtönbe, de ha arról bárkinek egy szót el merek mondani, ami velem történt, akkor államtitok megsértése címen a legszigorúbb büntetésre ítélnék.* (No persze, nem ilyen szép szavakkal mondta.)

Végül a fenti „kioktatás” után is úgy döntöttem, akárhogy figyelnek, akármi történik, mégiscsak valahogy elmondom Atyának, mert ennyivel tartozom a többieknek és az Atyának. Így is történt: bementem a Piusz-templomba s elmondtam a történeteket. Ő szomorúan hallgatott, talán ez volt egész ismeretségünk ideje alatt, hogy nem volt az arcán a „Pál atyás mosoly”. Megállapodtunk, hogy én a többiekkel nem beszélek, s egymással sem tartjuk a kapcsolatot. Ekkor láttam a tárgyalás előtt utoljára.

Miután bármikor számíthattam egy házkutatásra, otthon az összes szép tábori fényképet elégettem, a negatívokkal együtt. ... Ma már bánom!

*

Gyutai fejébe vette, hogy engem nem hagy békén, s kezdődött az a 2 és ¼ évig történő idegőrlő borzalom, amit senkinek nem kívánok. Minden rendszer nélkül megjelent az egyetemen, és bemondatta:

– Temesi Tibort kéri a dékáni hivatalba!

Ez csak az első alkalommal volt meglepő, a következőnél már tudtam, hogy amint én kilépek az évfolyam ajtaján, Gyutai bekísér az ÁVO-ra.

*

A másodév elején vittek el – pontosan 20. születésnapomon, 1959. november 21-én reggel 6 órakor. A harmadik nap után kiengedtek a fent már idézett „útravalóval”, s kezdődött a teljesen rendszertelen, de meglehetősen sűrű bekísérés. (Ma sem tudom, hogy miért, de volt számos olyan bekísérés, amikor nem az ÁVO-ra, hanem az Építőipari Technikum orvosi szobájába vitt. (Itt láthatóan a beépített ember a nagy lópofájú igazgató lehetett, valami Debiczky nevű.)

Ha lehet, akkor a bekísérések a negyedéven voltak a legszörnyűbbek, ugyanis az évfolyamunk ablakai a 48-as térre néztek. Innen lehetett látni, hogy az ÁVO-ról sétál át Gyutai az egyetem felé. Nem kívánom senkinek azokat a perceket, amelyek Gyutai megpillantása és a tantermünk hangszórójának megszólalása között voltak.

Ilyen bekísérések egyikén közölte Gyutai, hogy miután nem voltam hajlandó együttműködni vele, „gyanúsítottá nyilvánít”. Újabb, egész napos vallatás, közben megjelent Lakatos István ávós ügyész (akiről később a bíróságon azt a melléknevet találták ki, hogy „a Magyar Népköztársaság véres ökle”), s az alábbiakkal „köszönt”:

– Na, most megmutatjuk a szaros kis jogászcsemetének, hogy mi nálunk a jog!
Vele kapcsolatosan beszámolóm végén még lesz két sztori!

Az eljárás törvénytelenége

Hogy mennyire törvénytelen volt az egész eljárás, arra példa, hogy soha a két és negyed év alatt egyetlen egy hivatalos idézést sem kaptam, kivéve az Atyáék tárgyalását. Minden alkalommal vagy egyszerűen elkaptak, vagy bekísértek.

Még a tárgyalás előtt (1961-ben) mint gyanúsítottakat felvittek bennünket a hírhedt budapesti Fő utcai „műintézménybe”. [Ez lett az 1956 után feloszlott „ÁVO” utódszervezetének központja.] Ahogy ott jöttek-mentek, csapkodták az ajtókat, közvetlenül láthattuk azt, amiről sokan tudtak: az ávósok az épületrészükből a bíróságra bármikor át tudtak jönni, de a bíróság felől nem volt kilincs az ajtón, csak zár!

Itt láttam olyan pécsieket, akik Szegeden a TTK-ra jártak. Róluk később tudtam meg, hogy ugyancsak „véglegesen” kirúgták őket az ország összes egyeteméről és főiskolájáról. Ők (akkor már) nem Pál atyához tartoztak, hanem egy ottani pap (Havas Géza) köré szerveződött társaságot alkottak. (Farkas Szilárdal, Hetey Melindával, Beck Ivánnal, egy bajai lánnyal és a többiekkel összesen tizenegyen voltunk, akiket az ország összes főiskolájáról és egyeteméről rúgtak ki. Egyedül Láng Dóri volt az, akit csak a Pécsi Orvostudományi Egyetemről zártak ki. Azt nem tudom, hogy a többiekkel szemben milyen volt az eljárás. Sokkal másabb nem lehetett azonban, hiszen később megtudtam, hogy Beck Ivánt a kémia államvizsgájáról két ávós vitte ki.)

Közbevetőleg: az általam igen nagyra becsült és őszintén szeretett – későbbi apósomnak – dr. Mihályi István szülész-nőgyógyász főorvosnak betege volt egy ávós nő: bizonyos Jolánka (szerintem ennél többet apósom sem tudott róla). Ennek a betegnek valami nagyon súlyos baja volt – hogy mi, azt nyilván nem tudom –, amit apósom meggyógyított. A lényeg az, hogy apósomnak azt mondta, ő annyira hálás neki, hogy ha bármi problémája lesz, őrá biztosan számíthat, nem fogja cserbenhagyni, bár ő hithű elkötelezettje a rendszernek.

Apuka valahogy megtudta a meghurcolásomat, s nem kis lelki viaskodás után elmondta Jolánkának. Ez a nő – aki talán az életét apósomnak köszönhette – apósom elmondása szerint lehajtotta fejét, és azt mondta:

– Főorvos úr! Nem tudok segíteni! A gyerek hallgasson, amíg bír!

A tárgyalás

Se szó, se beszéd, 1961-ben *tanúként* kaptunk idézést Pál atyáék tárgyalására! Mint említettem, korábban terheltté lettem (akkor már: lettünk) *nyilvánítva*. (Oda se neki, vádlott vagy tanú, egyre megy!)

Egyik alkalommal Gyutai a tárgyaláson bent ült a leghátsó sorban. Tárkányi – a végtelen nagy tudású és végtelenül gonosz bíró –, aki később saját magát és családját nikotinnal irtotta ki – odaszól Gyutaihoz:

– Nem egyezik a tanú vallomása a rendőrségi nyomozati anyaggal!

Gyutai szerint pedig az jó, mert neki megvan magnón a vallomás! Ha kell, azonnal vissza is játssza!

Előkerült a Mambó névre hallgató magnó, és valami eszméletlen rossz minőségben bizonyos szöveget lehetett hallani, hol erősen és tisztán, hol egészen halkán, zajosan.

Tárkányi: – Miért ilyen rossz a felvétel?

Gyutai: – Mert úgy vágtuk össze különböző szalagokról!

Hát ez aranyos! Mindez egy büntetőtárgyaláson!... Legalább most az egyszer igazat mondott Gyutai!

*

Ugyancsak a törvényességről: Minket, „tanúkat” külön-külön, más-más termekben őriztek az emeleten. Pontosan úgy, mint ahogy most az elítélteket vagy az előzeteseket külön szobában őrzik addig, amíg rájuk nem kerül a sor.

*

A mai napig nem tudom, hogy a tárgyaláson tőlem miért azt kérdezte Tárkányi, hogy a Széchenyi tér egyik oldaláról a másikra vittem-e át egy csomagot? Hogy ennek mi volt a jelentősége, sem akkor, sem ma nem tudom. Valami olyat válaszoltam, hogy erre nem emlékszem, nem tagadom, de nem is tudom megerősíteni; egyébként is, ha valaki megkér, hogy segítek neki, nem egészen értem, hogy miért kellett volna ezt visszautasítanom, hisz fogalmam nem volt arról, hogy milyen csomagról van szó!

Emlékeim Tárkányi Ernőről, a koncepció per bírójáról

Tárkányi – mint fent már említettem – hihetetlenül képzett büntetőjogász volt, ezt csak az aljassága múlta felül. Mesélik a bíróságon, hogy volt olyan kezdő büntetőbíró, akinek problémája volt a hozandó ítélettel (minősítéssel stb.), és felment Tárkányihoz tanácsért. Ő elmondta, hogy szerinte mi a helyes megoldás. Majd amikor az ügy hozzá került II. fokra, úgy kiosztotta az I. fokú bírót az ő javaslata szerint meghozott ítéletért, hogy az nem állt meg a lábán.

Öngyilkosságáról annyit tudtunk meg, hogy a János utcában egy kétszobás lakásuk volt. A gyermektelen házaspár az egyik szobában lakott, a másikban a feleség testvére, aki „antik-bakfis” volt. A házaspár szobájában Rákosi- és Sztálin-kép, a sógornő szobájában pedig egy Jézus Szíve- és egy Mária-kép. Attól függően, hogy milyen beállítottságú vendéget kaptak, hol az egyik, hol a másik szobában fogadták.

Nem tudni, hogy Pál atyáék ítélete, vagy az egész élete során elkövetett ocsmányságok miatt lett-e öngyilkos, de hogy semmi ne maradjon, az egész családot kiirtotta. Ő készítette el a nikotinoldatot, azt először a sógornőjével, illetve a feleségével itatta meg, majd a végén ő hajtotta fel. Mondják, hogy ez borzalmasan kínos halál. A nikotin kimarja a nyelőcsövet és a gyomrot, és tulajdonképpen vérmérgezés vagy elvérzés okozza a halált. No, de ezt kívárni, s addig?

Azt még valahogy megértem, hogy ő a lelkiismeretével nem tudott elszámolni, de hogy ezért az abszolút ártatlan nyugdíjas sógornőjének miért kellett ilyen kínok között meghalni, azt nem lehet felfogni!

Vissza az Áldozatokhoz

A tárgyalásnak vége: Bolváry Pál atyát és Csonka Feri atyát 6-6 évre, Károly Robi papnövendéket, Várhidy Gyurkát és Bárdfalvi Ferit (osztálytársamat) „rövidebb” ideig (két-két évig) tartó szabadságvesztés büntetésre ítélte Tárkányi, a legszigorúbb jogi értelemben vett **semmiért!** Ez azt jelenti, hogy amit akkor megállapított (?), az nem volt igaz, s főleg: a saját maguk által összetákolt jogszabályt sem sértette! Ő vakon kiszolgálta a rendszert; az egyházüldözés érdekében lefolytatta a koncepciós pert, s meghozta az ÁVO által megrendelt ítéletet: **„A Magyar Népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel”.**

Az alkalmazott paragrafus a BHÖ-ben (a „Büntető jogszabályok Hatályos Összefoglalásában” a korábbi büntető jogszabályokból kiollózott és saját szájuk íze alapján toldozott-foldozott egyvelegben!) volt található. Ezen § alapján hol halára ítélték embereket, hol hosszan tartó szabadságvesztésre, hol „csak” az ország összes egyeteméről és főiskolájáról történő kizárására, mint minket, az un. tanúkat.

Pál atya, aki messze nem volt jogi vénájú valaki, egyszer naivan megkérdezte: *„Tessék mondani, ha mi valóban meg akartuk volna dönteni a Magyar Népköztársaságot, akkor 1956-ban miért nem aktivizáltuk magunkat?”* (A forradalom alatt – tekintve a törzsek tagjainak életkorát – teljesen szünetelt az őrsi [törzsi] foglalkozás stb.)

Válasz: **„Ez volt a taktikájuk!”** (Na tessék! Úgy kell megdönteni egy hatalmat, hogy nem kell megdönteni! És ennek még a látszatát is el kell kerülni! Logikus! Nem?)

30 éve vagyok ügyvéd, s így nyugodtan állíthatom, hogy az általuk kreált jogi egyvelegben írtakat *sem* tartották magukra nézve kötelezőnek. Úgy is fogalmazhatok, hogy az akkor hatályos, a saját szájuk íze szerint összetákolt anyagi és eljárásjogi szabályokkal még köszönő viszonyban sem álltak!

Ma már szent meggyőződésesem, hogy a mi börtönbe kerülésünket Pál atya (illetve más fiatalok vonatkozásában Csonka Feri atya) váltotta meg! Ők voltak a kommunisták szemében a „nagy halak”, míg a mi vonatkozásunkban megelégedtek tanulmányaink derékba törésével.

Kizárásom az egyetemről

1962. február 5.: Temesi Tibor IV. éves joghallgató fegyelmi ügye. Oka (azonos a Pál atyáéknál alkalmazottakkal): ***A Magyar Népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel.***

A fegyelmi megbízott: dr. Huszti Lajos eljárásjogi tanársegéd, egyetemi párttitkár, a tanács elnöke: dr. Losonczy István büntetőjog-professzor, a tanács tagjai: Bereczki Kázmér III. éves hallgató, egyetemi KISZ-titkár és még valaki. Többen is voltak, de nem emlékszem rájuk, gondolom, hogy az ÁVO részéről biztosan volt ott megfigyelő.

Huszti olvasta fel a fegyelmi indítványt. Befejezte, majd síri csönd! Losinak (dr. Losonczy Istvánnak) kellett volna vezetni a tárgyalást, mert ő volt az elnök, mint büntető szakjogász! Változatlanul kínos csönd.

Megszólint Losonczy:

– Más nincs?

Huszti: – Nincs, hisz ez...

Losonczy nem engedte tovább beszélni, hanem érces hangon, rezzenéstelen arccal közölte:

– Ez a kollaborátum a legenyhébb fegyelmi büntetésre is alkalmatlan!

Ezt követően tüntetően mereven nézett ki a dékáni tanácsterem déli ablakain, mint aki nincs is jelen!

A határozatot nem Losonczy, a fegyelmi tanács jelenlévő elnöke olvasta fel, hanem Huszti:

– Az ország összes egyeteméről és főiskolájáról egyszer s mindenkorra ki van rúgva!

(Kb. 5 éve vagyok fegyelmi bíró a Kamarában. Tárgyalásaink során jutott eszembe saját fegyelmi ügyem, s jóleső érzéssel könyveltem el, hogy „Micsoda különbség!”)

Nemcsak az utasításra végrehajtott érdemi döntés, hanem az eljárás is elképesztő, hisz mindez egy jogi egyetemen történt. Önmagában az a tény, hogy a tárgyalás végén a fegyelmi „ügyész” olvasta fel az ügydöntő határozatot, mindent elmond.)

Két – látszólag egymásnak ellentmondó – érzésem volt.

Az egyik: A végtelen szomorúság, hogy mit fogok mondani szegény szüleimnek, miért nem végeztem el az egyetemet, hisz ők olyan boldogok voltak, hogy mindkét fiúk egyetemi diplomával fog rendelkezni. (Bátyám ekkor már végzett az akadémián.) A másik: Egy kis megkönnyebbülés, hogy vége ennek a lidérces álomnak.

Érdekes, hogy a magam jövője érdekelt a legkevésbé. Én ugyanis csak azért mentem egyetemre, mert [leendő] anyósom azt mondta, hogy az ő lányát csak diplomás ember veheti el! Nagy dolog – gondoltam –, hát akkor elmegyek az egyetemre, és meglesz a kívánsága! Ennyire akartam én eredetileg jogász lenni. (Mint említettem, jól fényképeztem, s ennek kapcsán még az egyetemi felvétel előtt 300 jelentkező közül elsőnek vettek fel az MTI FOTÓ-hoz, ami annak idején fogalomnak számított. (Összesen hat embert vettek fel abban az évben.)

Még két dolog a fegyelmihez

Abban az időben dr. Bihari Ottó volt a dékán. Még a fegyelmi előtt behívatott magához. (Az ő szobája ablaka a 48-as térre nézett, ő háttal ült az ablaknak.)

– Tibor! Remélem tudja, hogy nem az egyetem akarja magát kirúgni! – s közben a háta mögé mutatott az ÁVO felé.

Válaszom: – Ebben egészen biztos vagyok!

Bihari meglehetősen korpulens ember volt, de ennek ellenére szinte felugrott a székéből, és kezét nyújtotta.

Nem vagyok nagy „kézfogós”, de életemben ilyen hálás, együttérző, őszinte kézfogást még nem éreztem. Ebben minden benne volt!... Érezhető volt, hogy őt is bántja a dolog, csak éppen semmit nem tud tenni ellene, de ugyanakkor örül annak, hogy tudom, nem ők akarnak eltávolítani.

A másik élmény közvetlenül a fegyelmi tárgyalás után:

Vége volt a fegyelmi tárgyalásnak, és – mit ne mondjak – nem túl vidáman, lógó orral jöttem a tanácsterem felől a nagy lépcső felé, hogy elhagyjam az egyetemet.

A lépcsőn találok dr. Szotáczy Mihály – akkor tanársegéddel, aki megállt, átkarolta vállamat, és halkán azt mondta:

– Nem akarom, mert nem tudom megvigasztalni! De jegyezze meg, Tibor: Semmi sem tart örökké, én is voltam úgy, hogy heteken, keresztül be volt csomagolva: gatya, ing, fogkefe, fogkrém. Higgye el, ez is elmúlik egyszer. – S ő is kezét fogott velem!... Rohadt jól esett ebben a szomorú helyzetben...

Hogyan tovább?

Kint voltam tehát az egyetemről, az Atyák viszont már rég bent voltak a börtönben.

Valóban megszűnt Gyutai, s ez hihetetlen jó érzéssel töltött el... Igen ám, de hogyan tovább? Nincs ösztöndíj, nincs szociális segély, nincs eladott ebédjegy, nincs egyetemi fotózás, viszont valamiből meg kéne élni! A véradás kevés volt, vagonrakás pedig hol volt, hol nem.

Másodéves koromban dr. Nagy Ferenc pénzügyi csoportvezetőhöz osztottak be államigazgatási gyakorlatra a tanácson. Nagyon rendes embernek ismertem meg. Gondoltam három és fél éves egyetemi múlt csak több, mint ami az akkori 8 elemis vagy netán érettségizett tanácsi dolgozóknak volt, hátha be tud tenni valahová.

A hírem gyorsan terjedt, mert még az ajtón is kinézett, látta-e valaki, hogy bementem hozzá. Miután tiszta volt a levegő, megkérdezte:

– Hajlandó-e fizikai munkát végezni?

Formálisan kinevettem, *hiszen harmadikos elemista koromtól* minden nyáron bátyámmal mind a ketten keményen dolgoztunk. Első munkahelyem Komlón, ezen belül az akkor épülő Kökönyösön volt, ahol építőipari vízhordó segéd munkásként dolgoztam. (Az un. ceglédi kannát cipeltem. Ennek a fedele volt a pohár. Abból ivott egész nap több száz ember. Én meg hordtam a friss vizet egyik épületből a másikba egész nap.) A nyári keresetem 360,- Ft volt, s ebből vettem életem első kerékpárját 330,- Ft-ért, így még maradt is 30,- Ft-om.

(Pontosítanom kell: Ezt megelőzően, azaz első és második elemista koromban egész nyáron labdát szedtünk a balokányi teniszpályán. A napi csúcskereset 6,- Ft volt! Máig is büszke vagyok arra, hogy Gulyás Pisti örökös magyar bajnoknak is szedtem labdát! Biztos ekkor szerettem meg a teniszt.)

Vissza a bringához: Apámmal szépen felújítottuk a használt kerékpárt, amit nagy örömmel csináltam. Csak az nem tetszett, hogy egy élesre köszörült háromoldalú reszelővel az utolsó szem festéket is le kellett kaparnom. Ez rendkívül sziszifuszi munka volt. Utána a festés már szinte jutalomnak számított.

Később bátyámmal apánk mellett villanyszerelő segéd munkások voltunk, aminek két emlékezetes momentumát el kell mondanom.

Az egyik: Meszesen (Pécsett) a Frankel Leó utcai szoc. réal. (szocialista realista stílusú) házakat építették, és mi szereltük a villanyt. Az egyik háznál a felszálló fővezeték csőhelyét elfelejtették kihagyni, s bennünket küldtek oda a kb. 30 cm vastag szín beton átvésésére. Estére a markunkat nem tudtuk kiegyenesíteni, a kezünk feje pedig minden „kevert” színben játszott. A szakik – akik látták, hogy hányszor ütünk a véső helyett a kezünkre – cukkoltak, hogy máskor vigyünk krétát, és jelöljük meg hová kell ütni.

A másik: Bátyám volt a „bezzeg” gyerek: mindig színjeles és maga a megtestesült szorgalom. Ő azért szenvedett miattam, mert ha én nem voltam „egészen olyan, mint ő” – márpedig ezt igazán nem lehetett rám mondani –, akkor mindig neki szóltak a tanárok. De nekem is kellemetlen volt, mert folyamatosan hallgathattam: „Bezzeg, a bátyád!” stb.

No, történt egyszer, hogy konnektorokat és kapcsolókat kellett szerelnünk. Nem tudom, kinek az ötlete volt, hogy versenyezzünk; ki tud többet felrakni egy műszak alatt. Mondanom sem kell, hogy ő nyert, kettő vagy három darabbal; én csináltam 101 db-ot, ő meg 103 vagy 104 db-ot. Nem is ez az érdekes, hanem az, hogy pár nap múlva történt a ház műszaki átadása, és az egész ház úgy rázott, mint a ménkü! A ház friss volt, és ennél fogva vizes. Mi a nagy igyekezet miatt a vezetékeket hosszabban „plankoltuk le”, s így annak a szigeteléstől megkopasztott része a nyers falhoz ért! Amikor az épületet feszültség alá helyezték, a fáziskereső mindenhol szép élénk piros színnel világított. Újra kellett csinálnunk az egészet. Tessék-lássék letoltak bennünket, de valójában mindenkit inkább a verseny izgatott... Jó cirkusz volt!

Nos, a fentiekből kitűnik, hogy Nagy Feri kérdésére a válasz a fizikai munkát illetően, nem volt kétséges.

A kirúgás dátuma 1962. február 5., a teljesen reménytelen elhelyezkedés dátuma 1962. február 8. Azaz ebben a vert helyzetben összesen kettő napig voltam *munkanélküli*! (Ez csak azért érdekes a mai „munkanélküliséges” időben, mert meggyőződésem, hogy ma Magyarországon tartósan csak az a munkanélküli, akinek bűdös a munka.)

Beosztásom: építőipari segédmunkás! (Lehet, hogy akkor szerettem meg az építőipart – azóta ugyanis nem kevés épületet építettem fel, s az ügyvédi munkám jelentős hányadát az építkezési ügyek teszik ki.)

Itt is volt egy jó sztori. Akkor épült a Mecseken az állatkert téli majomháza. Egy öreg szaki egyedül dolgozott, én voltam a segédmunkás!

– Jó reggelt!

– Adjon Isten!

– Na, szedjen tüzelőt, azt a 200 literes kátrányos hordót tegye rá, olvassza föl, és leszígeteljék az épületet! (Palackos gáz, üst, semmi!)

A vizes erdei fa igencsak nehezen olvasztotta a kátrányt, hideg is volt, de délutánra úgyahogy megolvadt a kátrány, és mondta az öreg szaki:

– No, kenjük föl, mert mingyárt itt a fajront, osztán hónap kezdetük előrül a melegítést!

Elkezdtek kenni a kátrányt a lapos tetőn, mire hatalmas pelyhekben elkezdett esni a vizes hó! Ahány hópéhely elérte a friss forró kátrányt, óriás hólyag nőtt, majd kipukkant. Én hordom a kátrányt, az öreg csak keni. Mondom:

– Meg kéne állni, hisz ahány hópéhely ráesik, ott mindenhol lesz egy lyuk!

Az öreg hátra sem néz, csak mondja:

– Aztán mit képzelsz maga? Azért, mert az egyetemről gyűtt, maga mindent tud?

A GELKÁ-nál

Nem sokkal később ismét apósom segített. Megüresedett a GELKÁ-nál [állami televíziószervez] a félfogadó adminisztrátori hely, mert az elődöm kitanulta a tévés szakmát, és elment kiszálló műszerésznek.

Az egyetemi „*sötét múlt*” már nem számított, hisz a munkakönyvemben „építőipari segédmunkás” volt a bejegyzés. (Persze a valós előzményeket mindenki tudta.)

Fizetés 1300,- Ft, mínusz a katonaadó. Kezds 1962. április 1.

No, erre a rohadt nagy pénzre még abban az évben megnősültem.

Azóta is csodálom apósomat: ilyen múlt után, ilyen semmire, nem lehetett neki jó érzés a lánya esküvője.

Mondanom sem kell, életemben itt a szervizben láttam közlről televíziót!

1962. augusztus 20.

Utasítás jött a központból, hogy az Alkotmány ünnepén (nem Szent István!!!) ünnepi ügyeletet kell tartani.

Főnökömmnek igencsak fájt a feje, ugyanis a tanult műszerész kollégák igen nagy urak voltak, s ők augusztus 20-a napját mindenképpen hozzá akarták csapni a 12 napos szabijukhoz.

Ekkor mi már vártuk első gyermekünket, nyaralás szóba sem jöhetett, s mondom a főnöknek:

– Ha nincs ellenére, akkor én vállalnám ezt az ünnepi műszakot.

– Maga? Pár hónappal ezelőtt azt mondta, hogy azt sem tudja melyik a tévé eleje!

– Nem baj! Ellestem a szakmát, az apám villanyszerelő, az erősárammal eddig is jól megvoltam. Amit meg tudok csinálni, azt megcsinálom, ami kifog rajtam, azt beküldöm azzal, hogy „a helyszínen nem javítható”.

A főnök repesett a boldogságtól! Jelentette Pestre, hogy „megszervezte az ünnepi műszakot!”

Biztos vagyok benne, hogy a jó Isten segített, ugyanis – ha jól emlékszem –, egy készülék kivételével az összeset megjavítottam, s amit nem, azt a hiba jellege miatt valóban nem lehetett a helyszínen javítani.

No, ekkor voltam utoljára félfogadó adminisztrátor. Ettől kezdve betanított szakmunkás volt a titulusom egészen 1971-ig!

A Gondviselés útjai

Jogilag elévült, s így nyugodtan leírhatom: *hihetetlenül jól kerestünk!* Ebben az időben a minden volt az a rohadt televízió, s az emberek minden pénzt megadtak azért, hogy estére a meccsre, a jégtáncversenyre, a táncdalfesztiválra már legyen jó a tévé.

A készülékek nagy része garanciális volt, azaz a javításért a tulajnak nem kellett fizetni.

A munkás-, bányászlatka területeken 10-20 forint borravalót kaptunk készülékenként. Ha csak 10 készüléket javítottunk meg egy nap, az 100-150 forint borravalót jelentett. Naponta! Mindez 1962-től 1971-ig! (Az igazság az, hogy bányász körzetekben ez sokkal több volt, mint az én „flancos” belvárosi, illetve mecseki körzetemben. Orvos, jogász, tanár nem nagyon adott, vagy ha igen, akkor kevesebbet – tisztelet a kivételnek.)

Hogy vissza lehessen számolni, leírom:

Kirúgás: 1962. február 5. Nulla állapot!

Kezds a GELKÁ-nál: 1962. április 1. 1300- Ft /hó.

Kiszálló műszerészség: 1962. augusztus 20.

Eredmény: 1967. augusztus 30-án, Vera születésnapján megyünk a Mikszáth Kálmán utcai teljes panorámás, saját, vadonatújként felépített családi házunkból Budapestre a két fiúgyermekünkkel, hogy a csepeli szabadkikötőben átvegyük vadonatúj 850-es Fiatunkat, visszafelé pedig lemegyünk Lellére, az akkor átadott, vadonatúj társasüdülőnkbe! Mindezt 5 év alatt!!!

No, erre mondtam, és mondom én, hogy az Isten útjai kiszámíthatatlanok meg, hogy minden rosszban van valami jó!

Ha engem Pál atyáék kapcsán nem rúgnak ki az egyetemről, akkor én éppúgy a bányászbékafeneke alatt vagyok, mint az akkori évfolyamtársaim.

Ha tudták volna az ávosok, hogy milyen jót tesznek velem a kirúgással, megütötte volna őket a guta!

A fentiekhez még annyit: olyan kitűnő társaság jött össze, hogy 30 év után ma éppúgy tartjuk a kapcsolatot, mintha tegnap még ott dolgoztam volna.

Igen jó emlékeim vannak erről a 10 évről. Egy alkalommal Olasz faluba kellett kimennem munkaidő után, az ottani vadász kért meg, hogy este már tudják nézni a táncdalfesztivált! Már vártuk első fiunkat, de Vera jól volt, s motorral mentünk ki ebbe a kis faluba. Már kint az utcán valami frenetikus illat áradt ki a házból. Gyorsan megjavítottam a tévét, és már várt bennünket a terített asztal: fürjsültet kaptunk... Sok finom kaját ettem már életemben, de ezt soha nem felejttem el!

Persze nem adták ingyen mindezt

Reggel 6 órakor kezdődött a nap. Akkori állandó partneremmel, Boda Öcsivel [Andrással] mentünk a Balokányba „ütni”. Sem ő, sem én nem tudtunk igazán teniszezni, de nagyon szerettük ezt játszani, s igazán jól esett minden reggel az a másfél órás mozgás. Utána

a gyerekeket vittem oviba, majd suliba, s 8 órakor a szervizben volt az előző napi munka elszámolása, illetve az új címek felvétele.

Párhuzamosan csináltam a vállalati készülékekkel a lakásra, telefonon érkezett maszek megrendeléseket, egészen a második híradó végéig, általában éjjel 11 óráig.

Korábban a hétfő és a péntek adásmentes nap volt, akkor lehetett egy kicsit lazítani, később ez is megszűnt, s „folyamatossá vált a munka”. Szombat, vasárnap, húsvét, karácsony, szilveszter stb. nem számított.

Soha nem felejttem el! A felépült új ház első szilveszterét nálunk tartottuk 27 vendéggel, részben a saját volt évfolyamtársak, illetve a párhuzamos évfolyam orvostanhallgatói, plusz az általuk hívott lányok. A „ház ura” szutykosan, fáradtan 11 órakor ért haza, amikor már a vendégsereg rég túl volt a finom falatokon, s már végigkóstolták az összes nemes itókát. Én nyakig a kádban, a gyerekkádrács keresztben elém téve, s mit sem törődve, hogy pucéran ázom a kádban, Vera hozta a finom falatokat, kitűnő orvosbarátom pedig a finom szekszárdi vörösbort!

Telefon csörög:

– Drága mester, jöjjön azonnal, bedöglött a Duna; se kép, se hang!

– Sajnos, nem tudok kimenni: részben, mert most jöttem haza, és nyakig ülök a vízben, részben, mert közel 30 vendég van nálunk, s végül, mert már ittam is, azaz semmiképpen nem mehetek!

Vérig sértődötten csak annyit mondott:

– Ezt nem teheti velünk! – S lecsapta a telefont!

(Jut eszembe: akkor a napi 15-16 órás munka meg se kottyant. Most meg du. 5-6 óra felé már lesem az órát, mint liba a repülőgépet!)

Más élményeim

A feltámadási körmenetre minden esetben épphogy odaértem. A Székesegyház mellett letettem a Pannónia motoromat, s a több kilós kiszállótáskával a kezemben vártam a körmenetet. (A szépen összegyűlt tömeg miatt meg sem kíséreltem bemenni a szertartás hátralévő részére.) A tömeg meg szépen nőtt, nőtt, nőtt, s amikor már az egész tér zsúfolásig megtelt (azokban az években ennek látványa kifejezetten nagy örömet jelentett), különböző mondatok fogalmazódtak meg bennem:

– Ez a több évtizedes kommunista nevelés arculcsapása. Ez az ateizmus csődje! Mire mentetek az egyházüldözéssel?

De azért volt rossz élmény is:

Már rég boldog kiszálló műszerész voltam, amikor egyszer a Széchenyi téren megláttam Gyutait. Olyan szívdobogás kapott el, hogy le kellett állítanom a Pannóniát, mert nem mertem tovább vezetni! (Pedig ekkor már több év választott el az ÁVÓ-ra becitálás éveitől!)

Ám, mint mondtam pár sorral feljebb: ***Minden rosszban van valami jó! Ha a későbbiekben bármilyen váratlan kellemetlen helyzet állt elő, pillanatok alatt megnyugodtam, mert azonnal az jutott az eszembe: Ugyan már, mi ez az ÁVO-hoz képest?!*** Irigyelnek is a nyugimért sokan. Csak éppen ennek előzményét nem tudják.

*

Áldott, jóságos Pál atyának életem végéig hálával tartozom! Ő volt itt lent a földön a két lábon járó szent. És mennyit szenvedett életében, s főleg halálában!

Kétszer volt börtönben, amit hihetetlen türelemmel viselt. Egy alkalommal nagyon felbőszítette a már említett Lakatos István ávós ügyészt. Valamelyik börtönbüntetése előtt bement hozzá ez az embernek nem nevezhető szervesanyagtömeg – aki egyébként „kreol bőrű” –, és gúnyosan odavágja Pál atyának:

– Na most, Bolváry, rendesen be lesz zárva!

Pál atya:

– Ha tudná, ügyész úr, mennyire örülök neki, én ugyanis mindig cellában akartam élni, csak önök megszüntették a rendünket! Most, hogy mégis cellába kerülök, nekem olyan mindegy, hogy a cella ajtaja kívülről vagy belülről van zárva.

Lakatost kis híján megütötte a guta!

Visszavesznek az egyetemre (1967)

A kirúgás után az egész egyetemi oktatógárda televízióját én javítottam, így Losiét is. Losonczy professzor állandóan noszogatót, hogy kérvényezzem a visszavételemet az egyetemre.

Én ezt nem nagyon akartam, piszok jól kerestem, mi az ördögöt akartam volna én a jogi végzettségemmel? De ő:

– Így csak félember vagy... Akkor is be kell fejezned, már csak azért is stb.

*

Ismét egy kis kitérő, de ezt nem lehet kihagyni. Nemcsak azért, mert Losonczy professzor úrnak köszönhetem, hogy végül is eldöntöttem, megkísérlem befejezni az egyetemet, hanem azért, mert ezekben az időkben nekünk ő volt a szó szoros értelmében nagybetűkkel: „*a PROFESSZOR*”.

A megjelenése, az eleganciája tökéletes összhangban volt a tudásával! Két előadása után is előfordult, hogy minden összebeszélés nélkül az évfolyam dübörgő tapsban tört ki az előadása végén! Aki ezt nem élte át, talán el sem tudja képzelni. Más egy jó színházi előadáson, egy felemelően jól sikerült koncerten tapsolni. Ott ez nyilvánvaló, de hogy fényes nappal, egy büntetőjogi előadás végén egy évfolyam minden hallgatója önkéntelenül, ütemesen tapsol, az egészen csodálatos élmény. Más nagy tudású professzor is volt az egyetemen (a polgáris Papp és Rudolf, a római jogos Halász stb.), de egyikük előadását sem tapsolták meg, s Isten bocsássa, de a megjelenésük sem volt igazán professzoros!

*

Más: Óraközi nagyszünet, az első emeleten lévő dékáni hivatal előtti folyosó. Kelet felé az egyes tanszékek, nyugat felé nagy U alakú ablak-mélyedések, körbe fapadokkal, s faltól falig ablakok. A teljes évfolyam az ablakmélyedésekben, gondtalan fecsegés, viháncolás stb. A fölépcső felől megérkezik Losonczy professzor úr elegáns, egyenes, kimért járással, sötét öltöny, mellény, vakítóan fehér ing és mindig fényes cipő! Ahogy a diákok észreveszik, mindenki feléje fordul, és vigyázzba állva, kis fejhajtással: *Tiszteletem, professzor úr! tiszteletem, professzor úr!*... A pillanatokkal korábban még zsivajgó folyosón semmi más nem hallható, csak a köszönések, amelyeket Losi a diák felé fordított fejjel, mosolyogva, kis biccentéssel fogad.

Ebben a fegyelmezett helyzetben a dékáni felől is jön egy nagydarab, hájasan elhízott ember világosbarna, gyűrött öltönyben, sárga, kifelé taposott cipőben, „*semmilyen hajjal és arccal*”, s kb. a folyosó közepén elkerüli egymást a két ember. A fiatalabb, barna ruhás nem köszön Losonczynak. Losi két lépés után megáll, s anélkül hogy megfordulna, érces hangon megszólal a síri csendben:

– Maga kicsoda?

Döbönt csend, hisz mindez az összes diák előtt zajlik, majd miután egyértelműen kitűnik, hogy a kérdés neki szól:

- Én X. Y. vagyok (nevére már nem emlékszem), a tudományos szocializmust adom elő.
– Losi:
– Az mi?
Valamennyien gyorsan az ablak felé fordultunk, s próbáltuk magukba fojtani a röhögést!

*

Más: (Büntetőjogi államvizsga, már a visszavétel után.) Szorongva állunk a dékáni tárgyaló nagyterem előtt, eldöntve, hogy ki lesz az első négy vizsgázó, amikor megérkezik a vizsgáztató Losonczy, majd utána majdnem futva Huszti:

– Professzor elvtárs, lenne egy kérésem: Itt van X. elvtárs, akinek a minisztérium kivételesen engedélyezett (sokadik) utóvizsgát, nagyon szeretném, ha végre az elvtárs megkaphatná a diplomát.

Losi arcán valamennyi izom működésbe lépett, s hozzánk fordult:

– Megengedik a jelölt urak, hogy a protekciós jelölt önökkel együtt bejöjjön? –
Természetesen – (Mit mondhattunk volna?)... s be, mind az öten.

– Húzzanak tételt! – Kis idő múlva:

– Érti mindenki a tételét?... Van kérdés? – ... Csend.

– Kérem, kezdjék meg a felkészülést, van x percük!

Letelt a felkészülési idő, újabb kérdés:

– Megengedik a jelölt urak, hogy a protekciós úr kezdje a vizsgát?

– Természetesen.

Szegényt már sajnáltuk, hisz a „protekciós elvtárs – ha egy pici esze van –, láthatta, hogy ő itt nem lesz protekciós, sőt, jobb lett volna, ha be sem jön.

Elkezdte a tételt, s kb. a második mondat után Losi:

— Nem! Nem ez a tétele!

No, ez végképp betette a kaput, hisz az „elvtárs” már eleve rettenetesen izgult, most meg ez a rideg kioktatás... De mivel ő a tételről csak ezt tudta, kicsit más szavakkal ismét elkezdte mondani lényegében ugyanazt! – Losi:

– Az imént mondtam, hogy **nem!** – s közben egy akkora egyest vésett az indexbe, hogy alul-felül kilógott, megfogta az indexet a sarkánál fogva, s a hosszú zöld asztalon pörögve áthajította az asztal végén izzadó elvtársnak:

– Vegye tudomásul, hogy ez itt nem tanoda!...

Megírtam a kérvényt

Nos, ez után a kis kitérő után folytatom. Megírtam a kérvényt, valami csodás miniszteri fényes papírra, nagy, elegáns margókkal, szóval ahogy kell. A csillogó-villogó vadiúj 850-es Fiattal megálltunk a Minisztérium bejárata előtt, szépen lezártuk, s Verával együtt be az épületbe. Mivel mi oly pofátlanul a főbejárat előtt álltunk meg, az egyenruhás őr egy szót sem szólt.

A portás kérdezi:

– Hová, hová? – Miután én tudtam, hogy kihez kell menni, mondtam a nő nevét. (Ő valamilyen fő politikai személyzetis lehetett, olyan rangban, hogy a portás meg sem kérdezte, hogy be vagyunk-e jelentve, vagy egyéb, hanem mondta az emeletet és ajtót, s intett a lift felé.)

Felmegyünk, kopp-kopp és be.

Átadom a borítékot, kinyitja, elolvassa, hátramegy egy irdatlan nagy szekrényhez, és kivesz egy vaskos dossziét. Egyre komorabb pofát vág, majd becsukja és kérdezi:

– Mondja! Maga komolyan azt gondolja, hogy magát valaha is vissza lehet venni bármiféle felsőoktatási intézménybe? Tudja maga, mi áll az ön dossziéjában?

– Fogalmam sincs, soha nem mutatták meg, honnan tudnám! – mondom. Bár ez így szó szerint igaz volt, de a kapásból jött válasz láthatóan meghökkentette a nőt!

Tovább szörnyülködött, közben én – „a semmit nem veszthetek” biztos tudatában – folytattam:

– Miért tetszik azt mondani, hogy nem lehet visszavenni? A Farkas Szilárdot ugyanemiatt rúgták ki Szegedről a TTK-ról, s ma ott dolgozik velem egy szervizben a GELKÁ-nál, csak neki be van fejezve az egyeteme, nekem meg nincs. (Ez is igaz volt, bár a mai napig sem tudom, hogy Sziszi hogy került vissza.)

A nő egyre inkább nem tudja hová tenni a magabiztosságot, s odamegy ismét a szekrényhez, és kiveszi Szilárd aktáját. Összecsapja és azt mondja:

– Életemben még nem jártam így. Igaza van! Idefigyeljen! Maga nem egy elveszett ipse, de nekem ne hozzon ilyen fényes papírokon írogatott szabvány kérelmeket, hanem hozzon *egyet a pártbizottságtól, egyet a munkahelyéről, s egyet az egyetemről*, hogy maga nem osztályidegen, és a visszavételét a fent írtak javasolják.

A fiatalságból eredő pofátlanság, no meg a biztos megélhetés tudata és az a tény, hogy egyáltalán nem izgatott, visszavesznek-e vagy sem, a következőt mondatta velem:

– Na ne vicceljen már! Most olvasta a dossziémat, abból nyilván kiderül, hogy azt sem tudom, Pécsen hol van a pártbizottság, hogy a haragba kérjek én a pártbizottságtól ajánló levelet! Ez hülyeség!

– Hülyeség vagy nem, engem nem érdekel, maga engem sarokba szorított, úgy érzem, hogy köteles vagyok én is tisztességes választ adni! Szerezze be, ahogy tudja, és vissza van véve!

Ez viszont engem lepett meg, mert ennyi korrektséget nem vártam tőle. Annyit azért megkérdeztem, hogy elég-e, ha a vállalati pártbizottságtól hozok ilyen, amire azt mondta:

– Bánom is én, csak legyen itt!

*

Az egyetemről teljesen váratlanul úgy kaptam meg az ajánlást, hogy amikor vasárnap mentem a rendes körútra tévét javítani, az Ágoston téren az újságos bódénál találkoztam Ádám Antallal, a későbbi alkotmánybíróval. Megörült hogy látott s máris mondta:

– De jó, hogy találkozunk, bedöglött a Duna tévém, mikor tudná megnézni? – Mondtam, hogy most azonnal. Beültettem az autóba, hazavittem, a tévé pillanatok alatt elkészült, s elmondtam a minisztériumi „követelményeket”.

Másnapra berendelt az egyetemre mondván, a többi ott elintézzük. Én gyanútlanul bementem, s ha jól emlékszem éppen akkor ő volt az egyetemi párttitkár.

Azt mondta:

– Írjon egy kérvényt! – Hátat fordított, és elkezdett valamit gépelni. – Majd otthon szépen leírom, és behozom, nem olyan sürgős ez a dolog! – mondtam.

– Ne beszéljen, Tibor, hanem írja! – Ő előbb lett kész az ajánlással, mint én a kérvénnyel. Odaadta az ő ajánlását, hogy olvassam el!

– Megfelel?

– Persze, nagyon köszönöm. – És el akartam tenni.

– Adja vissza! – Elővett egy kék borítékot, amelybe belerakta az általam is elolvasott levelet, lenyalta a ragasztás vonalán végig, rácsapta vöröscsillagos MSZMP-s pecsétet és egy „*Szigorúan bizalmas, csak a minisztériumban bontható fel!*” pecsétet, majd átadta. Az én kérvényemet elolvasás nélkül bedugta a fiókjába, s ezzel el volt intézve minden!

A GELKÁ-nál (a munkahelyemen) a kért ajánlások úgy készültek el, így mondták: diktáljam le, mit akarok. Ezt a függetlenített párttitkár leírta, a borítékolás ugyanaz, mint az egyetemen: az általam diktált javaslatot lezárt borítékban átadták, s azon is rajta volt a „Szigorúan bizalmas, csak a minisztériumban bontható fel!” pecsét.

*

Mindenképpen meg kell említeni: Ezekben a nehéz években lényegében mindenhol voltak tisztességes, korrekt és segíteni merő, segíteni akaró emberek!... Bihari Ottó dr., Szotáczy Mihály dr., Ádám Antal dr., Losonczy István dr., Nagy Ferenc dr. pénzügyi csoportvezető, Kovács Jenő bácsi stb. és sorolhatnám még... Hála Istennek!

*

Vissza a minisztériumba! A nő átvette mind a három borítékot, látható módon csak „darabellenőrzést” csinált, s közölte:

- Mehet Pécsre, és jelentkezzen az egyetemen!
- Jöttem kifelé, s epésen utánam szólt:
- Látja, így kell ezt csinálni, nem pedig fényes papírra kérvényeket írogatni!

Egyetem elvégezve

Egész röviden. Finoman fogalmazva, én a kirúgásom előtt nem voltam eminens tanuló, viszont arra vigyáztam, hogy ne legyen utóvizsgám. Utáltam vizsgázni! Csak egyszer fordult ilyen elő, mégpedig a tudományos szocializmusból. Igaz, ebből is csak reményfutamban (vagyis rendes utóvizsga után, dékáni engedélyes második utóvizsgán) sikerült átmennem úgy, hogy a második alkalommal már nem az a barom volt ott, aki előzőleg kirúgott.

Ezzel szemben a visszavétel után mindenki csak ötöst adott, kivéve Losonczyt, aki viszont megkövetelte a tudást, és nála csak négyest kaptam! Ő kemény, korrekt ember volt, s a tudása miatt nem tudtak belekötni, pedig mindenki tisztában volt vele, hogy hová tartozik.

Szóval: egyetem elvégezve. Tévét viszont szépen javítottam továbbra is! Jellemző Huszti Lajos korábbi egyetemi párttitkári gerinctelenségére, hogy nem sokkal az egyetemről való kirúgásom után bejött a szervizbe, és tőlem kért protekciót a készüléke megjavításához. (Annak idején a 10-12 napos vállalási határidők rendszerezések voltak!) Közben Husztit valamilyen felvételi csalás miatt eltávolították az egyetemről! (Közölték vele, hogy „Mondjon fel!”) Egyébként az egyetem minden előadójának – és más egyéb egyetemi dolgozóknak, szinte az összes ügyvédnek, ügyésznek, bírónak én javítottam a tévéjét fusiban.

Egy alkalommal Kovács Jenő bácsihoz kellett mennem, aki korábban a Megyei Bíróság elnöke volt, később a pécsi 2. sz. Ügyvédi Munkaközösség vezetője. Szerelem az „Alba régiáját”, odajön és kérdezi:

– Aztán mondja, nem akar ügyvéd lenni? – Csinálom tovább a tévét, s kiszólok a dobozból:

– Dehogynem!

Szóval így lettem ügyvéd(jelölt)! Állítom, hogy ha nincs ez a meghurcolás, ez az aljas kirúgás, utána a tévéműszerészség, soha a bűdös életben nem lehettem volna ügyvéd!

Egy kis korrajz

Marxista-leninista esti egyetem

Annak idején az volt a „rend”, hogy minden frissen szakvizsgázott s ezt követően bejegyzett ügyvédnek kötelező volt elmenni a Marxista-leninista esti egyetemre (Damjanich utcai un. „hegyi egyetem!”). Még mielőtt én egy szót szoltam volna, kollégáim egyre-másra intettek:

– Tibor, ez kötelező, ne balhézz, volt már elég bajod, eszedbe ne jusson tiltakozni!

Én meg mondtam:

– Már pedig én nem megyek sehová se!

De kollégáim nem hagytak békén:

– Tudod, hogy Jenő bácsi úgy vett fel, hogy mindenki ismerte az előzményeket, és ő vállalta mégis, hogy felvegyen. Ezt nem teheted meg stb.

No, akkor ezt valahogy el kell intézni! Mosdósi Laci volt a párttitkár – akinek szintén én javítottam a tévéjét –, s mondom neki:

– Nézd Laci! Tudom, hogy mi az elvárás, de én úgy tartom tisztességesnek, ha még azt megelőzően megmondom, hogy nem megyek a „hegyi egyetemre”, mielőtt emiatt szólnál. Nem megyek, mert te is tudod, hogy miért rúgtak ki az egyetemről! De azt is tudod, hogy ezekből a „tantárgyakból” az egyetemen vagy kollokvium, vagy szigorlat vagy államvizsgánk volt! Akkor meg minek?

Laci becsületére legyen mondva: soha egyetlen szó nem esett később a „hegyi egyetemről”! (Ő éppúgy, mint a már említett Ádám Antal, függetlenül attól, hogy párttitkár volt, soha senkinek nem ártott. Sőt!!! Szóval ilyen is akadt azokban a pocsék években!)

Ezt tehát megúsztam!

A Hazafias Népfront

volt a következő akadály. Ez elől már nem tudtam kitérni, de rövid időn belül innen meg engem „felejtettek ki”.

Történt, hogy egy alkalommal nekem mint jogásznak kellett volna tartani az alkotmány napi megemlékezést.

No, azért azt nem vállaltam, hogy a „sztálini alkotmányt úgy direktbe’ elmondom, ahogy köll”, viszont ha már ott voltam, s ha már az „új kenyér ünnepe” is belefért, szépen elmondtam az alföldi parasztlány édesanyámtól az aratók ünnepéről tudottakat. (Azt a gazdát, aki Szent Istvánig nem fejezte be a betakarítást, a faluban lenézték, az nem volt ember!) Szépen összekapcsoltam Szent Istvánnal (még véletlenül sem mondtam I. Istvánnak!) az államalapítást, mondván, hogy ennek köszönhető, hogy egyáltalán lehet alkotmányról beszélni. Megemléctem a Szent Korona Tant, s mivel a jelenlévők nagy része öreg bácsikból, illetve még öregebb nénikből állt, akik egy része annak idején nyilván falusi volt, s emlékeztek a 45 előtti aratók ünnepére, emlékeztek a mindig felemelő Szent István- napokra, ujjongva jöttek oda, szorongatták a kezemet, hogy évtizedek óta most hallják ismét az ifjúkoruk szép megemlékezését!... Én mint fiatal ember, honnan tudom mindezt?... Nagyon köszönik, igazi szép ünnepet csináltam nekik stb.

No, ezzel véget is ért a hazafias népfrontos múltam, egyszer és mindenkorra „elfelejtettek”.

Jellemző ezekre az évekre, hogy a Hazafias Népfront Bem utcai (ma ismét Irgalmasok utcai) helyiségében a teljes falfelület, de még a mennyezet is vörös drapériával és vörös csillagokkal volt fedve, s még véletlenül sem lehetett látni egy vékonyka nemzeti színű szalagot sem!

Az állami ünnepek

Ezek is a korrajzhoz tartoznak még.

Míg a Török Birodalomnak soha eszébe sem jutott megünnepeltetni velünk a mohácsi vész évfordulóját, ez a gátlástalan mamutbirodalom szigorúan megkövetelte, hogy április 4-ét minden munkahelyen meg kell „ünnepelni” mint hazánk felszabadításának (!) évfordulóját. (Ugyanígy a „Nagy **Októberi** Forradalom” évfordulóját, *november* hetedikén!)

Ez alól az ügyvédi kamara sem volt kivétel. Ugyanaz a helyzet alakult ki, mint a friss szakvizsga utáni „hegyi egyetemi” kötelezettségnél: az „ünnepi megemlékezést” az akkor legfiatalabb szakvizsgázott ügyvédnek kellett tartania.

Már mindenkinek a könyökén jött ki az „Auróra cirkáló ágyúlövése”, mígnem valamelyik fiatal kolléga elkezdte az ünnepi megemlékezést távirati gyorsasággal és rövidséggel letudni. A taps a végén nem a szövegnek, hanem a rövidségnek szólt. Végül ebből valóságos verseny alakult ki: a soron következő ünnepi megemlékezés azzal kezdődött, hogy a szónok látványosan ránézett az órájára, mielőtt a szöveget elkezdte volna. (Olyan is volt, aki mindezt azzal tetézte, hogy lecsatolta az óráját és maga elé tette.) Önkéntes „zsűri” is akadt, tagjai vizsla tekintettel mérték a beszéd idejét.

Érdemes lett volna a rendszerváltozás előtti utolsó beszédidőt feljegyezni, amit valóban már csak percekben lehetett mérni. Befejezéskor az „új időt beállítónak” járt a gratuláció és a taps!

Nem hiszem, hogy van a világon még egy náció, amely a sanyarúságából is tud humort fakasztani!

Bocsánatkérés?

Kicsit később, de még ügyvédjelölt koromban, egy rendkívül csúnya emberölési ügyet szignált rám Jenő bácsi, amit egy évig tárgyalunk, s a végén jogerős felmentéssel végeztünk. Az ügyész: dr. Lakatos István volt, aki élete első vereségét szenvedte el! (A bíró: dr. Tamásfy József [Arató László volt hadapródiskolás évfolyamtársa] kitűnően csinálta!) II. fokon B. Tóth Matild, Biszku Béla felesége tárgyalta a Legfelsőbb Bíróságon – bakancsban! Az ítélet: Az I. fokú ítélet helybenhagyása. (Biszku és B. Tóth Matild fényképe a Terror Háza falán mint ávós tiszt, illetve mint a terror „igazságszolgáltatásának” bírója látható.)

Később egy rektori fogadáson – legnagyobb bánatomra – velem szemben állt mélykék öltönyben, fehér zoknival a „nem szoláriumtól kreol bőrű” Lakatos! Odajön, s azt mondja:

– Tibor, ezután tegeződjünk!

– Ügyész úr, ezt azért mégsem! – mondtam, és otthagytam úgy, hogy a kinyújtott kezét elkerültem.

Ha akkor ő ott bocsánatot kér, vagy bármi ilyet motyog, – ha viszolyogva is –, biztosan nem kerülöm el a kézfogást. De ez nem volt bocsánatkérés, ez pofátlanság volt!

2001 telén itt járt Dávid Ibolya, a Magyar Demokrata Fórum elnöke igazságügy-miniszter a Keresztény Értelmiségi Klubban. Előadásánál címe: *Volt-e, van-e, lesz-e rendszerváltozás Magyarországon?*

Ő, szegény, mondta, hogy igenis volt, mert önmagában az a tény hogy erről mi itt ma beszélhetünk, igazolja, hogy volt! ... *Bár ez igaz, de nekem meg közben eszembe jutott, hogy a rendszerváltozás után dr. Lakatos István Veszprémben főügyészhelyettes lett!*

S itt egy kicsit meg kell állni! Nemcsak Lakatos nem kért bocsánatot, hanem egyik kommunista sem! Katolikus vagyok, és megbocsátásra kötelez a hitem. Megbocsátani viszont annak kell, aki bocsánatot kér! Mindegy, hogy hogyan, csak őszinte legyen! A lelket felemelő, tiszta, szép érzés nekünk katolikusoknak talán a legnagyobb jó!

Mindenki előtt ismert a golgotai rövid párbeszéd, amikor a jobb oldali gonosztevő Jézushoz fordul:

– Uram, emlékezz meg rólam Atyádnál!

– Bizony mondom neked, még ma velem leszel a Paradicsomban! – mondta neki az Úr [vő. Lk 23,43].

Valamiféle bocsánatkérés mindenképpen elvárható lett volna a két és negyed éves rettegésért, az egyetemi évek megkeserítéséért, szüleim és társaim szülei szomorúságáért! De nem! S ezek ma ismét uralkodnak! Hazudnak! Ártanak! A magukat baloldalinak mondó kommunistákból lettek a leggátlástalanabb kapitalisták. Egy istenük van: a hatalom és a vagyon, s ami ehhez szükséges, a gátlástalanság!

Mivel nem volt (s nem is lesz) bocsánatkérés részükről, ezeket „jogom van nem szeretni!”

Újra Bolváry Pál atyáról

A börtönévek őt éppúgy megviselték, mint mindenki mást, aki ártatlanul került oda. Megviselték, de meg nem törték. Sőt, a *humora* és a mosolya is maradt.

Ha jól tudom, egy Vigília-cikk több példányban való legépelése (ez sajtóbüntetés volt!) miatt már egy harmadik börtönbüntetés volt kilátásban számára, s a folyamatos megfigyelés és a várható elítélés miatt lehetetlenné vált további pécsi léte! Kis faluba vagy kis városba nem lett volna értelme elmennie, mert előbb tudták volna, hogy hol van, mintsem odaér. A praktikus a nagy tömegben való „eltűnés” volt, amihez id. dr. Surján László (a rendszerváltozás utáni egészségügy-miniszter édesapja, az újraindulástól 1994-ig a Magyar Cserkészszövetség elnöke) nyújtott segítséget. Felvette a klinikájára betegtologatónak. Mint már korábban említettem, Pál atyának volt némi egészségügyi háttere, és jól használható munkaerő volt. A fül-orr-gégészeti klinika eleve nem jelentett számára semmi problémát.

Egy alkalommal valamilyen papi összejöveten szóba került, hogy melyik papnak, milyen cikis „nőügye” volt. A civilek számára jobbára közömbös „történetek” elmondása után megszólalt Pál atya:

– Az hagyján, nekem már volt a karomban álélt fiatal nő pucéran is!

Az egész paptársaságban megállt az ütő, s értetlenül néztek az általuk is tudottan szent életű Pál atyára! A kellő hatás után Pál atya elmondta, hogy egy alkalommal a fül-orr-gégészeti klinikáról ügyeletre osztották be a szülészeti-nőgyógyászati osztályra. Nyilván nem mondhatta el, hogy ő tulajdonképpen egy üldözött szerzetes, aki nem igazán akar a nőgyógyászaton ügyeletet ellátni, mert kiderül a Surján-féle turpisság, vagyis hogy őt felvette a kórházba dolgozni. Pál atya tehát megjelent az éjszakai műszakon. Ha nem él benne a cserkészszövetség szelleme, a „másikon segíteni kell” belső parancs, akkor simán megússza az ügyeletet, de nem így történt. A délutáni műszak utolsó műtött betegét kitolták a műtőből, s nem lévén szabad ágy, otthagyták a folyosón egy szál lepedővel letakarva. Az altató hatása kezdett múlni, s a folyosón pizsok hideg volt, a beteg elkezdett nyöszörögni, amit Pál atya meghallott. Mint lelkiismeretes betegápoló, körbejárta a kórtermeket, s talált egy szabad ágyat, ahol a műtött beteget el lehetett helyezni. Igen ám, de a beteget át is kellett emelni a kocsiról a betegágyra, s ő egyedül volt. Fogta, ahol tudta, s az egyébként is túlsúlyos beteget jó erősen átkarolva valahogy átcibálta az ágyra, de közben arra ügyelnie kellett, hogy a műtött hely meg ne húzódjon, meg ne sérüljön. Szóval így került egy álélt pucér nő Pál atya karjaiba.

Egy másik esete Zalaegerszegen volt a nőgyógyászaton. Pál atya két szülészorvos testvére disszidált. Utánuk egy csomó holmi ott maradt a kórházban, s Pál atya szólt nekem, hogy el kellene hozni, tehát megkért, hogy menjek el vele segíteni.

Összecsomagoltuk a cuccokat, vonaton feladtuk a Pannóniát. (Azon motoroztam 17-18 éves koromtól jó két-három éven keresztül jogszi nélkül.) Végül is ránk sötétedett. A délutános nővér nagy tisztelője volt a Bolváry doktoroknak [Gyulának és Józsefnek], felajánlotta, hogy egy üres kétágyas betegszobában aludjunk, s majd másnap délelőtt vissza-

utazhatunk Pécsre. Így is volt. Az éjszakás nővér, aki minderről nem tudott, hajnalban beszólt a szobába:

- Lemosták már a kismamákat? – Atya a takaró alól cérnavékony hangon vissza:
- Igen, köszönjük szépen!

*

Pál atya végül is 1972. december 9-én Amerikába került, amit nagyon nem szeretett. (A saját könyvében: „Rabláncon Krisztusért” erről nem ír, ami érhető, hisz a könyvet még Amerikában adták ki.)

Első alkalommal a Szentatya magyarországi látogatásakor, 1991-ben jött haza amerikai hívők egy kis csoportjával, majd elintézte, hogy végleg hazaengedjék.

*

Egy kis sikerélményt azért még megengedett neki a jó Isten: Amikor 1993-ban már végleg hazatelepedett, előbb a budapesti Sziklakolostorban lakott, majd 1994-től Pécssett, a pálos kolostorban, s a város főterén levő Nagy Lajos ciszterci gimnáziumban taníthatott hittant. Az elmúlt évtizedekben ezt igazán nem remélhette.

A pálosoknál ő celebrálta a gyerekmisét. Jó volt látni, hogy a fiatalok éppúgy szeretik, mint ahogy mi rajongtunk érte annak idején.

Nagy élmény volt valamennyi résztvevőnek, ahogy a szentmise végén az oltártól lejött a kijáráshoz, s ott kivétel nélkül mindenkitől kézfogással búcsúzott.

Volt-e értelme, megérte-e?

Meggyőződése, hogy mi, akik a Pál atya-féle társaságban töltöttük el ifjúságunk néhány évét, egész életünkre kaptunk egy belső tartást. Kialakult bennünk a **hovátartozás** tudata. Ezt ki-ki más és más szavakkal fogalmazza meg, talán ez az **Isten-tudat...** S ez nagyon sok!

Gondoljunk bele: Ha ezt a „hovatartozás-tudatot” annak idején a magyar állampolgárok többsége megkapja, akkor a rendszerváltozás után nem tapsolta volna vissza az ország több mint fele az ateizmust kétszer is, ami egyben azt jelentette s jelenti, hogy gátlástalanul lehet lopni, csalni, hazudni!

Ha azokból az erdő mélyén történt beszélgetésekből annyi maradt, hogy szinte ösztönösen tudom, tudjuk, hogy mi az **igen** s mi a **nem**, akkor nem lehet kérdés, hogy a meghurcoltatás megérte-e, vagy sem!

Egy alkalommal sikerült összejönnünk nálunk, itt volt Pál atya és Arató Orbán ciszterci atya, s majdnem valamennyi volt mohikán.

A Csonka-fiúk közül ketten is hiányoztak, csak Csonka Pali, a gépészmérnök volt ott, Boda Andris azt hiszem ekkor már nem élt, Hegedűs Jani Brazíliában gazdálkodott, Farkas Béla nem tudta otthagyni szekszárdi belvárosi plébániatemplomát, ahol ő a plébános. Szepes Laci – aki már régóta egyetemi tanár – jelen volt, valamint Várbíró Pisti főorvos úr, Nádor Andris főorvos úr stb. Mihályi Pisti igazgató urat is hívtuk, bár ő nem ebben a csoportban volt, csak riasztani jött ki egy alkalommal Tertinszky Gyulával a Nyárás-völgybe vagy a Hidasi-völgybe. Nagyon sajnálom, hogy csak egy ilyen találkozót tartottunk, nem hittük akkor, hogy Pál atya rövid időn belül súlyosan megbetegszik!

Mondják: „Akit a jó Isten nagyon szeret, annak nehéz keresztet tesz a vállára!” Hát akkor Pál atyát nagyon szerethette! Cukorbetegsége miatt súlyos érszűkületet kapott, ami hihetetlen szenvedéssel járt.

2001. január 30-án felmentünk őt meglátogatni Budapestre. Ápolója, Eta húga megmondta, hogy a Széher úti kórházban van, de már nem fog megismerni bennünket. Végül is nem mentünk be, mert ennek már nem lett volna értelme. 2001. február 1-jén költözött az örökkévalóságba.

Temetésén Pécsett, 2001. február 15-én tartományfőnöke, Máthé Péter atya többek közt ezt mondta róla:

– Ne szomorkodjunk, mert egy biztos közbenjárónk van odafönn!

Az emigrációból hazatérő Bolvári Pál pálos atya (jobb oldalon). Tánczos Balázs (akivel kezét fog), Ivasivka Mátyás (középen) és a többi egykori „katakomba cserkészvezető” társaságában. 1991.

Vallomások Bolváry Pál atya életéről és mennyei születésnapjáról

Pál atya vall önmagáról

Pécs, 1995. december 28. Aprószentek ünnepén

*A pécsi pálos kolostorban az un. nyílt napokon, amikor érdeklődő fiatalok is részt vehetnek a szerzetesestvérék életében, Máthé Péter tartományfőnök atya felkérésére **Bolváry Pál atya saját magáról beszélt** a pálos kispapoknak és a megjelent fiataloknak. Szavait P. dr. Aczél László Zsongor rögzítette magnóra. (Az itt közölt szöveg az eredeti szerkesztett változata.)*

Szeretettel köszöntelek Benneteket!

Pál atya vagyok. 1924. április 13-án születtem. Ma 71 éves és 257 napos. Újra Magyarországon tartózkodom 756 napja. Most azt a feladatot kaptam, hogy beszéljek saját életemről.

A pálosokról 1936-1937 körül hallottam először,

ugyanis a gimnáziumban a kongregációs könyvtárban, a tankönyvsegélyező könyvtárban és még egy helyen könyvtáros voltam. Vakációkor mindig könyveket kellett kötnünk, s így került kezembe a *Mária kongregáció* című lap 1934-es évfolyama. Ebben – azt hiszem – három folytatásban volt riport a pálosok visszatéréséről. Itt olvastam először a Pálos Rendről. A könyvtárban hozzájutottam más szerzetesrendekről szóló könyvekhez is, és akkor részletesebben is megismerkedtem a pálosokkal. Tízéves (első gimnazista) korom óta a jezsuitáknál jártam a nyolc gimnáziumot. Ott az egyik páter foglalkozott gyógynövényekkel, s neki segédkeztem. Vele mentem gyógynövényeket gyűjteni. Ő az érsek úrnak [Zichy Gyula] is gyóntatója volt, így – azt hiszem – minden kedden kapott egy fiákerfogatot, hogy kimehessünk a Duna melletti erdőkbe, és ott különféle gyógynövényeket gyűjtünk. Mint a rendházban settenkedő gyerek még kulcsot is kaptam, sőt a gyógynövényyszoba egyben az én szobám is volt. Ebből több atya arra következtetett, hogy én valószínűleg jezsuita leszek. Ez a páter, Müller Fülöp (nem Lajos!), akivel a gyógynövényeket gyűjtöttem, hatodikos vagy hetedikos koromban megkérdezte:

– Ugye, jezsuita leszel? – Nem.

– Hát mi? – Pálos.

– Hű! Hát ott jó barátom a főnök. Ő is kalocsai egyházmegyes pap volt: *Besnyő Gyula*, aki mint bajai plébános lépett be a Pálos Rendbe. Azután ment ki Czeszochowába, ott kezdte meg a noviciátust, és 1934-ben úgy érkezett vissza Magyarországra mint fogadalmas atya. P. Fülöp rögtön írt is neki. Gyula atya azt írta vissza, hogy a nyáron [Przedziecki] Piusz atyával jönnek, és Zichy érsek úr vendégei lesznek három hétig. Akkor majd találkozunk. Amikor Fülöp atya bemutatott neki, kisült, hogy káplánkorában Besnyő Gyula atya édesanyámnak hittanára volt. Úgyhogy akkor ki is jött hozzánk, a családhoz. De hát akkor még otthon senki semmit nem tudott a tervemről. Ekkor találkoztam először élő pálos atyával. Később leveleztünk is Gyula atyával, ő – levélben vagy szóban – minden kérdésemre felelt.

Hetedikes gimnazista koromban beléptem a kalocsai küsszemináriumba,

úgyhogy kék reverendás kispap lettem, és már úgy érettségiztem mint kispap, kék reverendában. Ott, akkor a hetedik-nyolcadikosok már kék reverendát és fekete cingulumot hordtak. Nagyon elegáns szín volt. Testre szabott két reverendát kaptunk mindjárt az első évben és egy cingulust. Az egyéves kihordási idő miatt egyeseknek négy-öt reverendája is volt. A teológiára járók már fekete reverendát kaptak. Beléptem a küsszemináriumba, az ottani igazgató a franciatanárom lett. Miután már gyermekkorom óta papnak készültem, akkor szokás szerint a negyedik osztályban görögre jelentkeztem. Igen szigorú görög tanárom volt, még a régiségtankönyv előszavát is szóról szóra meg kellett tanulnunk: „Kedves kartársak...” és így tovább. Borzalmasan lefoglalt, úgyhogy nem bírtam tovább. Azt hiszem hatodik félév után beszéltem a subregenssel, és átmentem görögről franciára, ahol menet közben, év végére már pótoltam a hiányzó két évet (az ötödik és hatodik évet). A hetediket már együtt kezdtem az osztállyal. A tanárom mindenben segített. El szoktam mesélni minden tanárnak, hogy bizony tudnak jót is tenni a tanárok. Például úgy, ahogyan ő. Tudta, hogy én két év franciát nem tanultam, tehát a kétévi anyagból kijelölt nekem tizenhét olvasmányt, és azt kellett a vizsgára megtanulnom. Szókincsem nagyon gyöngye volt, ezért a dolgozatírásnál azokat a szavakat, amelyeket még nem tudhattam, kiírta egy papírra, és betette a dolgozatomba. Hát a tanár így tud segíteni a diákon, ha akar!

Akkor már rendesen velük írtam a dolgozatokat, és nyolcadik osztályra beléptem a szemináriumba is. Ott együtt készülhettem az érettségire a kispapokkal. A szemináriumot és a rendházat egy híd kötötte össze, a sóhajok hídja. Amikor átmentünk a szemináriumból a rendházba, illetve a gimnáziumba, mindig azt mondtuk, hogy átmegyünk a sóhajok hídján,

A szemináriumból minden hónapban egyszer mehettem haza, noha helybeli voltam. Pedig mindennap ott sétáltunk el a házunk előtt. Nem lehetett egyedül sétálni, hanem legalább négyünknek kellett egy csoportban mennünk, reverendában és kalapban. Nyáron is! – Csak érettségi (1942. június 7.) után szoltam szüleimnek, amikor is az utolsó hazamenetelemkor édesanyámnak megsúgtam, hogy hát én mégsem leszek egyházmegyés pap.

Zichy érsek, a pálosok nagy barátja,

szívesen beleegyezett ebbe, és úgy vett föl a szemináriumba, mint leendő pálost. A konkurzuson nem volt semmi baj, egyből felvettek. Mint kispap, a szülői házunkkal szemben lévő jezsuita villában vettem részt a lelkigyakorlaton. Az érsek is kijött oda, és én ministráltam neki. Édesanyámnak tehát utolsó hazamenetelemkor megsúgtam, hogy én elmegyek pálosnak. Édesapámnak ő mondta meg. Besnyő Gyula atyát már ismerték, s így nem volt nagyobb nehézség, de azért édesapám utánaérdeklődött. A jezsuita atyák minden csütörtökön „villa-napot” tartottak, és ott mentek el a házunk előtt. Valamikor édesapám is a jezsuitákhoz járt gimnáziumba. Egyik tanára, a svájci származású páter Angin Tivadar, aki engem is tanított másodikos koromban, szintén kiment a villába ebédre. Édesapám tőle kérdezte meg:

– Mi is az a Pálos Rend?

Páter Angin úgy lefestette a szegény Pálos Rendet, hogy alig győztem hallgatni. Ugyanis a páter a Pálos Rend régi szigorát tudta, vagyis hogy a Rendben nem szabad tojást enni, nem szabad tejet inni, ezeket a legrégebbi böjti szigorokat tudta. Amikor legközelebb hazamentem, édesapám leült velem. Én meg akkor olyan vékony voltam, hogy tübe kellett volna fűzni, hogy a szél ne fújjon el. Azt mondta:

– Hát te ezt nem fogod kibírni!

Ezt én meg is írtam Besnyő Gyula atyának, aki egy nagyon szép levélben visszaírt, hogy ezek már régen nincsenek így, és ismertette az új szabályokat, hogy csak néhány napon keresztül kell böjtölni, és tojást is szabad enni. Amikor Gyula atya levelét mutattam Édesapámnak, akkor megnyugodott.

1942. augusztus 6-ára kaptam meg a behívót a Pálos Rendbe, Pécsre.

Akkor még nem volt buszjárat, és így a nagy bőröndöt, amelyben az előírt dolgokat hoztam, augusztus 4-én magam cipeltem fel a vasútállomástól a rendházig. A rendházban csak Bálint testvér és Tádé testvér (a későbbi Bihar Tádé atya) maradt házőrzőnek, aki akkor harmadéves teológus volt, ugyanis az előző napon fejeződött be az – akkor még tíznapos – éves lelkigyakorlat, és mindannyian kimentek kirándulni. Szerencsémre tehát Tádé testvér fogadott, s így nem kellett várnom, amíg [Bolyós] Ákos atya és a testvérek este 9-kor hazaértek a Jakab-hegyről. Én reverendában jöttem, és jól kiizzadtam a nagy csomaggal. Tádé felvezetett a második emelet sarokszobájába. Ő a szemben lévő szobában lakott. Persze Ákos atyáék is habitusban kirándultak, s mindenki csuromvizesen, izzadtan érkezett haza. Egy kis lemosakodás után vacsoráztunk. A főasztal keresztben volt elhelyezve, ott, ahol most a felolvasóasztal áll. Ott ültek az atyák meg a vendégek, a másik asztalnál pedig a kispapok és a testvérek. [Galambos] Kálmán atya intézte az ültetést, és mindjárt odaültetett a főasztalhoz. Ákos atya ült mellettem, és jó csípősen (jól tudott „csipkedni”) azzal kezdte:

– Tisztelendő úr sem fog többet itt ülni, hanem ott, az *oculi omnium* előtt.

– Engem ide ültettek – válaszoltam, ezt egyből rám hagyta... Aztán másnap, a reggelire már tényleg nem ott ültem, hanem az *oculi omnium* előtt. Valamikor ugyanis nem az ajtón hozták be az ételt, hanem egy falba vágott ablaknyíláson adták be. Étkezés előtt latinul mondták az *Oculi omnium in te sperant Domine* (Mindeneknek szemei tebenned bíznak, Uram) kezdetű imát. Amikor kinyílt ez az ablak, mindenki arrafelé fordult, ezért azt a nyílást *oculi omniumnak* nevezték (*Mindeneknek szeme* arra tekintett).

Akkor tehát elkezdődött a *jelöltidő*, amely egy hónapig tartott. Ezalatt egy budapesti társamat, aki kereskedelmi érettségivel jött, latinra kellett tanítanom. (A Regulát meg kellett tanulnunk kívülről latinul. A teológián akkor még a tantárgyak nagyobb részét latinul tanították, és erre föl kellett készítenem a társamat.) Tanultuk a latint, mint a güzü.

1942. szeptember 8-án volt a beöltözésünk

Akkor még nem az volt a szokás a beöltözésnél, mint most, hogy előre leteszik a zakót, és úgy húzzák rá a szerzetesi ruhát. Nálam nem vetették le a reverendát, hanem arra húzták az új ruhát. Utána, a Mindenszentek litániájára arcra kellett borulnunk, ugyanúgy, mint papszenteléskor. Persze előre nem tudtuk, hogy mi lesz a szerzetesi nevünk. Ma már mindenki választhat nevet a Rendben, de abban az időben ez nem így volt. Kíváncsian vártuk a Mindenszentek litániáját, mert az idősebbek megmondták, hogy majd annak a szentnek a nevét kapjuk meg, akit háromszor is segítségül hívnak. Hát ott feküdtünk a földön, és vártuk, hogy milyen névvel „csúfítanak” el bennünket. [Zembruski] Mihály atya ugyanis mindig viccelődött, hogy majd Theofrázia testvér vagy ilyenféle lesz a nevünk. Aztán hallottuk ám, hogy Remete Szent Pált háromszor mondják, meg Szent Péter apostolt is. Böktük is egymást, hogy most melyikünk lesz a Péter, melyikünk a Pál. Amikor vége lett a litániának, és odamentünk Mihály atyához abszolválásra (befejező könyörgésre), akkor mondta nekem az ő szép, lengyeles kiejtésével:

– Pál „tezsvér”!

Innen tudtam meg, hogy Remete Szent Pál nevét kaptam, társam meg Péter apostolét. Ő később, amikor már – azt hiszem – elsőévesek voltunk, elment a Rendből. Nagyon zavaros idők voltak, gyakran betörtek, majd németek, azután oroszok jöttek. Péter testvér nem bírta idegileg, és elment. Azóta sem találkoztam vele. Hidasi Péternek hívták. Most, negyven év után, Budapesten próbáltam a telefonkönyvben keresni, de nem találtam.

A II. világháború alatt

a németek befogtak bennünket lövészárkot ásni ebben a szőlőben. Majd' megkutyultunk tőle, mert a sok kő miatt csak csákánnyal, illetve villakapával lehetett dolgozni. Itt elég vastag, különböző színű villany vagy telefondrótokat fektettek le. Az utca is végig fel volt ásva. 1945-ben, az oroszok bejövetele előtt az utolsó estén, négy olasz származású SS fiú jött be a kolostorba. (A Wehrmacht volt a hivatalos hadsereg, az SS pedig fiatal srácokból toborzott, vagy kényszerített náci hadsereg.) Akkor már Hitler és Mussolini összeumbuldáztak, úgyhogy az olasz katonák is a Hitler SS-ei voltak, mert a Führer Mussolinitól nem tudom hány századot vagy ezredet kapott. A négy olasz fiúnak az első emeleten, a WC mellett adtunk szobát. Mondtuk, hogy kaphatnak mind külön szobát, hiszen megfogyatkoztunk már a házban, mert sokan elmentek. Nem akarták elfogadni, együtt akartak maradni. Ott a földön nagyon kimerülten le is feküdtek. SS ruhát viseltek, noha olaszok voltak, de amikor Mussolini nevét emlegettük előttük, azt mondták rá, hogy „porco” (disznó), vagyis ledisznózták Mussolinit, annyira „szerették”. Reggel a ministránsok mesélték, hogy a Széchenyi téren már oroszok vannak. Akkor felkeltettük az olasz fiúkat:

– Gyerekek, ez és ez a helyzet, adunk ruhát, öltözzetek át és maradjatok itt, mert az oroszok fasírozottat csinálnak belőletek!

– Nem, mi elmegyünk –, válaszolták, és fogták a fegyverüket, nekivágtak az erdőnek, fel a francia szoborhoz. A ministránsgyerekek mondták később, hogy egy lovas kocsin halott német katonákat láttak a Mecsekben. Valószínű, hogy az oroszok ripityára lötték őket fönn a hegyen. Hát így éltünk.

Amikor a front közeledett Pécshez, a teológián hol volt tanítás, hol nem. Ahogyan kiálltunk a „szakállszárítóra” (a teraszra), már láttuk a torkolati fényeket. Eszék felől is jöttek az oroszok.

Akkoriban 2-3 novíciusunk volt

Gyéressy Ágoston atya felment velük Felcsútra, ahol (Schandl Károly-tól, a Hangya Szövetkezet igazgatójától) egy kastélyt örököltünk, és abban rendezték be hirtelen a noviciátust. Ágoston atya ott tartotta az előadásokat. Én az egyik teológussal, [Padányi] Szilárd testvérrel mentem Felcsútra, ahol az ő nagybátyja volt a plébános. Családjuk három papja közül az egyik Petzenhofferről Padányira magyarosított, a másik – mivel mint jezsuita Törökországban élt – törökösített Kardasra. Ő lett a teológusok prefektusa Kassán. Harmadik testvérük megmaradt Petzenhoffernek, pedig Bangha Bélával ő szerkesztette a Magyar Kultúrát, később pedig hittant tanított Esztergomban. Szilárd testvérrel együtt mentünk el Felcsútról Inkére. Mivel csendes volt a határ, hát visszajöttünk a pécsi rendházba. Milyen gondviselészerű, hogy nem ott vártuk meg az oroszokat! Amikor ugyanis az oroszok Inkére bevonultak, akkor állítólag valaki a toronyból jeleket adott le a németeknek, és ezért az oroszok a tornyot ripityára lötték. A plébánost – nővérének a szeme láttára, aki háztartását vezette – a plébánia bejáratánál „agyongitározta”, a főjegyzőt és annak feleségét szintén ott ölték meg a plébánián. Ha mi ott vagyunk, mi is a „gitár” áldozatai leszünk. Mivel a vonatok rendszertelenül közlekedtek, a visszajövetelünk körülményes volt, sokszor kellett átszállni, de végül is csak hazaértünk Pécsre. Amikor az oroszok bevonultak, valami suszterbrigád érkezett ide a kolostorba, és suszterműhelyt rendeztek be az emeleti nagyszobában. Mindjárt ki is nyitották a suszterüzletet, csizmákat meg egyebeket javígtattak. Annyi jó azonban származott ebből, hogy mivel valahol már összezabráltak zöld káposztát, mondták, hogy mi is vehetünk belőle. Az ebédlő egyik felében ők voltak, a másik felében mi. Olyan 11 óra felé jöhettek, és letelepedtek az *oculi omnium* előtt. Egy alkalommal főztünk is nekik, de addig nem nyúltak a főztünkhöz, amíg szemük láttára meg nem kóstoltuk, vagyis velük kellett ennünk, és először nekünk kellett szednünk a tálból, így bizonyosodtak meg arról, hogy nem fogjuk megmérgezni őket.

Egyszer, úgy 3 óra felé jött egy magasabb rangú tiszt és mind a harminc katonát kivezényelte. Attól fogva nem volt orosz a házban. Másnap jött a hír, hogy ki kell menni kényszermunkára (a mai Uránvárosba) az akkori repülőtérre, és ott kellett valamit építeni. Mindenkinek a Széchenyi téren kellett megjelennie lapáttal és ásóval. Mi pálos ruhában mentünk, s magunkkal vittük a lapátot meg az ásót. De (Csellár István) Jenő atya civil ruhában ment, persze el is vitték repülőteret ásni. Mi azonban megúsztuk a kényszermunkát.

A németeknél annak idején azonban dolgoznunk kellett. Fönt a Mecsek Szállóban lakott a főnökségük, oda vezettek a már említett drótok. De itt hagytak mindent az árokban, mert olyan gyorsan kellett menekülniük. A színes drótokat összegyűjtöttük, itt heverték évekig felcsavarva.

Még az oroszok bejövetele előtt, amikor a teológia újraindult, a másodévben igen vékony voltam, könnyen fogott rajtam a betegség. Mivel túl közel esett az ágyam az ablakhoz, tébécét kaptam. Az első félévben még levizsgáztam, de utána (Besnyő Jenő) Gyula atya felküldött Mátraházára a Horthy-szanatóriumba. Persze akkor a kórházakat nyilas érzelműek vezették. Az egyik orvosnak még a sarka is horogkeresztes volt. Ott befogtak kúrázásra. Naponta kétszer a kúraágyon – ez tulajdonképpen egy matraccal ellátott priccs volt – „lejtőznöm” kellett, vagyis olyan helyzetben kellett feküdnöm, hogy a fejem lejjebb legyen, mint a lábam, hogy a tüdő felnyomja a foltokat. Előfordult, hogy ránk esett a hó. Persze betakartak, volt külön takarómester, aki takargatott. Ott kellett kúrázni, és ha letelt a kúraidő, akkor bemehettünk. Nagyon jó kosztot kaptunk, lehetett 3-4 féléből válogatni. Egy egész hónapot ott töltöttem, de egy dekát sem híztam. Azt mondták, hogy legjobb lesz, ha hazamegyek, ott majd az édesanyám föltáplál. És valóban! Alig mentem haza, máris elkezdtem pár kilót fölszedni. Azt a félévet otthon töltöttem. A közeli jezsuita villát persze a németek bitorolták. Nekem volt a rektor pátértől egy papírom, hogy bemehetek a villába. Amikor jelentkeztem, akkor a német katona tisztelgett és én bemehettem. A parkban sétálgattam, imádkozgattam a jó levegőn. Reggelenként egy páter misézett, én meg ministráltam, de hát nem jártam a teológiára.

Amikor visszajöttem Pécsre, 1945-ben bejöttek az oroszok,

de azt is megúsztuk. Itt a rendházban páter (Galambos) Kálmán, a perjel már eléggé szklerózisos volt. A társamnak, Vendel testvérnek, akivel együtt jártunk a teológiára (Kozári Lajos Vendel atya Czestochowában talán még él), még hiányoztak vizsgái. Együtt ápoltuk Kálmán atyát, éjszaka is ott virrasztottunk mellette. Közben készültünk a vizsgákra. Amikor megtanultuk az anyagot, akkor lementünk a Szemináriumba, két tanár összejött, és mi levizsgáztunk, így lassan pótoltam a vizsgákat. Vendel testvér azonban egészségileg nem volt egészen rendben, úgyhogy neki többet kellett pihennie, így éjszakánként én virrasztottam Kálmán atya mellett. Néha 10 percenként fel kellett emelni, vagy csak a bal kezét odébb tenni. Minden reggel lementem szentmisére. Két mise is volt, az egyik a konventmise, a másik a templomban. Az egyik misére én mentem, a másikra Vendel testvér. Rendszerint a reggeli mosdatás Vendel testvérré maradt, aki azonban nem bírta azt, hogy Kálmán atya lassan mosdik. Kálmán atya mindig mondta neki:

– Tisztelendő úr is inkább bakakáplárnak mehetett volna, mert olyan katonásan, gyorsan fordít.

Ugyanis mindig ötöt-hatot kellett rajta fordítani, amíg odafordult a lavórhoz. Vendel atya győzte erővel, egyszerűen odafordította. De nem bírta eléggé türelemmel, úgyhogy az éjszakát én vettem át. Az a szoba, ahol most a rekreációkat tartjuk, az volt Kálmán atya szobája, ott ápoltgattuk, de 1950-re már nem győztük az ápolást. Mi dőltünk ki. Akkor lehoztuk a mostani fogadósobába, ahol két szoba nyílt egymásból, és a belsőben feküdt Kálmán atya, az első szoba pedig megmaradt fogadósobának. A kolostor szomszédságában

voltak szent öregasszonyok, ők törődtek napközben Kálmán atyával és ápolgatták. Mivel nekünk közben tanítani kellett, emellett már nem ment az ápolás is.

Amikor 1950. június 9-én az ávósok elhurcolták Pécsről az atyákat, akkor a beteg Kálmán atyát itt hagyták. Tíz percet adtak, tíz perc alatt átvették a kolostorépületet. Egyheti fehérműt lehetett összecsomagolni. Egyik testvér éppen kapott egy gyönyörű szép bakancsot, azt sem volt szabad elvinnie. Csak egy cipőt vihetett. Tíz perc alatt itt kellett hagyni a rendházat, most meg nem tudják évtizedekig visszaadni. Tehát Kálmán atyát akkor a szobájában hagyták. Most gondoljuk el, egy ilyen beteg ember ott marad egyedül, nem tudja, mi van. Minket csak kihajtottak a teherautóra és elvittek Vácra, egyheti fehérművel hónunk alatt. Ő nem tudta, hogy mi lett velünk, hova kerültünk. Gondoljuk bele magunkat egy beteg ember helyébe, úgyhogy nem csoda, ha – azt mondták – megőrült. Amikor másnap a derék Chólnokiné, orvosnő feljött, már csak az idegosztályra lehetett beszállítani, de már nem volt magánál. Ott néhány napig vagy hétig táplálták. 1950. július 18-án meghalt. Itt nyugszik a pálos kriptában. Ő a Rendbe lépése előtt plébános volt Kurdon, itt Pécs közelében. Már mint plébános is rengeteget cikkezett a Rend érdekében. Zichy Gyula, mielőtt kalocsai érsek lett, pécsi püspök volt, vagyis Kálmán atya az ő papjaként jól ismerete Zichy püspök atyát, aki nagyon sokat tett annak érdekében, hogy a Rend 1934-ben visszakérüljön Magyarországra. Kálmán atya még mint plébános összegyűjtött minden egyes újságcikket, minden egyes folyóiratot, ami a pálosokkal foglalkozott. Vagy hetven albuma volt, tele fényképekkel. Hogy mi lett evvel az óriási anyaggal, nem tudom. Festőművész unokaöccse megfestette az idősebb atyákat. Olajfestmények voltak ezek, olyan nagyságúak, mint Szent Erzsébet itt a falon. Ilyen nagyságú képekben festette meg a híresebb pálos atyákat és Bertalan pécsi püspököt. A folyosón láthattuk őket.

A [városi] *szívgárda csoport tagjai* minden szombat délután feljöttek ide a rendházba, illetve a templomba, és innen mentünk kirándulni. A közeli kirándulóhelyeket mind bejártuk, és ott futballoztunk a gyerekekkel. A *Ragyogó Lapok* c. (Pálos Rendet ismertető) kiadványunkban lehet is látni néhány képet, hogy ott vagyunk a Kis-réten a gyerekekkel. Persze csak habitusban lehetett, úgy-ahogy futballozni is. Ez csak úgy ment, hogy a skapulárét levetettük, és a habitust föl kötöttük.

Akkor *Zembruski Mihály* volt a perjelünk, aki nagyon szerette a pontosságot. Megmondta, hogy például fél hat előtt öt perccel itthon kell lenni. Hát, ha az ember hetven gyerekre vigyáz, és az egyik leáll pisilni, az ember nem hagyhatja ott... én bizony nem értem vissza időben. Őket előbb elbocsátottam a francia szobornál, mivel onnan már hazataláltak, én meg szaladtam le toronyiránt, hogy mielőbb ideérjek. Nem is késtem többet mint három percet. A perjel azzal büntetett, hogy egy hónapig nem mehetek kirándulni. Mondtam, nem engem büntet, hanem a gyerekeket, hiszen nekem ez csak fáradtság. Kértem, hogy szóljon ő nekik. Persze, nem mondta meg, és nekem szégyenkezniem kellett, hogy én „rossz fiú” voltam, s mivel három percet késtem, most egy hónapig nem szabad kirándulnom. Szóval ilyen is előfordult. Amikor a szerzetesjogot tanultuk, dr. Gálos László, a jogtanárunk azt mondta, hogy a szerzetesjogban az a legáldásosabb, hogy a perjel, meg általában az előljárók csak bizonyos évekre kapják a megbízatásukat. Akármilyen rossz, három vagy négy évig csak ki lehet bírni. Majd jön a másik, az talán jobb lesz.

Még mint negyedéves teológus is jártam a gyerekekkel kirándulni.

1947. augusztus 10-én szenteltek pappá

a negyedik tanév végén. Akkor még lehetett valakit 23 évesen is felszentelni. Engem nem itt, Pécsen, hanem Kiskunfélegyházán szenteltek. Akkor nemrégén létesült ugyanis a pálosszentkúti rendházunk, és az ottani, illetve a kiskunfélegyházi hívek kérték, hogy mindkettőnk szentelése ott legyen.

Akkor még volt szubdiakonátus is. A rendi tíznapos lelkigyakorlatokat Pesten tartottuk a Sziklatemplomban. Utána következett az egyhetes szubdiakónusi lelkigyakorlat, amely után Kovács Vince váci segédpüspök a Sziklatemplomban szentelt fel szubdiakónussá. Következő héten megint lelkigyakorlat volt, mert a diakonátusra készültünk. A diakonátust is Kovács Vince püspök úrtól kaptuk, aztán meg a papságra készültünk. Akkor azonban páter Mihály azt mondta, hogy mi magunk tartsunk magunknak lelkigyakorlatot. Ez tehát egyéni lelkigyakorlat volt. Mihály atya csak ahhoz ragaszkodott, hogy az utolsó elmélkedést ő tartsa. Az utolsó napon – azt hiszem egy pénteki napon, mert szombaton utaztunk le Kiskunfélegyházára a papszentelésre – ebéd után, 3 órakor, amikor az elmélkedést kellett tartani, Vendel testvér, mivel ő volt az idősebb, szólt Mihály atyának, hogy készen állunk a záró elmélkedésre. Mihály atya azt mondta:

– Tezsvérek! Palliumot [fekete köpeny] venni (mert habitusban voltunk), és jönnek velem. Megyünk moziba.

No, hát Jézus segíts! A moziban éppen a *Magam útját járom* című amerikai filmet játszották egy papnak az életéről. (A Filmmúzeumban biztosan ma is megvan, de úgy látszik, még nem jött el az idő, hogy előhozzák.) A film arról szólt, hogy egy öreg pap mellé, aki nemcsak vas-, hanem acélkalapos plébános volt, fiatal káplán került. Azzal kezdte az életet, hogy rendbe hozta az elöregedett plébániaépületet, amelybe beesett az eső. (Én is ilyen templomot örököltem Amerikában, ahol szintén beesett az eső, nemcsak a kórusra de a főhajóba is.) Bing Crosby játszotta a káplánt, aki összefogta a csibészgyerekeket. Például csak egy eset a csibészgyerekekről: Valamelyik baromfiüzletbe egy pulykaszállítmány jött, és a csibészgyerekek is megjelentek ott, és mint a güzük, segítettek rakodni, de közben loptak egy-egy pulykát, és aztán elszaladtak. Az egyiket valamelyik őr tetten érte, és utána szaladt. A szegény gyerek nem tudta, mit csináljon, hirtelen beugrott a plébánia kertjébe, pulykával a hóna alatt. A plébános úr éppen ott breviáriumozott, és megkérdezte:

– Te mit csinálsz itt?

– Ezt a pulykát a plébános úrnak hoztam.

– Ó áldott, jó gyerek! – mondta az öreg pap. Hát a káplán ilyen gyerekeket gyűjtött össze, és kiváló énekkart szervezett belőlük. Azért, hogy a templomot valahogy restaurálni tudják, hangversenyt szervezett, és az egyik szólót valamelyik áhítatos színésznő énekelte. Tehát még a színészkollégák is mind ott voltak a templomban. Persze, tomboló sikert arattak a végén, s akkor a plébános perselyt vett a kezébe, és ment végig a padok mellett. A nagy fejesek persze mind nagy pénzeket adtak, és így rendbe tudták hozni a templomot.

Amikor már mindent felújított, megtudta, hogy a plébános már hatvan vagy hetven éve nem látta a nővérét. Valakit elküldött érte. Éppen karácsony estéjére meg is hozták a nővért, anélkül hogy erről tudott volna a plébános. Éppen akkor érkezett, amikor plébános öccse a püspöki levelet olvasta fel a káplánnak, hogy püspöke más plébániára helyezi. A fiatal pap még bevezette az öreg pap nővérét a plébániára, majd fogta a táskáját, és ment a másik plébániára.

Ezt a filmet néztük meg, mint a papszentelés előtti lelkigyakorlat egyik elmélkedési anyagát. Egy ilyen tanítás – hogy amikor a fiatal pap mindent rendbe hozott, akkor máshova helyezhetik – valóban felért egy egész papi életre szóló elmélkedési anyaggal.

A lelkigyakorlat után lekerültünk Kiskunfélegyházára, ott egy kollégiumban húztuk meg magunkat éjszakára, persze egész éjszaka nem aludtunk, csak traccsoltunk. Ketten voltunk a nagy hálóteremben. Vendel testvér sem tudott aludni, én sem, hát csak beszélgettünk a jövőnkéről, sötét és sötételő jövőnkéről, meg minden egyébről. Már reggel négy óra után fölkelünk, elmentünk fürödni és elkészültünk.

Kiskunfélegyházán két nagy templom van: „egycsövű” meg „kétcsövű”, ahogyan a félegyháziak nevezik a tornyok száma szerint. Mi az „egycsövű” templomban szentelődünk pappá, ahol dr. Vedres Béla apát, a Pálos Rend nagy barátja volt a plébános. Sokat segített a

szentkúti rendházunk létrehozásában. Tehát az ő templomába jött le Pétery József, a váci püspök, hogy bennünket 1947. augusztus 10-én, Szent Lőrinc napján felszenteljen. Ez az ünnep vasárnapra esett, amely akkor a vasárnapnál is magasabb rangú ünnep volt, úgyhogy mi piros miseruhában szentelődtünk. Pétery a fiatal püspökök közé tartozott. Láttam Zichy és Grósz érseket, akik sosem beszéltek ülve. Szent Ágoston ülve beszélt, de ő a régi időkben 1-2 órás beszédeket is mondott. Meg is említi Szent Ágoston az egyik beszédében: „Én csak kibirom, mert én ülök, de ti álltok!” Pétery püspököt láttam először ülve beszélni. Amikor ugyanis a beszéd következett, akkor odahozták a püspöki összecsukható széket, leült az oltár előtt középen, és ott vontatottan elmondta beszédét. A plébániai ünnepi ebéden mi ketten a püspökkel szemben ültünk. Mellettünk nem ült senki. (Már eléggé nehéz volt a politikai helyzet, akkor szavaztunk a Barankovics-pártra, a hatos kockára. Tíz párt létezett még akkor, s Barankovics Istváné a hetedik, a Demokrata Néppárt – mondjuk így – a mostani Kereszténydemokrata Párt elődje volt. Mindszenty bíborossal is tárgyaltak.)

Az újmisém

Akkor az volt a szokás, hogy mindenütt [az ismerős helyeken] *újmisét* tartottunk. Bár minket augusztus 10-én már felszenteltek, de 15-én Nagyboldogasszony napján még nem misézhettem, csak egy héttel később, a szentelésem utáni vasárnapon Kalocsán, amikor is a jezsuita templomban mondtam az újmisémet, nagy asszisztenciával. Tele volt a templom, eljöttek az osztálytársaim is.

Engem nem ebben a templomban kereszteltek, mert akkor még csak egyetlen plébánia volt, a kalocsai Belvárosi plébánia. Azóta ebből a plébániából kihalították az eperföldi, vagyis Szent Imre-plébániát. Ott, akkor dr. Íjjas József volt az én plébánosom. Amikor másnap ott miséztem nála, ő mondta az ünnepi beszédet is az újmisémen. Belőle később kalocsai érsek lett [1969. január 19-én]. Gyermekkoromban mindig én akartam lenni a kalocsai érsek, de legalább a plébánosom az lett.

[1947. augusztus] 20-ára vissza kellett mennem Kiskunfélegyházára, ahol a „kétszövű” templom búcsújának napján kellett tartanom a Szent István-napi körmenetet. Először volt a körmenet, és aztán a mise. A körmeneten egy olyan nehéz monstranciát kellett vinnem, hogy a végén már segítséget kellett kérnem a diakónustól, mert már nem bírtam tovább. A Glóriára (mert hát énekelnem kellett a Glóriát) nem bírtam felemelni a kezemet az izomlástól.

Kiskunfélegyházán olyan polgármester volt, hogy amikor mise után azt mondtam, hogy ki szeretné menni Szentkútra, fogatot biztosított részemre. Ebéd után ki is vitt a fogattal. Ott litániát mondtam, azután visszajöttem. Következő vasárnap Kecskeméten miséztem, ott is voltak rokonaim, aztán meg a kecskeméti Nagytemplomban vagy a ferenceseknél, ezt már nem tudom, csak azt tudom, hogy a ferenceseknél szálltam meg. Kecskemétre pedig a Balogh páter egyik szónoka vitt el Kiskőrösről, mert az Alföldön a közlekedés akkor is nehézségekkel járt, akárcsak most. Még a Sziklatemplomban is kellett egy újmisét mondanom, de [Csellár] Jenő atya azt mondta, haza kell jönnöm, hogy augusztus 31-én itthon szavazzak, nehogy a hatos kocka lemaradjon. Mivel Pécssett volt a szavazócédulám, itthon kellett szavaznom a hatos kockára, amely elég jól befutott. Ez tehát nem rajtam múlt!

1947 szeptemberében megkezdtem a hitoktatást

Máthé Tibor Péter atya 1947-ben lépett be a rendbe, tehát abban az évben lett novícius, amikor én szentelődtem. A papszentelés után studens páterként még tanulnom kellett az ötödéven. A teológián már kevés óráim volt, úgyhogy mellette hittant is tanítottam az Egyetem utcai általános iskolában. Három normál osztályt és három gyógyypedagógiai osztályt. Már negyedéves teológusként is foglalkoztam szívgárdistákkal. Rendszeresen összejöveteleket tartottam nekik az Egyetem utcai iskolában. Az éneklés vonalán én nem nagyon tündöklöm, úgyhogy Ákos atya mindig lejött velem az órákra, ő énekelt, én meg csak

beszéltem, meséltem. Mesével tartottam össze a csoportot. Elvégeztük a szívgyárdagyülések anyagát, de az óra végén mindig egy izgalmas mesét mondtam, amelyet az idő múlása miatt „nem tudtam” befejezni, így persze a gyerekek szívesen eljöttek a következő gyűlésre is. Már akkor beszereztem egy 13 mm-es filmvetítő gépet. Ez akkor még ritka volt. A Kultuszminisztérium katolikus részlegétől megkaptam Zeffirellinek a Jézus életéről szóló filmjét, meg több tekercs oktatófilmet. Ezzel fogtam a gyerekeket. Meg hát sajtóapostolkodtunk is. Az *Új Embert* meg *A Szív* újságot gyerekek hordták szét, és annak árából tudtam futballt vásárolni.

Előfordult, hogy négy gyógypedagógiai osztály lett, és kettőt Vendel atyának kellett vállálnia, de ő idegileg nem bírta. Az ilyen osztályba maximum 12 gyerekek járt. Akadt olyan gyerek, akinek például nem volt én tudata. Egy másik, ha egy lány hajában piros színű szalagot vagy valami más piros tárgyat látott, akkor megbolondult. Ez a kisgyerek 4-5 éves lehetett, amikor egy szovjet teherkocsi elütötte. Sokáig élet-halál között lebegett, azután megmaradt, de betegen. 12 éves korában is még az édesanyja vezette, de hát buggyant volt szegényke, és amint mondtam, a vörös színre begorombult. Ha a tanítás hittanórával kezdődött, fél órával korábban ott kellett lennem, mert olajozott padló volt és szenes kályha. Fehér szerzetesi ruhában mentem, de gondoskodtam tartalék; skapuláréről, mert a földön játszottak, amíg nem őrizte senki őket. Előfordult, hogy mire bementünk az osztályba, nem láttunk a füsttől, mert a gumi cipőtálpukat odatartották a forró kályhához. Ezt megelőzendő kellett előbb odamennünk. Ilyen társaság volt ott. Akadtak kleptomániások is. Megesett, hogy amikor a táblához mentem, és letettem a padra a krétát, mire hátrafordultam, már megették. Egy harmadikos kleptomániás lány, akinek hiányzott a szemfoga, abszolút nem tudott különbségei tenni a szorzás és az osztás között. Más tantárgyból elég jól haladt, de számtanból mindig megbukott, ezért nem tudott továbbjutni. Márinak hívták. Elsőáldozásra készítettem elő őket. Szívre ható meséket meséltem nekik a lopásról. Mári végigsírta a történetet, ahogy meséltem. Utána meg is kérdeztem tőle, hogy ugye milyen csúnya dolog ez (mert tudtam, hogy előző nap ellopta a nagynénje nyakláncát vagy mit). Könnyes szemmel bevallotta, hogy bizony, nagyon csúnya dolog. De hát ez volt a betegsége.

A tanárban egy tiszta skapulárét tartottam, és abban mentem a normál osztályokba. Amikor a táblára írtam, mindig felfogtam, hogy ne kelljen az olajos padlót nyalnia a skapulárénak. Hát a lányok, amikor kijöttek rajzolni a táblához, a kötenyüket ugyanúgy felfogták, mint én a skapulárét. Jöttek hozzám, mint bolond galamb az anyjához, ezért is kellett tiszta skapulárét tartanom. Vendel atya nem bírta őket, ezért aztán kihelyezték Bányatelepre vagy Ágostonfalvára hitoktatni, nem tudom már, hogy hova. Egyedül maradtam három normál osztállyal, egy fiú és két lány osztállyal, s ezeket mind elsőáldozásra vittem. Nehezen lehetett bírni velük, mert nemcsak „agybeli sánták” voltak, hanem olyanok is, akikkel a normál osztályban nem bírtak, és leküldték őket a gyógypedagógiára. Azért én győztem a munkát velük.

Hitoktató lettem

Amikor a Szabadság úti református leányiskola 8 osztályos általános iskola lett, engem neveztek ki önálló hitoktatónak ehhez az iskolához, és így 1948. január 16-án ott kellett hagynom a gyógypedagógiát. [Ács Ferenc] István atya tanított itt, a többi normál osztályban. A hetedikben csak így lehetett megoldani a hittanórát, mivel kettő volt egy héten, nem úgy, mint most a katolikus iskolában, ahol csak egy volt. Amikor tiltakoztam ezért, menesztettek engem a katolikus iskolából. Írtam a püspöknek is. November 5-e óta még nem ért rá válaszolni. (Nekem Amerikában Reagan elnök meg Bush elnök is egy héten belül válaszolt, ha írtam. Mutattam a testvéreknek is.)

Akkor a Szabadság úti református leányiskolában katolikus gyerek talán száz, ha akadt a nyolc osztályban. Kineveztek tehát oda. Az iskola vezetője a nagy úttörővezető, Pataki

elvtárs volt. Ott öreg tanárnők, legtöbbször vénkisasszonyok tanítottak. Amikor Pataki igazgató jött, ő lett a Pataki pajtás, és az öreg tanárnők az Irén pajtás, Juci pajtás stb. Gondoljátok el, mit éltek át, amikor odaszaladtak hozzájuk a gyerekek, mondván: „Juci pajtás”. Én voltam egyedül hittanár „bácsi”, a többi tanárt mind „pajtás”-nak szólították. Jól összefogtam a gyerekeket.

A kórházi kápolnában, a mecset mellett (most be van zárva!) akkor még irgalmas nővérek voltak. A Szemészeti Klinikán, a Belgyógyászati Klinikán és a Városi Sebészeten is irgalmas nővérek (bóbitás nővérek) működtek. Én velük dolgoztam együtt. Két nővért kaptam a főnöknőtől, akik az énekkart vezették. Egy csoport fenn a kóruson énekelt, ott volt az egyik nővér, a másik meg lent dirigálta a gyerekeket. A *Szent vagy, Uram* énekeskönyv énekeit a gyerekeknek mind meg kellett tanulni. Minden versszakot tudniuk kellett. Ebből versenyt is rendeztünk.

Akkoriban kaptuk segédpüspököknek *Rogács Ferencet*. Virág Ferenc megyéspüspök – idős kora miatt – már nem járt a püspökkari konferenciákra. A püspökkari konferencia után összehívták a hitoktatókat, és ismertették velünk a konferencián hallott aranyigazságokat. Így hallottam azt is, hogy a hitoktató köteles a tanítványai szüleit végiglátogatni. Nem volt nagy iskola, úgyhogy hamarosan sikerült végiglátogatnom az összes szülőt.

István atya két hetedik osztályt tanított az Egyetem utcában, hetven nagylányt, akik már majdnem felnőttkorba mentek. Kétszer olyan kövérek voltak, mint én, és mindig avval szekíroztak:

– Hittanár atya, hogyan tudja ilyen vékonyra összehúzni a derekát?

István atya nemigen tudott velük bánni, a fejére nőttek, felültek a pad tetejére, és egyszer úgy kihozták a sodrából, hogy ráütött egy vonalzóval a fejére az egyik lánynak, aki pont a szülői munkaközösség elnökének a lánya volt, úgyhogy az atyának el kellett tűnnie Pécsről. A hitoktatási felügyelő rám telefonált:

– Pál atya, mátol fogva ki van nevezve az Egyetem utcai iskolába egyedüli hitoktatónak, helyébe meg majd a Nagy Feri megy.

1950 elején elkezdtem az Egyetem utcai nagy iskolában a hitoktatást

700 gyerekkel én foglalkoztam egyedül. István atyánál se hittankönyv, se semmi, én pedig beszereztem a gyerekeknek a *Gyermekszívek hódolata* című énekeskönyvet. Benne volt egy Jézus Szíve-ének is: „Te adsz mindent vissza, Cor Jesu et Hungaria zászlónkra van írva”, én ezt minden osztálynak kiosztottam. A ferenceseknél Szilveszter atya és Krupa atya, a fiatal hitoktatók különösen jól működtek, és nagyon megfogták a gyerekeket. Külön játszóteret építettek a hittanosoknak 1948-ban. Krupa atya maga építette a kerítést. Ők minden osztálynak stencilezett hittanjegyzeteket adtak, pedig akkor már nem lehetett stencilezni, nem lehetett másolni. Ha valaki másolt valamit, akkor egy példányt be kellett vinni a rendőrségre, hogy bemutassuk mit másoltunk, és vissza kellett vinni a stencilt, amin a levonatot készítettük.

A ferences atyák által készített hittanfüzeteket megvettük a szívgárdisták pénzéből, akik az *Új Embert* meg *A Szív* újságot pénzért árulták, úgyhogy minden gyereket el tudtam látni osztálya szerinti jegyzettel. Most már nem volt cseppfolyós a hittan, hanem jegyzetektől tanítottam. Az osztályokat januárban vettem át, de az egész évi anyagot elvégeztük. Módszeremet az én egykori hittantanáromtól, páter Tomka Ákostól tanultam. Ő az óra utolsó tíz percére befejezte a hittananyagot, a kérdést-felelést, és utána egy folytatólagos történetet mesélt, még a gimnázium negyedik osztályában is. (Erről később [Szeghy] Ernő atya is írt.) Amit már a szívgárdistáknak is meséltem, azt itt megint el tudtam mondani, de minden osztálynak mást meséltem, mert elmondták egymásnak, úgyhogy többet készültem a mesére, mint az anyagra. Az anyagot jól megtanulták. Úgy osztottam be, hogy mindig a legizgalmasabb résznél hagyjam abba a történetet. De csak akkor volt mese, ha senkire sem

kellett rászólni. Mindjárt az óra elején megmondtam, hogy lesz egy izgalmas, egy iszonyúan izgalmas mese, de csak akkor, ha senkire sem kell rászólni, és mindenki jelesre tud felelni a dupla anyagból, mert hiszen az egész évi anyagot fél év alatt végeztünk el. Olyan csönd volt, hogy azt hitték, hazaküldtem őket, s a tanárnők jöttek megnézni: egy ilyen cingár gyerek, mit tud huszonhárom évesen csinálni ezekkel a kamasz lányokkal. Elkezdtem a mesét mindjárt az első órán. Ahogy a hittanóra a végéhez közeledett, lassítottam, hogy a legizgalmasabb résznél fejezzem be. A „vén szamarak”, a hetedikes-nyolcadikos lányok könyörögtek:

– Jaj, ne tessék még menni!

Akkor ott volt a villamosforduló a Király utca végén, és arrafelé jöttem a belvárosba. Ezek a nagylányok kísérték, és könyörögtek:

– Hittanár úr, csak azt az egy szót mondja el!

Mindig a legérdekesebb résznél fejeztem be, például hogy „a sötétben két fehér pont látszik”... Persze kíváncsia várták a folytatást. Nem tudták lelőni a poént, mert minden osztályban mást meséltem, Blaskó Máriának a meséit. Még a Szabadság úti iskolában történt, hogy éppen egy délutáni hittanóra után szülői értekezlet volt, és arról meséltem, hogy a Lalika édesanyja hogyan halt meg, és persze a gyerekek sírva mentek haza. Amikor otthon mesélni kezdték a történetet, akkor megint elkezdtek bögni. A szülői értekezleten meg jöttek a szülők:

– Hittanár úr, mit csinált a gyerekekkel? Bógnak!

Hát olyan meséket mondtam, ami meghatotta őket. Később „elszemtelenedtek”, és amikor kezdődött a mese, már előre kitették a zsebkendőket. Szóval itt is meg tudtam fogni ezt a csomó lányt.

1948-ban mi az Egyetem utcai iskolától a Lyceum (vagy Egyetemi) templomba jártunk misére, amely néhány utcával feljebb esik, és a tanárnőknek fel kellett kísérniük az osztályt, pedig voltak református tanárok is. Azt, hogy mindenki jöjjön misére, úgy oldottam meg, hogy mindenki kapott egy miselátogatási igazolványt ezzel a szöveggel: „X. Y. így szereti az Úr Jézust”. Szerepeltek rajta a vasárnapok dátumai is. Azoknak kézzel írtam alá az igazolványt, akiknek az osztályából mindenki ott volt a diákmisén, a többi csak ilyen pecsétet kapott, hogy: „Egyetemi templom”. Amikor perselyeztek, a gyerekek nem pénzt dobtak be, hanem az igazolványukat. Az a két nővér, aki segített nekem a Kórház-kápolnában, átjött ide, és itt is a kóruson, meg lent dirigálták az éneklést. Szépen is ment minden. A következő hittanórán mindenki visszakapta az igazolványát. Aki máshova ment templomba, annak ott kellett lepecsételtetnie az igazolványát, s ezzel igazolta, hogy részt vett a szentmisén. Csak akkor meséltem, ha mindenki volt szentmisén. Úgyhogy egymást „ütötték-verték”, hogy menjenek misére, meg hogy jól viselkedjenek. Maguk a kamaszlányok is vigyáztak, hogy ne kelljen senkire rászólnom, mert komolyan vettem, amit ígértem. A pedagógiának az az első fogása, hogy következetesnek kell lenni. Ha valamelyikre rá kellett szólni, azt a többi megtépte, mint Floki a rongyot. Így vitézkedtünk. 1948. május végéig tanítottunk.

A templomba akkoriban gyakran jöttek gyanús alakok is. Ahogy prédikáltunk, észre lehetett venni, hogy jegyzetelnek. Magnetofon hiányában kénytelenek voltak gyorsírni, vagy egyéb írással rögzíteni. Az egyik ferences atya azt mondta egy ilyen jegyzetelőnek:

– Leírva megvan a beszédem a sekrestyében, jöjjön be, majd odaadom, ne dolgozzon itt hiába!

Persze ezért később aztán jól elverték. Az illető akkor csupán csak elhallgatott, és elvitte a cuccait. Egyre többen jelentkeztek ilyen figyelők a mi kolostorunk környékén is.

1950-ben június 9-ére esett Úrnapja ünnepe

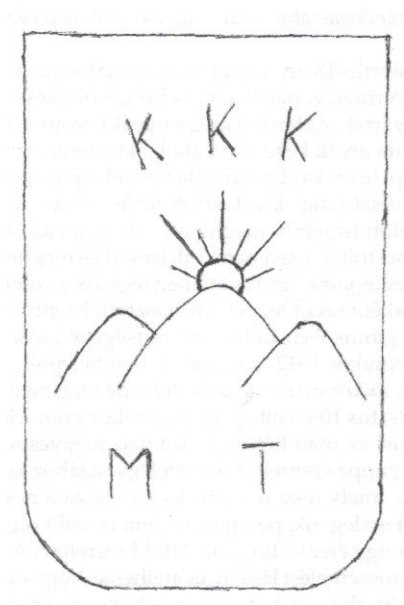
Előtte való héten, június 6-án kertészünk (aki itt lakott a rendház mellett) jelezte, hogy egy ismeretlen férfi kérdezősködött tőle rendházunk tagjai felől. Megkérdezte a házfőnök

nevét (Bolyós Ákos atya, Máthé Péter atya későbbi novíciusmestere és házfőnöke volt akkor a házfőnök és novíciusmester), majd név szerint utánam is érdeklődött.

*

Ekkor Pál atya – jól bevált szokásának megfelelően – befejezetlenül hagyta a történetet, amely azonban most nem egy érdekes „mese” volt, hanem a XX század magyar egyháztörténetének valódi mozaikdarabja!

Azt, hogy az ávósok hogyan hurcolták el a pécsi pálos kolostor tagjait 1950 június 9-én, Úrnapja éjszakáján, illetve hogy mi történt Pál atyával, s tiltott határátlépési kísérletért hogyan ítélték öt és Rauch László Attila atyát három-háromévi, míg Vincze László Tihamér atyát kétévi börtönbüntetésre, valamint élete további alakulását, a Rabláncon Krisztusért című könyvéből tudhatjuk meg, amely 1992-ben jelent meg Amerikában.

A Magyar törzs zászlajának rajza

K. K. K. = Közelebb Kerülni Krisztushoz, fedőneve Korán Kell Kelni!

M. T. = Magyar Törzs, fedőneve Mecseki Turisták

Pál atya aranymiséje

*P. Dr. Aczél László Zsongor ünnepi köszöntője
Budapest, Sziklatemplom, 1997. augusztus 15-én,
Nagyboldogasszony ünnepén*

Szeretett, jó Pál atyánk!

Vir desideratus! Ez a latin szó azt jelenti: *kedvelt férfiú!* Ezt a *desideratus* szót a Szentírás elsősorban a jövőendő Messiásra alkalmazza, mivel *ő az, akit a nemzetek kedvelnek, mert vágyakozva várnak.* De ezt a szót Dániel prófétánál Isten maga alkalmazza a prófétára, a választott emberre, a kedvelt férfiúra. Úgy gondolom, hogy a mai nap gondolatát, örömét, elmélkedési anyagát nem lehet jobban összefoglalni, mint ezzel a szóval: Te, kedves Pál atya: *vir desideratus*, várt, vágyakozott, kedvelt férfiú, kíváncsú ember vagy!

Amikor 1924. április 13-án, Virágvasárnap Kalocsán megszületél, akkor várva várt gyermek voltál. Szüleid első gyermekeként, persze hogy leginkább téged vártak. Aztán jött még a másik három is. Ott nevelkedtél Kalocsán a jezsuita atyák keze alatt, ahol a küsszeminárium növendéke lehettél, hogy papi hivatásod gondolata beérlelődjön egészen benned. A pap ugyanis *vir desideratus*, kiválasztott férfiú, olyan, akit az Úr már a világ teremtése előtt ismert és meghívott. Ahogyan az Efezusi levél elején halljuk Pál apostoltól: Isten nemcsak ismert és meghívott, hanem *azt akarta, hogy szentek legyünk*, így hívott meg téged is a szent Pálos Rendbe, hogy annak tagjaként szent legyél, kiválasztott, Istentől kívánt férfiú!

Amikor 1942. június 7-én Kalocsán érettségiztél, akkor én még meg sem születtem. Amikor 1942. augusztus 4-én beléptél a magyar Pálos Rend tagjai közé, akkor már megszülettem, de még nem értek össze útjaink. 1947. augusztus 10-e volt az a nap, amikor a noviciátus esztendeje és a négy klerikusi év után Pétery József váci megyéspüspök atya Kiskunfélegyházán pappá szentelt. Kiskunfélegyházához közel van ugyanis Pálösszentkút, amely még ma sem kapta vissza a nevét, továbbra is Petőfiszállásként emlegetik, pedig talán nem is szállt ott meg Petőfi. Pétery püspök atya úgy érezte, hogy az Alföld szeretett népének szüksége van arra, hogy papszentelést lásson, és átélhesse, hogyan foglalja le Isten azt a *választott férfit*, akit a világ teremtése előtt ismert és szeretett, s meghívott, hogy szent legyen.

A pálos szerzetesi közösségben Remete Szent Pálról kaptad védőszentnek nevét: Pál atya lettél. Téged is az Úr, mint a Boldogságos Szűzanyát, akiről ma hallottuk az olvasmányban a Jelenések könyvében, *a pusztába vitt*, mert a sátántipró Nagyasszonynak ott kell megvívnia a Gonosszal. Amikor valakit pappá szentelnek, az egy akkora esemény amelynek nagyobb hatása van, mint a hirosimai atombombának, nagyobb fényessége, de nem romboló energiával, hanem építő sugárzással. Nemcsak a jó angyalok figyelnek fel rá! A pap, mint a Szűzanya, akiről a költő mondja, hogy ő „égnek, földnek gyönyörűség”, kivívja égnek és földnek csodálatát. De nemcsak a jó angyalok csodálatát, hanem a gonosz angyalnak, az elbukottnak, a Sátánnak is a figyelmét: „Itt valami bűzlik!”, vagy inkább a mi megfogalmazásunkban: Itt valami olyan illat van, amelyről Szent Pál apostol azt mondja, hogy az életszentség illatát leheli az ég felé. És a gonosz fél tőle, hiszen nem véletlenül mondják: „fél tőle, mint az ördög a tömjénfűsttől!” Dühös volt rád! Lehet-e csodálni, hogy akkor, amikor ifjú papként Pécsett még az ötödik teológiai évet végezted, és közben már megkaptad a megbízást, hogy az Egyetem utcai általános iskolában tanítsál, akkor az ördög is akcióba lépett.

Amikor 1948. június 16-án az egyházi iskolákat államosították, akkor a ciszterci atyák által vezetett pécsi Nagy Lajos Gimnázium is ennek az intézkedésnek lett az áldozata. Az ott

működő cserkészcsapatból már ezt megelőzően néhányan azt határozták, hogy „nem hagyjuk magunkat feloszlatni”, és kerestek egy olyan atyát, aki vállalta az ifjúság nevelését. Amikor ezt a kérelmüket előadták a pécsi Pálos Kolostor portáján, akkor a portás testvér azt mondta: „Ő, akkor Pál atyát kell keresni!” S te el is fogadtad és támogattad a fiataloknak ezt a vállalkozását.

Így abban az évben, június 25-től a Keleti-Mecsekben, Zobákpusztá mellett, a Hidasivölgyben cserkész táborozást rendeztetek. E tábornak fő célja a világnézeti továbbképzés volt. Itt már nem használhatták a cserkészjelvényeket, a cserkész elnevezéseket, de a cserkész ideál szerinti életet annál inkább. S az a kis mag, amelyet, kedves Pál atya, ott elvetettél, egyre inkább termést hozott. Az ottani mintegy 30 fiúból lettek a későbbi fiúvezetők. Az egymásra való figyelés mellett a legfőbb cél a lelki alapállás, a kegyelmi állapot megőrzése volt, Isten jelenlétének állandó tudatában. A fiúk szívesen foglalkoztak az indián romantikával, és így a (tiltott) cserkész helyett indián törzsi beosztásba kerültek.

1950. január 10-én lettél a pécsi Egyetem utcai iskola önálló hitoktatójává. Heti 32 órád volt 16 osztályban, közel 700 gyereket oktattál. Itt a Sziklatemplomban ebben az időben, 1950. január 7-15-e között impozáns ünneppsorozat volt a Pálos Rend megalakításának 700 éves évfordulója alkalmából. A tavasz hamar eljött, de nem kibontakozással, hanem a fagynak pusztító hatásával. 1950 májusában az Államvédelmi Hatóság emberei már többször érdeklődtek a pécsi kolostorunk tagjai után, de különösen te utánad. Tevékenységeddel már akkor felhívtad magadra a Gonosz figyelmét.

Amikor tehát az ÁVH már nagyon érdeklődött utánad is, akkor előljárod javaslatára 1950. június 8-án feljöttél ide, a Sziklakolostorba. Másnap, június 9-én, Úrnapjának éjszakáján pedig a rendőrök körülvették a pécsi rendházat, és mindenkit internáltak, aki ott volt. Te, mivel már Budapesten voltál, megmenekültél attól az internálástól. Ugyancsak megmenekültek az internálástól azok a pálos testvérek is, akik a Pécs melletti Szent Jakab-hegyen voltak. Bihar Tádé atyának gondoskodása alapján ugyanis az ottani ősi kolostorépület romjai mellett már állott az az újraépített kolostor, amelynek szentelését június 11-ére tűzték ki. A Gonosz meg tudta akadályozni, hogy akkor, ott azt a kolostort felszenteljék, vagyis Istennek lefoglalják. De tudjuk, hogy „ami késik, nem múlik”, mindig Isten a győztes!

Amikor 1950 nyárutóján előljárod tanácsára Nyugatra indultál, akkor a Schandl Károly által vezetett Hangya Szövetkezet igazgatójával és annak családjával mentél a nyugati határ felé, hogy külföldön végezhesd további pálos tevékenységedet. A szövetkezet egyik régi alkalmazottja volt az, aki vállalkozott a vezetésekre, Attila atyával és Tihamér atyával együtt. Azonban szeptember 30-án a határőrség kezére játszott benneteket, és tiltott határátlépési kísérletért a győri bíróság ítélete szerint 3 évi börtönbüntetést kaptatok. Győz a gonosz? Isten elfeledkezik az ő *vir desideratusáról*, az ő választottjáról? Ó nem! Ez nem olyan, mint a futballmeccs, ahol hol az egyik, hol a másik csapat kap egy-egy gólt, és akkor az ellenfél csapata vezet. Ez sokkal több annál. Ez életre-halálra szóló küzdelem, amelyet Krisztus akar vívni az ő harcosaival. Remete Szent Pál atyánk is Isten katonáinak nevezi magát meg Remete Szent Antalt, aki meglátogatta őt magányában. Akik az Úr közösségébe tartoznak, azok remete módjára akarnak vitézkedni abban a küzdelemben, amelyet Jézus vív. A győri börtön után átkerültél Vácra, majd Vác után, ahol paptestvéreiddel együtt lehettél, átkerültél a gyűjtőfogházba és Márianosztrára, a régi pálos kolostor épületébe, amely börtönként szerepel ma is. Mennyire az Úristen az, aki igazgatja a történelmet és az egyes ember életét! Mutatja, hogy bár 3 éves börtönt kaptál, 1952. december 24-én az ő beszólt celládnak ajtaján: „Szedelőzködjék, vigye a holmiját!” Kivezényeltek a folyosóra, fal felé fordulva már mások is ott álltak. Nem tudtad, mi következik. Lassan múlt az idő. Kiosztották a karácsonyi vacsorát is: savanyú káposztafőzelék és egy darab bukta. A buktát még meg tudtad enni, de a káposztafőzeléket nem.

Amikor az ő megkérdezte:

- Miért nem eszi meg? – akkor csak annyit tudtál válaszolni:
- Az őrmester úrnak se volna étvágya, ha nem tudja, mi lesz vele a következő órában. De úgy látszik, ott is voltak jóindulatú örök, mert ez mosolyogva csak ennyit mondott:
- Szabadul!

Nem tudtad elhinni, és mégis alig pár órával később – karácsonyi ajándékként – szabadlábon voltál, és jöhetél Budapestre, és bekopoghattál a Szeminárium épületébe, amely a barokk korban szintén pálos kolostor volt. Karácsony éjszakájára már ott kaptál szállást. Az Úr az, aki rendezi a dolgokat.

Közben a többi pálos atya ugyancsak börtönben volt a koholt Grösz-perben. Amikor te 1953-ban vissza tudtál kerülni Pécsre, ahonnan Komlóra jártál ki, hogy ott raktári segédmunkás legyél, hiszen az állami rendelkezés miatt a pécsi egyházmegye papként nem alkalmazhatott, akkor fonódtak össze életünk útjain először a szálak. 1952 nyarán egy pécsi fiatal pap [Járányi László] ismeretsége és hívása nyomán többedmagammal nyári illegális táborban főnt lehettem a Jakab-hegyen, az 1950-re elkészült új pálos kolostor akkor már romlásnak indult épületében. Amikor pedig te Pécsre kerültél, ez a pap elirányított hozzád. És én is mondhattam volna – bár akkor még nem ismertem – ezt a szót, hogy *vir desideratus* vagy, mert kíváncsoztam hozzád menni. S te elvállaltál, mint lelki atyám, hogy lelki gyermekedként vezessél az úton. Hiszen gyermekkorom óta pap szerettem volna lenni, s te egyengetted ezt az utat. A pálos hivatást tőled ismertem meg még jobban, és hallottam meg általad az Úr hívó szavát. Részt vehettem abban a cserkészmunkában, amelyet barátaiddal, társaiddal együtt továbbra is vezettél, veled lehettem a nyári táborokban, amelyeknek egyik alapszabálya, indiántörvénye az volt, hogy „Csitt!”, vagyis „Az indián nem dicsekszik, és tud hallgatni”. Ez a hallgatás volt a működésünknek az alapja, azaz, hogy ne tudjanak mások róla, hogy mi milyen táborba mehettünk. Milyen nagyszerű, hogy ma már el lehet mondani ezeket! 1956 nyarán is együtt voltunk táborban az Ormánságban, ott ért bennünket a hír Rákosi leváltásáról, és tervezgettük a további táborokat: 1957 nyarán Mecseknádasd mellett, a Réka-völgyben. Azután már rám is bízattok egy kis csoportot, hogy vezessem a fiatalokat. 1960 nyarán magam is leérettségiztem, és 1960 őszén szemináriumba, Szegedre indulhattam bölcs tanácsoddal amelyben szintén az Úristen kacskaringósan, de mégis egyenesen célba vezető útját láthatom utólag is. S alig fél év se telt el, 1961. február 6-áról 7-ére virradó éjszaka, az országban szerteszét közel száz papot, köztük téged is letartóztattak. Elvittek, mert „a tevékenységed fenyegette az állam biztonságát”.

Mit csináltál? *Vir desideratus* voltál, Istentől kívánt, Istentől meghívott férfi, aki a hivatásának élt. Gyóntattál, fiatalokat oktattál a hitre, miséztél, sokszor csak titokban, és ez is bántotta a Gonoszságot, ezt sem bírta elviselni. Amikor írásaidd és fordításaid miatt előállítottak a rendőrségen, akkor a dolgoknak az akkori rendje s módja szerint rád fogták, hogy ezek államellenes irományok. Pedig csak prédikációk, fordítások voltak, a szentek életéről, gyermekeknek szánt katekézisek, amelyek igaz, hogy azt tanították, hogy van Isten, de ez még akkor sem lehetett államellenes cselekedet. Újra börtönök vaskapuja mögé csuktak. Csak amikor a magyar állam és a Vatikán kapcsolata rendezésénél probléma volt, hogy még mindig vannak működésük miatt büntetlenül börtönbe csukott katolikus papok Magyarországon, akkor szintén az Úr ünnepének, az ő fogantatásának ünnepe előtti napon, 1963. március 24-én kegyelmet kaptál társaiddal, és kiszabadultál.

Így megint találkozhattunk, hiszen Pécsen akkor járt le a Pálos Rendben a 3 éves ideiglenes fogadalmam határideje, és így 1963 nyarán, augusztus 22-én volt kinél letennem örök fogadalmamat, volt, aki a rendi főelőjárót, a czestochowai generális atyát képviselte. Akkor kiderült az, hogy nem vagy *kívánatos férfiú* Pécsen. Bármennyire is nem tudtak rád fogni semmit, újra meg újra figyelmeztettek és tárgyalásokat tűztek ki. Cserhádi József pécsi püspök atya pártfogására megtudhattad, hogy személyed nagy szála a pécsi rendőrség szemében. Azt üzenték: „Ha elhagyja Pécsen, nem bántjuk”. És te, aki most, íme „persona

non grata” (nem kedvelt személy) lettél — de nem az Úr szemében! —, feljöttél Budapestre. Itt az Orvostovábbképző Intézetben lehettél mütös, majd pedig új munkahelyre a Vasúttellátó Vállalat raktárába kerültél hordárnak.

Így múltak az évek, és útjaink újra és újra összekapcsolódtak. 1969 őszén engemet Kisberk Imre püspök atya Székesfehérvárra rendelt, hogy titkára és szertartásvezetője legyek. A következő évben, 1970-ben megpróbáltuk a lehetetlent: elintézni felvételedet a székesfehérvári egyházmegyébe. Kisberk püspök atya azonban hiába járt el az Állami Egyházügyi Hivatalban, semmilyen módon, még Horváth Richárd békepapi összeköttetésének megmozgatásával sem tudott téged akkor papi keretbe tenni. S így lettél újra sekrestyés, de immár Máriaremetén, ahol azonban nem misézhetél a templomban, hanem továbbra is a szobádban, amolyan partizán módjára. Abban az időben ugyanis nem lehetett a kereten kívüli papoknak templomban, nyilvánosan szentmisét bemutatni. Az Állami Egyházügyi Hivatal keze odáig is elért.

Emlékszem, amikor, 1972 nyarán egyszer hívtál, hogy találkozzunk. Kimentünk a budakeszi autóbusszal az akkor még Ságvári-ligetnek nevezett helyre, az egykor budaszentlőrinci kolostor területére, aztán ott sétáltunk a Budakeszi úton, a járdán a budakeszi templom irányába. Nem volt könnyű számomra, amikor ott megtudtam tőled, hogy a körülmények alakulása miatt itt nincs jövőd, el kell menned Újvilágba. 1952-1972 [ismeretségünk első időszaka], ez pont húsz esztendő. Köszönöm a bizalmat, amelyet akkor nekem ajándékoztál, hiszen feljelentési kötelezettség elmulasztása miatt engem is megbüntethetett volna a kommunista hatalom. Aztán utólag értesülhettünk a kalandodról: hogyan sikerült piros útlevelemmel Jugoszláviába utaznod, ahol a pápai nunciátúrán keresztül végül is egyszeri beutazási engedélyt, nem is útlevelet, hanem csak egy papírlapot kaptál Olaszországba. Csak utólag hallottam, szintén milyen csoda volt, hogy nem firtatták: „Miért nincs meg az útlevele és hogy-hogy elveszett?” És kijuthattál Rómába, az Örök Városba, ahol a pálos kolostorban az atyák vártak, majd ők segítettek életed további folytatásában. Talán Németországba mehettél volna, hiszen német nyelvtudásod erre alkalmassá tett volna. Rendi előjáród azonban Angliába, angol nyelvtanfolyamra küldtek, hogy azután Amerikába menjél az ottani pálos kolostorba.

Aztán lassan, de nagyon lassan múltak az évek. Világ dőlt össze. Kéz érintése nélkül, mint ahogy a hegyről a próféta, a *vir desideratus* Dániel megjövendölte, levált egy kis szikla, és lerombolta az agyagbálványt, amely káromolta az Istent. S a kommunizmus bukása után te is hazajöhettél. 1991. augusztus 20-án találkoztunk a Hősök terén, a pápamiséen. Te vettél észre hamarabb, hiszen én a pálosok fehér ruhájában voltam. Meglepetés volt számomra, hogy te is ott vagy és nem Amerikában, de aztán attól kezdve egymás mellett ültünk a mise alatt. Mivel akkor szállodában szálltál meg, hívtalak ide, a Sziklakolostorba:

– Neked itt a helyed!

S te boldogan csomagoltál, és a szállodából hazajöttél a kolostorba. Vártunk! Mint ahogy nagyon sokan vártak. Nagyon sokan a tisztelőid közül, mert sokan emlegettek szeretettel. Sokan sokat köszönhettek Neked! Egy pap talán nem is tudja felmérni, mekkora kihatása van az életének. Sokan kívánták a hazajöveleledet. *Kívánatos személy* maradtál továbbra is Isten előtt és embertársaid előtt. Amikor aztán úgy adódott, hogy nálunk Magyarországon nemcsak szükség volt a munkádra, hanem lehetőség is, hiszen a megváltozott rendszer már nem akart ezért börtönnel fenyegetni, s közben Amerikában nyugdíjba kerültél, vállalkoztál arra, hogy hazatelepülj. Előbb a Sziklatemplomban működteél, majd Máthé Péter tartományfőnök atya hívására immár újra a pécsi pálos rendháznak lakója lettél, és azóta is a pécsi Kertvárosi Plébánián és a Nagy Lajos Ciszterci Gimnáziumban tevékenykedsz. Ugyanakkor oktatsz a rendi fiatalokat egyháztörténelemre, rendtörténelemre, istenszeretetre, emberszeretetre.

Kívánom, hogy amikor most kis időre az Óperenciás-tengeren túlra indulsz, hogy Amerikában újra találkozzál volt híveiddel, akkor onnan visszatérve töretlen akarattal, jobb

egészséggel tudd teljesíteni Isten elvárását, hogy beteljesedjen az, amit kíván tőled az Úr: „Szentek legyetek, mert én az Úr szent vagyok!” Ezt a Szentírásból tanultad. A Pálos Rendben pedig azt tanultad, hogy nálunk senkit nem avatnak szentté, mert úgyis minden pálosnak szentként kell élnie. Kívánom, hogy ez a rendi tradíció, ez a rendi hagyomány érvényesüljön nálad is, és veled együtt nálunk, pálosoknál, de mindnyájunknál is, akiket rád bízott az Úr! Amen.

*Bolváry Pál atya aranymiséje Budapesten, a Sziklatemplomban
(balról jobbra) Sáfrány Bánk testvér, P. dr. Aczél László Zsongor,
Bolváry Pál, Barna Ákos testvér, P. Imre Csanád perjel. 1997. augusztus 15.*

„Mi mást akarnék, mint hogy égjen?” (Lk 12, 49)

Arató László visszaemlékezése

Budapest, 2000. április 8-án

Budapesten a Szent Gellért Gimnáziumban rendezték meg a Magyar Cserkészszövetség *Táborkereszt Összekötők VII. Országos Találkozóját*. Ez időben Bolváry Pál atya, már megrokkant egészséggel, de még lábon állva élt a gimnázium szomszédságában lévő Farkas Edith Szeretetotthonban testvére, Etelka szerető gondozásában.

*Arató László köszönti az aranymisés Bolváry Pál atyát.
A háttérben jobbra: Pál atya húga, Bolváry Etelka.
1997. augusztus 15.*

Előzetes megbeszélés szerint április 8-án, szombat délután ketten Pál atyába karoltunk, és átkísértük a 18 év körüli, mintegy hatvan cserkész közé, ahol feltett kérdéseinkre göröngyös életútját beszélte el. A fiatalok figyelmesen hallgatták a számukra hihetetlen kor döbbenetes eseményeit: a titkos hittanórákról, az elrejtett táborokról, a szerényen elmondott hősi helytállásról, a börtön évekről, a társadalomból való kiszorítottságról és Magyarországról való kimenekülésének feszült helyzeteiről...

Amikor az egész országból összejött számos fiatal vezető egymás után szólaltatta meg azokat a fiúdalokat, amelyek az átkos ötvenes évek katabacserkészésének méhében fogantak, akkor az ötven év távlatából életre keltek az emlékek, az indián cserkészlet, az ősmagyar törzsek, az akkori táborok a Mecsek völgyeiben és a félelem éveinek hunyorgó tábortüzei, amelyek nem aludtak ki, hanem az új nemzedék életét mentették át. Befejezésül a fiatalok ajkán felcsendült az 1955-ből való ének:

*Ha összefog karunk és egybecseng dalunk,
mi sziklaerősek vagyunk...*

amely jelenleg a *Táborkereszt* Katolikus Cserkészek Közösségének indulója. Most már szabadon és vidáman zengett az ének az indiánokból ismét cserkésszé vált boldog fiatalok új nemzedékének ajkán. Aztán újabb és újabb dal szólalt meg a katabakorszakból.

Végül felhangzott az elválást jelző dal:

Búcsút int a tűz, halkán jó az éj,

Útnak indulunk, testvér, jöjj, ne félj! [...]

Jézus van velünk, véle indulunk...

A csoda megtörtént. Pál atyának megadatott az, amit annyi szenvedés és hányattatás közepette elképzelni sem tudott. Nem őrizte hiába a lángot, az él és lobog a fiatal cserkészszívekben, és mi mást akarna, mint hogy égjen – és világítson (Vö. Lk 12,49).

Bolváry Pál atya temetés előtti búcsúztatása

P. Dr. Aczél László Zsongor beszéde

Budapest, Sziklatemplom, 2001. február 10-én

Szeretettel köszöntelek benneteket kedves Testvérek Szent Skolasztika szűz emléknapján! Szentmisénket *Bolváry László Pál* szerzetestestvérünkért ajánljuk fel, aki *Budapesten, 2001. február 1-jén költözött el az örökkévalóságba*, és akinek temetése 15-én, csütörtökön lesz a Pécsi Köztemető kápolnájából.

Halál, halál, ez az ember sorsa mint Ádám gyermekének! Az ember élete szenvedés és elmúlás! Ha nem lett volna Krisztus, aki 2000 éve eljött és megkönyörült rajtunk, csak ez lenne most is a sorsunk. De amióta ő eljött, azóta az ember sorsa: élet, élet, boldog örök élet! Olyan jó boldognak lenni! Olyan jó örökre együtt ünnepelni!

1997. augusztus 15-én Pál atya itt ünnepelte aranymiséjét a Sziklatemplomban. Én is ugyanitt állhattam, és mint *vir desideratust*, vagyis Istennek kiválasztott, kedvelt férfiút köszönhettem őt. Akkor elmondtam, hogy Kalocsán született 1924-ben. Szülei nagyon várták, mert ő volt az első gyermek. Utána következtek a testvérei, akik közül Etelka most is itt van, József pedig lélekben van velünk. Most együtt imádkozunk, hogy Pál atyánk annak az örök boldog mennyei liturgiának is részese legyen, amely nem csupán aranymisés tündöklés, hanem az örök világosság ragyogása.

Aranymiséjén elmondhattam, hogy mennyi szálon fonódott össze az életünk. Amikor ő 1942-ben belépett a Pálos Rendbe, én abban az évben születtem meg. 1950-ben a szerzeteseket — köztük a pálosokat is — szétszórták, és őt tiltott határátlépés kísérlete miatt börtönbe zárták. Csak 1952 karácsony vigíliáján szabadulhatott a börtönből. A következő esztendőben azonban már találkozhattunk Pécsen. Attól kezdve ő segített engem, hogy hittant tanulhassak, és részt vehessek az ifjúsági munkában is. Ezt akkor a tiltás miatt nem mondhattuk cserkészetnek, hanem indián foglalkozásnak, amelyre hétről hétre összejöttünk, sőt vele együtt indiántáborba is mentünk évről évre, hogy a keresztény élet ismeretére, a keresztény élet szeretetére segítsen bennünket. Tőle tanultuk azt az indián mondást is, amely egy életre szóló eligazítást adott: *Öklöd kemény legyen, a homlokod még keményebb, de a szíved soha!*

Pál atyánk ilyen volt: Ő tudta állni az élet ökolcsapásait. Kibírta az 1950. és 1961. évi letartóztatásokat. Kibírta, hogy amikor 1963-ban újra kijöhetett a börtönből, akkor sem kaphatott papi beosztást, nem működhetett egyházmegyei papi keretben (mint néhány szerzetestestvér, akiket az állam akkor mégiscsak elfogadott). Kibírta, hogy Pécsről is el kellett menekülnie, mert tudomására hozták, hogy nemkívánatos személyiség. A szívében ott dobogott az elhivatottság, az Istentől való megérintettség, az hogy őt Isten kiválasztotta, és ő az a férfi, akinek a keresztyét vállaló, értünk szenvedő Krisztussal kellett a fájdalmak férfijának lenni. És ment a keresztyén, amely végül is itt a magyar földön megszakadt, hogy Amerikába áttelepülve — a száműzetésben — egy kissé békésebb szakaszt kapjon az élete.

Sose felejttem el azt, amikor az 1970-es évek elején kérte, hogy találkozzunk. Busszal mentünk, és a Budakeszi úton leszálltunk az egykori budaszentlőrinci monostorunk romjainál, s onnan gyalog sétáltunk az erdők tövében a járdán Budakeszi irányába. Nem felejttem el azt a bizalmát, amellyel beleavatott a tervébe, hogy most megpróbál Nyugatra menni. Nem félt attól, hogy fel fogom jelenteni, és ezáltal magamnak jó pontokat szerezek. Mint ahogy jó pontokat akart szerezni az, aki 1950-ben vállalta, hogy a határon túlra vezeti őt és társait, de tudatosan a határőrség kezére játszotta őket.

A rendszerváltás után hazajöhetett. Örülök, hogy a Sziklatemplomban is működhetett, hogy a szeretetét ránk is, rátok is árasztotta, kedves testvérek. A betegség azonban erősebb az

életnél – a keresztény ember, az Istennek szentelt ember életében is. De vállalta a keresztet. A Jóisten áldja meg kedves hűgát, Etelkát, aki a betegségében is segítette, meg minden kedves testvért is, akik mellette álltak. Olyan jó az, amikor az embernek ilyen testvére van!

Mint ahogy Szent Skolasztika is megélte, hogy Szent Benedek az ő testvére. Évente csak egyszer lehettek együtt. A szerzetesi fegyelem, a szabályzat szigorúsága miatt ilyen ritkán találkozhattak, és akkor is Istenről beszéltek. A krónika följegyzi, hogy amikor Skolasztika meghalt, testét bátyja abba a sírba temette, amelyet magának készített. Azután Benedeket is oda temették, hogy akiket az életükben az emberszeretet és az istenszeretet összekötötte, azokat a halál se válassza el egymástól!

Valami hasonló gondolatot élhetek meg most én is, amikor veletek itt, ebben a szentmisében búcsúztatom Pál atyát, akinek temetése Pécssett, a pálos kriptában lesz csütörtökön. A történelem vihara messzire sodort bennünket, és hazatelepülése után sem lakhattunk egy kolostorban. A szentek példája azonban megerősíti azt a vágyamat: ha a Jóisten megengedi, akkor azt szeretném, hogy egyszer engemet is ugyanabba a rendi kriptába temessenek, ahová őt. Szeretném, hogy ha földi életünk folyamán testvéri közösségben lehattunk Remete Szent Pál és Boldog Özséb atyánk példája szerint Krisztusnak és a felebarátnak a szolgálatában, akkor a sírban is, és majd egyszer a feltámadásban is együtt lehessünk, sőt, közbenjárására egykor mindnyájan együtt legyünk a mennyei hazában, az igazi szép, új világban! Ámen.

Beszédek Pál atya temetésén

P. Máthé Péter pálos tartományfőnök szavai a pécsi temetőkápolnában a gyászmise elején

Pécs, 2001. február 15-én

Kedves Testvérek!

Összegyűltünk, hogy bemutassuk a legszentebb áldozatot Bolváry Pál atyáért. Sokan jöttünk össze, sokan szerették, sokan tisztelték. Egy igazi papi élettől búcsúzunk. Ez mindig fájdalmas. Mindig kevesebben leszünk. Azért imádkozunk, hogy a mindenható Isten adja meg számára – egy hosszú, mozgalmas élet után – a nyugalmat. Adja meg számára az örök világosságot, azt a békét, amelyet a mi Urunk megígért mindenkinek, aki őt szereti.

Most felkérem Rauch László Attila atyát, olvassa fel a külföldi magyarok püspökének, továbbá a pittsburghi püspök úrnak a gyász alkalmából kifejezett együttérzését, utána pedig a pápai áldás szövegét.

A külföldi magyarok püspökének és a pittsburghi püspöknek levele Rauch pálos atyához Bolváry atya elhunyta alkalmából

Miklósházi Attila, a külföldi magyarok püspöke Kanadából küldte rajtam keresztül az internet modern csodáján a következő üzenetet.

Kedves László atya! Értesültem *Bolváry Pál* haláláról. Sokat köszönhet neki a Pálos Rend és a külföldi magyarság, különösen a pittsburgiek. Igazi, hűséges pap volt, aki viselte az Úr Jézus keresztjét. Még a nyáron meglátogattam őt [Budapesten], és épültem türelmes hűségén. Az oltárnál megemlékezünk róla. A feltámadt Jézus fogadja Szívére szolgáját!

Üdvözzet a mi Urunkban:

Miklósházi Attila, a külföldi magyarok püspöke

A pittsburghi püspök – akinek székhelyén a Szt. Anna-templomban volt Pál atya a magyar hívek plébánosa – szintén részvétét fejezte ki.

II. János Pál pápa táviratban fejezte ki részvétét

A Szentatya távirata, amelyet Máthé Péter provinciális atyának küldött a Vatikánból Sandro Leonardo érsek, helyettes államtitkár:

„A Szentatya fájdalommal értesült főtisztelendő *Bolváry Pál* pálos atya haláláról. A megboldogult buzgó apostolkodása miatt ismételten börtönbüntetést szenvedett. Amikor *II. János Pál* pápa kondoleál Önnek és a Pálos Rendtartománynak, az elhunyt lelki üdvéért és lelkének örök nyugodalmáért imádkozunk az Úrhoz, kérve őt, adja meg a keresztény hit vigasztalását a rendtársaknak és a hozzátartozóknak. A feltámadás hitével szívből küldi apostoli áldását:

† *Sandro Leonardo érsek, államtitkár-helyettes*”

P. Máthé Péter pálos tartományfőnök búcsúbeszéde a ravatalnál

Gyászoló Testvérek! A Bibliában a próféta az Úr Jézust mint a *szenvedő szolgát* mutatja be. A pap pedig alter Christus, vagyis a második Krisztus. A ravatalnál úgy érzem Pál atyára is messzemenően érvényes a szenvedő szolga megjelölés. Ő valóban az Úr szolgálja volt élete

utolsó percéig. Erre a hivatásra a szivárvány sokszínűségével alakította a kegyelem Pál atya lelkét. A jezsuita gimnázium szelleme, a cserkész ideál, a szerzetesi eszmény, a börtön kegyetlensége, a fizikai munka embert próbáló terhe, Amerika idegensége, végül a betegség kínos órái, sőt esztendei, mind segítettek abban, hogy kialakuljon benne az eszményi „Isten szolgája” lelkiség. Igazi pap volt. Az ifjúság állt szívéhez legközelebb, így kerül ő is oly hihetetlenül közel az ifjúság szívéhez. Régi tanítványai csodálatos ragaszkodással vannak mind a mai napig iránta, és hiszem, hogy sohasem fogják őt elfelejteni. Tanúsíthatom, hogy kevés paptestvérnek adatott meg az a kegyelem, hogy a legkülönbözőbb helyzetekben is oly hitelesen képviselje Mesterét, mint ő. Ezer veszéllyel, rendőrséggel, ÁVO-val, besúgókkal szemben is meghátrálás nélkül gondoskodott Krisztus szétszórására ítélt nyájáról. De mi, pálosok is sokat köszönhetünk neki e hazában, és Pál atya volt az, aki megint csak a „föld alatt” ezernyi aljas buktatóval szemben szinte saját magát feláldozva igyekezett biztosítani a Pálos Rend folytonosságát, amikor új tagokat szervezett a fehér barátok közé. Ma is ők alkotják a pálosok derékhadát, hálásan gondolva Pál atyára. Mindenekelőtt Szent Pál szelleme sugallta őt: *Hirdesd az ígét, akár alkalmas, akár alkalmatlan!* Nem is tehetett mást. Itt is az Apostol szavait alkalmazom rá: *Jaj lenne nekem, ha nem hirdetném Krisztus evangéliumát!*

De benne nemcsak a szolga, hanem a *szenvedő szolga* alakja is megtestesült. Hajdan az üldöztetés, az utolsó években a súlyos betegség fájdalmas kereszthordozásában lett hasonló Mesteréhez, a *szenvedő szolgálóhoz*. Kétszer is meg kellett ismernie a kommunista börtönök embertelenségét, először a Pálos Rendhez való hűségéért, másodszer az ifjúság keresztény nevelésének „szörnyű büntetéseért”. Jól jellemzi ezt önéletrajzi írásának címe: *Rabláncon Krisztusért*. Betegen, magát vonszolva, tolószékben is hősiesen szolgálta az Urat és a híveket. Miséje, gyóntatása is valóságos prédikáció volt, a papi helytállás példaképe. A kórházi ágyon pedig a keresztény hitből merített türelmét csodálhatta meg mindenki, aki ott is felkereste. Sok és embertelennek tűnő szenvedésének értelme is csak így, az örökkévalóság fényében nyer világosságot, úgy ahogy azt a Jelenések könyve mondja: *Boldogok, akik az Úrban hunytak el. Megnyugosznak szenvedéseiktől, és elnyerik jócselekedeteik jutalmát*. Ugyancsak bibliai igazság: *Mint az aranyat a kohóban, megvizsgálta és elfogadta őt, mert próbára tette és magához méltónak találta*. Nemcsak egy krisztusi pap, egy igazán jó ember hagyott itt bennünket, ezért gyászolják ma őt olyan sokan. Nemcsak húga, aki hűséges, önfeláldozó gondozója volt a nehéz időkben, nemcsak a messzi Egyesült Államokban élő öccse és családja, akiket a betegség akadályozott meg abban, hogy végső tiszteletadásán jelen legyenek, de cserkészei, szeretett tanítványai, a Farkas Edith Szeretetotthon nővérei, dolgozói és lakói és mindazok a hívek, akik bőven osztott lelki kincseiből gazdagodhattak, hanem még inkább a Pálos Rend tagjai, akik testvéri szeretettel magukhoz tartozónak érezték.

Amikor Pál atya megszületett, épp abban az órában Kalocsán, az ablakok előtt temetési menet vonult el. Egy fiatal papot kísérték ki a temetőbe, aki vérmérgezésben hunyt el. A „gólyanéni” ezt látva magasba emelte a kis csecsemőt és így jövendölt:

– E kisfiú e fiatal pap helyett született.

E prófécia beteljesedett. Ki tudja azonban, hogy lesz-e aki Pál atya helyébe lép?

Egy börtönviselt paptestvérem mondta ezeket a sokat mondó szavakat:

– Nem Pál atyáért kell imádkozni, hanem öhozá, mert ha ő nem ért célba, akkor mindannyian nagy bajban vagyunk!

Ezért nem tudunk mást tenni ebben a szomorú órában, mint hálás köszönetet mondani az élet és a halál Urának, hogy vele egy újabb közbenjárónkkal több van odaát, s ez a mi igazi vigasztalásunk. Ámen.

Pál atyát ápoló testvérének, Bolváry Etelkának temetése

Budapest, 2003. február 6-án

Pál atya húga, Bolváry Etelka, aki odaadó szeretettel ápolta bátyját, 2003. január 8-án agyvérzést szenvedett. A Szociális Missziótársulat Krisztina körúti Farkas Edith Szeretetotthonában levő szobájában eszméletlenül találták, kórházba szállították, ahol másnap, január 9-én, életének 76. évében, türelemmel viselt, hosszú szenvedés után, a betegek szentségével megerősítve hazatért Teremtőjéhez.

Hamvait 2003. február 6-án – a Farkas Edith Szeretetotthon kápolnájában bemutatott engesztelő szentmiseáldozat után – az Angolkisasszonyok Váci utcai templomának kriptájában P. Beöthy Tamás SJ, Róna Gábor SJ, Aczél László Zsongor OSPPE és Fr. Hesz Árpád Attila OSPPE diakónus helyezték örök nyugalomra. Etelka kérésének megfelelően ugyanabba a kolumbáriumba helyezték testvérének, Bolváry Gyulának (aki Washingtonban halt meg) hamvait is.

A temetésre elindult pécsi pálos testvérek autóját a hóakadályok miatt a közlekedési hatóságok visszafordították, és így ők csak lélekben tudtak jelen lenni a szertartáson.

Boldogok, akik az Úrban hunytak el! (Jel 14,13)

Függelék

Összeállította: P. Aczél László Zsongor

Magyarázat

Pécsett a cserkészutód földalatti katolikus ifjúsági szervezet az évek során létrehozta a maga földalatti irodalmát, amely jelenleg még csak kézirat, de a későbbiek során tervezzük részletes ismertetését egy hasonló témával foglalkozó könyvben. Meghatározó volt a **Sziklatábor** című géppel sokszorosított, A/5 formátumú, 76 oldalas könyv, amely afféle vezetők könyve volt. Ez biztosította a vezetőképzés egységes célját, irányelveit, módszertanát és gyakorlatát. Címét a vezetőképző táborok helyéről, a Mánfa közelében lévő Sziklatáborról kapta. Ebből ismertetünk egypár kiemelt témát a Függelékben.

Ezenkívül ismertetjük a jelen műben is gyakran előforduló kifejezéseket és azok magyarázatát, továbbá a könyvünkben előforduló törzsek szervezetét, tagjaik indián vagy magyar nevét, illetve vezeték- és keresztnévét. Ezek csak egy kisebb hányadát képezik az egész közösségnek. A könyvben szereplők névmutatója zárja a Függelékét.

Ízelítőül néhány „fiúdalt” is közlünk Aczél László Zsongor 1958. évi leírásában; ezek egy része – bár sokfelé elfogadott –, nyomtatásban még nem jelent meg.

*

A könyvben zárójelben adtuk a közérthetőséget elősegítő vagy a részletesebb tájékoztatást nyújtó [*lektori*] és (*szerzői*) *kiegészítéseket*, valamint a kizárólagosan használt indián, ősmagyar vagy csibészromantikából átvett, felvett nevek után a valódi [családi és keresztnéveket]. Ha egy név egy oldalon többször is szerepel, akkor csak az első esetben jeleztük a valódi nevet.

A *valódi* nevek és a *felvett* nevek egy-két főbb jellemző adattal kiegészítve a Függelék *Névmutatójában* szerepelnek.

A katakombaközösségben a vezetők megbízására, az egyes események, helyek titkos voltára utaló „*fedőszavak*” is kialakultak. Ezeket és a fiatalok ma már kevésbé ismert kifejezéseinek magyarázatát lábjegyzetben adjuk meg, továbbá a Függelékben is.

A leggyakrabban visszatérő, alábbi kifejezéseket csak a legelső alkalommal értelmeztük () vagy [] jelbe téve. Például:

nagyfőnök = [őrsvezető] öt-tíz fiatal megbízott vezetője

hadifőnök = [segédőrsvezető] a nagyfőnök helyettese és segítője

törzs = [őrs] vezetője a nagyfőnök, helyettese a hadifőnök és öt-tíz harcos a tagja

harcos = [cserkész] az őrs tagja

E szavak az indián keretjából kerültek át a cserkészetre utaló szavak (őrs, őrsvezető stb.), kifejezések elkerülésére. A későbbi évtizedekben az un. „*fedőszavak*” eredeti értelme a harmadik, negyedik „nemzedék” előtt már nem volt ismerős. A *fedőszavak* élő fogalmakká váltak.

A szerzők által ismert törzsekről részletes tájékoztatást

A Sziklatábor jellegzetességei

A Törvények, az Elhatározások és a többi sajátosság

A tíz törvény

„*Iránytűnk a tíz törvény
Mutatja az igaz ösvényt... ”*
(*Fiúdal*)

1. A Krisztusi Magyar Ifjú első kötelessége az engedelmisség!
2. A Krisztusi Magyar Ifjú híven teljesíti kötelességeit, amelyekkel Istennek, Egyházának, Hazájának és embertársainak tartozik!
3. A Krisztusi Magyar Ifjú nem dicsekszik, és tud hallgatni!
4. A Krisztusi Magyar Ifjú, ahol tud, segít!
5. A Krisztusi Magyar Ifjú másokkal szemben gyengéd, magával szemben szigorú!
6. A Krisztusi Magyar Ifjú a természetben Isten alkotását látja, ezért jó az állatokhoz és kíméli a növényeket!
7. A Krisztusi Magyar Ifjú szereti a csendet, az elmélyedést és az imát!
8. A Krisztusi Magyar Ifjú vidám, de meggondolt!
9. A Krisztusi Magyar Ifjú becsületos!
10. A Krisztusi Magyar Ifjú testben és lélekben tiszta!

*

A tíz törvény, amelyet a kisközösségi fiatalok önként vállaltak, a cserkésztörvényekből ered. A fiatalokra nehezedő agresszív ateista ideológia és a túlélést biztosító hallgatás miatt a cserkésztörvényeket a körülményekhez kellett igazítani.

ad 1. Az *engedelmisség* életbe vágóan fontos volt, ezért került az első helyre.

ad 2. Az *Istennel* való kapcsolat kiemelése ellensúlyozni kívánta a minden eszközzel a fiatalokra zúduló ateista hatásokat. Az *Egyház* iránti kötelességeink vállalása a római katolikus lelkület megerősítését szolgálta.

ad 3. A *hallgatás* törvényét a fiatalok szívesen vállalták, mert tudták, hogy a „kotyogás” lebukáshoz vezetett volna. Elmaradt viszont a cserkésztaekaréokosság törvénye, mivel a szegénységből fakadó kényszerű takaréokosság úgyis állandó gyakorlattá tette a fiatalok számára ezt a törvényt.

[Az Indiántörzseknél a törvények így kezdődtek: *Az indián...*

A magyar törzsek kisebb tagjai számára a törvények így kezdődtek: *Az Igaz Magyar Fiú...*

Az indián- és az ősmagyar romantikából kinőtt nagyfiúk számára a törvények így kezdődtek: *A Krisztusi Magyar Ifjú...*]

Az Elhatározás

[A cserkészfogadalmat helyettesítő Elhatározás az Isten iránti elkötelezettségre és az önuralomra való törekvést segítette.]

Az Elhatározást tevő ifjú vállalta, hogy:

- a) havonta legalább kétszer áldozik,
- b) állandó lelkiatyja van,
- c) 18 éves koráig tartózkodik az élvezeti szerektől (bor, cigaretta).

A Nagy Elhatározás [Nagyelhatározás]

A felnőtt ifjú (a cserkészishti fogadalom helyett) a Nagy Elhatározásban vállalta a keresztény lelkeségű hazaszeretetet és az embertársak szolgálatát. Törekszik a megszentelő kegyelem állapotában élni.

A Magyar törzs zászlója

A hármas halom fölött a felkelő Nap ontja sugarait a magyar tájra. Fölötte a három „K” betű a jelmondatunkat rejti: „Közelebb Kerülni Krisztushoz!” (Zsongor tervezte és édesanyja varrta meg.)

A hónapok indián nevei

<i>Havas hold</i>	= Január	<i>Forró hold</i>	= Július
<i>Éhes hold</i>	= Február	<i>Mennydörgő hold</i>	= Augusztus
<i>Varjú hold</i>	= Március	<i>Vadászó hold</i>	= Szeptember
<i>Füves hold</i>	= Április	<i>Hulló levelek holdja</i>	= Október
<i>Virágos hold</i>	= Május	<i>Hódok holdja</i>	= November
<i>Rózsás hold</i>	= Június	<i>Hosszú éjszakák holdja</i>	= December

Fiúdalok

A katakombakorszak kitermelte a maga fiú- és leánydalait. Ezeknél általában magas szintű dallamvilágát a köztük élő, igen tehetséges Ivasivka Mátyás, Tillai Aurél és Dobos László biztosította, a szövegeket Siptár Ernő, Arató Orbán, Ivasivka Mátyás, Bindes Ferenc, Arató László és Ambrus Zoltán írta, nemegyszer igényes, meglévő dallamokra. Összesen mintegy 60-70 ilyen új fiú- és leánydal született. Az itt közölt dalol nem szerepelnek az Ivasivka Mátyás által szerkesztett Cserkészek dalos könyve 9. kiadásában (Bp. Márton Áron Kiadó, 1996.)

1. El - in - du - lunk a nap a - rany - tü - zé - ben víg nó - ta -
 2. Éj lesz, ha ha - za é - rünk vi - har - tép - ten mind, kik sze -
 szó-val, bát - ran. És ott me - gyünk, hol még ta - lán
 ret - nek, vár - nak: De kell a harc, kell küz - de - lem,
 em - be - ri lép - tek so - se jár - tak.
 hadd le - gyünk fér - fi - ak, büsz - kék bát - rak!

Elindulunk a nap aranytüzeiben (Arató Orbán dallama és szövege, 1956)

Induló

(Furulya vagy füttyszó) A nó-tánk vi-dá-man re-
 pül mint a szél nap-fény ra-gyog ránk, szí-vünk ze-nél. A
 ter-mé-szet hí-vá-sa hang-zik fe-lénk, zeng-bong az er-dő,
 uj-jong a rét. Fel hát a bér-cek-re víg paj-tás,
 jár-juk be az Is-ten szép temp-lo-mát! Ha el-jő az éj, fel-lo-
 bog majd a láng, Őr-tü-zünk vir-raszt a bús éj-sza-kán.

A nótánk vidáman repült mint a szél (Ivasivka Mátyás szövege és dallama, 1953.)

Magyar éjben...
 cím. Arató Miklós Orbán

(♩=90) Ismeretlen.

1. Maradj velünk jószunk, mert lecsodáltas éj, Magyar éjben kis tű-zek
 égnek szerte-szét. Ellobbant már a tűzünk, csak paradicsom izzik,
 De szivünkben a lángja út-jel-ző-ként fagy-lík

2. Magyar éjben hűvös négy-felnyelék ének;
 Jön a hajnal s helyet ad az igazi Felnyelék.
 Addig is a világok felénk ezt súgja:
 Istán jár itt köztünk, türelemmel várja.

154.

Magyar éjben... Kézzel irt és grafikával ellátott füdal kotta 1954-ből (Arató Miklós Orbán szövege, ismeretlen szerző dallama)

Már úgy lát-szott ső-tét éj - jel bo-rul rá a ha-zá - ra.
 If - jú - sá-gunk fe-lé szí - vét Krisz-tus mé - gis ki-tár - ta
 Hív az é - let, vár a mun-ka, né-pünk bol-dog jö-vő - je.
 Biz-tos hit-tel vív-juk a har-cot, mely-nek Jé - zus a ve-zé - re.

*Már úgy látszott, sötét éjjel borul rá a házára
 (Siptár Ernő szövege, Ivasivka Mátyás dallama, 1954.)*

lá
 1. Miénk a nagyvilág, Miénk a fa, virág.
 Ma-gas-ság és mély - ség. Nap - sugár és kék ég:
 Mi pe - dig a tüzes - szívű Krisz - tusé vagyunk!

Miénk a technika,
 Gép és energia,
 Sebesség és szépség.
 Munka és reménység;
 Mi pedig a tüzes szívű
 Krisztusé vagyunk!

Miénk az ifjúság,
 Jövő s az új világ,
 A magyar föld tája
 S rajt' a kereszt fája;
 Mi pedig a tüzes szívű
 Krisztusé vagyunk!

*Miénk a nagyvilág
 (Arató Miklós Orbán szövege, Ivasivka Mátyás dallama, 1957.)*

Közkedvelt tréfás dalok és szövegek

A Popey-ének és utolsó versszakának változatai

1. Én vagyok a híres Popey,
kalandom mesélem el,
amit én átéltem Vadnyugaton,
figyeljeteK nagyon! Juhé!
2. Elhagytam én a hajót,
hogy lássam Vadnyugatot,
övemben jó coltom,
kezemben kantárom.
Hollári hó, hahó! Juhé!
3. Cowboynak lenni de jó,
cowboynak barátja ló.
Winchester veri az oldalamat,
hurrá, mert cowboy vagyok. Juhé!
4. Texasban leszállt az est,
minden test árnyékot fest.
Hát amint szétnézek, uramfia,
nyomomba tíz bandita. Juhé!
5. Texasban feljött a hold,
kezemben dörög a colt,
egyenként leszedem mind a tízet,
mert Popey, az megfizet. Juhé!
6. Texasban leszállt a hold,
kezemben hallgat a colt,
köröttem fekszik tíz holt bandita,
s én lőttem halomba. Juhé!
7. Megittam egy hordó gint,
tengerész leszek medzsint.
Nyakamon kidagad a hasizom,
mert én csak vizet iszom. Juhé!
8. Most egy titkot árulok el,
hasizmom ne pirulj el:
pálinka, rum, bor, sör mérges ital,
így én csak vizet ittam. Juhé!
9. Ha fúj az éjszakai szél,
elszakad a hajókötél!
Nem baj, ha elszakad a kötél,
mert van még egy pótkötél. Juhé!

Ha fúj az éjszakai szél,
elszakad a pótkötél!
Nem baj, ha elszakad a pótkötél,
mert van még egy pót-pótkötél. Juhé!

Ha fúj az éjszakai szél,
elszakad a pót-pótkötél!
Nem baj, ha elszakad a pót-pótkötél,
mert van még egy pót-pót-pót kötél. Juhé!

– és így tovább a végkimerülésig.
(A pótkötelek „számát” ujjainkon
mutattuk egymásnak is,
hogya el ne tévesszük az éneket.)

Leánycsúfoló ének

Szeretném én látni azt a csizmadiát,
aki nékem leánybőrből varrna ráncos csizmát.
Leánybőrből a csizmát, asszonynyelvből a talpát;
istók uccse, de terem uccse, megadnám az árát!

Minden ember ember (és változatai)

Minden ember ember, minden ember ember, csak a hóember nem ember
Minden asszony asszony (ism.), csak a menyasszony nem asszony...
Minden dió dió (ism.), csak a rádió nem dió...
Minden hágó hágó (ism.), csak a Karthágó nem hágó...
Minden nő szeszélyes (ism.), csak a teknő nem szeszélyes...
Minden sóval sóznak (ism.), csak a koporsóval nem sóznak...
Minden tóban van hal (ism.), csak a tanítóban nincs hal...
Minden tűvel varrnak (ism.), csak a tetűvel nem varrnak...
Minden várban laknak (ism.), csak a lekvárban nem laknak...

Életünk filmcímekben

Egy időben divat volt az élet különböző eseményeit, helyzeteit közismert filmcímekkel kifejezni. Ezekből egypár ízelítőül, amelyek vidámmá tették tábortüzeinket:

Nyári szünet: *Boldog idők*
Osztálykönyv: *Dzsungel könyve*
Lógás délelőtt: *Tiltott utakon*
Hetes: *Bagdadi tolvaj*
Bukott diák: *Egy férfi, aki visszatér*
Kicsapott diák: *Így is lehet repülni*
Oroszórán jelentkezők: *Bátor emberek*
Csengetés óra után: *Mindenki muzsikája*
Házi dolgozat: *Utolsó éjszakán*
Érettségi: *Utolsó állomás*
KISZ-taggyűlés: *Kevesen voltunk*
Karácsonyi szünet: *Békés napok*

A tábori naplókban használt kifejezések magyarázata⁵⁰

Agape: Ki-ki a saját ennivalóját beadja a közösbe, azt valaki összerendezi, és mindenki együtt fogyaszt a közös asztalról, így elkerülhető a jelenlévők különböző anyagi háttéréből adódó egyenlőtlenség.

Akna: a völgyekben és tisztásokon legeltetett állatok ürüléke.

A nap legjobb indiánja: A táborban esténként a vezetők értékelték az „indiánok” magatartását, önkéntes munkavégzését, és az esti *Beszélő levélben* kihirdették ennek eredményét. Ez a dicséret nagy elismerést jelentett, és a többieket is arra készítette, hogy törekedjenek ezt a címet elnyerni.

Barangolópróba: egynapos túra, amelyet általában egyedül kellett teljesíteni, más esetekben társakkal. Másik neve: *Bö lénypróba*.

Beszélő levél: ez az indián jellegű kifejezés a cserkész napiparancs fedőneve. A következő nap jelmondatát, jelszavát, az éjszakai őrség rendjét, a konyhai segítőtestvér és a nap legjobb indiánjának nevét tartalmazta.

Bö lénypróba: lásd *Barangoló próba*.

Bunyózás: barátok közötti birkózó küzdelem, amelynek célja a másik földre teperése. Lehet azonos létszámú csoportok között is, vagy eltérő kor esetén létszámban is különböző.

Cserkészek daloskönyve 9. kiadás. Szerkesztette Ivasivka Mátyás. Bp. 1996 Márton Áron Kiadó.

Csitt!-hely: az erdő sűrűjébe rejtett ima- és misézőhely.

Csokoládemeccs: A főnökök kihívják a törzs tagjait tenyérlabda-mérkőzésre, és annyi csokit adnak nekik, ahány gólt kapnak tőlük.

Csúcskaja: a legnépszerűbb tábori ételek neve. Ezek közül népszerűségével kiemelkedett a rakott krumpli és a tejberizs.

Elhatározás: a cserkészfogadalomnak megfelelő önként vállalt elkötelezettség, amelyre kellő lelki felkészítés után ünnepélyes keretek között került sor.

Esti szertartás: a táborzászló körül végzett imádság az esti imával, *A napvilág leáldozott* kezdetű gregorián himnusszal (1. *Cserkészek daloskönyve 9. kiadás 29. old.*), továbbá lelkiismeret-vizsgálattal és szabadon fogalmazott imával, valamint a napot befejező áldással, és ha volt, a zászló levonásával.

Fehér napok: a földalatti, vagyis titokban működő pálos fiatalok (juvenisták, novíciusok, kispapok) nyaranként tartott lelkigyakorlata.

Fiúdalok: a katakombakorszakban született, vallásos jellegű mozgalmi dalok, amelyeket gyakran énekeltek. A szövegek írói (Arató Miklós Orbán, Siptár Ernő, Arató László, Bolváry Pál stb.) és a dalszerzők (Ivasivka Mátyás, Tillai Aurél, Dobos László stb.) a fiatal vezetők közül kerültek ki, közülük többen később országos vagy nemzetközi hírnévre tettek szert.

Fiúország Királynője (FOK): Ünnepe május utolsó vasárnapján tábortúzzal, ünnepi műsorral ülték meg.

Forgószínpad: váltott színhelyeken történő kiképzés.

Főnökképzés: vezetőképzés a mintegy 16 éves korúak számára.

Gyermeknap: A vezetők által rendezett, legtöbbször vidám, jelmezes, ráhangoló előzmények után a táborozó gyerekek maguk közül választanak vezetőket: nagyfőnököt, hadifőnököt és szakácsot, akik e nap programját megtervezik, illetve vezetik.

Hadifőnök: segédőrsvezető (kb. 14-16 éves).

Harcos: a törzs (az őrs vagy csapat) tagja.

⁵⁰ L. lábjegyzetben első előfordulásánál.

Indiánmenet: 50 lépés futás váltakozott 50 lépés gyaloglással, így nagyobb fáradtság nélkül hosszabb távon jó tempóban lehet haladni.

Juvenátus: pálos szerzetesnek készülő középiskolás diákok közössége, akikkel Pécsen Arató Botond – távollétében Bolváry Pál atya – foglalkozott (lásd még *Pálos juvenista*).

Kenyértörés: szentmise.

Keverés: keverés, eltévedés, az erdei jelölt út elvesztése, eltévesztése.

Kikenés: az alvó táborozó arcának tréfás bekenése fogkrémmel vagy cipőtisztító krémmel.

Kis bölénypróba: két órát a jó Istenre és a természetre figyelve egyedül eltölteni az erdőben.

Kiskáptalan: a földalatti pálos juvenisták összefüvetete.

Leánydalok: a katakombakorszakban született, leányoknak szóló, vallásos jellegű mozgalmi dalok. Lásd még *Fiúdalok*.

Molotov-koktél: házilag előállított, benzines gyújtó, amelyet 1956-ban a budapestiek sikeresen alkalmaztak a szovjet harckocsik ellen.

Nagy bölénypróba: természetjárással kapcsolatos feladat teljesítése.

Nagy Elhatározás: A cserkésziszti fogadalomnak felelt meg, anélkül hogy annak neveztük volna (1. Elhatározás).

Nagyfőnök: örsvezető (kb. 16-20 éves korú).

Pálos juvenista: a jelöltség előtti időszakban annak a középiskolás fiúnak az elnevezése, aki már elhatározta, hogy majd jelentkezni fog a Pálos Rendbe. (Lásd még: *juvenátus*).

Pirospecsenyezés: ketten egymással szembeállva játsszák előretartott, egymás fölé elhelyezett tenyérrel. Cél a másik kézfejének meglegyintése, mielőtt elrántaná. Reflexfejlesztő játék.

Reggeli szertartás: a táborzászló körül végzett reggeli imádság a reggeli imával, a *Már kél a fénynek csillaga* kezdetű gregorián himnusszal (1. *Cserkészek daloskönyve* 9. kiadás 30. old.), szabadon fogalmazott imával és amennyiben lelkiatya is volt velünk, szentmisével.

Hozzá tartozott – ha volt – a zászlófelvonás.

Riasztás: A táborozók számára ismeretlen törzsbeli barátok a nagyfőnökkel való előzetes megbeszélés szerint éjszaka váratlanul „megtámadták”, felébresztették a tábor, ami persze a táborozóknak nemcsak feledhetetlen élmény, hanem a bátorság egyfajta próbája is volt. [A közülünk való nagyobb fiatalokkal előre megbeszélte riasztások bizonyos forgatókönyv szerint történtek, és sok kalandot és nagy élményt jelentettek. De akadtak olyan hozzánk tartozó fiúk, akik engedély nélkül riasztottak. Ezt valamilyen formában megtoroltuk (pl. fához kötéssel csalános vagy szúnyogokkal teli helyen). Nem tudunk olyanról, hogy idegenek támadták volna meg valamelyik táborunkat. Nem úgy, mint többször a cserkészeket az 1989-es újraindulás utáni időkben.]

Segítőtestvér: a konyhán szolgálatot teljesítő fiú.

Simázás: egy eléggé „fiús” törzsi fegyelmezési mód. A cserkészethöz átvett hagyomány volt, hogy a többszöri jó szó és figyelmeztetés ellenére is renitenskedő egyén „gömbölyded” felére a törzs minden tagjától kapott egy-egy baráti legyintést. Ez jó fegyelmezőeszköznek bizonyult, mert mindenki tudta, hogy a kamaszos fegyelmeztetlenség a simázás „veszedelmével” jár. Legtöbbször elég volt megígérni a renitenskedőnek. Így végül is csak ritkán került rá sor. Egyes táborokban *ellipszisnek* is nevezték.

„*Számtan*”, „*számtanóra*”: A hittanórát fedő elnevezés, hogy kívülről még véletlenül se értse meg, miről van szó. Így a naplóban is „számtan”, illetve „számtanóra” szerepel!

Szertartás: lásd *Reggeli szertartás*, illetve *Esti szertartás*.

Sziklatábor: 1. a Nyugati-Mecsek egyik, három oldalról zárt völgye, amelynek északi oldalát sziklafal képezi. Itt voltak a katakombacserkészlet vezetőképző táborai. A Szikla

elnevezés az Egyházra utalt. – 2. A 10. sz. PÁR cserkészcsapat és a 47. sz. PCF cserkészcsapat a katakombá-cserkészletben összeolvadva a Sziklatábor elnevezést vette fel.

Tanács: törzsi gyűlés, a cserkészőrsi összejövetel neve.

Tenyérlabda: stuklabdával (kis tömör bőrlabda) játszott cserkészjáték.

Tipi: kör alakú sátor.

Tíz törvény: a cserkész törvényeknek a földalatti helyzetből adódó módosítása. Pl. Az indián nem dicsekszik és tud hallgatni.

Törzs: őrs, vezetője a nagyfőnök, helyettese a hadifőnök, öt-tíz harcos a tagja.

10. számú PÁR cserkészcsapat: a Pécsi Állami Reál gimnázium csapata, amely az 1990-es évek közepén a gróf Széchenyi István Cserkészcsapat nevet vette fel.

Végtagok: jelöltek, újoncok.

A könyvben szereplő törzsek és tagjaik

Bevezetés a közösségek tábláihoz

1. A közösségek tábláin szereplő *vezetők és tagok nevei* minden esetben megfelelnek a fellelt írott és fényképezett anyagoknak, de több esetben csak az emlékezősekből nagymértékben valószínűsíthető helyzetet rögzítik. A táblákban a nevek és a beosztások az első oszlopot követően csak kezdőbetűjükkel szerepelnek. Ahol ismert a születési év, ill. az életkor, azt zárójelben tüntetjük föl.

2. Az egyes törzsek – lehetőségeik szerint – rendszeresen törekedtek nyári és téli táborozásra. A táblákban ezek közül csak azok kerültek rögzítésre, amelyekre írott vagy fényképezett dokumentumok, ill. egyértelmű visszaemlékezések utalnak. Valójában ezeknél több táborozás történt.

3. Ugyanez vonatkozik a táborozáson résztvevők fölött lévő vezetők és lelkipásztorok, valamint a rajtuk kívül álló vendégek és riasztók feltüntetett jelenlétére is.

4. A táblákon a Táborvezetőség rovatban kizárólag rangban a nagyfőnök felett álló – rendszerint pár évvel idősebb – *vezető(k)* szerepel(nek), aki(k) mindvégig a nagyfőnökkel együtt vezették a tábort. A *vendégek* – meghatározott céllal – általában csak néhány napig tartózkodtak a táborban. Ilyen lehetett az előadó, a lelkipásztor, esetleg a szakács stb.

5. A táblákban foglaltak pontosítására még további kutatások szükségesek.

6. A könyv és a táblák csak a témában 2005. húsvétig ismertté vált anyagokat tartalmazzák.

Megjegyzés

Az 1947-től Pécsen működő katakombacserkészlet jellegzetes módon az őrsi életet vitte tovább, különböző elnevezések mellett. Jellemző keret az indián (vagy az ősmagyar) romantikához illeszkedő törzsek, a nagyfőnökkel és a hadifőnökkel. Ezekről részletesebben – a katakombaélet teljes időtartamára – az ezredfordulón kezdett kutatások szintjén az Ivasivka-Arató: *Sziklatábor, a magyarországi katakombacserkészlet története c. könyv* tájékoztat. Az e könyvben ismertetett szervezeti sémák csak az 1953-tól működő és jelen könyvben szereplő törzsekről, azok vezetőiről és tagjairól nyújtanak részletesebb, de közel sem teljes tájékoztatást.

Új Mohikán törzs Sziklatábor, Pécs					1/A
Rövidítések: nf.: nagyfőnök, hf.: hadifőnök, t.: tag (harcos), (): életkor, →: változás, ?: nincs adat, —: nincs a törzsben, pl.: 1959/60.: 1959. szept.1. és 1960. aug. 31. között					Folytatás: → 1/C Folytatás: ↓ 1/B
	1951/52.	1952/53.	1953/54.	1954/55.	1955/56.
Várbíró István ?	V.I. nf.	V.I. nf.	V.I. hf.	V.I. hf.	V.I. hf.
Temesi Tibor (Szirti Sas)		? →	T.T. nf. (14)	T.T. nf. (15)	T.T. nf. (16)
Farkas Béla (1941) (Öreg Ordas)	F.B. (11) t.	F.B. (12) t.	F.B. (13) t.	F.B. (14) t.	F.B. (15) t.
Boda András (1943) ?	B.A. t. (9)	B.A. t. (10)	B.A. t. (11)	B.A. t. (12)	B.A. t. (13)
Csonka Miklós (1940) ?	Cs.M. t. (12)	Cs.M. t. (13)	Cs.M. t. (14)	Cs.M. t. (15)	Cs.M. t. (16)
Csonka Pál (Nevető Róka, Ravasz Róka)	Cs.P. t.	Cs.P. t.	Cs.P. t.	Cs.P. t.	Cs.P. t.
Csonka Gábor ?	Cs.G. t.	Cs.G. t.	Cs.G. t.	Cs.G. t.	Cs.G. t.
Lovas László ?	L.L. t.	L.L. t.	L.L. t.	L.L. t.	L.L. t.
Szepes László ?	Sz.L. t.	Sz.L. t.	Sz.L. t.	Sz.L. t.	Sz.L. t.
Temesi László ?	→	T.L. t.	T.L. t.	T.L. t.	T.L. t.
Várnai Pál ?	→	V.P. t.	V.P. t.	V.P. t.	V.P. t.
Koch Ferenc ?	→	K.F. t.	K.F. t.	K.F. t.	→ Dakota t-be

Új Mohikán törzs Sziklatábor, Pécs					1/B
Rövidítések: nf.: nagyfőnök, hf.: hadifőnök, t.: tag (harcos), (): életkor, →: változás, ?: nincs adat, —: nincs a törzsben, pl.: 1959/60.: 1959. szept.1. és 1960. aug. 31. között					Folytatás: → 1/D
	1951/52.	1952/53.	1953/54.	1954/55.	1955/56.
Téli tábor					
Nyári tábor a Mecsekben:		1953. aug. 11-14. Sziklatábor (Mecsek)	1954. júl. 26-aug. 3. Nyárás völgy (Mecsek)	1955. júl. Kétágú rét ? (Mecsek)	1956. aug. 6-16. Kétágú rét (Mecsek)
Táborvezetőség:				Arató László (Fehér Szarvas) Bolvár Pál atya (Nagy Fehér Kabát)	Arató László (Fehér Szarvas) Ivasivka Mátyás (Szürke Farkas)
Vendégek:					
Riasztók:					

Új Mohikán törzs Sziklatábor, Pécs					1/C
Rövidítések: nf.: nagyfőnök, hf.: hadifőnök, t.: tag (harcos), (): életkor, →: változás, ? : nincs adat, —: nincs a törzsben, pl.: 1959/60.: 1959. szept.1. és 1960. aug. 31. között					Folytatás: ↓ 1/D
	1956/57.	1957/58.	1958/59.	1959/60.	
Várbíró István ?	→	—	—	—	
Temesi Tibor (Szirti Sas)	T.T. nf. (17)	T.T. nf. (18)	T.T. nf. (19)	T.T. nf. (20) novemberben az ÁVO elhurcolja	
Farkas Béla (1941) (Öreg Ordas)	F.B. (16) hf.	F.B. (17) hf.	F.B. (18) hf.	→ Győrben tanul teológiát	
Boda András (1943) ?	B.A. t. (14)	B.A. t. (15)	→ Új Magyar törzsbe Özséb néven hf.	—	
Csonka Miklós (1940) ?	Cs.M. t. (17)	→ másik törzsbe			
Csonka Pál (Nevető Róka, Ravasz Róka)	Cs.P. t.	Cs.P. t.	Cs.P. t.	Cs.P. t.	
Csonka Gábor ?	Cs.G. t.	Cs.G. t.	Cs.G. t.	Cs.G. t.	
Lovas László ?	L.L. t.	→ Kiowa Piusz törzsbe hadifőnöknek	—	—	
Szepes László ?	→ Új Apacs törzsbe nagyfőnöknek	—	—	—	
Temesi László ?	T.L. t.	T.L. t.	T.L. t.	T.L. t.	
Várnai Pál ?	V.P. t.	V.P. t.	V.P. t.	V.P. t.	
Koch Ferenc ?	—	—	—	—	

Új Mohikán törzs Sziklatábor, Pécs					1/D
Rövidítések: nf.: nagyfőnök, hf.: hadifőnök, t.: tag (harcos), (): életkor, →: változás, ? : nincs adat, —: nincs a törzsben, pl.: 1959/60.: 1959. szept.1. és 1960. aug. 31. között					
	1956/57.	1957/58.	1958/59.	1959/60.	
Téli tábor		1958. jan. 12-17. Püspökszentlászló			
Nyári tábor:	1957. aug. 7-17. Halász patak völgye Keleti Mecsek	1958. aug. Bodolyabér Sásd alatt	1959. aug. 3-11. Baloggyörök		
Táborvezetőség:	Arató László (Fehér Szarvas)		Arató Miklós Orbán atya (Tarka Mokasszin)		
Vendégek:	Bolvár Pál atya (Nagy Fehér Kabát) Török Elemér bá (Óvatos Bagoly)				
Riasztók:	Tertinszky Gyula (Szemproniusz) Mihályi István (Fürge Párduc) Lukács Endre (Aprítós) Surján Miklós				

Új Soson törzs, Sziklatábor, Pécs							2/A
Rövidítések: nf.: nagyfőnök, hf.: hadifőnök, t.: tag (harcos), (): életkor, →: változás, ?: nincs adat, —: nincs a törzsben, pl.: 1959/60.: 1959. szept.1. és 1960. aug. 31. között							Folytatás: ↓ 2/B
	1951/52.	1952/53.	1953/54.	1954/55.	1955/56.	1956/57.	
Novotny Iván (1936) (Hű Hód)	Soson törzsből →	N.I. nf. (17)	N.I. nf. (18)	→ Moson- magyaróvár	—	—	
Salacz Miklós (Tavaszi Szél)	Mohikán törzsből →	S.M. t.	S.M. t.	S.M. nf.	S.M. nf.	→ Külföldre menekült	
Ijjász István (1938) (Reménysugár, Öcsike)	Soson törzsből →	I.I. hf. (15)	I.I. hf. (16)	I.I. hf. (17)	I.I. hf. (18)	I.I. hf. ill. nf. (19)	
Stumpf István (1942) (Eszes Hód)	Dakota törzsből →	S.I. t. (11)	S.I. t. (12)	S.I. t. (13)	→ Új Dakota törzs	—	
Aczél András (1941) (Csendes Puma)		A.A. t. (12)	A.A. t. (13)	A.A. t. (14)	A.A. t. (15)	A.A. t. (16)	
Bartek Csaba (1941) (Gyors Szarvas)		B.Cs. t. (12)	B.Cs. t. (13)	B.Cs. t. (14)	B.Cs. t. (15)	B.Cs. t. (16)	
Tarai Béla (1941) (Kui)		T.B. t. (12)	T.B. t. (13)	T.B. t. (14)	T.B. t. (15)	T.B. t. (16)	
Tihanyi Ákos (1941) (Fütyös Kéz)		T.Á. t. (12)	T.Á. t. (13)	T.Á. t. (14)	T.Á. t. (15)	T.Á. t. (16)	
Fülöp Gábor (1941) (Faragó Kéz, Snuki)		F.G. t. (12)	F.G. t. (13)	F.G. t. (14)	F.G. t. (15)	→ Új Dakota t-be hf. 1957.4.3-tól	
? (Lendülő Sas)		L.S. t.	L.S. t.	L.S. t.	L.S. t.	L.S. t.	
Bálint Gyula (1941) (Holdsugár)		B.Gy. t. (12)	B.Gy. t. (13)	B.Gy. t. (14)	→ Új Dakota törzsbe nf.	—	
Aczél László (1942) (Kicsi Szarvas)		A.L. t. (11)	A.L. t. (12)	A.L. t. (13)	→ Új Dakota törzsbe t.	—	

Új Soson törzs, Sziklatábor, Pécs							2/B
Rövidítések: nf.: nagyfőnök, hf.: hadifőnök, t.: tag (harcos), (): életkor, →: változás, ?: nincs adat, —: nincs a törzsben, pl.: 1959/60.: 1959. szept.1. és 1960. aug. 31. között							
	1951/52.	1952/53.	1953/54.	1954/55.	1955/56.	1956/57.	
Arató Csaba (1941) (Fehér Szarvas)	—	—	→ A.Cs. t. (14)	→ Azték törzsbe nf.	—	—	
Nyárfás Csaba (1941) (Sólyomszem, Kurta Láb)	—	—	→ Ny.Cs. t. (14)	Ny.Cs. t. (15)	Ny.Cs. t. (16)	→ Dakota t-be	
Bánky József (Fürge Ujj)	—	—	→ B.J. t.	B.J. t.	?		
Téli tábor:			1953. Hidasi völgy Zobák mellett	1955. jan. 2-5. Kárász			
Nyári tábor:		1953. aug. I. Soson törzsi t. Nyáras-patak völgye Delavárokkal együtt a Mecsekben	1954. júl. 20-24. II. Soson törzsi t. Hidasi-völgy Zobápuszta mellett	1955. júl. 17- Hunokkal együtt Kétágú rét, Mókus f. Abaliget mellett	1956. aug. 18-27. Hunokkal együtt Ormánság Vajszló mellett	1957. júl. 12-25. Hunokkal együtt Kerékpáros mozgó- tábor a Dunántúlon	
Táborvezetőség:			Arató László (Fehér Bagoly), Ivasivka Mátyás (Szürke Farkas)				Novotny Iván (Hű Hód)
Riasztók:				Szegedi Sándor + 1 tag (Feltaláló)			
Vendégek:		Bánky József (Fürge Ujj)	Bánky József (Fürge Ujj)	Arató Miklós atya (Tarka Mokaszin) Török Elemér bá (Óvatos Bagoly)	Siptár Ernő bá (Szürke Kócsag) Török Elemér bá (Óvatos Bagoly)	Arató Csaba (Öreg Szarvas)	

Új Dakota törzs, Sziklatábor, Pécs						3/A
Rövidítések: nf.: nagyfőnök, hf.: hadifőnök, t.: tag (harcos), (): életkor, →: változás, ? : nincs adat, —: nincs a törzsben, pl.: 1959/60.: 1959. szept.1. és 1960. aug. 31. között						Folytatás: ↓ 3/B
	1954/55.	1955/56.	1956/57.	1957/58.	1958/59.	1959/60.
Bálint Gyula (1941) (Holdsugár)	Soson törzsből →	B.Gy. nf. (15)	B.Gy. nf. (16)	B.Gy. nf. (17)	B.Gy. nf. (18)	→
Fülöp Gábor (1941) (Faragó Kéz)	—	—	Soson törzsből → 1957. 4. 3-tól hf.	F.G. hf. (17)	F.G. hf. (18)	→ Ifjú Dakota törzsbe hf.
Bodlaki Akos (Fehér Súlyom)	Dakota törzsből →	B.Á. t.	B.Á. t.	B.Á. t.	B.Á. t.	→ Ifjú Dakota törzsbe
Derényi László (Kis Medve)	Dakota törzsből →	→ '55-ben kilakoltatták	'57-es táborra → visszakerült	D.L. t. (14)?	→ Kiowa t-be nf. (Piusz csoport)	—
Hetey László (Repülő Nyíl)	Dakota törzsből →	H.L. t.	H.L. t.	H.L. t.	H.L. t.	→ Ifjú Dakota törzsbe
Koch Ferenc (Elefántcsont, Robi)	? →	K.F. t.	K.F. t.	K.F. t.	K.F. t.	→ Ifjú Dakota törzsbe
Lőcsei Géza (Nagy Kígyó)	Dakota törzsből →	L.G. t.	L.G. t.	L.G. t.	L.G. t.	→ Ifjú Dakota törzsbe
Siptár László (Vadölő)	Dakota törzsből →	S.L. t.	S.L. t.	S.L. t.	S.L. t.	→ Ifjú Dakota törzsbe
Stumpf István (1942) (Eszes Hód)	Soson törzsből →	S.I. t. (14)	S.I. t. (15)	→ Ifjú Soson törzsbe hf.	—	—
Aczél László (1942) (Kicsi Szarvas)	Soson törzsből →	A.L. t. (14)	A.L. t. (15)	→ Magyar t-be hf. (Zsongor néven)	—	—
Böjte Tibor (Aranyhal)	?	?	B.T. t.	B.T. t.	→ Sziú törzsbe	—
Csurman Mihály (Csendes/Erős Hiúz)	—	—	új 57. ápr. 3.tól t.	Cs.M. t. (13)	→ Kiowa t-be hf. (Piusz csoport)	—
Losonczi István	→	L.I. t.	?	—	—	—
Németh Imre (Hangos Tigris)	—	—	új 57. ápr. 3.tól t.	N.I. t. (13)	N.I. t. (14)	→ Ifjú Dakota törzsbe
Nyárfás Csaba (Súlyomszem, Kurta)	—	—	Soson t-ből →	Ny.Cs. t.	Ny. Cs. t.	→ Ifjú Dakota törzsbe

Új Dakota törzs, Sziklatábor, Pécs						3/B
Rövidítések: nf.: nagyfőnök, hf.: hadifőnök, t.: tag (harcos), (): életkor, →: változás, ? : nincs adat, —: nincs a törzsben, pl.: 1959/60.: 1959. szept.1. és 1960. aug. 31. között						
	1954/55.	1955/56.	1956/57.	1957/58.	1958/59.	1959/60.
Téli tábor:				1958. jan. 12-17. Kisújbánya Sziúkkal közösen Szépe Imre		
Téli t. - jelölt:				Aczél László Magyar hf. (Kicsi Szarvas)		
Téli t. - vezető:				Hetey Ottó bá (Öreg Sas) Ivasivka Mátyás (Szürke Farkas)		
Téli t. - vendégek:						
Nyári tábor:		1956. júl. 19-28. Dakota - Sziú nagytábor Ormánság/Mecsek Vajszló mellett	1957. aug. 19-25. Dakota - Sziú nt. Rékavölgy/Mecsek Mecseknádasd m.	1958. aug. 1-7. Dakota - Sziú - Delavár nagytábor Balatonyörök	1959. aug. 15-26. Dakota-Sziú közös biciklis mozgótábor Dunántúl	
Táborvezetőség:		Ivasivka Mátyás (Szürke Farkas) Hetényi Varga Károly (Fehér Holló) Arató Miklós atya (Tarka Mokaszin)	Arató László (Fehér Bagoly) Ivasivka Mátyás (Szürke Farkas) Bolváry Pál atya (Nagy Fehér Kabát) Wunderlich János (Hunor)	Arató László (Fehér Bagoly) Arató Orbán atya (Tarka Mokaszin) Ivasivka Mátyás (Szürke Farkas) Hetey Ottó bá (Öreg Sas) Bindes Ferenc atya (Pista bá) Aczél László (Zsongor)		
Riasztók:		Ambrus Zoltán (Kírtató Bölény) Szegedi Sándor (Feltaláló)	(? Párduc) bátyja + 1 fő			
Vendégek:		Horváth József (Barna Medve) Hetey Ottó bá (Öreg Sas)	Siptár Ernő bá (Szürke Kócsag)	Aczél András (Csendes Puma) Török Elemér bá (Óvatos Bagoly)		

Új Magyar törzs, Sziklatábor, Pécs						4/A
Rövidítések: nf.: nagyfőnök, hf.: hadifőnök, t.: tag (harcos), (): életkor, →: változás, ?: nincs adat, —: nincs a törzsben, pl.: 1959/60.: 1959. szept.1. és 1960. aug. 31. között						Folytatás: → 4/C Folytatás: ↓ 4/B
	1955/56.	1956/57.	1957/58.	1958/59.	1959/60.	
Csonka László (1940) (Töhötöm, Töhi)	Magyar törzsből →	Cs.L. nf. (17)	Cs.L. nf. (18)	→ Bp-en tanul tovább	—	
Aczél László (1942) (Zsongor)	—	Dakota törzsből →	A.L. hf. (16)	A.L. nf. (17)	A.L. nf. (18)	
Boda András (Őzséb)	—	—	Mohikán törzsből →	B.A. hf.	B.A. hf.	
Lukovich Gábor (1942) (Hosszú Kés)	—	—	—	—	Sziú törzsből → (17)	
Harsányi József (1944) (Ond)	új →	H.J. t. (13)	H.J. t. (14)	H.J. t. (15)	H.J. t. (16)	
Harsányi László (1946) (Huba)	új →	H.L. t. (11)	H.L. t. (12)	H.L. t. (13)	H.L. t. (14)	
Hubai József (1945) (Zádor)	új →	H.J. t. (12)	H.J. t. (13)	H.J. t. (14)	H.J. t. (15)	
Lippai Miklós (Előd)	—	—	új →	L.M. t.	L.M. t.	
Siptár Imre (1945) (Koppány)	új →	S.I. t.	S.I. t.	S.I. t.	S.I. t.	
Fórizs Sándor (Kis Őzséb)	új →	F.S. t.	F.S. t.	F.S. t.	? kimaradt	
Boda Géza (1946) (Nyék)	új →	B.G. t. (11)	B.G. t. (12)	B.G. t. (13)	B.G. t. (14)	
Jászcuti László (Lehel)	új →	J.L. t.	J.L. t.	J.L. t.	kimaradt	

Új Magyar törzs, Sziklatábor, Pécs						4/B
Rövidítések: nf.: nagyfőnök, hf.: hadifőnök, t.: tag (harcos), (): életkor, →: változás, ?: nincs adat, —: nincs a törzsben, pl.: 1959/60.: 1959. szept.1. és 1960. aug. 31. között						Folytatás: → 4/D
	1955/56.	1956/57.	1957/58.	1958/59.	1959/60.	
Horváth János (Alpár)	új →	H.J. t.	H.J. t.	kimaradt	—	
Jászcuti Sándor (Kond)	új →	J.S. t.	J.S. t.	kimaradt	—	
Szegedi János (Csanád, Kis Feltaláló)	új →	Sz. J. t.	Sz. J. t.	Sz. J. t.	kimaradt	
Somlai Gábor (Kis Őzséb)	—	új →	S.G. t.	kimaradt	—	
Nyári tábor:			1958. jún.24-28. Kétágú rét Abaliget mellett	1959. aug. 19-26. Nyárás völgy Hetvehely mellett	1960. aug. Mozgó tábor Keleti Mecsekben	
Táborvezetőség:			Eördögh István (Árpád)	Ivasivka Mátyás (Regős)		
Vendégek:			Bolvár Pál atya (Nagy Fehér Kabát) Harsányi István (Álmos bá) Mozsgai József atya (Bandi bácsi)	Török Elemér bá (Kusid bá) Wunderlich János (Hunor) Mozsgai József atya (Bandi bácsi)	Ivasivka Mátyás (Regős) Novotny Iván (Hű Hód)	

A korábban megszűnt Magyar törzset a Triumvirátus szándéka szerint Harsányi István (Álmos bá) újra alapította. Az Új Magyar törzs az 1961. évi tömeges házkutatások és letartóztatások után is folytatta közösségi életét.

Új Magyar törzs, Sziklatábor, Pécs						4/C
Rövidítések: nf.: nagyfőnök, hf.: hadifőnök, t.: tag (harcos), (): életkor, →: változás, ?: nincs adat, —: nincs a törzsben, pl.: 1959/60.: 1959. szept.1. és 1960. aug. 31. között						Folytatás: ↓ 4/D
	1960/61.	1961/62.	1962/63.	1963/64.	1964/65.	1965/66.
Csonka László (1940) (Töhötöm, Töhi)	—	—	—	—	—	—
Aczél László (1942) (Zsongor)	A.L. nf. (19) I. éves kispap	A.L. nf. (20) II. éves kispap	A.L. nf. (21) III. éves kispap	A.L. nf. (22) IV. éves kispap	A.L. nf. (23) felszentelik	—
Boda András (Őzséb)	B.A. nf.	—	—	—	—	—
Lukovich Gábor (Hosszú Kés)	L.G. hf. (19)	—	—	—	—	—
Harsányi József (1944) (Ond)	H.J. t. (17)	H.J. t. (18)	H.J. t. (19)	H.J. t. (20)	H.J. t. (21)	?
Harsányi László (1946) (Huba)	H.L. t. (15)	H.L. t. (16)	H.L. t. (17)	H.L. t. (18)	H.L. t. (19)	?
Hubai József (1945) (Zádor)	H.J. t. (16)	H.J. t. (17)	H.J. t. (18)	H.J. t. (19)	H.J. t. (20)	?
Lippai Miklós (Előd)	L.M. t.	L.M. t.	L.M. t.	L.M. t.	L.M. t.	† 2001
Siptár Imre (1945) (Koppány)	S.I. t. (16)	—	—	—	—	—
Fórizs Sándor (Kis Őzséb)	—	—	—	—	—	—
Boda Géza (Nyék)	B.G. t.	B.G. t.	B.G. t.	B.G. t.	B.G. t.	?
Jászkuuti László (Lehel)	—	—	—	—	—	—

Új Magyar törzs, Sziklatábor, Pécs						4/D
Rövidítések: nf.: nagyfőnök, hf.: hadifőnök, t.: tag (harcos), (): életkor, →: változás, ?: nincs adat, —: nincs a törzsben, pl.: 1959/60.: 1959. szept.1. és 1960. aug. 31. között						
	1960/61.	1961/62.	1962/63.	1963/64.	1964/65.	1965/66.
Horváth János (Alpár)	—	—	—	—	—	—
Jászkuuti Sándor (Kond)	—	—	—	—	—	—
Szegedi János (Csanád, Kis Feltaláló)	—	—	—	—	—	—
Somlai Gábor (Kis Őzséb)	—	—	—	—	—	—
Nyári tábor:		1962. aug. 22-25. Mozgótábor Mecsek	1963. aug. 27-30. Mozgótábor Mecsek	1964. Mozgótábor Mecsek		
Táborvezetőség:						
Vendégek:						

Névmutató

Miután anyagunkban jelentősége van annak, hogy a megnevezett személyek a történések idején hány évesek voltak, ezért a névmutatóban az ismert születési (és az esetleges elhalálozási) dátumokat is feltüntettük. Sajnos sok személynél ezek az adatok nem, vagy csak hiányosan voltak megállapíthatók.

Vezetéknevek szerint

Aczél András (1941-1995): *Andris, Csendes Puma*, a Soson törzs tagja (1953), tiszteletbeli dakota, A. László Zsongor dr. bátyja.

Aczél Anikó (1945–): A. László Zsongor dr. húga.

Aczél László dr. id. (1910-1980): A. László Zsongor dr. édesapja.

Aczél Lászlóné, id. dr., sz. Brunner Márta (1914-1973): A. András, A. László Zsongor dr. és A. Anikó édesanyja.

Aczél László Zsongor dr. (1942. 07. 01. –): pálos atya. *Kicsi Szarvas* néven a Soson (1953), majd a Dakota törzs (1955) tagja. A Magyar törzsben *Zsongor* néven hadifőnök (1957), majd nagyfőnök (1958). A katakomba (földalatti) Pálos Rend tagja 1957-től. Püspöki szertartó és személyi titkár Székesfehérvárott (1969-1984). Plébános Pilisborosjenőn (1984-1989), illetve Halásztelken (1992-1999). A budapesti Sziklatemplomban (1990-1992; 1999–) lelképásztor, 1992-1993-ban a Táborkereszt pap elnöke. Az Országos Liturgikus Tanács titkára 1976-tól.

Ács Ferenc István (1912.05.09. - 1951.04.01.): pálos atya, hitoktató. Úgy tudjuk, hogy Pécsről való menekülése során Cserkúton lelőtték, és vonat elé dobták.

Ádám Antal dr.: alkotmánybíró.

Ágotha Tivadar (1931–): veszprémi kispapként 1952-ben 6 évi börtönre ítélték. *Megalkuvás nélkül* c. könyvében az ateista hatalom börtöneiben szenvedett Major Kálmán spirituálisnak és a veszprémi kispapoknak állított emléket. Világiként Belgiumban él.

Ambrus Zoltán: *Brusa, Kitartó Bölény, Böli*, nagyfőnök a Sziú törzsben, pálos juvenista.

Angin Tivadar: jezsuita atya.

Antal Vilmos: középiskolás cserkészvezető a 47. sz. PCF csapatban.

Arató Csaba (1941–): *Fehér Szarvas, Öreg Szarvas*, a Soson törzs tagja (1953) A. Miklós Orbán dr. és A. László öccse.

Arató László (1927. 06. 25. –): *Botond, Fehér Bagoly, Patkó, Kalóz*, a 47. sz. Szent László Király Cserkészcsapat tagjaira építve. mint a földalatti csapat parancsnoka fejtette ki 1948-tól katakomba ifjúsági és pálos szerzetesi munkáját. 1953-61 között a Sziklatábor „Triumvirátus” tagja. Ezekért 1961-ben 3 évi börtönre ítélték. Számos szamizdat, majd legális cserkészkönyv és jellemnevelő publikáció szerzője, ill. szerkesztője. 1989-től a Márton Áron Kiadó igazgatója. 1991-1994 között a Magyar Cserkészszövetség társelnöke, 1991-1999 között a Magyar Cserkészszövetségek Fórumának elnöke, 1991-től az MCSSZ Táborkereszt Közösség újrarendítője és meghatározó egyénisége, 1993-tól a Táborkereszt lap főszerkesztője. A. Miklós Orbán öccse, A. Csaba bátyja. Felesége Fohl Márta.

Arató Miklós Orbán dr. (1923. 07. 05. - 2003. 10. 16.): *János bácsi, Tarka Mokasszin*, ciszterci atya. 1954-1966 között Budapesten hitoktató, többfelé káplán. 1966-1980 között Budapest Baross Gábor-telepi plébános, püspöki tanácsos, Budapesten és Pécsen 1948-1988 között a cserkész katakombakorszak egyik vezéregyénisége volt. Számos fiúdal szövegének szerzője. 1990-től 2003-ig a rátermettséggel visszaszerzett pécsi ciszterci rendház főnöke. 1991-1992-ben a VI. (pécsi) Cserkészkerület elnöke. A. László és A. Csaba testvére.

Baden-Powell, lord Róbert (1857-1941): *Bi-Pi*, a cserkészlet alapítója.

Bálint Gyula: *Holdsugár*, a Soson törzs tagja (1953), nagyfőnök a Dakota törzsben (1955).

Bánky József: *Fürge Ujj*, zongoraművész, főiskolai tanár.

Barankovics István (1906-1974): kereszténydemokrata képviselő. 1949-ben emigrálni kényszerült.

Bárány Anzelm: esztergomi főegyházmegyei pap. Titokban belépett a Pálos Rendbe (1962). Aczél László Zsongor újmisési szónoka volt Pécsen 1965. június 27-én. († 1991. 09. 03. Nógrádmargit.)

Barcza Tivadar (1913. 02. 13. –): Mint a pécsi Jézus Szíve- (Piusz-) templom plébánosa befogadta Bolváry Pál atyát, akinek 1961. évi letartóztatása után helyettes plébánosként Dunakömlődre helyezték. Nyugdíjasként Pécsen él.

Bárdfalvi Ferenc: ny. színházi ügyelő, Csonka Ferenc atya köréhez tartozott. 1961-ben 2 évi börtönre ítélték. Nem engedték tovább tanulni.

Bárdos Lajos (1899-1986): zeneszerző, karmester, zenei téren szorosan együttműködött a katakomba- (földalatti) cserkészettel.

Barlay Ödön Szabolcs dr. (1919 –): atya, cserkészvezető Budán a cisztercieknél. 8 év börtönre ítélték. Székesfehérváron él.

Barna Zoltán Ákos (1977. 07. 25. –): pálos atya. 2001-ben szentelték pappá.

Bartek Csaba: *Gyors Szarvas*, a Soson törzs tagja (1953).

Bartók Egyed: ciszterci történelemtanár, a 47. sz. PCF cserkészcsapat parancsnoka (1931-1939).

Batsányi János (1763-1845): költő.

Benyács Kornél: középiskolás cserkészvezető a 47. sz. PCF cserkészcsapatban. Elhunyt.

Beöthy Tamás (1927 –): jezsuita atya.

Bereczki Kázmér: egyetemi KISZ-titkár.

Besnyő Jenő Gyula (1883-1946): pálos atya, a Pálos Rend hazatelepítésének jelentős szorgalmazója.

Bihar Árpád Tádé (1906-1993): pálos atya.

Bihari Ottó dr.: dékán.

Bindes Ferenc (1934 –): *Pista bá'*, soproni plébános atya, hittankönyvek szerzője. 1958-ban újmisésként a Kétágú-réten a Magyar törzsszel, Balatongyörökön a Dakota-Sziú törzsszel táborozott.

Blaskó Mária (1891-1956): vallásos ifjúsági könyvek írója.

Boda András (1943. 09. 02. - 1999. 07. 31.): *Özséb*, a Magyar törzs tagja, hadifőnök (1959), nagyfőnök (1960), B. Géza dr. bátyja.

Boda Géza dr. (1946. 04. 14. –): *Nyék*, a Magyar törzs tagja, B. András öccse. Pécsen él.

Bodlaki Ákos: *Fehér Súlyom*, a Dakota törzs tagja (1955).

Bodnár Gábor (1919-1996): a Külföldi Magyar Cserkészszövetség vezéregyénisége.

Bolváry Etelka (1927-2003): B. Pál atya húga.

Bolváry Gyula dr.: orvos, B. Pál atya öccse. Washingtonban halt meg.

Bolváry József dr.: orvos, B. Pál atya öccse.

Bolváry László Pál (Kalocsa, 1924. 04. 13. - Budapest, 2001. 02. 01.): *Pál atya*, *Pali bá'*, (indián táborokban): *Nagy Fehér Kabát*, pálos atya, a „Triumvirátus” tagja, cserkészlelkipásztor, a Táborkereszt örökös tiszteletbeli fővédnöke. 1950-ben 3 évre, 1961-ben 6 év börtönre ítélték. Pécsen a pálos kriptába temették 2001. február 15-én.

Bolyós Rezső Ákos (1914. 09. 11. - 1994. 06. 30.): pálos atya, pécsi novíciusmester, a szerzetesrendek 1950. évi betiltása előtt perjel, később tartományfőnök. A Grösz-perben több év börtönre ítélték. Az 1934-ben hazatelepült Pálos Rend egyik meghatározó egyénisége.

Böjte Tibor: *Aranyhal*, a Sziú törzs tagja, szamizdat fiú- és leánydalos könyveink illusztrátora.

Brenner János (1931.12.27. -1957.12.15.): szombathelyi egyházmegyes atya, rábakethelyi mártír káplán.

Brenner József (1935 →): szombathelyi egyházmegyes atya, B. János testvére.

Brenner László Tóbiás (1930-2005): ciszterci atya, B. János testvére.

B. Tóth Matild: bírónő, Biszku Béla felesége.

Cholnokyné Márta dr.: elkötelezett katolikus fogorvosnő Pécsen.

Csébalfy Károly (1930-2005): *Suci*, középiskolás cserkészvezető a 47. sz. PCF cserkészcsapatban. Budapesten élt. Kiemelkedő egyéniség.

Csellár István Jenő (1911. 07. 07. -1959. 07.19.): pálos atya, rendfőnöki megbízott. Gyanús autóbalesetben halt meg Amerikában.

Csonka Ferenc (1924. 07. 09. -1986.10. 07.): a pécsi Belvárosi templomban hitoktató atya, a 217. sz. Keresztény Munkásifjúság Cserkészcsapat alapjaira építve fejtette ki ifjúsági munkáját, amiért 1961-ben börtönbüntetésre ítélték. Budapesten gyanús körülmények között gépkocsi gázolta halálra.

Csonka László: (1940 →) *Töhötöm, Töhi*, a Magyar törzs nagyfőnöke (1957) Finnországban él.

Csonka Pál: a katakombacserkészlet tagja, gépészmérnök. Pécsen él.

Csurmann Mihály: *Miska, Misi, Bal Végtag, Csendes Hiúz*, majd *Erős Hiúz*, a Dakota törzs tagja (1955).

Deák Mihályné: 1. Kováts Erzsébet.

Debitzky István: Pécsen az Építőipari Technikum igazgatója.

Derényi László (1942.12.16. →): *Kis Medve*, a Dakota törzs tagja (1955), Halász Piusz ciszterci atya unokaöccse. Vácott él.

Dobos László: őrvezető a 10. sz. PÁR cserkészcsapatban (1947-1952), segédőrvezető az Invábu őrsben, „fiúdalok” szövegírója.

Dombay Győző: *Tűzgyújtó*, a Sziú törzs tagja.

Dőry Dénes: középiskolás cserkészvezető a 47. sz. PCF csapatban.

Dőry László dr.: dogmatikaprofesszor, a pécsi Mindenszentek-templom igazgatója.

Éber Alán dr. (1916-1971): ciszterci atya, a 47. sz. PCF a felosztatás előtti utolsó csapatparancsnoka. 1958-ban börtönbüntetésre ítélték.

Emődi László (1919-1988): regnumi atya, ifjúsági lelkipásztor. 1961-ben 7 év börtönre ítélték, majd újra letartóztatták.

Eördögh István (1936.03.10. →): *Árpád*, szakács a Kétágú-réten (1958). Felesége Harsányi Márta, H. István (Álmos), József és László testvére.

Erdélyi Ferenc dr.: a Magyar Cserkészfiúk Szövetségének külügyi vezetője, aki 1948-ban aláírta a Cserkész Világszövetségből való kiválást.

Erdősi László a 10. sz. PÁR csapat tagja.

Farkas Béla (1941. 05. 18. →): *Öreg Ordas*, nagyfőnök, pálos juvenista, szekszárdi, majd siklósi plébános. F. Szilárd, Judit és Zoltán testvére.

Farkas Szilárd: E Béla, Judit és Zoltán testvére.

Farkas Zoltán: *Izzó Szív*, a Sziú törzs tagja, F. Béla, Judit és Szilárd testvére.

Färber József: a Magyar Cserkészfiúk Szövetségének ügyvezető elnöke (1948). Előkészítette a cserkészlet bekényszerítését az úttörőmozgalomba.

Fekete Miklós: középiskolás cserkészvezető a 47. sz. PCF csapatban. Édesapja az államosítás után a Nagy Lajos Gimnázium igazgatója (1955-1959). A „Fiúdalok tarisnyájában” szereplő dalokat (mintegy 40 db.) rajzokkal látta el.

Fohl Márta: a Szentjánosbogár Kör leányifjúsági vezetője (1956-1961). Részt vett a gyerekek hitoktatásában. Arató László felesége.

Forizs Sándor: *Özséb*, később *Kis Özséb*, a Magyar törzs tagja (1957).

Fülöp Gábor: *Faragó Kéz, Smiki*, a Soson törzs tagja (1953), a Dakota törzs hadifőnöke (1957).

Galambos Kálmán (1885.09.05. -1950.07.22.): pálos atya, perjel a pécsi kolostorban. Rend társai internálásakor súlyos beteg volt, ezért őt nem vitték el. A pécsi kórházban hamarosan meghalt.

Gálos László dr. (1899-1968): az egyházjog tanára a pécsi Hittudományi Főiskolán.

Gamási Magdolna: leányifjúsági vezető.

Gerő (eredetileg: Singer) **Ernő** (1898-1980): kommunista politikus, Nagy Imrével szemben Rákosi támogatója. 1956.10. 29-én a Szovjetunióba menekült, csak 1960-ban térhetett vissza. 1962-ben kizárták a Magyar Szocialista Munkáspártból.

Grósz József (1887-1961): kalocsai érsek. 1951-ben 15 évi szabadságvesztésre ítélték. 1956-ban kegyelmet kapott, 1957-ben az *Opus Pacis* papi békemozgalom elnöke.

Gulyás István (1931 →): sokszoros magyar és nemzetközi teniszbajnok.

Gyéressy Béla Ágoston dr. (1908. 06. 24. - 1986. 10. 05.): pálos atya, a Pálos Rend jeles történésze, kiváló zenész és grafikus.

Gyutai Kálmán: pécsi ávós, főhadnagy.

Haász Gyula: *Csendes Bagoly*, a Sziú törzs tagja a táborokban (1957). Zalaegerszegi fiú.

Halász dr.: a római jog professzora.

Halász Ferenc Piusz dr. (1909-1994): a megreformált borsodpusztai ciszterci monostor előljárója. 1961-ben 6 év, 1965-ben 5 év börtönbüntetésre ítélték. Számos mű szerzője.

Hamvas Endre dr. (1890-1970): csanádi püspök (1944), kalocsai érsek (1964). Hittankönyvek írója.

Harsányi István (1938.02.14. →): *Álmos bá'*, H. Márta, József és László testvére. Bolváry Pál atyával a Magyar törzs alapítója (1956).

Harsányi József (1944.11.07. →): *Ond*, a Magyar törzs tagja, H. István, László és Márta testvére. Budapesten él.

Harsányi László (1946.05.31. →): *Huba*, a Magyar törzs tagja, H. István, József és Márta testvére. Budapesten él.

Harsányi Márta (1936.01.26. →): Eördögh István felesége, H. István, József és László testvére. Pécsen él.

Havass Géza (1913-2003): csanádi egyházmegyes pap, 1961-ben 5 év 6 hónap börtönre ítélték.

Hegedűs András (1922-1999): kommunista politikus, szociológus.

Hegedűs János: *Hosszú Lándzsa*, a Sziú törzs tagja, Brazíliában él.

Hegy László dr. (1917. 01.01. -1995.10. 28.): „*az Atya*” a pécsi Belvárosi templomban. Nehéz idők elkötelezett lelkipásztora.

Hesz Árpád Attila (1978. 08. 29. →): pálos szerzetes. 2003-ban szentelték pappá.

Hetényi Varga Károly (1932-2002): *Fehér Holló*, a 10. sz. PÁR cserkészcsapat tagjaként folytatta 1948 után a katakombacserkész életet. Neves egyháztörténeti író. Életét az üldözött papok és szerzetesek dokumentálásának szentelte, munkája öt kötetben jelent meg.

Hetey László: *Repülő Nyíl*, a Dakota törzs tagja (1955), dr. H. Ottó fia, H. Melinda testvére. Németországban él.

Hetey Melinda: leányifjúsági vezető, dr. H. Ottó leánya, H. László nővére.

Hetey Ottó dr.: *Ottó bá'*, *Öreg Sas*, H. Melinda és H. László édesapja.

Hidasi Péter: pálos testvér.

Horváth János: *Alpár*, a Magyar törzs tagja.

Horváth József (1935 →): *Barna Medve*, később szombathelyi plébános, a Martineum felnőttképző akadémia alapítója.

Horváth Richárd dr. (1906-1980): a budai ciszterci egyházközség plébánosa, az Országos Béketanács Katolikus Bizottságának elkötelezett főtitkára, 1958-tól a budapesti Alkantarai Szent Péter-templom igazgatója.

Horváth Sándor: középiskolás cserkészvezető a 47. sz. PCF csapatban ma öregcserkész.

Hruscsov, Nyikita Szergejevics (1894-1971): a Szovjetunió minisztertanácsának elnöke (1953-1964 között), pártfőtitkárként Sztálin utóda. Nevéhez fűződik az 1960-61-es széleskörű egyházüldözés.

Hubai József dr. (1945.11. 06. –): *Zádor*, a Magyar törzs tagja. Budapesten él.

Hunya Dániel (1900-1957): jezsuita atya, a szegedi szeminárium szent életű spirituálisa. 1957 nyarán bebörtönözték, de betegsége miatt hazaengedték.

Husztai Lajos dr.: tanársegéd, egyetemi párttitkár.

Ijjas József dr. (1901-1989): kalocsai plébános. 1964-től Szegeden apostoli kormányzó, 1969-től kalocsai érsek.

Ijjász István: *Öcsike*, *Reménysugár*, a Soson törzs hadifőnöke 1953-ban.

Imre János Csanád (1932.04.06. –): atya, kispap korában lett a katakombá (földalatti) Pálos Rend tagja. Budapesten a Sziklatemplom *igazgatója és házfőnök* (1990-2005). Pécsen él.

Ivasivka Erzsébet (1938 –): I. Mátyás húga.

Ivasivka Mátyás (Miskolc, 1933. 01.12. –): *Matyi bá'*, az indián táborokban *Szürke Farkas*, a magyar táborokban pedig *Regös*, a „Triumvirátus” tagja. 1948 után a 10. sz. PÁR cserkészcsapat tagjaira építve fejtette ki a katakombacserkészletben ifjúsági munkáját. Újraindulás után a Pécsi Cserkészkerület elnöke. 2000-től a pécsi 10. sz. PÁR cserkészcsapat parancsnoka, nemzetközi hírű karnagy, ének- és zenetanár. Cserkészmunkájáért 2003-ban a Teleki Pál emlékérem arany fokozatával tüntették ki. Pécsen él. Számos, cserkészetről szóló írás szerzője.

Izsóf Alajos (1870-1945): a magyar cserkészlet egyik elindítója, a *Zászlónk* szerkesztője, 1909-ben az első vági tutajtúra szervezője.

Jancsó Imre: Ifjúsági lelkipásztor. Földalatti tevékenysége idején a *Dési* nevet használta. A Katolikus Egyház Katekizmusát népszerű feldolgozásában adta ki 2002-ben a Márton Áron Kiadó. Hatvanban él.

Jánosi Sándor: jelentős szerepe volt a cserkészletnek az úttörőmozgalomba való bekényszerítésében (1948).

János Pál, II. (1920. 05. 18. -2005. 04. 02.): 1978-tól pápa. Boldoggá avatása 2005-ben megkezdődött.

Járányi László: a pécsi egyházmegye kispapja, majd papja (1950).

Jászkúti László: *Lehel*, a Magyar törzs tagja.

Jászkúti Sándor: *Kond*, a Magyar törzs tagja.

Jávor Nándor: Aczél László Zsongor osztálytársa a Bányaiipari Technikumban.

Jolánka: pécsi ávosnő.

Jóri dr.: egyetemi ávos összekötő a pécsi egyetemen.

K. Ottó: Aczél László Zsongor iskolatársa a Bányaiipari Technikumban.

Kádár (eredetileg Csermanek) **János** (1898-1989): kommunista politikus, elvtársai bebörtönözték (1951-1954), 1957-től a Magyar Szocialista Munkáspárt első titkára, miniszterelnök. Nevéhez fűződik az 1956-os forradalom megtorlása.

Kalász Gyula (1925-1991): lelkipásztor, egyházmegyei számvevő, templomigazgató a pécsi Pálos templomban. Pálos konfráter.

Karácsony Sándor dr. (1891-1952): pedagógus, a biblikus lelkületre épülő cserkészlet meghatározó személyisége a két világháború között.

Kardas (korábban Petzenhoffer) **József:** jezsuita atya.

Károly Róbert (1937 –): papnövendék. 1961-ben 2 évi börtönre ítélték. Főiskolai tanár Vácott.

Kaszap István (1916. 03. 25. -1935.12.17.): a 71. sz. Zrínyi Miklós cserkészcsapat őrsvezetője, a székesfehérvári ciszterci gimnázium válogatott tornászcsapatának tagja. Szentéletű jezsuita novícius.

Katsányi Sándor dr.: a 47. sz. PCF Cserkészcsapat utcagyerekekből álló csibészörsének megszervezője és vezetője a feloszlításig. A katakombakorszak kezdetén jelentős feladatokat látott el, és emiatt hamar az AVH látókörébe került. Egész életében éreztették vele múltját.

Kelety Géza (1923-1997): ciszterci atya, a Táborkereszt (posztumusz) örökös, tiszteletbeli fővédnöke. Ifjúsági lelkipásztori munkájáért több évi börtönre ítélték. Önéletrajzi munkája: *Szeretetből élni* (1997).

Kisberk Imre (1906. 09. 08. -1982. 04. 24.): 1951-ben segédpüspök, 1956 után Dunabogdányba száműzött plébános, ahol Kölley György cserkésztsiszt káplánját 1961-ben letartóztatták. 1969-től Székesfehérvárott, 1971-től Esztergomban apostoli kormányzó, 1974-től székesfehérvári megyés püspök. Többszörösen száműzetést és üldöztetést szenvedett. Szerzője és személyi titkára: Aczél László Zsongor (1969-1982).

Kisfaludy Sándor (1772-1844): költő.

Koch Ferenc (1942.03.02. –): *Elefántcsont, Robi*, a Dakota törzs tagja (1955). Pécssett él.

Koch László († 1999): a Bányaiipari Technikum geológianára.

Kodály Zoltán (1882-1967): világhírű zeneszerző, zenetudós, népzenekutató.

Koszter atya, Koszterszitz József dr. (1898-1970): a kalocsai főegyház-megye papja, kiváló cserkészlelkipásztor, számos népszerű ifjúsági könyv szerzője.

Kovács Gyula: a 10. sz. PÁR cserkészcsapat parancsnoka (1945-1948).

Kovács Jenő dr.: megyei bírósági elnök, később a pécsi 2. sz. Ügyvédi Munkaközösség vezetője.

Kovács Vince (1886. 08. 09. - 1974. 03. 15.): 1940-től váci segédpüspök, 1950-től ugyanott apostoli kormányzó.

Kováts Erzsébet, Deák Mihályné (1938. 12. 20. –), Kováts Ferenc Imre pálos atya húga. Budapesten él.

Kováts Ferenc Imre (1934.05.24. -1958.10.07.): a katakomba (földalatti) Pálos Rend tagja. Belehalt az ávosoktól kapott verések következményeibe.

Kozári Lajos Vendel (1919. 01. 25. - 1997. 07. 02.): pálos atya, plébános volt Soltvadkerten.

Kölley György (1919-2005): atya, cserkészvezető. 1946-tól 8 évet raboskodott a Gulágokon, 1961-ben 3 évi börtönre ítélték. Önéletrajzi könyvének címe: *Értetek és miattatok.* (L. Kisberk Imre)

Králik László (1871-1939): a nagybecskereki piarista gimnázium polihisztora tanára. A gimnázium 1909-es értesítőjében elsőként ismertette részletesen Bi-Pi *Scouting for Boys c.* könyvét. Tőle származik a *cserkész* elnevezés. (L. Bövíz: A magyar cserkészlet születése, Beodra, 2004.)

Krassóy Ferenc (1912-1981): *Zsófia bá'* csapatparancsnok, a VI. cserkészkerület egykori vezetőtiszte, a *Méla Béla* és *Lúke Tóni* humoros cserkészíráások szerzője. Tanár a pécsi Kereskedelmi Iskolában.

Krupa Sándor: ferences atya. Több írása jelent meg.

Kúhn Szaniszló (1895-1970): ciszterci atya, a 47. sz. Szent László Király cserkészcsapat fenntartó testületének elnöke, a pécsi Nagy Lajos Ciszterci Gimnázium *igazgatója*, karizmatikus ifjúsági lelkipásztor.

Lakatos István dr.: ávos ügyész.

Lakatos Tibor: középiskolás cserkészvezető (47. sz. PCF). A katakombakorszak elején az ÁVO lebuktatta, de erről titokban értesítette vezetőjét.

Láng Dóri: a pécsi katolikus ifjúság elkötelezett tagja.

Lénárd Ödön (1911-2003): piarista atya. Összesen 19 évet töltött börtönben. A kismarosi ciszterci nővérek lelki vezetője, az Újkori Egyháztörténeti Intézet alapítója. Kismaroson temették el a ciszterci nővérek kolostorkertjében.

Leonardo, Sandro: érsek, államtitkár-helyettes.

Lippai Miklós († 2001): *Előd*, a Magyar törzs tagja.

Losonczy István dr.: a büntetőjog professzora.

Lovász István: *Putyi*, középiskolás cserkészvezető (47. sz. PCF).

Lócsei Géza: *Nagy Kígyó*, a Dakota törzs tagja (1955-től).

Lukács Endre: *Luxi*, a katakomba (földalatti) ifjúsági mozgalom tagja.

Lukovich Gábor (1942 –): *Hosszú Kés*, a Sziú törzs tagja, a Magyar törzs hadifőnöke (1960-tól). Németországban él.

Magyar Károly († 1963): a szegedi szeminárium spirituálisa P. Hunya Dániel SJ. után.

Mahner Sándor: örsvezető a 10. sz. PÁR cserkészcsapatban.

Major Dezső: a két világháború közötti cserkészvezető, több kitűnő, cserkészvezetőknek szóló könyv szerzője.

Major István: ávós tiszt Pécsen. 1959-ben Temesi Tibor, 1961-ben Arató László vallatója.

Major Kálmán dr. (1919-1995): a Veszprémi Püspöki Szeminárium feloszlása előtti utolsó spirituálisa. 1952-ben 9 év börtönre ítélték. Bíróági tárgyalásán mondta (szamizdatban is közismertté vált) híres beszédét, amelynek gondolata szállóigévé vált: „A fehér az fehér, a fekete az fekete”.

Maléter Pál (1917-1958): katonai vezető. 1956-ban a forradalom oldalára állt. Kivégezték.

Márkus Ilona: Ivasivka Erzsébet barátnője.

Márton Lajos (1891-1953): a *Zászlónk*, a *Magyar Cserkész* és számos ifjúsági könyv népszerű illusztrátora.

Máthé Tibor Péter (1926.01.18. –): pálos atya, a Rend tartományfőnöke 1989-2002 között. Pécsen él.

Mattyasovszky-Zsolnay Miklós dr. (1912 –): a pécsi Zsolnay család tagja. A II. világháború után a Külföldi Magyar Cserkészszövetség elnökségének meghatározó egyénisége, majd örökös tiszteletbeli elnöke. 2003-ban hazatelepült Pécsre.

Maulbertsch, Franz Anton (1724-1796): neves osztrák festő, Magyarországon is tevékenykedett.

Mécs László (1895. 01. 17. - 1978. 11. 09.): premontrei pap, költő. 1953-ban 10 évi börtönre ítélték.

Megyericsy Béla: Szilassy Aladár mellett a Budapesti Keresztyén Ifjúsági Egyesület keretében az első magyar cserkészcsapat megalapítója (1910). Református lelkész.

Merényi Engelbert: ciszterci atya, csapatparancsnok. Többévi börtönre ítélték.

Mihályi István dr. (1905-1984): szülész-nőgyógyász főorvos, M. Vera és István apja.

Mihályi István (1938.09.01-): *Fürge Párduc*, 1948-tól mohikán, 1952-től dakota hadifőnök, M. István dr. fia, gordonkatanár.

Mihályi Vera (1940. 08. 30. –): Temesi Tibor dr. felesége, M. István dr. leánya.

Miklósházy Attila dr. (1931. 04. 05. –): jezsuita atya, a külföldön élő katolikus magyarok püspöke. Kanadában él.

Mindszenty József (1892.03. 29. -1975.05. 06.): mártír életű esztergomi érsek, hercegprímás, bíboros. 1949-ben életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, 1956-ban kiszabadították. A szabadságharc bukása után az amerikai követségen élt, 1971. szeptember 28-án VI. Pál Rómába hívta. Bécsben halt meg. Esztergomban újratemették (1991. 05. 04.).

Molnár Endréné dr., sz. Derlik Edit: Aczél László Zsongor első osztályfőnöke és hitoktatója az 1948/49-es tanévben.

Molnár Rajmund (1939-1944): *Rajcsi*, ciszterci atya, a 47. sz. PCF Cserkészcsapat parancsnoka, hittanár.

Mosdósi László: párttitkár.

Mozsgai József Tádé (1934 –): *Bandi bá'*, ciszterci atya, cserkész.

Müller Fülöp: jezsuita atya.

Nádor András dr.: egykori (új) mohikán tag, főorvos.

Nagy Ferenc: pécsi egyházmegyes atya, Arató László hittanára a pécsi felsőipariskolában.

Nagy Ferenc dr.: pénzügyi csoportvezető.

Nagy Imre (1896-1958): kommunista politikus. 1955-ben kizárták pártjából. Az 1956-os forradalom miniszterelnöke. 1958.06.16-án kivégezték.

Németh Imre: *Jobb Végtag, Hangos Tigris*, a Dakota törzs tagja (1955).

Novotny Iván dr. (1936.09.13. –): *Hű Hód*, a Soson törzs nagyfőnöke 1953-ban. N. Sarolta és Judit testvére. Felesége, Geller Terézia (1941 –) Arató László budapesti csoportjának a tagja. Pécsváradon él.

Novotny Sarolta (1938 –): a gyerekek hitoktatásában vett részt. N. Iván és Judit (1943 –) testvére.

Nyárfás Csaba: *Sólyomszem, Kurta*, 1952-től az Apacs, 1953-ban a Soson törzs tagja. 2002-től a pécsi 47-es Cserkészcsapat öregrajának vezetője.

Ortutay Gyula (1910-1978): néprajzkutató, a kommunista párt titkos tagja, 1947-1950 között vallás- és közoktatásügyi miniszter. Hivatali ideje alatt államosították az egyházi iskolákat.

Padányi Károly: felcsúti plébános.

Padányi Szilárd: pálos testvér.

Padányi Bíró Márton (1693-1762): veszprémi püspök.

Pántol Márton dr.: hittanár, a 199. sz. Madách Imre Cserkészcsapat parancsnoka, egyházbiztos, énekkarvezető, a liturgia tanára, kiváló szervező. A kommunista hatalom üldözése ellenére tevékenykedett.

Paskai László dr. (1927. 05. 08. –): Aczél László Zsongor szegedi filozófiatanára és spirituálisa (1963), esztergom-budapesti érsek, prímás (1987-2002), bíboros (1988). Nyugdíjasként Esztergomban él.

Papp: professzor.

Pataki Miklós: iskolaigazgató, úttörővezető.

Pétery József (1890-1967): egri spirituális, 1943-tól váci püspök. Rendíthetetlen egyházhűsége miatt 12 éven át volt internálva. 1950-ben a pécsi pálosokat – köztük Arató László Botond novíciust –, több száz szerzetessel együtt székházába internálták.

Petzenhoffer Antal: Bangha Bélával a Magyar Kultúra főszerkesztője, később hittanár.

Piusz, XII.: 1939-1958 között pápa. Enciklikáit és az '56-ról szóló megnyilatkozásait a katonabacserkészek gépelve terjesztették.

Pohly János (1914-2002): pécsi ifjúsági lelkipásztor, hitoktató.

Poronyi Gábor: *Ugró Mókus*, a Sziú törzs tagja.

Przedziecki, Piusz (1865-1942): pálos rendfőnök atya Czeszowában, Besnyő Jenő Gyula atyával Zichy Gyula érsek vendége a rend hazatelepítése előtt.

Rádler Gábor: középiskolás cserkészvezető (47. sz. PCF), tehetséges zenész. 1956-ban külföldre távozott. Norvégiában közkedvelt zenész.

Rajeczky Benjámín dr. (1901-1989): ciszterci atya, nemzetközi hírnű népzene kutató, cserkészcsapat-vezető Budán.

Rákosi (eredetileg: Rosenfeld) Mátyás (1892-1971): moszkovita, kommunista politikus, 1945-1956 között a Magyar Kommunista Pártnak, majd a Magyar Dolgozók Pártjának főtitkára, miniszterelnök, „Sztálin legjobb magyar tanítványa”, véreskezű diktátor. Élete végén Moszkvában kegyvesztett lett. Hamvait Budapesten temették el.

Rauch László Attila (1926. 09. 12. –): pálos atya, a szerzetesrendek feloszlata (1950) után 3 évi börtönbüntetésre ítélték. 1956 óta az USA-ban tevékenykedik.

Regőczy István (1915 –): váci egyházmegye atya, 1945 után a váci Sasfiókok (katolikus ifjúsági szervezet) alapítója. Ifjúságmentő munkájáért majd illegális sajtótevékenység címén közel 6 évi börtönbüntetést szenvedett. Budapesten a Kútvölgyi kápolna lelkésze.

Rogács Ferenc dr. (1880-1961): pécsi segédpüspök (1948):, megyés püspök (1958).

Róna Gábor: jezsuita atya.

Rudolf: professzor.

Sáfrán Miklós Bánk (1973. 03. 23. –): pálos testvér.

Salacz Miklós: *Tavaszi Szél*, nagyfőnök a Soson törzsben (1954-1956). Külföldre távozott 1956-ban.

Sánta Olivér: ciszterci tanár Pécsen.

Sarbak Géza dr. (1931. 01.11. - 1968. 12. 03.): középiskolás cserkészvezető (47. sz. PCF), majd a jogi egyetem kiváló tehetségű hallgatója. Tisztázatlan körülmények között fiatalon gépkocsibaleset áldozata lett. Dr. S. Gábornak, a Szent István Társulat elnökének édesapja.

Schandl Károly: a Hangya Szövetkezet igazgatója.

Schön Vilmos: középiskolás cserkészvezető (47. sz. PCF).

Seregély István dr. (1931. 03.13. –): egri érsek (1987), 2005-ig a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnöke.

Shvoy Lajos (1879. 03. 09. -1968. 01.21.): fiatalon közismert ifjúsági lelkipásztor. Az 1913-as váci cserkész tujatábor egyik vezetője. 1927-től székesfehérvári megyés püspök. Rendíthetetlen egyházhűségéről tett tanúságot a nyilas és a kommunista uralom idején.

Sík Sándor dr. (1889-1963): piarista atya, költő, irodalomesztéta, cserkészvezető, a Táborkereszt megalapítója. A keresztény magyar jellemnevelő cserkészpedagógia megfogalmazója és széles körű népszerűsítője.

Siptár Ernő dr. (1918-1990): *Szürke Kócsag*, példás életű vízcserkésztest, a katakombakorszak ifjúsági dalainak egyik szövegírója. S. László testvére.

Siptár Ernőné dr.: *Melinda*, leányifjúsági vezető.

Siptár Imre: *Koppány*, a Magyar törzs tagja, S. László fia.

Siptár László dr. (1914 –): *Laci bá'*, fiatal korában cserkész, majd cserkészvezető. 1988-2000 között a 10. sz. PÁR Cserkészcsapat parancsnoka, S. Ernő dr. testvére, S. Imre és ifj. S. László édesapja.

Siptár László, ifj.: *Vadölő*, a Dakota törzs tagja (1955), S. László fia, S. Imre testvére.

Somlai Gábor: a Magyar törzs tagja.

Sovány Pál Imre: katakomba (földalatti) pálos fogadalmas (1959), később világiként szolgált az Egyházat.

Stumpf István: *Eszes Hód*, a Soson (1953), majd a Dakota törzs (1955) tagja, agrármérnök, a pécsi Cserkész Baráti Kör elnöke.

Surányi László: közreműködött a magyar cserkésznek az Úttörő Mozgalomba való bekényszerítésében.

Surján László dr., id.: egyetemi tanár, az 1988-ban újrainduló Magyar Cserkészszövetség elnöke 1994-ig. A Sík-Teleki-Karácsony szellemiségű magyar cserkészvezetők.

Surján Miklós: a 47-es PCF cserkésze, a katakomba (földalatti) mozgalom támogatója. Felesége Nagy Edit, a katakomba leánykör tagja.

Szabó György: Aczél László Zsongor iskolatársa a Bányaiipari Technikumban.

Szandtner József dr.: *Kicsi Párduc*, 1951-től apacs nagyfőnök, a katakomba (földalatti) cserkészmozgalom egyik érdemi ifjúsági vezetője, főorvos. Arató László koncepció perében (1962) tanúként hallgatták ki.

Széchezy Béla: középiskolás cserkészvezető, a katakomba (földalatti) cserkészmozgalom tagja.

Szegedi János (1944.11. 26. –): *Jancsi, Csanád, Kis Feltaláló*, Sz. László dr., Sz. Márton és Sz. Sándor testvére.

Szegedi László dr. (1934. 09. 17. –): Sz. Márton, Sz. János és Sándor testvére, 2003-ban súlyos plébános.

Szegedi Sándor (1936-1984): *Feltaláló*, Sz. János és László testvére. 1956-ban Svájcba távozott.

Szeghy Ernő: karmelita atya, lelki író.

Szemes Vazul Kálmán: középiskolás cserkész, a katakombakorszakban számos ávós zaklatás érte.

Szépe Imre: 1958-ban vendég a Dakota törzs téli táborában.

Szepes László: a katakomba cserkészmozgalom tagja, egyetemi tanár.

Szilassy Aladár: a Budapesti Keresztyén Ifjúsági Egyesület keretében az első magyar cserkészcsapat megalapítója (1910). Szorosan együttműködött Megyericsy Bélával. Fiatalon elhunyt orvos.

Szilveszter: ferences atya.

Szolovjov, Vlagyimir Szergejevics (1853-1900): orosz vallásfilozófus, író.

Szotáczy Mihály dr.: tanársegéd.

Sztálin, Joszif Visszarionovics (1879-1953): a Szovjetunió Kommunista Pártjának főtitkára, véreskezű diktátor.

Sztrilich Pál dr. (1900-1960): az I. világháború után a 2. sz. piarista cserkészcsapat tagja, majd egyik kezdeményező szellemi irányítója. 1927-ben a cserkészképzésben vezető szerepet betöltő Hárshegy Cserkészpark létrehozója és vezetője. Meghonosította a szakági cserkészképzést (pl. vízi, nyilazó, szízó, vitorlázó). 1934-től a *Magyar Cserkész* főszerkesztője és a cserkészirodalom jeles művelője. Fogorvos, 6 gyermek édesapja. A cserkészlet 1988. évi újraindulása után a budapesti cserkészparkot róla nevezték el.

Taksonyi József dr. (1908-1993): pécsi egyházmegye atya, Aczél László Zsongor hitoktatója a pécsi Lyceum iskolában (1949). Mohácsi plébános 1964-től.

Tamásfy József dr.: bíró. Arató László évfolyamtársa a hadapródiskolában.

Tánczos Géza dr.: *Villámsugár*, 1952-től a Dakota törzs nagyfőnöke, főorvos. Arató László koncepció perében (1962) tanúként hallgatták ki.

Taray Béla: *Kui*, a Soson törzs tagja (1953).

Tárkányi Ernő dr.: bíró.

Teleki Pál dr., gróf (1879-1941): földrajztudós, miniszterelnök, Magyarország főcserkésze. Hathatós munkát végzett a keresztény, magyar nemzetnevelés terén.

Temesi Ottó (1937. 09. 24. –): 1955-ben a Kétágú-réten a Soson törzsszel táborozott. T. Tibor dr. bátyja. Gordonkatanár.

Temesi Tibor dr. (1939.11.21. –): *Szirti Sas*, az (Új) Mohikán törzs nagyfőnöke. Katakomba (földalatti) ifjúsági munkásságáért kizárták a pécsi egyetem jogi karáról, később folytatta tanulmányait és ügyvéd lett. Bátyja T. Ottó, felesége Mihályi Vera. Pécsett élnek.

Tertinszky Gyula: *Erős Bika, Sempronius*, a Habua törzs népszerű főnöke.

Tihanyi Ákos: *Fütyös Kéz*, a Soson törzs tagja (1953-tól).

Tillai Aurél (1930 –): őrvezető a 10. sz. PÁR cserkészcsapatban, 1947-1952 között az Invázió őrben működött, „fiúdalok” szerzője. Zeneszerző, egyetemi tanár.

Tomka Ákos: jezsuita atya.

Tóth Tihamér dr. (1889-1939): veszprémi püspök, egyetemi tanár, sok diákpasztorációs könyv írója. A *Tiszta férfiúság* című könyve világhírnévre tett szert.

Török Elemér, harasztosi (1902-1963): *Elemér bá'*, *Óvatos Bagoly*, *Kusid bá'*, *Gramofon*. Születésének 100. évfordulóján - a 10. sz. PÁR Cserkészcsapat kiadásában – Ivasivka Mátyás tollából könyv jelent meg róla *Erről jut eszembe* címmel.

Vadász István: Aczél László Zsongor ismerőse, aki az Építőipari Technikumba járt.

Várbíró István dr.: 1953-tól az (Új) Mohikán törzs nagyfőnöke, főorvos.

Varga Sebők: pálos segítőtestvér.

Várhidy György (1934 –): cserkészvezető. Ifjúsági munkájáért koncepciós perben másfél év börtönre ítélték. Az 1990-es évek közepe óta a Pécsi Cserkészkerület főtitkára.

Várnagy Elemér dr.: *Gigi*, középiskolás cserkészvezető, az oktatásügy neves közéleti szereplője, tanszékvezető főiskolai tanár.

Vas Zoltán (1903-1983): kommunista politikus, egy időben a komlói bányatröszt élén állt.

Vedres Béla dr.: apát, kiskunfélegyházi plébános.

Vedrődi Levente: Aczél László Zsongor osztálytársa a Bányaiipari Technikumban.

Verseghy Ferenc (1757-1822): pálos atya, költő, műfordító.

Vértesi Frigyes: *Fríci bá'*, a 10. sz. PÁR Cserkészcsapat egykori parancsnoka.

Vincze László Tihamér (1917. 07. 22. - 1959. 12. 20.): pálos atya, a szerzetesrendek feloszlása után Rómába menekült. Svájcban megmérgezték.

Virág Ferenc (1869-1958): pécsi megyés püspök 1926-tól.

Weiser Ferenc: jezsuita atya.

Witz Béla dr. (1889-1962?): cserkészlelképásztor, a Magyar Cserkészszövetség országos elnöke és a jellemnevelő cserkészlet egyik kimagasló szellemi vezetője, a Táborkereszt c. lap főszerkesztője.

Wöllner Frigyes (1927-1992): atya, a *Mester*, a pécsi egyetemisták között végzett pasztorációs munkát. Emigrálása után világiként *Bojtár István* néven a Szabad Európa Rádió római tudósítója lett.

Wunderlich János: *Hunor*, a katakombacserkészlet figyelemreméltó tagja, pálos juvenista.

Zembrzusi Mihály († 2003): lengyel pálos atya, rendfőnöki megbízott, 1934-től pécsi perjel. A nyilas és a kommunista üldözés elől is menekülnie kellett. Az USA-ban halt meg.

Zichy Gyula gróf (1871-1942): pécsi püspök (1905-től), kalocsai érsek (1926-tól), a Pálos Rend hazatelepítésének nagy pártfogója.

Zsabokorszky Ferenc: a 47. sz. PCF Cserkészcsapat Róka őrsének vezetője, amelynek tagja volt Arató László is. 1939-ben táborozás alatt, két cserkészének mentése közben a Dunába fulladt. Pécsett temették el.

Keresztnevek, illetve a katakombamozgalomban használt nevek szerint

Ákos 1. Bodlaki Ákos.

Álmos bá' 1. Harsányi István.

Alpár 1. Horváth János.

Andris 1. Aczél András.

Anikó 1. Aczél Anikó.

Aranyhal 1. Böjte Tibor.

Árpád 1. Eördögh István.

Attila bá' 1959-ben vendég a nyárás-völgyi táborban.

Bal Végtag 1. Csurmann Mihály.

Bandi bá' 1. Mozsgai József Tádé.
Barna Medve 1. Horváth József.
Béla 1959 karácsonyán pénzt kapott ajándékba.
Bojtár István 1. Wöllner Frigyes.
Botond 1. Arató László.
Böli 1. Ambrus Zoltán.
Brusa 1. Ambrus Zoltán.
Csanád 1. Szegedi János.
Csendes Bagoly 1. Haász Gyula.
Csendes Hiúz 1. Csurmann Mihály.
Csendes Puma 1. Aczél András.
Csuri 1958-ban a Delavár törzs tagja.
Dési 1. Jancsó Imre.
Dugó 1958-ban a Delavár törzs tagja.
Elefántcsont 1. Koch Ferenc.
Elemér bá' 1. Török Elemér.
Előd 1. Lippai Miklós.
Előd Fia a Sziú törzs tagja.
Erős Bika 1. Tertinszky Gyula.
Erős Hiúz 1. Csurmann Mihály.
Eszes Hód 1. Stumpf István.
Faragó Kéz 1. Fülöp Gábor.
Fehér Bagoly 1. Arató László.
Fehér Holló 1. Hetényi Varga Károly.
Fehér Sólyom 1. Bodlaki Ákos.
Fehér Szarvas 1. Arató Csaba.
Feltaláló 1. Szegedi Sándor.
Fürge Párduc 1. Mihályi István.
Fürge Ujj 1. Bánky József.
Fütyös Kéz 1. Tihanyi Ákos.
Gábor 1. Somlai Gábor.
Gramofon 1. Török Elemér.
Gigi 1. Várnagy Elemér.
Gyors Szarvas 1. Bartek Csaba.
Győző 1. Dombay Győző
Holdsugár 1. Bálint Gyula.
Hangos Tigris 1. Németh Imre.
Hosszú Kés 1. Lukovich Gábor.
Hosszú Lándzsa 1. Hegedűs János.
Huba 1. Harsányi László.
Hunor 1. Wunderlich János.
Hu Hód 1. Novotny Iván dr.
Imre 1. Németh Imre.
Izzó Szív 1. Farkas Zoltán.
Jancsi 1. Szegedi János.
Jobb Végtag 1. Németh Imre.
Karesz 1958-ban a Magyar törzs segítője.
Kék Madár a Sziú törzs tagja.
Kicsi Párduc 1. Szandtner József dr.
Kicsi Szarvas 1. Aczél László Zsongor dr.

- Kis Feltaláló** 1. Szegedi János.
Kis Medve 1. Derényi László.
Kis Özséb 1. Forizs Sándor.
Kitartó Bölény 1. Ambrus Zoltán.
Kond 1. Jászkúti Sándor.
Koppány 1. Siptár Imre.
Kui 1. Taray Béla.
Kurta 1. Nyárfás Csaba.
Kusid bá' 1. Török Elemér.
Lebegő Gömb 1958-ban a balatongyöröki táborban.
Lehel 1. Jászkúti László.
Lendülő Sas 1953-ban a Soson törzs tagja.
Luxi 1. Lukács Endre.
Matyi bá' 1. Ivasivka Mátyás.
Mester 1. Wöllner Frigyes.
Miska 1. Csurmann Mihály.
Nagy Fehér Kabát 1. Bolváry László Pál.
Nagy Kígyó 1. Lőcsei Géza.
Napfény a Sziú törzs tagja.
Napsugár valószínűleg azonos Napfénnel.
Nyék 1. Boda Géza dr.
Ond 1. Harsányi József.
Ottó bá' 1. Hetey Ottó dr.
Óvatos Bagoly 1. Török Elemér.
Öcsike 1. Ijjász István.
Öreg Sas 1. Hetey Ottó dr.
Öreg Szarvas 1. Arató Csaba.
Özséb 1. Boda András.
Özséb, kis Özséb 1. Forizs Sándor.
Pál atya 1. Bolváry László Pál.
Pali bá' 1. Bolváry László Pál.
Patkó 1. Arató László.
Párduc. (?)
Párduc bátyja.
Pista a Delevár törzs főnöke (?), 1958-ban a dakota-sziú táborban, majd Aczél László vendége.
Pista bá' 1. Bindes Ferenc.
Piusz pálos rendfőnök atya 1. Przewdziecki.
Putyi 1. Lovász István.
Regős 1. Ivasivka Mátyás.
Reménysugár 1. Ijjász István.
Repülő Nyíl 1. Hetey László.
Robi 1. Koch Ferenc.
Sátán: az 1958-tól az indiánokra (a katakombacserkészre) valószínűleg „ráépített” diák belső használatú neve.
Sempronius 1. Tertinszky Gyula.
Sólyomszem 1. Nyárfás Csaba.
Snuki 1. Fülöp Gábor.
Szita Szó a Sziú törzs tagja.
Szirti Sas 1. Temesi Tibor dr.

Szürke Farkas 1. Ivasivka Mátyás.
Szürke Kócsag 1. Siptár Ernő bá'.
Tarka Mokasszin 1. Arató Miklós Orbán dr.
Tavaszi Szél 1. Salacz Miklós.
Töhötöm, Töhi 1. Csonka László.
Tüzes Szív: Jézus indián neve.
Tűzgyújtó: Dombay Győző.
Ugró Mókus 1. Poronyi Gábor.
Vadölő 1. Siptár László.
Villámsugár 1. Tánczos Géza dr.
Vendel testvér 1. Kozári Lajos Vendel.
Zádor 1. Hubai József dr.
Zsofka bá' 1. Krassóy Ferenc.
Zsongor 1. Aczél László dr.

*Aczél László Zsongor atya és Arató László
Budapesten, 2004 tavaszán*